

KESKEISTEN ALUEIDEN MAISEMASELVITYS

PORVOON KAUPUNKI 2022

PORVOON KESKEISTEN ALUEIDEN
OSAYLEISKAAVAN MAISEMASELVITYS

PORVOON KAUPUNKISUUNNITTELU 2022

TEKSTI - ANNE RIHTINIEMI-RAUH JA EMILIA SAATSI

KARTAT - CHRISTINA EKLUND JA REIMA HYYTIÄ

VALOKUVAT - ANNE RIHTINIEMI-RAUH, EMILIA SAATSI JA JOHANNES KORPIJAAKKO

ULKOASU - EMILIA SAATSI

SAAVUTETTAVUUS - ERIKA LANTZ JA CAROLINE STRANDBERG

TYÖN OHJAUS - MAIJA-RIITTA KONTIO

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	9
TYÖN LÄHTÖKOHDAT	10
TYÖN SISÄLTÖ	10
ENSIMMÄINEN OSA – MAISEMAN PERUSRUNKO	11
MAASTO.....	11
Maaperä	11
Maaston muodot.....	12
Savikot.....	12
Maisemarakenne.....	19
<i>Jokilaaksot</i>	19
<i>Selänteet</i>	19
<i>Harju</i>	20
<i>Alangot</i>	20
ILMASTO.....	22
Ilmastovyöhyke	22
Paikallinen ilmasto.....	22
Ilmastomuutos	22
VESISTÖT	24
Vesitalous ja pohjavesi	24
Porvoonjoki.....	24
Järviylängön pienvesistöt	28
Kaupunkipurot ja valtaojat	29
Sillivikin makeanveden allas	29
Tulva kaupungissa.....	31
KAUPUNKILUONTO	32
Ekosysteemipalveluja rakennetussa ympäristössä.....	32
Alueen luontotyytit	33
Metsät	34
Kalliokedot.....	36
Suot.....	37
Jokisuiston kosteikot	38
Perinneympäristöt	38
Metsäkaupunginosat ja pihapuutarhat	42

MAISEMAN HISTORIA	44
Muinaismaisema	44
Viljelymaiseman ja toiminnan kehitys	47
Maaseudun asutus ja kylät	50
Puistomaiset kartano- ja huvilaympäristöt	51
Maatalousmaiseman kulttuuri- ja luonnonperintöarvot.....	52
Tieverkon kehitys.....	52
Kaupungin kasvun vaiheet näkyvät kaupunkikuvassa	56
TOINEN OSA – MAISEMA-ANALYYSI	58
MAISEMAKUVAN INVENTOINTI 2020	58
ARVOTTAMINEN	58
PORVOONJOKILAAKSO.....	61
Maiseman historiaa	61
Maisemakuva vuonna 2020 - Porvoonjokilaakso	
Saksalasta moottoritille	63
<i>Kiialan peltoaukean maisematila</i>	63
<i>Kiialan kartanomiljöön on maiseman painopiste</i>	64
<i>Harju on kukkuloina peltoaukealla</i>	64
<i>Maamerkit jokilaakson peltoaukealla</i>	64
<i>Saksalan kylä on maiseman solmukohdassa</i>	65
<i>Suomenkylä, Bergstan kartano ja Jerusalemberget jokilaakson reunalla</i>	65
<i>Kuninkaanportin alue</i>	65
<i>Tiemaisemat</i>	65
<i>Joki ja ojat</i>	66
<i>Viherrakenne</i>	66
<i>Ulkoilureitit</i>	66
<i>Arvot</i>	68
Maisemakuva vuonna 2020 Porvoonjokilaaksossa	
moottoritietä Katajamäelle ja Pappilanpellolle	69
<i>Peltoalue moottoritien eteläpuolella</i>	69
<i>Hattulan sahan alue on metsittyvä muutosalue</i>	69
<i>Hattulan laakso</i>	69
<i>Harjun männikkö muodostaa jokilaaksolle taustan Näsissä</i>	69

<i>Johannisbergin ja Katajamäen kukkuloiden välinen metsittynyt laaksokannas</i>	69
<i>Maisemavaurio entisellä sorakuopalla</i>	72
<i>Pappilanpellon asuinalueet</i>	72
<i>Tiemaisemat</i>	72
<i>Ojat ja purot</i>	72
<i>Viherrakenne</i>	74
<i>Ulkoilureitit</i>	74
<i>Arvot</i>	76
Maisemakuva vuonna 2020 Porvoonjokilaaksossa Linnamäeltä jokisuistoon	80
<i>Linnamäet, Vanha Porvoo ja Näsinmäki sijaitsevat harjulla maiseman solmukohdassa</i>	80
<i>Aseman seutu</i>	80
<i>Porvoonjoen kaupunkirannat</i>	81
<i>Kokonniemen kansanpuisto sijaitsee maiseman solmukohdassa</i>	82
<i>Selänteiden ulkoilumetsät ja harjumänniköt ovat kaupunkikuvassa merkittäviä</i>	83
<i>Ojat ja purot</i>	83
<i>Viherrakenne</i>	83
<i>Ulkoilureitit</i>	83
<i>Arvot</i>	86
MUSTIJOKILAAKSO	87
<i>Maiseman historiaa</i>	87
Maisemakuva vuonna 2020 Mustijokilaakson eteläinen peltoaukea mereltä moottoritielle	88
<i>Mustijoki laskee mereen Sköldvikin vieressä</i>	88
<i>Mustijokilaakson eteläisin maisematila on hieno viljelyaukea</i>	88
<i>Moottoritie ja metsitykset</i>	89
<i>Tiemaisemat</i>	89
<i>Joki ja ojat</i>	90
<i>Viherrakenne</i>	90
<i>Ulkoilureitit</i>	90
<i>Arvot</i>	92
Maisemakuva vuonna 2020 Mustijokilaakso	

moottoritiestä Tyysteriin	93
<i>Treksilän kartano sijaitsee maiseman solmukohdassa</i>	93
<i>Mustijokilaakson viljelymaisemat Treksilän kartanon ja Tyysterin kosken välissä</i>	93
<i>Munkbyn purolaakso</i>	94
<i>Tyysterin kylä</i>	94
<i>Tyysterin kylän viljelyaukea</i>	94
<i>Tiemaisemat</i>	95
<i>Joki, koski, puro ja ojat</i>	95
<i>Viherrakenne</i>	95
<i>Ulkoilureitit, peltotiet ja tilustiet</i>	97
<i>Arvot</i>	99

METSÄYLÄNKÖ JA MUSTIJOKILAAKSOA KEHYSTÄVÄ METSÄSELÄNNE

<i>Maiseman rakenne</i>	100
<i>Maiseman historiaa</i>	100
Maisemakuva vuonna 2020 Metsäylängöllä ja jokilaaksoja kehystävillä selänteillä	101
<i>Metsät</i>	101
<i>Metsien asutus</i>	101
<i>Selänteen reunassa on hylätty kylätontti ja maiseman solmukohta</i>	101
<i>Viherrakenne</i>	102
<i>Purot, ojat ja suot</i>	102
<i>Tiemaisemat</i>	102
<i>Ulkoilureitit ja metsätiet</i>	102
<i>Arvot</i>	104

RANNIKON SELÄNTEET JA SAARISTO

<i>Maiseman rakenne</i>	105
<i>Maiseman historiaa</i>	106
Maisemakuva vuonna 2020 rannikon selänteellä ja saaristossa ..	108
<i>Silvikin kalliot ja rantojen asutus</i>	108
<i>Sillvikin pohjukan vanha kylä</i>	108
<i>Sillvikin pohjukan makeanveden allas</i>	109
<i>Tolkkisten niemen kallioinen kärki</i>	110
<i>Hermanninsaari</i>	112
<i>Haikkoon, Lennätinvuoren ja</i>	

<i>Gammelbackan selännejakso</i>	113
<i>Sikosaari, Sahasaaret ja pienet harjusaaret</i>	115
<i>Kokonniemen, Joonaanmäen ja Tarkkisten selännejakso</i>	116
<i>Stensbölen kartanon rantalehdot, laitumet ja vanhat metsät</i>	117
<i>Merenrannan asutus</i>	117
<i>Tiemaisemat</i>	119
<i>Purot, ojat ja suot</i>	119
<i>Viherrakenne</i>	119
<i>Reitit</i>	119
<i>Arvot</i>	122
TARMOLAN HARJUMOREENISELÄNNE	123
<i>Maiseman historia</i>	123
Maisemakuva vuonna 2020 harjumoreeniselänteellä	124
<i>Harjumoreeni maisemarakenteessa</i>	124
<i>Harjumoreenialueen männikkö kaupunkikuvassa</i>	124
<i>Selänteen kaupunginosissa näkyy 1900-luvun kaupunkirakentamisen tyylihistoria</i>	124
<i>Vanhat tiet ja Teollisuustie</i>	125
<i>Purot ja ojat</i>	126
<i>Viherrakenne</i>	126
<i>Reitit</i>	127
<i>Arvot</i>	129
PIENTEN LAAKSOJEN ALANKO	130
<i>Maiseman rakenne</i>	130
<i>Maiseman historiaa</i>	130
Maisemakuva vuonna 2020 läntisellä pienten laaksojen alangolla	132
<i>Mustijoen kylän aukea</i>	132
<i>Mensaksen ja Hottanin laaksojen maisematilojen sarja</i>	132
<i>Nyängen ja Stormossen laakso Helsingintien varressa</i> ..	132
<i>Karjalaiskylän laakson peltoaukea</i>	134
<i>Kapeat laaksot Eestinmäen, Harabackan, Näsin rintamiesalueen ja Peippolan välissä</i>	135
<i>Peippolan laakso Gammelbackan ja Kokon metsän välissä</i>	135
<i>Kummuille ja laaksoihin rakennetut asuinalueet</i>	136

<i>Tiemaisemat</i>	138
<i>Purot, ojat ja suot / Vesistöt</i>	138
<i>Viherrakenne</i>	139
<i>Ulkoilureitit, vanhat peltotiet ja tilustiet</i>	140
<i>Arvot</i>	143
ITÄINEN PIENTEN LAAKSOJEN ALANKO	144
<i>Historia</i>	144
Maisemakuva vuonna 2020 itäisellä pienten laaksojen alangolla	145
<i>Kaupunginhaan laakso</i>	145
<i>Ritan laakso</i>	145
<i>Lilträsket peittyi puuston taakse</i>	145
<i>Domargårdin, Staffaxen ja Hongaksen kartanoilla on erityisarvoja</i>	145
<i>Kummuille ja laaksoihin rakennetut asuinalueet</i>	146
<i>Tiemaisemat</i>	146
<i>Ojaverkko johtaa herkkään pienvesistöön</i>	146
<i>Viherrakenne</i>	147
<i>Arvot</i>	149
JÄRVIYLÄNKÖ	150
<i>Maiseman rakenne</i>	150
<i>Maiseman historiaa</i>	150
Maisemakuva vuonna 2020 järviylängöllä.....	151
<i>Metsät</i>	151
<i>Metsäiset kalliopainanteet Myrskyläntien varressa</i>	151
<i>RitaGolf</i>	153
<i>Papinjärven, Karijärven ja Ytterträsketin kolmio</i>	153
<i>Viksberginjärven eteläranta</i>	153
<i>Metsien asutus</i>	155
<i>Tiemaisemat</i>	155
<i>Järvet, purot, ojat ja suot</i>	156
<i>Viherrakenne</i>	156
<i>Ulkoilureitit ja puistokäytävät</i>	157
<i>Arvot</i>	159
KOLMAS OSA - SYNTEESI MAISEMAKUVASTA JA VIHERRAKENTEESTA 160	
Alueet, joilla on maisemallisia erityisarvoja	162
<i>Kiialan peltoaukea Porvoonjokilaaksossa</i>	162

<i>Porvoonjokilaakso kaupungin keskustassa</i>	164
Rakennettuihin alueisiin liittyviä maisemallisia erityisarvoja.....	168
<i>Mustijokilaakson eteläinen peltoaukea</i>	168
<i>Mustijokilaakso Treksilästä Tyysteriin</i>	168
<i>Pienten laaksojen vaihtelevat viljelymaisemat Mensaksessa</i>	170
<i>Meren rannikko Porvoonjoen suulta Tarkisiin sekä Hamariin ja Haikkooseen</i>	170
<i>Stensbölen kartanomiljö, viljelyaukea ja rantalaitumet sekä Ekuddenin jalopuulehdot</i>	170
<i>Selännemetsiin liittyviä maisemallisia erityisarvoja</i>	170
Maisemallisesti heikot alueet, joita voidaan eheyttää rakentamisella tai maisemanhoidolla	172
<i>Porvoonjokilaakso moottoritien eteläpuolella</i>	172
<i>Pienten laaksojen ja metsäisten mäkien alanko</i>	172
<i>Harjumoreeniselänteenne</i>	173
<i>Rannikon selänteet</i>	173
<i>Järviylänkö</i>	173
NYKYINEN VIHERRAKENNE	176
<i>Porvoonjokilaakso</i>	178
<i>Mustijokilaakso</i>	178
<i>Rannikon selänteet ja saaristo</i>	178
<i>Harjumoreenialue</i>	180
<i>Pienten laaksojen ja metsäisten mäkien alanko</i>	180
<i>Järviylänkö</i>	180
Nykyinen vesialueiden ja pienvesien verkosto	182
Siniviherrakenteen runko.....	184
<i>Keskustan ja tiiviiden asuinalueiden virkistysalueet</i>	184
<i>Vanhat pihapuutarhat</i>	184
<i>Jokilaaksojen maatalousmaisemat</i>	184
<i>Merenranta ja rannikon selänteiden puistometsät</i>	186
<i>Järviylänkö</i>	186
<i>Stensbölen luonnonsuojelualueet</i>	186
KAUPUNKIMAISEMAN MUUTOKSEN SUUNTIA	189
Luonnonkirjon elinmahdollisuudet kaupungissa	189
Rakennetun kaupunkimaiseman kehitysnäkymiä	191
Muuttuvien maatalousmaisemien kehitysnäkymiä	192

KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

Avainlaji on eliöyhteisön toiminnan kannalta keskeinen. Avainlajin kannan romahtamisen voi johtaa suuriin muutoksiin ekosysteemissä. Usein avainlaji on runsaslukuinen, mutta toisinaan myös harvalukuinen laji, voi olla avainlaji.

Biodiversiteetti eli elonkirjo tarkoittaa elollisen luonnon monimuotoisuutta, joka ilmenee genotyypin, lajin tai biotooppien runsautena.

Ekosysteemi on toiminnallinen kokonaisuus, joka muodostuu luonnonolosuhteiltaan yhtenäisellä alueella elävistä, toisiinsa vuorovaikutussuhteissa olevista eliöistä ja niiden elottomasta ympäristöstä. Ekosysteemiin kuuluvat eliöt muodostavat eliöyhteisön. Ekosysteemejä ovat esimerkiksi meri, joki, lampi, järvi, pelto ja metsä.

Ekosysteemipalveluja ovat luonnon ihmiselle tarjoamat erilaiset hyödyt. Niitä ovat mm. puhdas vesi, ilma, ruoka, raaka-aineet ja luonnossa virkistäytyminen sekä luonnon terveysvaikutukset. Ekosysteemipalvelujen perustana on luonnon monimuotoisuus ja elollisen systeemin toiminta.

Hulevesillä tarkoitetaan sade- ja sulamisvesien aiheuttamaa pintavaluntaa. Rakennetuilla alueilla vesien luontaiset kiertokulut ovat muuttuneet ja pintavalunta on yleensä lisääntynyt ja nopeutunut.

Kaupunkiluontoa ovat kaupunkiympäristön luonnonelementeistä muodostuvat osat. Myös kaupunkikuvassa merkittävät istutukset luetaan kaupunkiluontoon kuuluviksi.

Kasvullinen alue on alue, joka on luonnostaan kasvipeitteinen tai kasvaa istutettua kasvillisuutta. Kaupungeissa on kasvullisia alueita pihoilla, puutarhoissa, puistossa sekä metsissä ja suoje-lualueilla.

Maiseman solmukohta on useiden voimak- kaiden maisematekijöiden leikkauspiste tai koh- tauspaikka. Maiseman solmukohtiin on usein syntynyt asutusta jo esihistoriallisena aikana. Maiseman solmukohdassa sijaitsee usein jokin merkkirakennus, kuten kartano.

Maisemarakenne tarkoittaa alueen maaston se- länteiden ja laaksojen muodostamaa ja luonnon sekä ihmisen toiminnan muovaamaa maiseman rakennetta.

Maisemakuva tarkoittaa maiseman näkyvää ilmiänsua. Sitä kuvaillessa huomio kohdistetaan maisemassa näkyviin, alueelle luonteenomaisiin piirteisiin, jotka muodostavat sille tunnelman ja sisällön. Vastaavasti puhutaan katukuvasta tai kaupunkikuvasta.

Pienilmastolla tarkoitetaan ilmasto-olosuhteita, jotka ovat ihmisen koettavissa maanpinnasta muutaman metrin etäisyydellä olevia. Tärkeim- mät tekijät ovat tuuli ja auringon valon tuoma lämpö. Pienilmasto vaihtelee huomattavasti maan pinnanmuotojen, rakennusten ja kasvilli- suuden luoman varjon ja tuulensuojan mukaan.

Valuma-alue on alue, jolta pinta- ja pohjavedet laskevat mereen tai tiettyyn järveen tai tiettyyn uoman kohtaan.

Viheralue on julkinen tai yksityinen kasvullinen alue, mutta ei yksityiskäytössä oleva piha. Vihe- ralueita ovat mm. puistot, metsät, rannan, pellot ja golfkentät. Julkisia viheralueita ovat kuntien tai yhteisöjen omistamat ja vapaasti käytettävissä olevat viheralueet.

Viheralueverkosto on viheralueiden muodosta- ma kokonaisuus. Se sisältää julkiset ja yksityiset kasvulliset alueet, mutta ei yksityisiä pihoja. Sitä voidaan tarkastella virkistyskäytön kannalta, jol- loin tärkeitä ovat virkistyspalvelut ja alueiden eri- lainen luonne sekä mahdollisuudet liikkua alueita toisille. Kaupunkiluonnon ja eliölajiston kannal- ta ovat tärkeitä ekologiset yhteydet, joita pitkin eläimet voivat liikkua ja kasvit levitä.

Viherrakenne on kasvullisten alueiden ja niiden välisten yhteyksien muodostama verkosto. Se muodostuu kaupunkiseudun kasvullisista alu- eista kuten kasvillisuudeltaan rikkaista pihoista, puistoista, kaupunkimetsistä ja luonnonsuoje- lualueista. Viherrakenne on osa yhdyskuntara- kennetta ja siihen sisältyvät myös vesialueet eli **sinirakenne**.

(Lähteet: Tieteen termipankki, AaltoWiki / maisema-arkkitehtuurin tietopankki, SYKe rap- portti 39/2013 ViherKARA-verkosto)

JOHDANTO

Tämä maisemaselvitys tuottaa maisemaa koskevaa tietoa Porvoon keskeisten alueiden uuden osayleiskaavan suunnittelutyötä varten. Selvityksen pohjalta voidaan arvioida kaavaratkaisujen vaikutuksia olemassa olevaan maisemaan ja ekosysteemipalveluihin.

Yleiskaavatyö on käynnistynyt vuonna 2019. Kaavatyö kestää noin viiden vuoden ajan. Sen aikana kerätään maiseman lisäksi tietoa muun muassa rakennetusta kulttuuriympäristöstä, luontokohteista ja arkeologisesta kulttuuriperinnöstä. Selvitykset täydentävät kuvaa alueen ympäristöstä ja sen arvoista.

Maisemaselvityksessä ympäristöä tarkastellaan elollisen ja elottoman luonnon kokonaisuutena. Selvityksessä kuvataan alueen selänteiden ja laaksojen muodostama ja luonnon sekä ihmisen toiminnan muovaama *maiseman rakenne*, maiseman visuaalisten piirteiden määrittelemä *maisemakuva* sekä tilalliset elementit, arvot ja erilaiset vauriot maisemassa. Maisemaselvityksessä tunnistetaan yleiskaavoituksessa huomioitavat maisemallisesti merkittävät kohteet, alueet ja paikalliset piirteet. Niiden avulla voidaan tukea kehittyvän kaupunkirakenteen ja kulttuurimaiseman eheyttä ja vaikuttavuutta sekä luonnon ihmiselle tarjoamien erilaisten hyötyjen eli ekosysteemipalveluiden tarjontaa. Maiseman ominaispiirteet ja arvot ovat lähtökohtia muiden tekijöiden rinnalla.

Maisemaselvitystä voidaan hyödyntää yleiskaavatyön lisäksi hulevesiverkon kehittämisesä ja viheraluerakenteen sekä virkistyskäytön yleissuunnittelussa sekä asemakaavoituksessa.

Tarkastelualueen laajuus on noin 140 neliökilometriä ja se ulottuu hieman laajemmalle kuin alustava yleiskaavarajaus. Selvityksen perusteella on esitetty maiseman kannalta arvokkaat kohteet, jotka tulisi ottaa huomioon alueen maankäytön suunnittelussa. Selvityksen maastotyöt on tehty pääosin vuonna 2020 ja selvitys on laadittu 2020-2022.

TYÖN LÄHTÖKOHDAT

Tässä selvityksessä maisemaa tarkastellaan maiseman perusrakenteen, maiseman historian, nykyisen maisemakuvan ja luontohöyryjen eli ekosysteemipalveluiden näkökulmista. Monipuolinen lähestyminen auttaa näkemään luonnon ja maiseman kokonaisuutena ja etsimään uusia rakentamisen paikkoja maiseman ja viherakenteen kannalta kestävilä alueilta.

Maisemainventoinnissa havainnollistetaan kartoille maiseman ominais- ja erityispiirteet, jotka ovat alueen luontotekijöiden ja pitkän kulttuurihistorian tulos. Lähtökohtana ovat alueen nykyinen fyysinen ja visuaalinen maisema, historiallinen kartta-aineisto, aikaisemmat Porvoon maisemaa ja luontoa koskevat selvitykset sekä voimassa oleva yleiskaava ja kaupungin strategia. Maisemakuvan koettua kauneutta on selvitetty keväällä 2020 asukkaille suunnatulla maisemakyselyllä.

TYÖN SISÄLTÖ

Maisemaselvitys koostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä on tarkasteltu maaperää, vesistöjä, ilmastoa ja kaupunkiluontoa sekä kulttuurihistoriaa.

Toisessa osassa, maisema-analyysissä, kuvaillaan ja tyypitellään Porvoon keskeisen alueen tämän hetkistä maisemaa. Nykyinen maisemakuva ja maiseman arvot ovat luonnon ja kulttuurivaikutuksen yhteisen kehityksen tulos. Maisema-analyysi avaa maisemakuvan piirteitä ja arvoja. Alue on jaettu maisemarakenteen selänteiden ja laaksojen mukaan seitsemään osaan, joiden maisema tarkastellaan yksityiskohtaisemmin. Osa-alueiden maiseman historiasta on yhteenveto ja maisemakuvasta esitetään ominaispiirteet, maisematilat, jäsentäviä tekijöitä ja maisemahäiriöitä, tiestö, reitit, vesistöt ja viherrakenne. Osa-alueilta tunnistetaan erityispiirteet sekä arvotekijät kuten tärkeät näkymät, kartanot ja maiseman solmukohtat. Toiseen osaan sisältyy myös kohteiden arvottaminen.

Kolmas osa on synteesi edellisestä osista. Siinä esitetään maisemallisesti merkittävät alueet, maiseman solmukohtat sekä tärkeät maisematiloja rajaavat metsät. Myös maisemallisesti heikot, häiriintyneet ja metsittymisen vuoksi muuttuvat

alueet esitetään kartalla. Lisäksi piirretään kuva nykyisestä viher- ja sinirakenteesta eli kasvullisista alueista, pienvesistä ja vesialueista. Myös sini-viherrakenteen ekologisten yhteyksien heikkoja kohtia, yhteystarpeita ja kehittämisen kohteita on kirjattu kartoille.

Lopuksi tarkastellaan luonnonkirjon elimahdollisuuksia kaupungissa ja kaupunkimaiseman muutoksen suuntia. Maisema- ja ekosysteemipalvelunäkökulmia voidaan käyttää kestäväen kaupunkisuunnittelun tukena.

ENSIMMÄINEN OSA – MAISEMAN PERUSRUNKO

MAASTO

Maaperä

Porvoon maaperä on jääkauden muokkaama. Jää höyläsi mäkien huiput paljaksi kallioiksi. Lajittumaton maa-aines muodosti erilaisia moreeni-muodostumia kallioperän päälle. Lajittuneesta maa-aineksesta syntyivät harjut, jotka muodostuivat jääkauden aikana jäätikköjokien mukana kulkeutuneista kivistä, sorasta, hiekasta ja hiedasta. Niitä hienompi aines, hiesu ja savi kulkeutuivat sulamisveden, tuulen ja sateen mukana silloisille vesialueille. Kun hieno aines laskeutui pohjalle, muodostuivat nykyisten laaksojen savi-pohjaiset tasanteet.

Maan kohotessa hitaasti jääkauden jälkeen rantaviiva siirtyi vähitellen etelään päin. Rantavaiheessa laineet huuhtoivat moreenimäkien rinteiltä irti hienojakoisia maa-aineksia. Esiin tuli avokallioita ja muinaisrantojen kivikoita. Ancyliusjärvivaiheen ensimmäinen rantaviiva on noin 50 metriä meren pinnan yläpuolella, keskimäinen on noin 38 metriä ja nuorin noin 32 metriä mpy. Litorinameren alkuvaiheen rantakivikot sijoittuvat noin 25 metriin mpy. Huuhtoutuneesta hiekasta ja hiedasta muodostui mäkien liepeille kapeita hietavyöhykkeitä. Litorinameren aikana muodos-

tui rantavesiin humuspitoisia liejusavikerroksia ja sulfidisedimenttejä.

Sulfidisedimenttejä ja sulfaattimaata on paikoin savikerroksissa ja hietavyöhykkeillä noin metristä muutamaan metriin maanpinnan alapuolella. Kun pohjaveden pinta laskee tai maata kaivetaan, sulfidimaakerrostuma altistuu hapelle ja siitä kehitty hapanta sulfaattimaata. Erityisen happamia ovat vanhat kuivatut suot, turvesuot ja lasketut järvet. Rannikon suolaisen veden vaikutusalueilla saattaa olla hapanta sulfidisavea hyvin lähellä maan pintaa. Sulfidisedimentit ja sulfaattimaat on otettava maan kaivuutöissä ja rakentamisessa huomioon, sillä ne aiheuttavat vakavaa

hulevesien happamoitumista sekä rikki- ja metalliyhdisteiden huuhtoutumista.

Rakentamistoiminnassa on muutettu maaperää ja muodostettu uusia kerroksia ja täyttömaa-alueita. Porvoonjoen suistoon muodostettiin merkittävä täyttöalue 1950-1980-luvuilla, kun täyttömailla rakennettiin pitkä niemi ja Sikosaaren pengertie. Maamassat painuivat ja liikkuivat, vaikka niitä tuettiin puupaalutuksin. Täyttömaa muutti veden virtausta jokisuussa ja suistossa. Joen tuoma savi- ja ravinnepitoinen hienoaines laskeutuu Ruskiksen ruovikoissa ja muodostaa liejusavea. Suiston avovesipinnat vähenevät nopeasti.

Maaston muodot

Porvoon maasto on muodoiltaan vaihtelevaa. Jokilaaksoissa on laajoja tasaisia savimaita. Myös mereen laskevien purojen varsilla on muutamia neliökilometrien laajuisia savitasankoja. Joki-laaksojen tasankoja ja merenrantoja reunustavat kalliomoreeniselänteet, joiden korkeimmat mäet kohoavat noin 50-60 metrin korkeuteen meren pinnasta.

Kalliomoreeniselänteet ovat pienipiirteisiä, ja kallio- ja moreenikumpujen välissä on soistuneita painanteita sekä pieniä järviä. Selänteiden kalliorinteet ovat jyrkkäpiirteisiä, paikoin jopa pystysuoria seinämiä. Moreenirinteet ovat loivempia ja niiden kaltevuus vaihtelee yleensä välillä 5-30 %. Kalliomoreeniselänteillä ei maastonmuodoilla ole selvää vallitsevaa suuntausta. Itäisellä selänteellä on kaksi pohjois-eteläsuuntaista, jyrkkäpiirteistä, pitkää ja syvää murroslaaksoa. Länsipuolen kallioselänteellä on kaksi kapeaa luode-kaakkosuuntaista murroslaaksoa.

Harjukso kulkee Porvoon keskeisen alueen poikki kaakosta luoteeseen. Porvoonjokilaakson savikoilla harju nousee paikoin esiin vain kumpuina, mutta kaupungin keskustassa se kohoaa joen molemmille puolille. Joen länsipuolella harju liittyy kalliomoreenimäkiin ja jatkuu savikolla

matalana harjanteena merenrantaan. Keskustan itäpuolella harjumoreeniselänne muodostaa laajan tasaisen alueen. Ilolanjokilaaksossa on kaakko-luode -suuntainen harjumuodostuma, joka nousee savikosta kumpuina ja pitkänä harjanteena. Harjujen sora- ja hiekkarinteet ovat paikoin jyrkkiä ja paikoin loivia. Niiden kaltevuus vaihtelee yleensä välillä 10-40%. Vanhojen hiekkaja- ja sorakuoppien alueilla on ihmistoiminnasta jäänteinä jopa 20 metriä korkeita jyrkkiä rinteitä.

Savikot

Laaksojen savikot ovat paikoin yli 20 syviä ja vaikeasti rakennettavia. Liejusavia on puro- ja jokiuomien varsilla entisissä suvannoissa ja poukamissa. Ne ovat ravinteikkaita ja yleensä erinomaisia viljelymaita. Rakentaminen syvälle savikolle on haastavaa. Rakennusten, pihojen ja teiden perustaminen edellyttää yleensä maan stabilointia, jos savea on yli neljä metriä kantavan pohjamaan päällä.

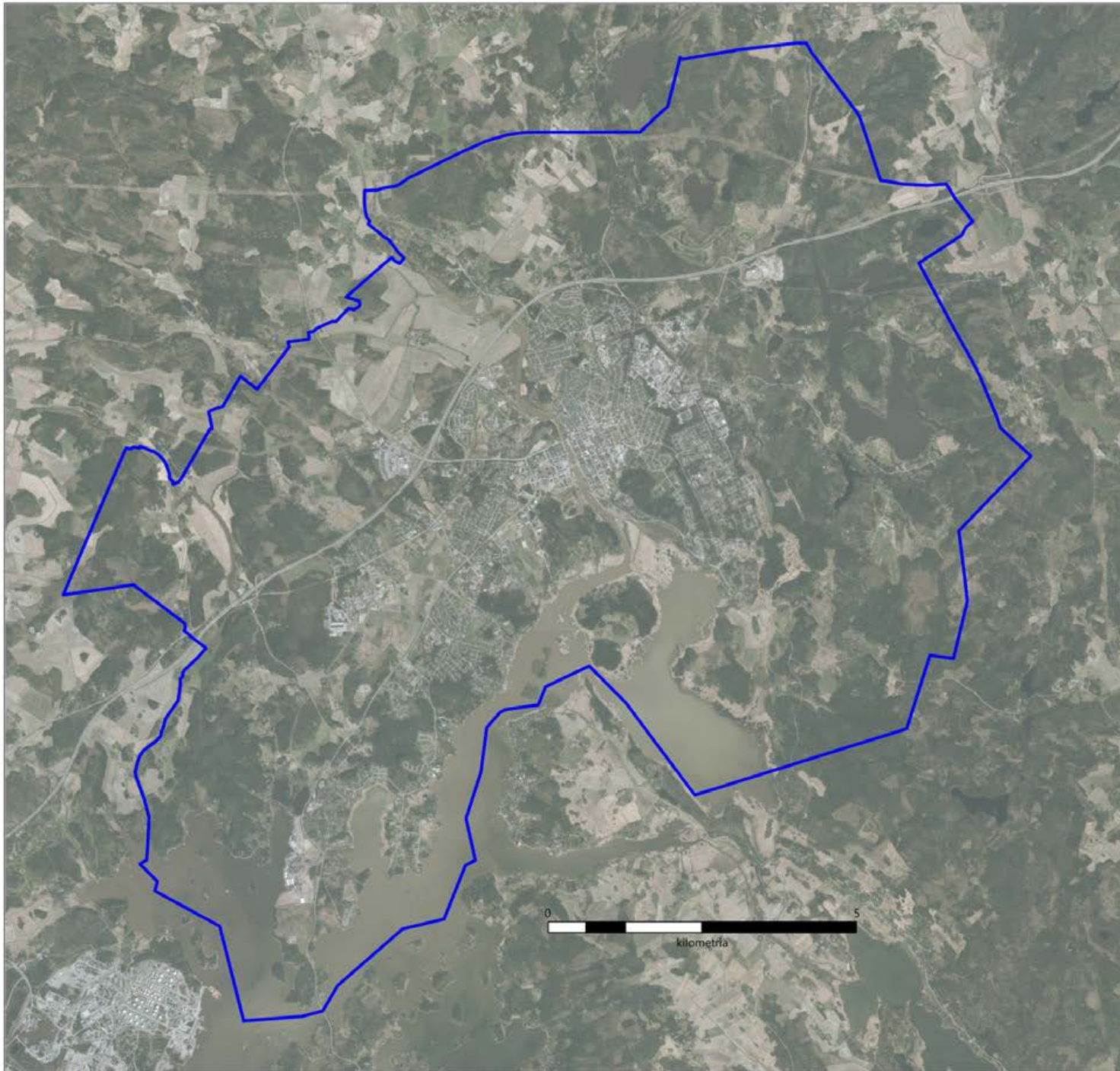
Kevyitä kerrostuneita liejusavimaita pystyttiin viljelemään jo varhain alkeellisin keinoin. Laaksojen painanteiden lampiin, heikosti virtaaviin

puroihin tai jokien tulva-alueille kasvoi soistuneita metsiä ja tulvaniittyjä. Niihin kehittyi turvepintaisia liejupitoisia savikoita. Kun maataloutta tehostettiin 1800-luvun lopulla ja 1950-luvulla, raskaita savikoita ja ohuita turvemaita kuivatettiin syvillä ojilla ja salaojituksella. Kalkittuina niistä saatiin seudun viljavimmat pellot. Peltojen pinta on monin paikoin laskenut humuskadon ja tiivistymisen vuoksi. Monella peltoaukealla on peltojen kuivatus vaikeutunut peltopinnan laskun ja ojien liettymisen tai umpeenkasvun vuoksi.

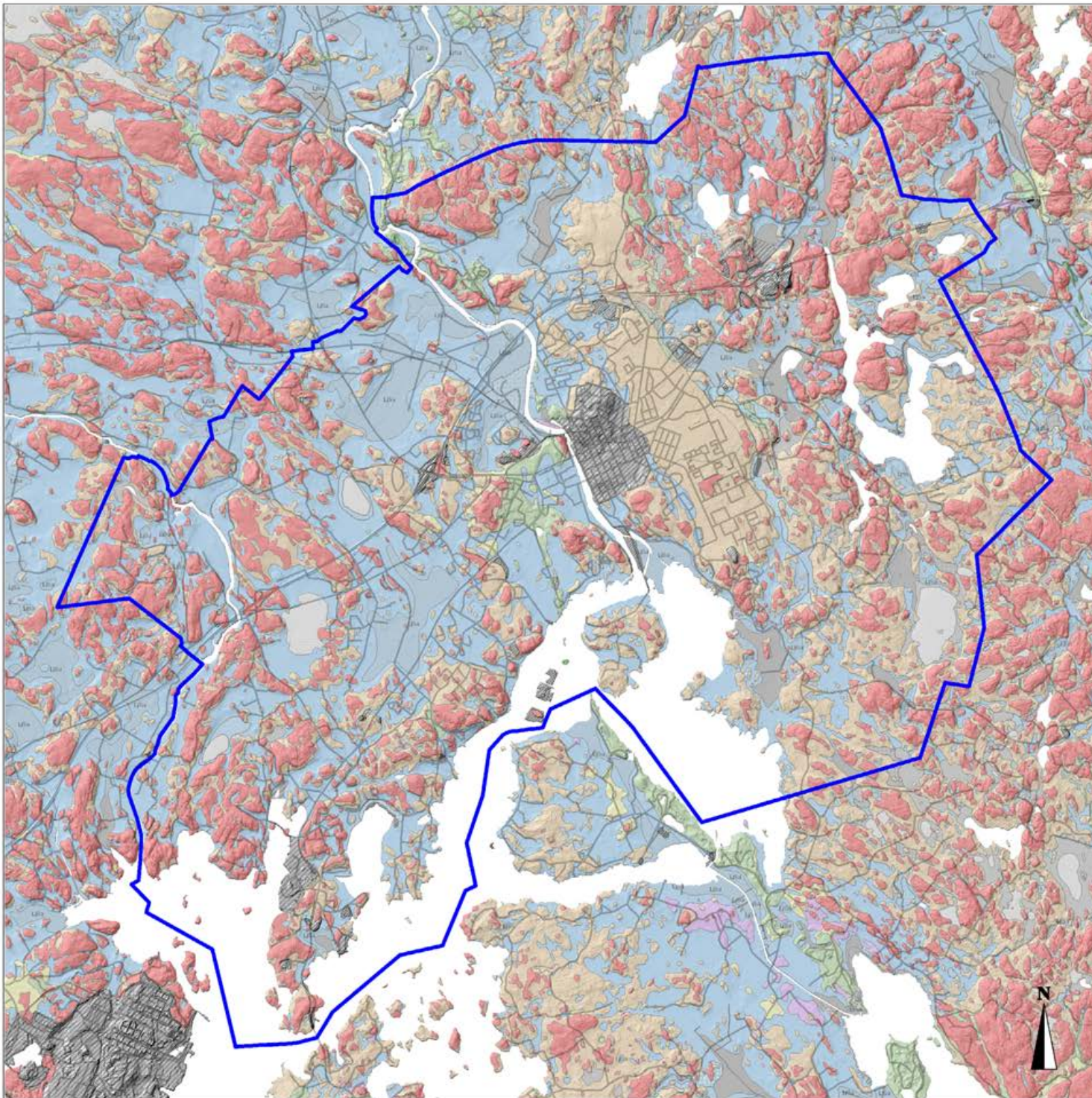
Maanmittauslaitoksen ortokuva
Lantmäteriverkets ortofoto

vuosi 2018 år

 Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna

Maaperä Jordmån

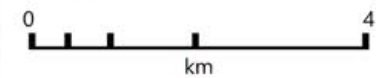
Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet

Tiet
Vägar

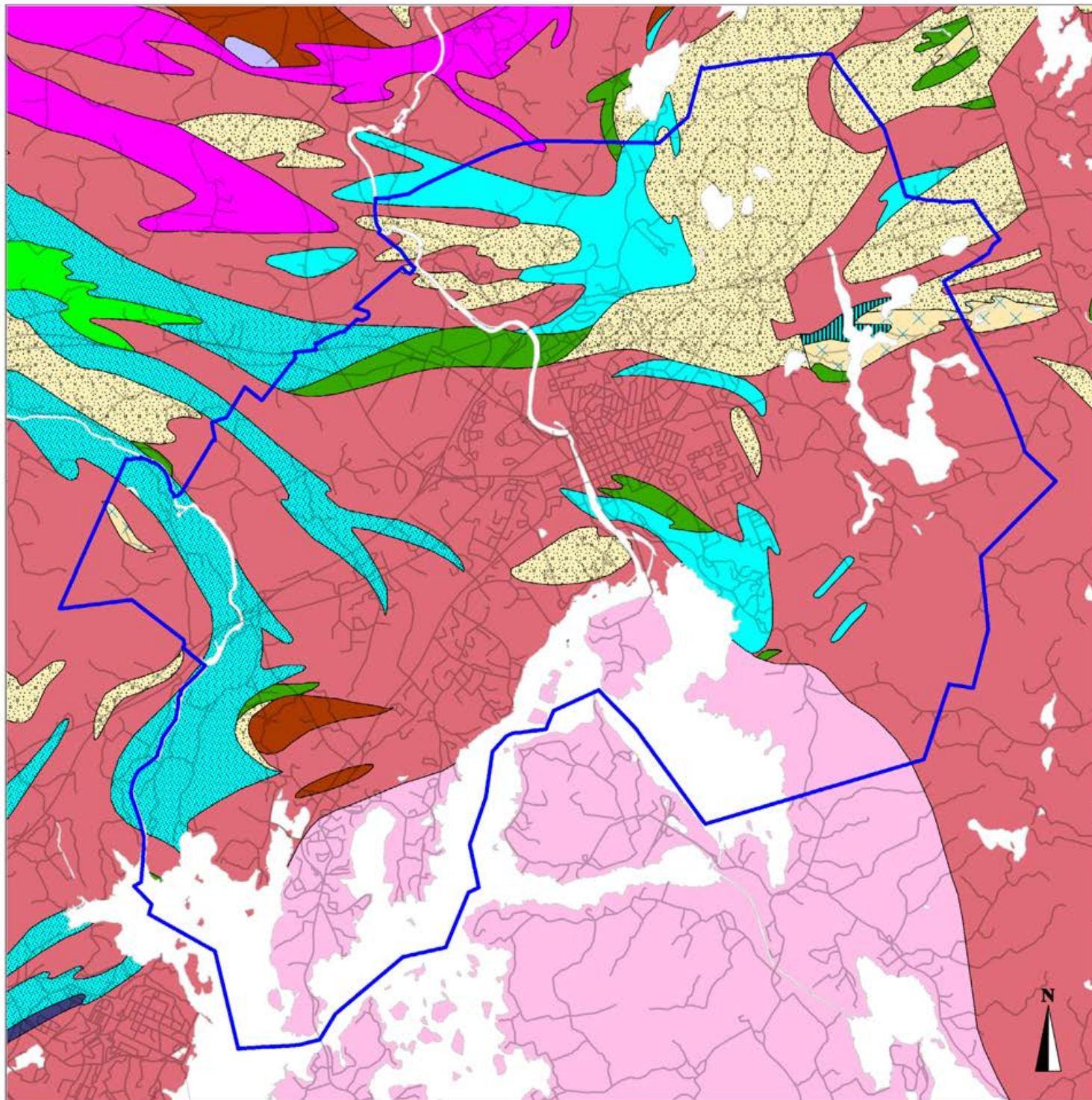
Rautatie
Järnväg

- Kalliomaan (Ka)
Berg
- Rapakallio (RpKa)
Förvittrat berg
- Lohkareita (Lo)
Blockfält
- Kiviä (Ki)
Stenfält
- Hiekkamoreeni (Mr), Soramoreeni (SrMr)
Sandmorän, Grusmorän
- Sora (Sr)
Grus
- Hiekka (Hk)
Sand
- Karkea hieta (KHT)
Grovmo
- Liejuinen hieta, karkea (LjHT)
Gyttje grovmo
- Hieno hieta (HHT)
Finmo
- Liejuinen hieno hieta (LjHHT)
Gyttje finmo
- Hiesu (Hs)
Mjåla
- Savi (Sa)
Lera
- Liejusavi (LjSa)
Gyttjelera
- Lieju (Lj)
Gyttja
- Rahkaturve (St)
Vitmosstorv
- Saraturve (Ct)
Starrtorv
- Täytemaa (Ta)
Fyllnadsjord
- Kartoittamaton (0)
Okarterat
- Vesi (Ve)
Vatten

© Geologian tutkimuskeskus
© Maanmittauslaitos
15.10.2020

Kallioperä Berggrund

Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet

Tiet
Vägar

Rautatie
Järnväg

Vesi
Vatten

Amfiboliitti ja sarvivälkegneissi

Gabro

Granaattikiillegneissi

Groniitti

Hapan gneissi

Kiiilegneissi

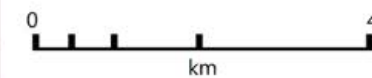
Kiiilegneissi, granaatti ja kordieriitti pitoisuutta

Kiilleliuske, kiillegneissi tai suonigneissi

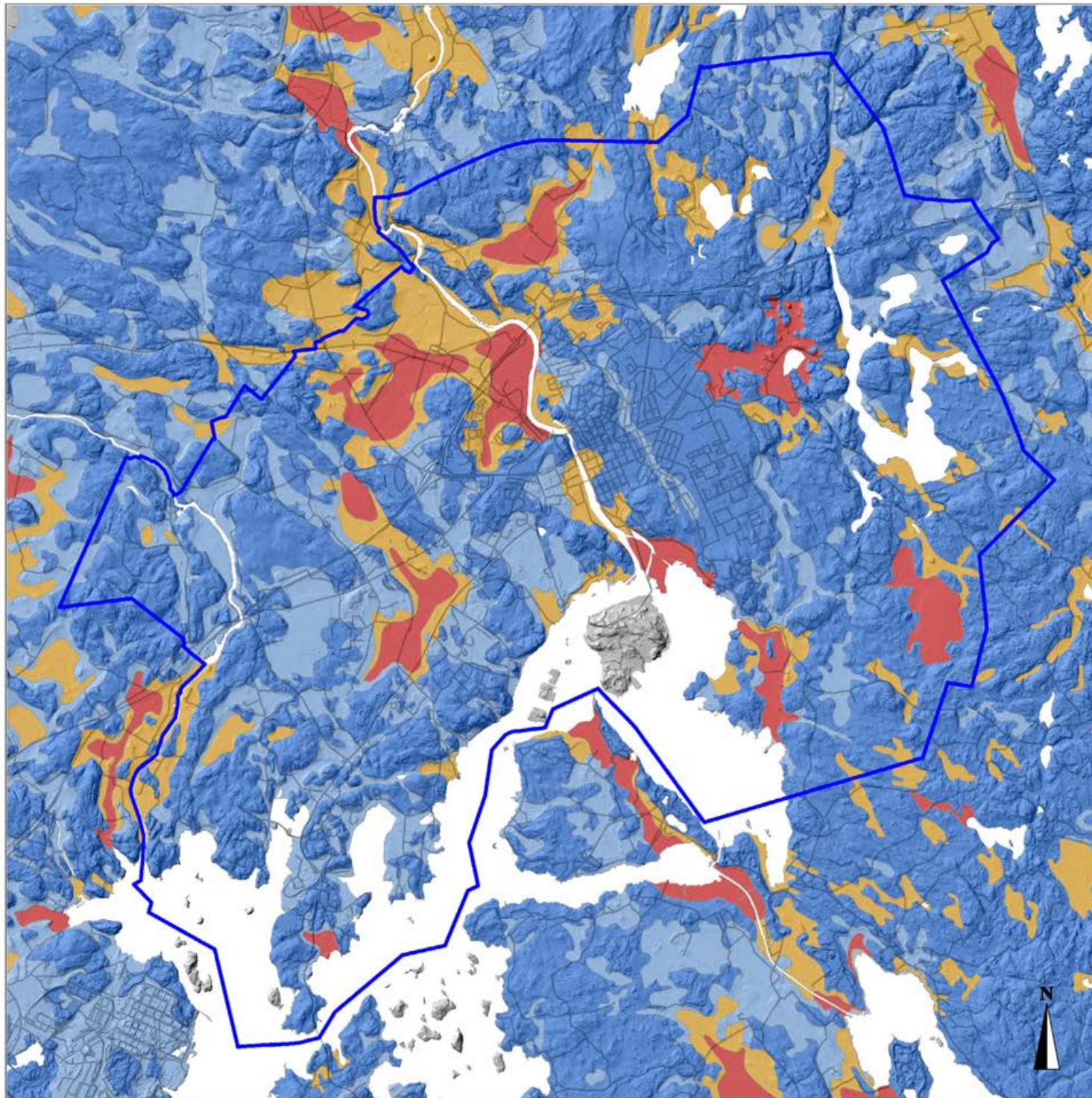
Kvarts- ja granodioriitti

Onaksen graniitti

© Geologian tutkimuskeskus 6.4.2021
© Maanmittauslaitos 15.10.2020

Happamat sulfaattimaat Sur sulfatjord

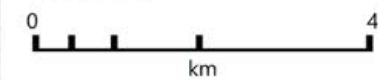

- Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet
- Tiet
Vägar
- Rautatie
Järnväg

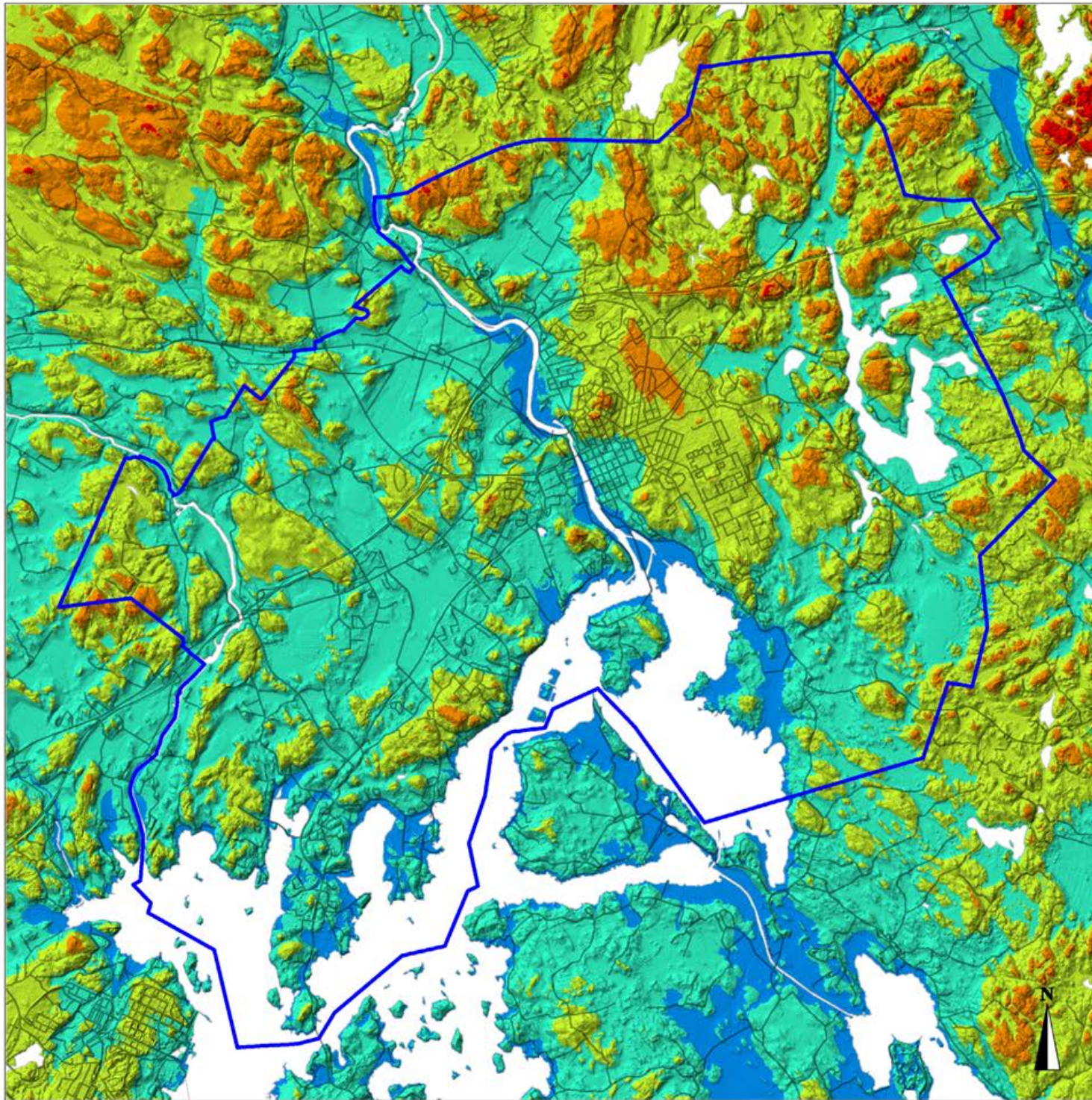
Esiintymisen todennäköisyys
Sannolikhet av förekomst

- Suuri
Stor
- Kohtalainen
Måttlig
- Pieni
Låg
- Hyvin pieni
Mycket låg

© Geologian tutkimuskeskus
© Maanmittauslaitos
15.10.2020

Maanpinnan korkeus Markytans höjd

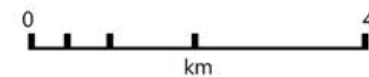

- Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet
- Tiet
Vägar
- Rautatie
Järnväg
- Vesi
Vatten

Metriä merenpinnan yläpuolella
Meter över havet

- 0 - 3
- 3 - 20
- 20 - 40
- 40 - 60
- > 60

© Maanmittauslaitos
15.10.2020

Keskeisten alueiden osayleiskaava 2020
Yleispiirteinen maisemakuva
Delgeneralplan över de centrala delarna 2020
Allmän landskapsvy

- Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet
- Tiet
Vägar
- Vesi
Vatten
- Metsäylänkö
Skogplatå
- Pienten selänteiden ja laaksojen alue
Område av små åsryggar och dalar
- Rannikon selänne ja saaristo
Kustrygg och skärgård
- Harjuselänteet ja -kummut
Åsryggar och -kullar
- Soramoreeniselänne
Grusig moränrygg
- Järviylänkö
Sjöplatå
- Jokilaaksot
Ådalar

1. PORVOONJOKILAAKSO
2. MUSTIJOKILAAKSO
3. METSÄSELÄNNE
4. LÄNTINEN PIENTEN LAAKSOJEN ALANKO
5. RANNIKON SELÄNTEET JA SAARISTO
6. HARJUMOREENISELÄNNE
7. ITÄINEN PIENTEN LAAKSOJEN ALANKO
8. JÄRVIYLÄNKÖ

© Maanmittauslaitos
15.10.2020

kilometriä
Skaalaa 1:60 000

Kiialan kartanoa ympäröivä peltoaukea on laajalla Porvoonjokilaakson savitasangolla. Se rajautuu useita kilometrejä pitkään, lähes suoraan kallioperän murros-linjaan, jonka jyrkänteet ja metsäiset rinteet ovat 40-50 metriä korkeita. Joki virtaa laakson pohjoisreunalla lähellä murroslinjaa ja harjukumpujen sarjaa. Kalliomoreeniselänteiden rinteiden puusto kertoo kasvupaikkojen eroista. Ylärinteillä on kasvaa männiköitä, alarinteillä lehtomaisia metsänreunoja ja kuusikoita.

Maisemarakenne

Porvoon keskeinen alue kuuluu pääosaltaan etelärannikon maisemamaakuntaan, Suomenlahden rannikkoseutuun. Sitä luonnehtivat leveät savipohjaiset joki- ja purolaaksot, joiden tasangoilla on laajoja viljelyaukeita. Jokilaaksoja rajaavat varsin yhtenäiset kalliomoreeniselänteet ja katkonaiset harjujaksot. Selänteiden metsät kehystävät ja korostavat viljelyaukeita. Porvoon keskeisen alueen eteläosa kuuluu etelärannikon saaristomaisematyyppiin. Sen merestä kohonnut maa on nuorta, joten eloperäistä ainesta on kertynyt maan pinnalle vasta vähän. Rannikkovyöhykkeelle ovat tyypillisiä jyrkkäpiirteiset komeat kalliomoreeniselänteet. Merenpinta muodostaa maiseman perustason ja aukeat maisematilat.

Porvoon keskeisellä alueella on kahdeksan erilaista maisemarakenteen osa-alueutta. Alueella on kaksi jokilaaksoa sekä hyvin pieni osa Iolanjokilaakson reunasta. Jokilaaksojen välillä on neljä eriluonteista selännettä sekä kaksi alankoa. Eri alueiden maisemakuvaa arvioidaan seuraavassa luvussa Maisemakuva. (Kartta s. 18)

Jokilaaksot

Porvoonjokilaakson laajoilla viljelytasangoilla joki virtaa aukean reunalla eikä erotu kaukomaisemissa. Maisematila tiivistyy voimakkaaksi maiseman solmukohdaksi Vanhan Porvoon ja Linnamäkien kohdalla. Kaupungin keskusta asettuu rinteille lähellä jokisuuta, jossa joki laskee rannikon selänteiden välistä mereen.

Mustijoen ja Iolanjoen varrella on lyhyiden met-

säisten kapeikkojen välissä selkeitä, pitkiä ja suhteellisen kapeita viljelylaaksoja, joissa joki sijaitsee keskellä avointa maisematilaa.

Selänteet

Kalliomoreeniselänteet jokilaaksojen välissä ovat metsäisiä ja varsin yhtenäisiä. Selvitysalueen itäosassa on laaja harvaan asuttu järviylänkö sekä kapea pääosin rakennettu harjumoreeniselänne. Lännessä on laaja pohjoiseen jatkuva kalliose- lännealue. Merenrantaa reunustavat rannikon katkonaiset kalliomoreeniselännejaksot, jossa on vanhoja kyliä suojaisten lahtien poukamissa tai vanhojen satamien lähellä. Rannikon kalliomoreeniselänteiden lakialueilla on paljon avokallioita. Niiden välissä on pieniä soistumia ja metsäisiä painanteita. Rinteillä kasvaa vaihtelevasti mänty- tai kuusivaltaisia metsiä moreenikerroksen pak-

Pieniä laaksoja kehystävät kumpujen ja selänteiden metsiköt. Kuninkaanportin ja Treksilän selänteiden välisessä laaksossa on suuri metsäinen suo, Massakerogskärr. Moottoritie katkaisee laakson etelässä.

suuden mukaan. Alemmilla rinteillä moreenia reunustaa kapea hienon maa-aineksen vyöhyke, joka on kasvuolosuhteiltaan hyvä ja luonnostaan lehtomainen.

Harju

Harjujakso kulkee Porvoon keskeisen alueen poikki kaakosta luoteeseen suuntautuneena. Se polveilee Kräkön pohjoisreunasta Uddaksen kärjen kautta Kokon metsän länsireunaa pitkin kaupungin keskustaan ja jatkuu Linnamäkien kautta Suomenkylään. Harjussa on poikkeuksellisen laajat sora- ja hiekkakerrostumat Porvoon keskustan alueella. Ne ulottuvat Peippolasta ja Näsinmäeltä Vanhaan Porvooseen, Empirekau-

punkiin, Velkalan ja laaksoon Joonanmäen takana. Vanhoja sorakuoppia on paljon. Niistä laajimmassa on nykyisin Kokon uimalana tuttu pohjavesiallas.

Nykyinen Porvoonjoki on jääkauden ja maan kohoamisen jälkeen sekä syövyttänyt harjua, että tuonut sen päälle uusia maakerroksia. Vanha asutus sijoittui harjun rinteille ja rannoille. Kaupunki perustettiin kohtaan, jossa joki oli puhkaissut harjun ja laski mereen. Asutukselle suotuista lounaisrinne ja puolustukseen sopivat kukkulat olivat helposti muokattavaa sora- ja hiekkamaata. Toinen harjujakso sijaitsee Iolanjokilaakson tuntumassa. Myös sen harjukumpareilla Munkkalassa on vuosituhansia vanhoja asuinsijoja.

Alangot

Yhtenäisten selänteiden välissä on kaksi pieniirteistä alankoaluetta. Niiden savipohjaiset laaksot ovat kapeita, kumpuilevia ja metsäisten moreenimäkien ja pienten avoimien kalliomoreeniselänteiden halkomia. Mäkien liepeillä on hienojakoisten maalajien viljavaa reunavyöhykkeitä. Sokkeloiset viljelyaukeat kiertävät mäkien liepeitä korostaen maaston kumpuilevaa muotoa. Etelärinteiden lämpösuhteet ja kasvuolosuhteet ovat suotuisat. Ne ovat myös asumiselle edullisia, koska maa kuivuu nopeasti ja lähellä on usein lähde tai puro. Kaupunkimainen asutus levittäytyi alangolla ensin pääteiden varsien kummuille ja sitten savipohjaisiin laaksoihin.

On vaikea kuvitella, että vielä 150 vuotta sitten Kokon uimalan ja hallien kohdalla sijaitsi Himlabergetiksi kutsuttu korkea harjukukkala. Harjukasko jatkuu Uddaksen kautta Kråkön kärkeen.

ILMASTO

Ilmastovyöhyke

Ilmastoltaan Suomi kuuluu pohjoiseen lauhkeaan vyöhykkeeseen ja viileään ilmastotyyppiin. Keskilämpötila on kesällä yli 10 ja talvella kylmimmän kuukauden ajan alle -3 °C. Eri ilmastovyöhykkeiden rajat määritellään yleensä eri kasvillisuustyyppien lämpötilan ja sademäärän vaatimusten perusteella. Suomi kuuluu pääosin boreaaliseen havumetsävyöhykkeeseen. Vain eteläisin rannikko ja saaristo kuuluvat hemiboreaaliseen sekametsävyöhykkeeseen. Porvoon keski-osa asettuu vyöhykkeiden rajalle.

Kasvillisuuden menestymistä kuvaavissa vyöhykkeissä Porvoo kuuluu Suomen II-vyöhykkeeseen. Kasvukauden pituus on noin 170 päivää. Vuoden keskilämpötila Porvoossa on mantereella noin 4 astetta ja saaristossa noin 5 astetta. Vuotuinen sademäärä on noin 650 mm, mutta sade jakautuu vuosittain epätasaisesti. Kasvukausi on niin pitkä, että tammi ja monet muut lehtimetsävyöhykkeen kasvi- ja eläinlajit menestyvät. Puusto on runsasta ja vaikuttaa selvästi ilmastoon.

Paikallinen ilmasto

Porvoon seutu on ilmastollisesti vaihteleva, sillä meren vaikutuksesta alavien maiden lumi- ja routraerot vaihtelevat suuresti.

Vallitseva tuulen suunta on lounainen. Saaristo estää kovia merituulia pääsemästä kaupunkiin. Laajoilla peltoaukeilla tuulen voimakkuus kuitenkin lähenee merituulten voimaa. Laaksojen muoto suuntaa tuulien kulkua. Laaksojen kapeikkoihin voi muodostua tuulensolia, jossa tuulen voima ja ilmavirran nopeus kasvavat.

Paikallisilmastoon vaikuttavat tuulen lisäksi rinteiden suunta, kaltevuus ja maastokohtien suhteellinen korkeus. Talvella kylmä ilma kertyy alangoille ja lisää hallan vaaraa sekä sumuisuutta. Kylmän ilman järviä voivat padota alaville paikoille metsät ja korkeat tie- tai raidepenkereet. Meri, suot ja joet lisäävät laaksojen sumuisuutta. Päivisin laaksot ovat hieman lämpimämpiä kuin harjanteet.

Lämpökertymään vaikuttaa myös maaperä. Suojaiset harjujen eteläiset hiekka- ja hietahietarinteet ja moreeniselänteiden hietavyöhykkeet ovat ympäristöään selvästi lämpimämpiä. Niillä kasvukausi saattaa olla jopa kaksi viikkoa keskimääräistä pitempi. Rannikolla meren vaikutus pienilmastoon on suurempi kuin maaston muotojen vaikutus.

Tuuli on voimakkain pienilmastoon vaikuttava tekijä. Metsiköt, rakennukset, rakenteet ja istutukset suojaavat tuulilta, sillä ne nostavat voimakkaat ilmavirrat maan pinnalta ylöspäin.

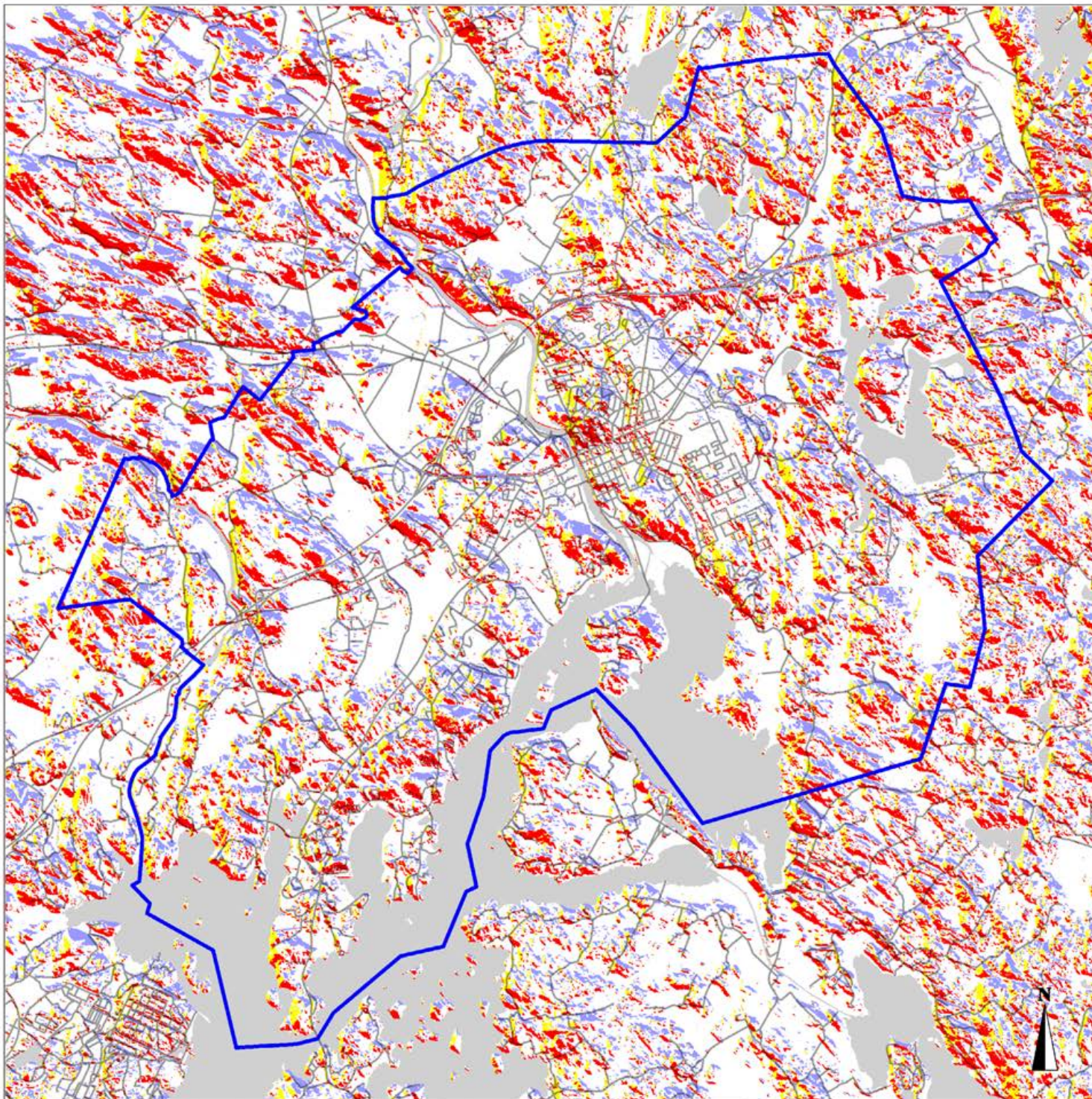
Kasvillisuus hidastaa ilman liikettä ja vähentää pyörteisyyttä sekä puhdistaa ilmaa. Tuulesuojavaikutus ulottuu noin kymmenen kertaa niin kauas kuin esteellä on korkeutta.

Keskeisillä alueilla on runsaasti ilmastollisesti suotuisia lämpimiä ja helposti rakennettavia rinteitä, joista loivapöytäisimmät on jo otettu käyttöön.

Ilmastonmuutos

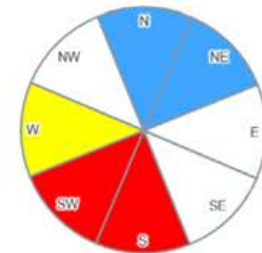
Suomen ilmastoa leimaavat suuret vuosien väliset vaihtelut. Suomen vuosikeskilämpötila on noussut 1800-luvun puolivälin jälkeen yli 2 astetta. Ilmastomallien pohjalta arvioidaan, että keskilämpötila jatkaa nousuaan ja sateisuus lisääntyy erityisesti talvella, rankkasateet voimistuvat ja Etelä-Suomen lumipeite harvinaistuu. Etelä-Suomessa lämpötila nousee ennustusten mukaan kesällä ja talvella noin 4 °C. Kesäinen sademäärä kasvaa noin kymmenellä prosentilla. Se ei kuitenkaan merkitse kuivuuden tuottamien ongelmien katoamista. Lämmenneessä ilmastossa veden kulutus lisääntyy jyrkästi haihdunnan voimistuessa. Lisäksi sadeolot saattavat muuttua kesäisin entistä vaihtelevammiksi. Rankkimmat sateet voimistuvat ja monina vuosina voi olla pitkiä poutakausia, jolloin maasto kuivuu.

Rinteiden suunnat Sluttningarnas riktningar

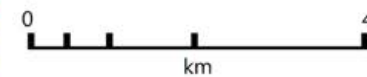

- Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet
- Tiet
Vägar
- Rautatie
Järnväg
- Vesi
Vatten
- Pohjoiset-koilliset rinteet (338-68°)
Sluttningar mot nord-nordost (338-68°)
- Eteläiset-lounaiset rinteet (157-247°)
Sluttningar mot syd-sydväst (157-247°)
- Länsirinteet (248-293°)
Västersluttningar (248-293°)

Rinteiden jyrkkyys 5 % tai enemmän
Lutningsgrad 5 % eller mer

© Maanmittauslaitos
15.10.2020

VESISTÖT

Vesitalous ja pohjavesi

Vuotuinen sademäärä on Porvoon seudulla keskimäärin 650-700 mm. Sadannasta noin puolet muodostuu virtaamaksi ja puolet haihdunnaksi. Virtaamasta osa imeytyy maaperään ja osa virtaa maan pinnalla ja vesistöissä. Harjuilla ja muillakin hiekka- ja soramudostumilla sateesta 30-60% suotautuu pohjavedeksi. Sademäärä jakautuu vuoden mittaan epätasaisesti. Kesän kuivat kaudet rasittavat kasvillisuutta erityisesti kaupunkialueilla.

Porvoossa on 13 pohjavesialuetta, jotka ovat kaupungin vedenhankinnan kannalta tärkeitä. Pohjaveden muodostumisalueella maakerrokset ovat hyvin vettä johtavia ja mahdollistavat veden imeytymisen pohjavedeksi. Kaupungin vanhin vedenottamo sijaitsee Linnamäen vieressä harjulla. Sen pohjavesialue ulottuu Linnamäiltä Vanhaan Porvooseen ja pitkälle Näsiin harjun alueella. Porvoon keskeisellä alueella sijaitsee osa kahdesta muusta pohjavesialueesta. Toinen on Saksalan ja Suomenkylän välissä harjulla ja toinen on Sannaisissa.

Porvoonjoki

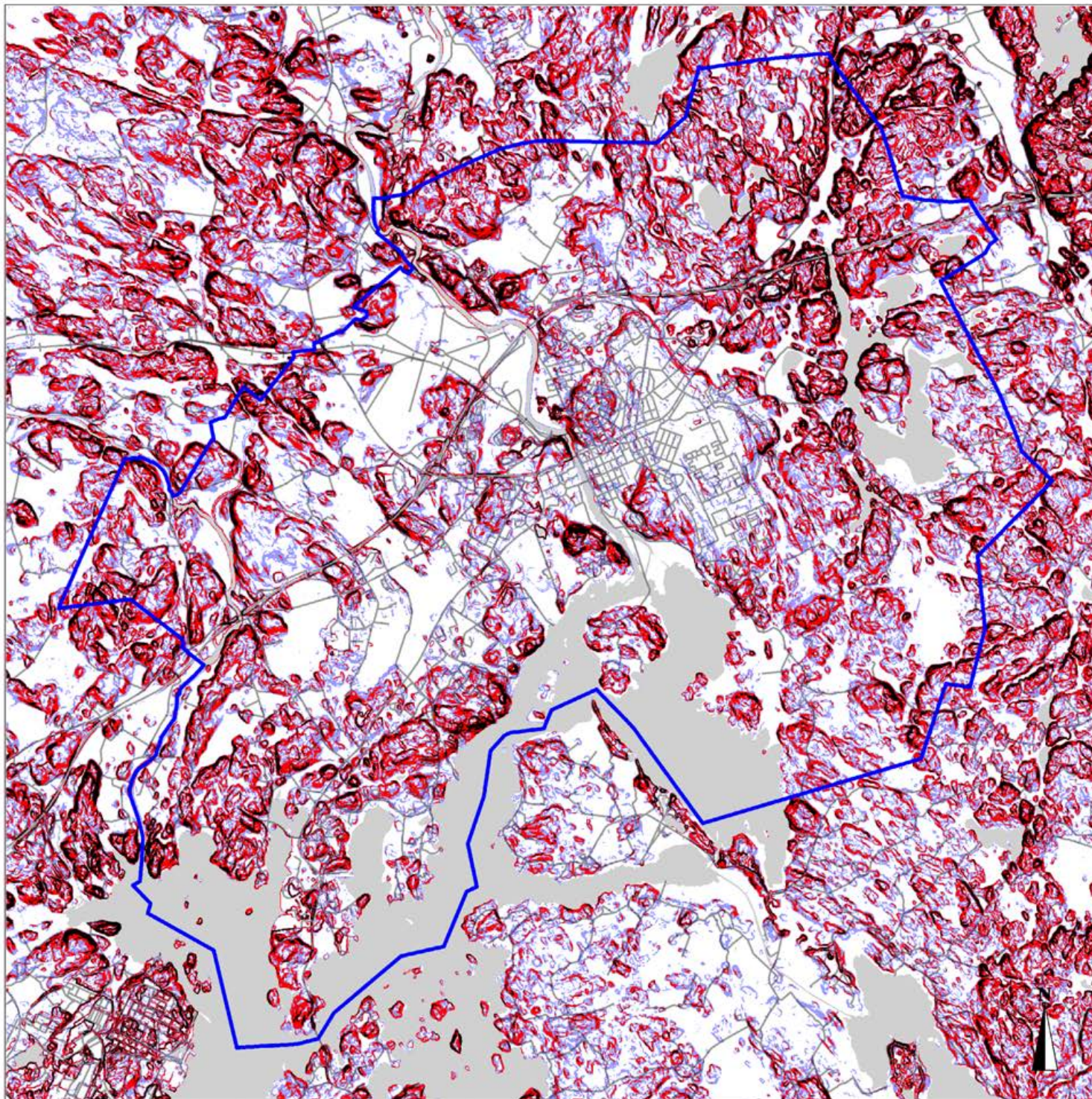
Porvoonjoki on alueen keskeisin vesistö ja yksi Suomen päävesistöistä. Se saa alkunsa Salpausselältä Lahden seudulta ja virtaa jokisuulle Porvooseen noin 140 km. Vesistöalueen pinta-ala on noin 1200 neliökilometriä ja kolmannes siitä on peltoa. Vallitsevin maalaji on alajuoksulla savi, yläjuoksulla hieta, hiesu ja moreeni. Virtaama on pieni ja sen ajallinen vaihtelu on suurta. Kesäaikoina virtaama on vähimmillään noin 3 m³/s ja

syksyllä huipussaan noin 60 m³/s. Suurin virtaaman huippu on ollut lähes 200 m³/s. Porvoon keskusta on rakennettu jokisuuhun ja sen alavimmat rannat ovat alttiita joki- ja meritulville.

Porvoonjoen vesi on savisameaa ja sen hygieeninen laatu vaihtelee. Suomen oloissa se on yhä kuormitettu poikkeuksellisen voimakkaasti jätevesillä ja hajakuormituksella, vaikka yhdyskuntajätevesien käsittelyä on tehostettu. Joen virkistys-

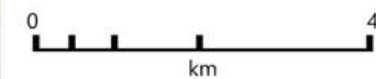

Rinteiden kaltevuus Markytans lutning

- Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet
- Tiet
Vägar
- Rautatie
Järnväg
- Vesi
Vatten
- Rinteiden kaltevuus 5-10 %
Lutningsgrad 5-10 %
- Rinteiden kaltevuus 10-20 %
Lutningsgrad 10-20 %
- Rinteiden kaltevuus yli 20 %
Lutningsgrad över 20 %

© Maanmittauslaitos
15.10.2020

käytön kehittämiseksi ei veden hygieeninen laatu kuitenkaan enää ole este. Uimavetenä jokivesi on Porvoon keskustassa laadultaan hyvä - tyydyttävä keväällä ja syksyllä. Kesällä laatu on hyvä - erinomainen.

Itä-Uudenmaan ja Porvoonjoen vesien- ja ilman-suojeluyhdistys on kehittänyt kala- ja rapukantoja sekä parantanut joen eliöstön elinolosuhteita 2000-luvulla yhteistyössä kuntien ja koulujen kanssa. Kalastot ja pohjaeläimistö ovat monipuolistuneet ja ravutkin viihtyvät joessa ja kaupunkipuroiksi kunnostetuissa pienvesissä paremmin. Taimenkanta on kotiutettu Porvoonjokeen ja lohikalat ovat alkaneet lisääntyä. Vaelluskalat eivät vielä ole löytäneet Strömsberginkosken kalatietä toivotulla tavalla. Vapaa-ajan kalastukses-

sa Porvoonjoki on merkittävä ja joen kuhakanta kuuluisa.

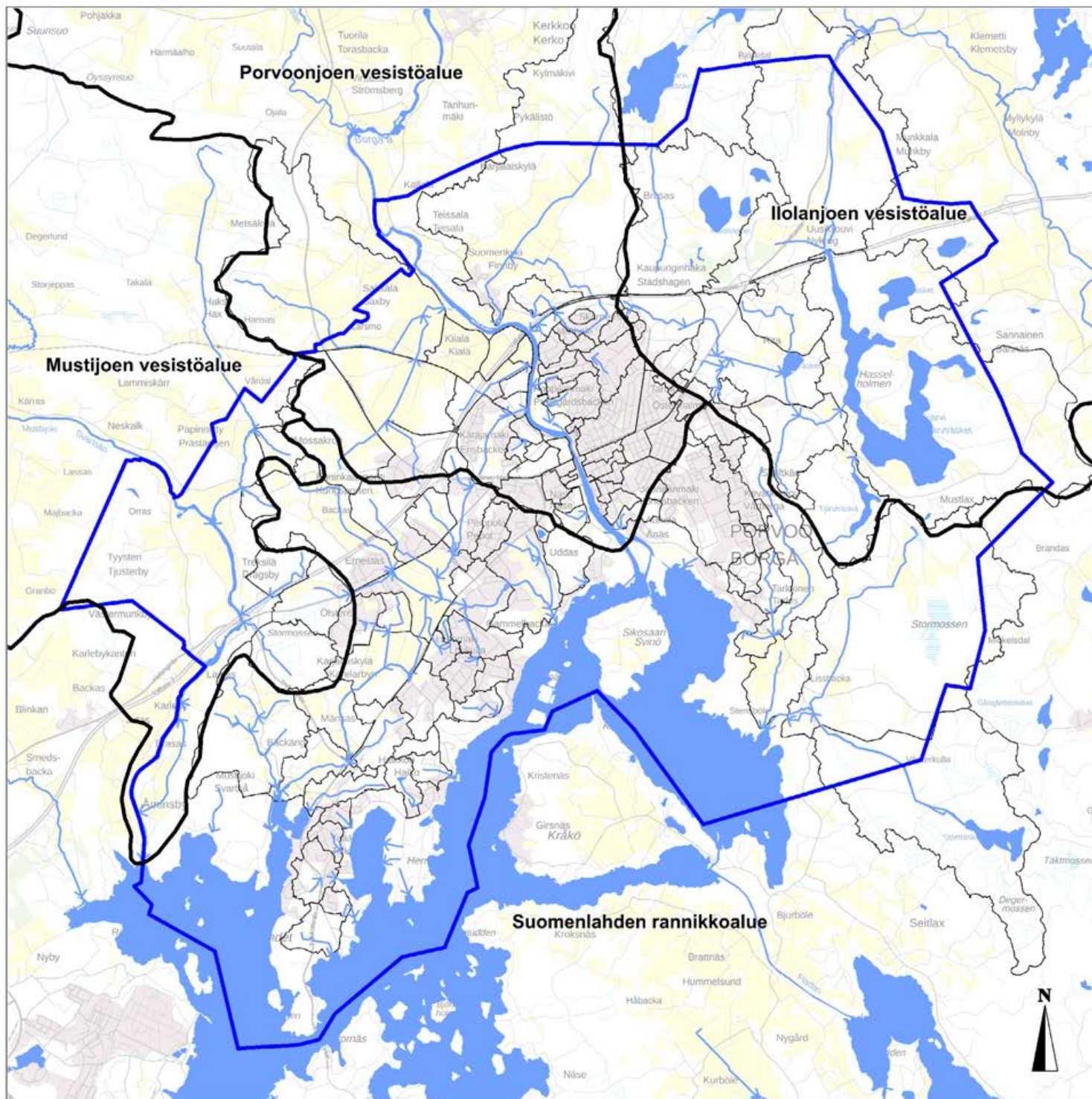
Porvoonjokilaaksossa on useita laajoja peltoaukeita, joista eteläisin kuuluu osayleiskaavan alueeseen. Kiialan peltoaukean valuma-alue on kooltaan noin 10 neliökilometriä. Sen valtaoja laskee Porvoonjokeen Kiialan kartanon lähellä (VA 32). Saksalassa Porvoonjokeen laskee kokoojaoja kapealta valuma-alueelta, josta vain Porvoonjoen rantatasanne on peltoa. Karjalaiskylän sivulaakson valtaoja laskee Porvoonjokeen luonnonmukaisena purouomana Suomenkylässä. Sen valuma-alue on puoliksi metsää ja kooltaan noin 10 neliökilometriä (VA 22).

Keskeinen kaupunkialue sijaitsee jokisuulla Por-

voonjokilaakson kapeikossa. Se on pinta-alaltaan noin 20 neliökilometriä. Sen vedet on johdettu jokeen pääasiassa sadevesiviemäreitä pitkin. Hornhattulan laaksossa on noin neliökilometrin valuma-alueita kuivattava kokoojaoja. Myös Pappilanpellosto ja Länsirannalta laskevat Porvoonjokeen avo-ojat. Niistä on mahdollista kehittää kaupunkipuroja.

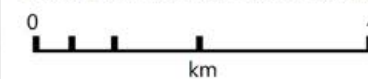
Alueen länsiosa kuuluu Mustijoen vesistöön. Suunnittelualueella Mustijoen jokilaakso on kapea ja siihen liittyy pieniä viljeltyjä sivulaaksoja. Niiden valuma-alueiden kokoojaojat laskevat Mustijokeen Treksilässä, moottoritien vierellä, Karlebyssä ja Äminsbyssä.

Vesistöt ja valuma-alueet Vattendrag och avrinningsområden

- Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet
- Päävesistöalueet
Huvudvattenområden
- Lähivaluma-alueet
Näravrinningsområden
- Vesi
Vatten
- Uomat
Vattenfåror

Taustakartta: © Maanmittauslaitos 15.10.2020
Päävesistöalueet ja uomaverkosto © SYKE 27.1.2021
Lähivaluma-alueet ja uomat © Ramboll 14.5.2019

Järviylängön pienvesistöt

Alueen itäosassa on pienten järvien ja lampien ylänkö. Se on pinta-alaltaan noin 40 neliökilometriä, eli noin kolmasosa suunnittelualueesta. Veckjärvi, Lillträsket, Tjäruträsket, Lillsjön, Papijärvi sekä Ytterträsket muodostavat järviylängön pienvesistön (VA 6), josta vedet valuvat kohti pohjoista. Ne liittyvät Ilolan peltoaukealla valtaojaan, joka laskee Ilolanjokeen. Järviylängön eteläosassa on vähemmän järviä ja enemmän suoalueita. Eteläosan vedet laskevat mereen Stensbölessä. Järviylängön pienvedet ovat luonnoltaan monimuotoisia ja hyvässä kunnossa sekä ekologisesti että hygieenisesti. Järvet ja lammet ovat toisiinsa yhteydessä varsin luonnontilaisilla puroilla ja osittain luonnonmukaisilla ojilla. Järviylänkö on virkistyskäytön ja luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävä alue.

Kaupunkipurot ja valtaojat

Selänteiden metsistä puroihin kertyvä sadevesi on suhteellisen puhdasta. Metsien ja suopainanteiden ojitus lisää kiintoainesta metsäalueiden ojissa ja puroissa. Peltoalueilta, joilla ei ole kattavaa monivuotista kasvipeitettä, huuhtoutuu ojien veteen kiintoainesta, ravinteita ja torjunta-aineita. Katujen varsilta ja asuinalueilta kulkeutuu sadevesien mukana haitta-aineita, ravinteita ja roskaa. Muoviroskat hajoavat haitalliseksi mikromuoviksi. Sulfaattimaiden kaivuutöistä ja kaivuumassoista virtaa sateella ojiin erittäin hapanta vettä, ellei hulevettä suodateta asianmukaisesti ennen ojaan laskua. Ojanvarsien ja kaupunkipurujen suojavaohyhykkeillä kasvavat monikerrokset puustot ja niityt sekä tulvametsiköt suodattavat ja puhdistavat tehokkaasti virtaavaa vettä.

Meren rannikolla vedet virtaavat rinnemetsien puroja ja rakennetun ranta-alueen oja pitkin suoraan mereen. Hamarissa on pieni valuma-alue, jonka kokoojaja laskee mereen Örshamnin huvilanraunion vieressä (VA 34). Se kulkee rajajana omakotitaloalueiden läpi. Haikossa on pieni laakso, jonka kautta Haikkoonlammesta laskee uoma paikoin purona, paikoin ojana mereen (VA 35). Sen suulla on entiselle pellolle ja vanhaan puistoon kasvanut tiheä kuusettuva metsikkö.

Haikkoossa ja Hamarissa on myös hulevesiviemäreitä, jotka laskevat näihin ojiin.

Kevätkummun itäpuolella on noin 15 km² valuma-alue (VA 3), josta kaupunkipuro laskee mereen Ruskiksen luonnonsuojelualueelle Ekuddenin vieressä. Puro saa alkunsa Kevätlaakson pientaloalueilta ja Veckjärven selänteiden metsäisiltä rinteiltä. Se virtaa Skaftkärrin laaksoa pitkin luonnonmukaisesti rakennettuna kaupunkipurona ja Stensbölen pelloilla paikoin purona ja paikoin valtaojana. Mereen se laskee tervaleppälähdon kautta.

Gammelbackan puro laskee mereen Pepotin laaksossa. Sen valuma-alue on noin 15 km² laaja (VA33). Puro saa alkunsa Mossakrogin suolta ja Eestinmäen laaksoista ja kulkee valtaojana Alkrogin peltoaukean läpi. Sen sivuojat saavat vetensä pientaloalueilta, Gammelbackan lähiöstä sekä metsistä. Puron suulla on pieni tulvametsä sekä laaja ruovikkoalue. Ojat ja puro kulkevat paikoin hiekka ja hietavyöhykkeillä, jotka ovat sopivia lohikalojen kutupaikoiksi. Gammelbackassa puro on kunnostettu taimenpuroksi yhteistyössä asukkaiden ja koululaisten kanssa, joten se on sosiaalisesti merkittävä. Puron ekologinen tila

on ajoittain hyvä. Alkrogin peltoaukean sulfaattimaiden kaivuutyöt muodostavat suuren riskin puron eliölajistolle.

Sillvikin makeanveden allas

Sillvikin makeanveden altaaseen laskee patolammen kautta kaksi uomaa, jotka keräävät veden noin 700 hehtaarin alueelta. Toinen uoma saa alkunsa rannikon selänteeltä ja Kvarnkärretin suolta. Se kulkee pienten peltoaukeiden kautta ojana ja paikoin purona patolampeen. Toinen uoma kerää vedet noin 550 hehtaarin alueelta, jossa on laajoja tasaisia peltoaukeita sekä muutamia metsäisiä mäkiä. Uoma on valtaoja, joka kaivettiin 1900-luvun puolivälissä Karjalaiskylän peltojen kuivattamista varten. Ojan kaato on vähäinen, ja alavat pellot ovat veden vaivaamia. Hulevesitulvien aikana vesi nousee alavimmille peltolohkoille. Pellot ovat suureksi osaksi liejusavea tai entisiä turvepeltoja, jotka ovat paikoin painuneet ja tiivistyneet. Niillä on todettu sulfidimaiden esiintymiä, joten ojien kunnostuksesta aiheutuu vaaraa vesieliöstölle happamien hulevesien vuoksi.

*Hornhattulan
laaksossa on sul-
faattipitoisia savimaita.
Happamuuden vuoksi
ojanpenkat heinittyvät hi-
taasti ja ojassa kasvaa runsaasti
osmankäämiä. Ojan varteen
on paikoin kasvatettu moni-
kerroksinen reunavyöhyke
ja paikoin lehtomaisia
metsiköitä.*

Tulva kaupungissa

Porvoon keskustassa joen veden pinnan korkeus on vaihdellut noin 70 cm alle keskimääräisen merenpinnan ja noin 120 cm sen yli. Pahin tulva on 2000-luvulla noussut 162 cm keskivedenpinnan yläpuolelle. Meriveden pinnan vaihtelu ja nousu sekä tyrskyt on otettava huomioon meren rannan rakentamisessa.

Pienet hulevesitulvat ovat rankkasateiden aikaan mahdollisia. Kaupunkialueella on esiintynyt joi-takin pieniä paikallisia hulevesitulvia, mutta niistä ei ole aiheutunut tulvariskejä koskevan lain mukaan vahingollisia seurauksia. Lain tarkoittamia merkittäviä hulevesitulvariskialueita ei Porvoon hulevesitulvariskikohteiden joukossa ole. Hule-

vesien hallintaa kehitetään ja hulevesitulvareitit pyritään kaavoituksessa ohjaamaan laaksojen ojaverkkoon ja kaupunkipuroihin. Virtaamaa tasaavien tulva-aitaiden rakentamiseen ja tulva-metsiköiden istuttamiseen on mahdollisuuksia alavilla rakentamattomilla niitty- ja peltoalueilla.

KAUPUNKILUONTO

Ekosysteemipalveluja rakennetussa ympäristössä

Kaupunki on täysin riippuvainen luonnon tarjoamista hyödyistä eli ekosysteemipalveluista. Niitä ovat puhdas vesi, ilma, ruoka, raaka-aineet ja luonnossa virkistäytyminen sekä luonnon terveysvaikutukset.

Rakennetuilla kaupunkialueilla on mahdollista saavuttaa suhteellisen hyvä ekologinen tila. Silloin puustoa ja muuta kasvillisuutta on rakennetussa ympäristössä paljon, ja hulevesi virtaa suhteellisen puhtaana vastaanottavaan vesistöön. Puut tasaavat lämpötilaeroja, vähentävät tuulisuutta, säteilyä ja ilman epäpuhtauksia kaduilla ja pihdoilla. Hulevesien imeytyminen, viivytys ja varastointi maaperässä ovat puuston ja rehevän kasvillisuuden elinedellytys. Kun maaperässä on riittävästi vettä ja ilmaa, toimiva maaeliöstö pitää maan hyvässä kasvukunnossa ja kasvillisuus voi hyvin. Maaekosysteemi puhdistaa ja sitoo huleveteen ja maaperään joutuneita haitta-aineita ja vapauttaa ravinteet kasvillisuuden käyttöön. Hulevesiverkoston kehittäminen on tärkeää, sillä hu-

levesipainanteissa ja kaupunkipuroissa voidaan suodattaa hulevesien humus- ja hienoaineksia sekä epäpuhtauksia. Luonnonmukainen hulevesijärjestelmä toimii hyvin myös rankkasadetilanteissa, kun veden ohjautumista järjestelmään eivät rajoita ahtaat kaivot tai putket. Purovarsi- reunavyöhykkeiden ekosysteemit tarjoavat elinmahdollisuuksia ja yhteyksiä monimuotoiselle kaupunkiluonnolle. Ne käyttävät hulevedestä ravinteita, puhdistavat vesistöihin virtaavaa vettä ja vähentävät leväkukintoja järvissä ja meren lahdissa.

Ekosysteemipalvelujen perustana on biodiversiteetti eli luonnon monimuotoisuus. Tämä luonnon kirjo sisältää lajien monimuotoisuuden, elinympäristöjen ja luontotyyppien eli ekosysteemien kirjon. Kaupungeissa kasvaa monia kasvilajeja. Ongelmana kuitenkin on, että suurin osa kasveista ja niiden edustamasta lajistosta on voimakkaasti leviäviä yleisiä tai viljeltyjä uusia lajeja. Harvinaistuvat luonnonlajit ja ihmisen kauan sitten mukanaan tuomat ja olosuhteisimme sopeutuneet lajit menettävät kasvutilansa tehokkaasti leviävien lajien vallatessa alaa. Porvoossa kaupunkiluonnon monimuotoisuutta uhkaavat

vieraslajit, avointen elinympäristöjen umpeenkasvu, metsäisten elinympäristöjen muutokset ja pirstaloituminen tai tuhoutuminen rakentamisen tai hakkuiden vuoksi. Pienvesistöjen ekosysteemejä uhkaavat sulfaattisavikoiden kaivuutöistä aiheutuvat happamat hulevedet sekä liikenteen päästöistä, ravinteista ja torjunta-aineista liikaantuneet hulevedet. Porvoossa on useita mahdollisuuksia vähentää ihmisen aiheuttamaa luontokatoa. Tämä edellyttää luontopohjaisia ratkaisuja rakentamisessa, luonnonsuojelua ja kulun ohjaimista herkillä alueilla sekä ennallistamisen tehostamista.

Alueen luontotyypit

Ihmistoiminta on Porvoon alueella vaikuttanut luontoon pitkään. Luontaisia kasvupaikkoja on Porvoon pinta-alasta noin kolmannes, mutta luonnontilaisia on tuskin lainkaan. Luontaisia kasvupaikkoja on metsissä, kallioilla, kosteikoissa ja soilla. Vähiten ihmisen toiminnan muokkaamia luontotyyppejä löytyy kallioalueilta, vanhoista metsistä ja jokisuiston ruovikoista. Harvinaista lajistoa on useilla kaupungin metsä- ja viheralueilla, joita on hoidettu pitkään tavoitellen elinympäristöjen monimuotoisuutta. Kaupungin virkistysalueilla tuetaan metsänhoidolla metsämaiden luontotyyppien monimuotoisuutta ja uhanalaisten metsätyyppien säilymistä. Hoidolla tuetaan myös avainlajeja, joista monet muut lajit ovat riippuvaisia. Luontaisia kasvupaikkoja hyödynnetään myös talousmetsissä, joissa ohjataan puulajiston kehitystä harvennushakkuilla. Niissä ei kuitenkaan jätetä vanhaa puustoa jatkamaan kasvuaan ja lahoamaan. Alueella on talousmetsiä noin 5500 ha, virkistysmetsiä noin 400 ha ja suojeltuja vanhoja metsiä noin 200 ha. Luontotyyppien säilymistä on turvattu perustamalla luonnonsuojelualueita ja kirjaamalla luontoarvoja yleiskaavan ja joidenkin asemakaavojen määräyksiin.

Noin puolet Porvoon keskeisestä alueesta muo-

dotuu ihmisen luomista tai voimakkaasti muokkaamista kulttuurikasvupaikoista. Hietavyöhykkeiden ja savikoiden alkuperäiset lehtometsät ja tulvaniityt on viimeisen kuuden vuosisadan aikana raivattu pelloiksi, laitumiksi, puutarhoiksi. Mäkien hieta-, hiekka-, sora- ja moreenimaiden kuivia lehtoja ja kangasmetsiä on hyödynnetty maa-ainesten ottoon ja rakentamiseen. Purouomat on oikaistu ojiksi ja niiden reunavyöhykkeet raivattu viljelyksiksi. Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kulttuurikasvupaikkojen luontotyyppejä on kehittynyt perinneympäristöissä, kaupunkipurojen varsilla sekä jalopuumetsiköissä. Myös vanhat puutarhat ja puistot sekä metsä- ja puutarhakaupunginosat ovat merkittäviä luonnon monimuotoisuudelle. Luontotyyppien säilymistä rakennetuilla alueilla on turvattu kirjaamalla luontoarvoja yleiskaavan ja joidenkin asemakaavojen määräyksiin sekä Kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan.

Osa alueen kulttuurikasvupaikoista on muutostilassa. Joutomaiden aikasempi käyttö määrittelee niiden luontotyyppejä, maaperän pilaantuneisuutta, maisemaa ja tulevia käyttötapoja. Entisiä viljely- ja puutarhamaita kutsutaan yleisesti metsittyviksi alueiksi. Käytöstä ja muokkauksesta va-

pautuneelle maalle kasvaa nopeasti kasvillisuutta, joka leviää luontaisesti lähiympäristöstä. Se ei vastaa paikan alkuperäistä luontotyyppiä vaan edustaa yleistä, tehokkaasti leviävää lajistoa. Alkuperäistä lajistoa istuttaen ja kasvuolosuhteita palauttaen voidaan muutosalueiden luontotyyppejä ennallistaa.

Metsät

Porvoon keskeisellä alueella on useita metsäseläniteitä. Alueen itäosassa ovat järviylängön laajat ja varsin yhtenäiset metsäalueet. Länsiosassa ovat Mustijokilaaksoa reunustavat selännemetsät. Ne ovat pääasiassa yksityisiä talousmetsiä, mutta joi-takin osia on suojeltu. Metsät muodostavat laaksojen maisematilojen taustat ja jäsentävät kaupungin kokonaisuutta. Yhtenäiset metsäalueet ovat tärkeitä kaupunkiluonnon monimuotoisuudelle. Talousmetsiä käytetään jossain määrin virkistykseen ja keräilyyn. Metsäteitä ja polkuja käytetään ulkoiluun.

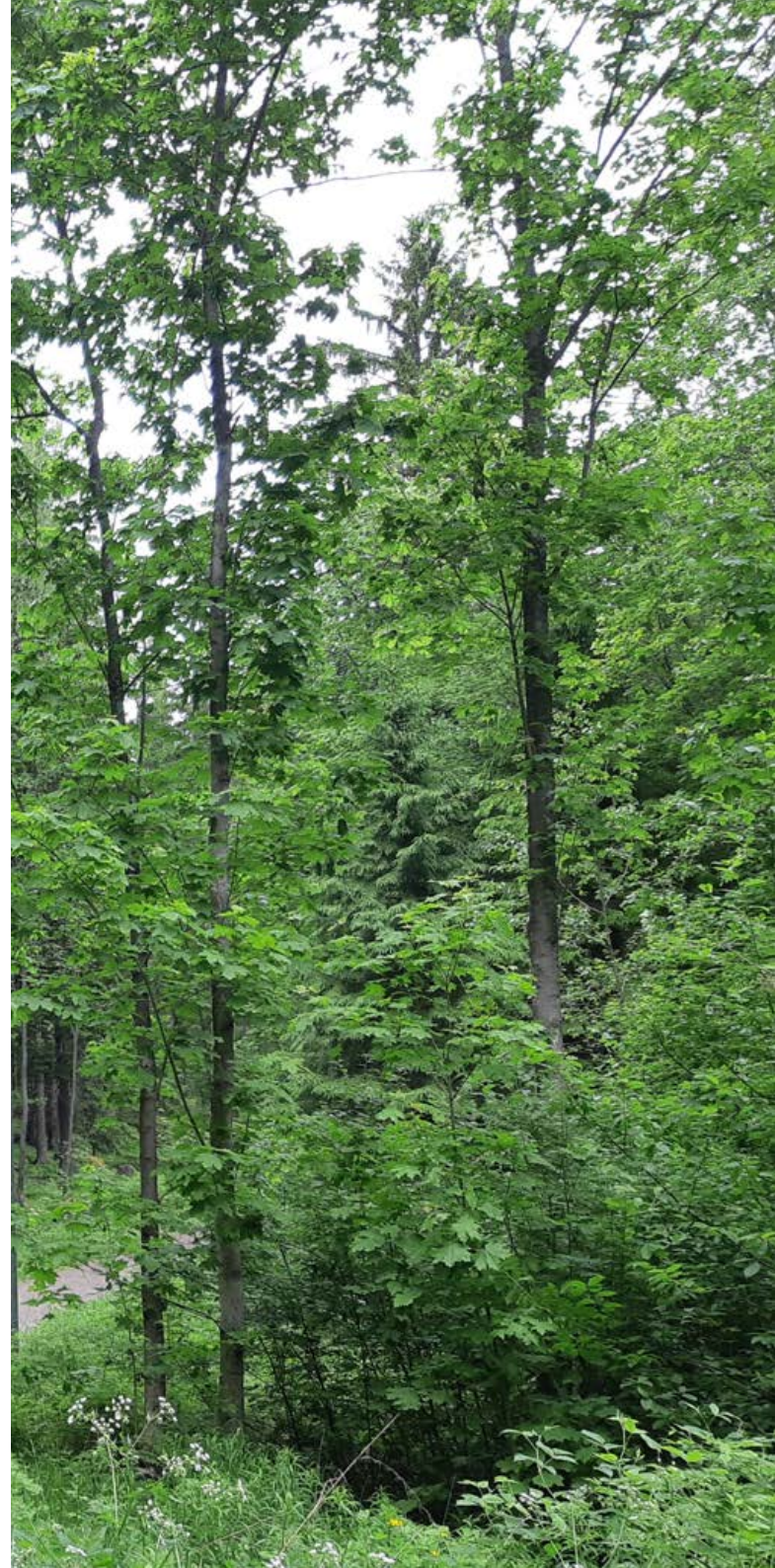
Selännemetsissä on maaston muotojen mukainen luontainen kasvupaikkojen kirjo. Lakialueilla on avokallioita, pieniä kallioketoja ja kuivia kalliomänniköitä. Pienissä kalliopainanteissa on pajukkoisia soistumia ja ojitettuja männiköitä. Moreenimailla kasvaa paikoin varttuneita hyvin hoidettuja männiköitä ja paikoin sekametsiä tai kuusikoita. Alarinteillä ja laaksopainanteissa on pääasiassa kuusikoita. Laajoilla alueilla on viime vuosikymmenien aikana tehty avohakkuita. Niissä kasvaa monilajisia nuoria tiheikköjä.

Stensbölen suojelualueet ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä. Ne sijaitsevat järviylängön eteläosassa ja rannikkovyöhyk-

keellä ja ovat yhteydessä ympäristön laajoihin yhtenäisiin metsiin. Niihin kuuluu noin 130 ha vanhoja metsiä, joissa elää useita uhanalaisia kääpä- ja hyönteislajeja. Myös Stensbölen pieni luonnontilainen jalopuumetsä ja tammistot ovat erityisen tärkeitä uhanalaisen metsälajiston kannalta. Stensbölen suojelualueet ovat tärkeitä myös kaupunkilaisille. Niiden poluilla ulkoillaan ja nautitaan luonnon rauhan kokemisesta.

Rannikon selänneiden metsät sijaitsevat asutuksen keskellä ja ovat pääasiassa kaupungin omistamia virkistysmetsiä. Keskustan läheiset harjumetsät ja keskeiset moreenimäkien metsät ovat puistoja tai lähivirkistysalueita. Virkistysmetsissä on maaston luontaisten ominaisuuksien mukaisesti erilaisia luontotyyppejä. Niiden hoidon tavoitteena on puuston pitkäikäisyys, luonnon monimuotoisuus ja puistokäytävien turvallisuus. Haikkoon, Gammelbackan, Kokon ja Joonaanmäen ulkoilumetsässä on kalliomoreenirinteillä mäntyvaltaista metsää ja rehevillä mailla pääasias- sa kuusikoita. Pienillä entisillä viljelymailla kasvaa nuoria tiheitä lehtipuustoja tai kuusikoita. Joissakin virkistysmetsissä on harvinaisia luontotyyppejä, joissa kasvaa jalopuita, pähkinäpensaita tai puronvarsien reunametsiköitä. Ne saattavat olla

peräisin alkuperäisestä luonnosta tai vanhasta kulttuurivaikutuksesta. Gammelbackan metsässä on säilynyt vanhoja istutettuja lehtikuusia, tammia ja lehmuksia ja entisen laidunmetsän lehtipuilla on harvinaisia lahottajia. Kartanon vanhalle pelto- ja puistomaalle kasvaneessa kuusikossa on jo kehittynyt vanhan metsän eliöyhteisöä ja järeitä lahoavia kuusia. Kokon ulkoilumetsässä on noin 70-90-vuotiaita kaupungin metsänhoitajien istuttamia lehtikuusia ja pieni jalopuulehto, jossa kasvaa lehmuksia ja jalavia. Nämä metsien harvinaiset luontotyytit ovat ihmistoiminnasta riippuvaisia, sillä kuusi leviää voimakkaasti ja tukahduttaa harvinaisen lajiston taimet.

Kalliokedot

Selänteiden kallioilla ja ohuilla moreenimailta voi löytää lajistoltaan harvinaisia luontaisia ketoja. Näihin paahdeympäristöihin erikoistunut lajisto tarvitsee runsaasti suoraa auringon valoa. Kallio-ketojen pinta-ala on vähentynyt sitä mukaa kun ympäristöön on kasvanut varjostavia pihalajia, koivuja ja mäntyjä. Gammelbackan Tornivuoren näköalapaikalla kulutus haittaa pienien avointen kohtien ketolajistoa. Kallio-ketojen säilyminen ja palautuminen edellyttää hoitoa ja kulunohjausta.

Kallioiset näköalapaikat ovat virkistysympäristöinä tärkeitä, sillä ne auttavat hahmottamaan kaupungin kokonaisuutta. Muutamilla kallioilla on kaupunkikuvassa merkittävä rooli maisemarakenteen korostajina.

Linnamäen keto kuuluu Natura 2000 -luonnonsuojelualueeseen. Se on yksi eteläisen Suomen lajirikkaimmista kedoista.

Suot

Isot suot, Stormossen, Kvarnkärret ja Mossakrogskärret, ovat palautuneet lähelle luonnontilaa. Niillä nostettiin turvetta ja kaivettiin oja vielä 1950-luvulla. Kuivatetuille soille on sekä istutettu, että luontaisesti kasvanut tiheitä nuoria metsiä. Puusto ei peitä suoria ojalinjastoja. Kvarnkärretin pohjukka oli ojitettuna viljelykäytössä pitkään. Viljelyn loputtua turvepellot ja niihin liittynyt vanha asuinpaikka metsittyivät ja ne osoitettiin luonnonsuojelualueeksi suoalueen osana. Stensbölen luonnonsuojelualueilla on luonnontilainen keidassuo, jonka pinta-ala on noin 80 hehtaaria. Suot ja soistumat tasaavat ympäristön hulevesien virtausta. Ne ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Jokisuiston kosteikot

Porvoonjoen suisto on eräs Suomen merkittävimmistä lintuvesialueista. Stensbölen lahdella, Sikosaaren rannoilla ja Ruskiksella on suojeltuja kosteikko- ja vesialueita. Tärkeimmät suoje-luperusteet olivat rikas linnusto ja alueen monipuolisuus. Alueella pesii lähes 3 000 paria yli 40 lintulajista. Erityisesti kosteaan rantavyöhykkeeseen erikoistunut lajisto on runsas. Alueella elää useita luonto- ja lintudirektiivin lajeja, kuten saukko, kaulushaikara, ruskosuohaukka, ruis-rääkkä, luhtahuitti, kurki, idänuunilintu ja pikkusieppo. Pitkospuut ja lintutornit mahdollistavat kulun ja luonnon tarkkailemisen. Sikosaassa kosteikkoon rajautuu suojeltuja metsäalueita, joiden luontopolkua käytetään virkistykseen.

Perinneympäristöt

Porvoon keskeisillä alueilla on säilynyt lajistoltaan arvokkaita puolikulttuuribiotooppeja. Perinteinen maatalouskäyttö kehitti pitkän ajan kuluessa hyvin monimuotoisia elinympäristöjä ja rikkaan eliölajiston. Laaksoja ja rinteiden hietavyöhykkeitä on niitetty, viljelty tai hoidettu puistoina tai jalopuulehtoina vuosisatojen ajan. Joillakin hietavyöhykkeillä on hyvin vanhoja pihapuutarhoja

ja hedelmätarhoja. Vanhat kulttuuri- ja puolikulttuuribiotoopit ovat eliölajistoltaan uhanalaisia ja luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita. Harvinaistuvat kedot, laidunniityt ja harva-puustoiset laidunmetsät, vanhat hedelmätarhat, jalopuiden puistometsiköt ja muut perinnebiotoopit vaativat vähäistä mutta jatkuvaa hoitoa. Rikkaan eliölajiston säilyminen edellyttää myös

laajemmin elinolosuhteiden säilyttämistä.

Porvoon Linnamäellä, Vanhassa Porvoossa ja Maarin niityillä sekä muutamilla vanhoilla asuinpaikoilla on säilynyt luontaisten keto- ja niitty-lajien lisäksi muinaiskasveja ja monimuotoinen eliölajisto. Vanhat villiintyneet viljelykasvit sekä muinaiskasvilajit kertovat pitkästä kulttuurihistoriasta. Tämä vanha lajisto ja alkuperäiset

kasvikannat ovat kestäviä ja geeniperinnöltään olosuhteisiimme sopeutuneita. Ne kestävät todennäköisesti hyvin muuttuvia ilmasto-olosuhteita. Harvinaisen lajiston säilyttämisen vuoksi on Maarin niityille palautettu laitumia ja Linnamäkien ja pappilan avoimia rinteitä niitetään säännöllisesti. Nämä niityt ovat kaupunkikuvallisesti tärkeitä avoimia maisematiloja.

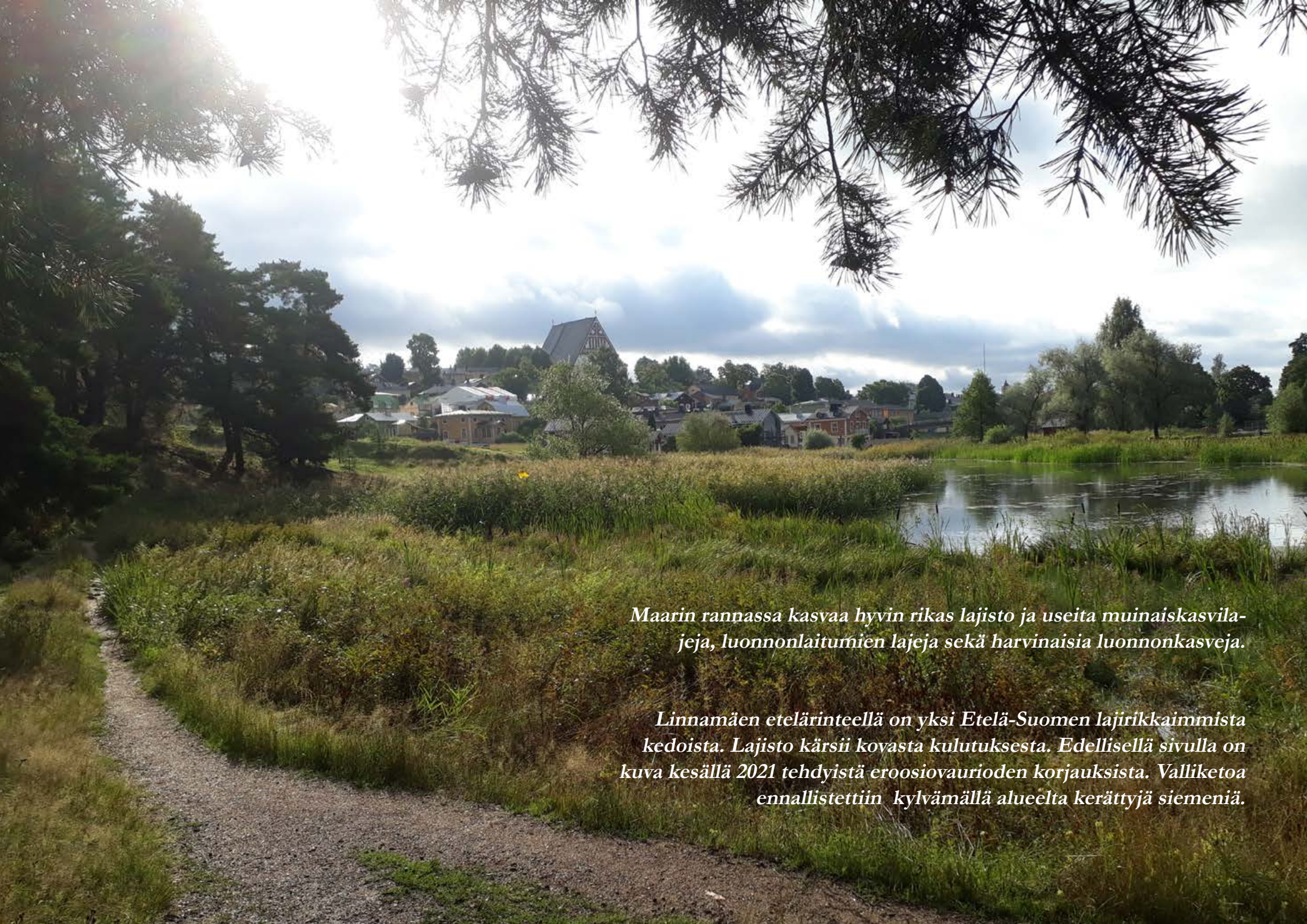
Vanhimmat laidunniityt ovat alkuperäisiä metsien ja luonnon niittyjen laitumia. Niiden maata ei ole muokattu eikä niiden kasvilajistoa ole köyhdytetty viljelemällä lajistoltaan yksipuolisia nurmia. Luonnonlaitumia on säilynyt Stensbölessä ja Maarin niityllä. Stensbölen suojelualueilla on lähes sata hehtaaria laiduntamalla hoidettuja hakamaita ja muita perinnebiotooppeja. Maarin niityt ehtivät metsittyä, mutta rikas lajisto palautui laitumen raivauksen ja viiden vuoden laidunnuksen jälkeen. Maarin laitumia hoitavat naudat ja hevoset. Sikosaaressa on useita hehtaareja luonnonmukaisia laitumia. Gammelbackan entiset laidunmetsät ovat kuusettuneet kokonaan, mutta Bäckaksen torpalla on säilynyt pienialaisia niittyjä. Niiden ympärillä on hiljattain palautettu pari hehtaaria niitypinta-alaa poistamalla nuorta tiheikköä. Bäckaksen palautettuja niittyjä laiduntavat hevoset. Myös Kokon laakson reunoja ja Pepotin kartanon paikalla kasvavaa koivikkoa

hoidetaan hevosia laiduntamalla. Porvoon keskeisellä alueella on muutamia talleja, joiden ympäristöissä on laitumia ja hakamaita. Viheralueiden avoimet niityt, hakamaat ja niiden laiduneläimet ovat kaupunkikuvassa merkittäviä.

Luontaiset jalopuumetsiköt vähenivät, kun niiden kasvupaikat raivattiin viljelymaiksi. Metsälehmukset vähenivät oleellisesti 1700-luvulla, kun talonpojat saivat maksaa veronsa lehmuksen kuoresta irrotetuilla niinillä. Kaikkien jalopuiden taimia haettiin metsistä 1800-luvulla kartanoiden, huviloiden ja kaupunkipihojen istutuksiin. Kartanoiden ja huviloiden ympäristöissä säilytettiin luontaisia jalopuumetsiä ja istutettiin pihapuihin jalopuuryhmiä sekä -kujanteita. Merkit-

tävimmät kulttuuriympäristön jalopuuesiintymät ovat Stensbölessä, Domargårdissa, Aunelassa, Bergstassa, Gammelbackassa, Haikossa, Hermanninsaarella, Kokon kansanpuistossa ja hautausmaalla. Kaupunki istutti viljelymaille joitakin jalopuumetsiköitä 1900-luvun alussa ja puolivälissä. Näitä jalopuustutuksia on Kokon ulkoilmetsässä, Galgbackantien ja Kevätkummuntien varrella. Rannikon luontaisia jalopuumetsiköistä merkittävin on Stensbölen Ekuddenissa. Hermanninsaaren pohjoisosan ja Telegrafbergetin kallionaluslehdon lehmusesiintymät ovat heikentyneet, koska ne ovat olleet pitkään kuusettuneita. Kaupunkikuvassa pitkäikäiset jalopuut ovat arvokkaita.

Maarin rannassa kasvaa hyvin rikas lajisto ja useita muinaiskasveja, luonnonlaitumien lajeja sekä harvinaisia luonnonkasveja.

Linnamäen etelärinteellä on yksi Etelä-Suomen lajirikkaimmista kedoista. Lajisto kärsii kovasta kulutuksesta. Edellisellä sivulla on kuva kesällä 2021 tehdyistä eroosioaurioiden korjauksista. Valliketoa ennallistettiin kylvämällä alueelta kerättyjä siemeniä.

Metsäkaupunginosat ja pihapuutarhat

Vanhassa Porvoossa on useita pieniä, ainutlaatuisia pihapuutarhoja, joissa on säilynyt vanhoja kulttuurikasveja ja kulttuurin seuralaislajeja. Vanhan Porvoon puustoa vallitsevat yhä hedelmäpuut. Empirekaupunkiin istutettiin 1800-luvulla suhteellisen paljon puita paloturvallisuuden parantamiseksi. Alkuperäisistä istutuksista on säilynyt muutamia kymmeniä vanhoja hedelmäpuuta sekä muutamia kaupunkikuvallisesti merkittäviä pihapuita sekä Aleksanterinkadun ja Mannerheiminkadun lehmuskujanteet. Kaupunkikuvallisesti merkittäviä istutuksia on tehty jatkuvasti useissa kortteleissa.

Empirekaupunginosan ympärille rakennettiin 1900-luvun alussa työläiskortteleita ja huvilakaupunginosia, joihin tavoiteltiin metsäkaupungin tai puutarhakaupungin luonnetta. Huvilatontit sijoituivat rinteille. Puutarhatonttien ja metsäpuutarhapihojen raja asettuu viljavan hietavyöhykkeen ja moreeminaan rajaan. Se näkyy kaupunkikuvassa pihapuuston puulajeissa. Metsäpuutarhojen ylispuustona on alkuperäinen männikkö. Puutarhatonteilla on jalopuita, hedelmäpuuta ja suuria kukkivia pensaita. Työläiskorttelit vaikuttavat nykyisin puutarhakaupunginosil-

ta, ja niiden rehevät puutarhat, joissa on säilynyt vanhoja hedelmäpuuta ovat kaupunkikuvassa merkittäviä.

Näsin, Peippolan, Antinmäen, Tarmolan ja vanhat omakotitaloalueet sijaitsevat harjulla tai harjumoreenimaalla. Hamarin ja Veckjärven kylän vanha asutus sijaitsee moreeniselänteen reunalla ja Alkrogin omakotiasutus pääosin kumpuilevan maaston hietavyöhykkeillä. Näillä alueilla maaperä on hienojakoinen, hyvin lämpiävä, läpäisevä ja puutarhoille otollinen. Tontit ovat keskimäärin isoja, noin 1200 m². Rakentamisen aikaan oli tarkoitus, että tonteilla voitiin viljellä kotien

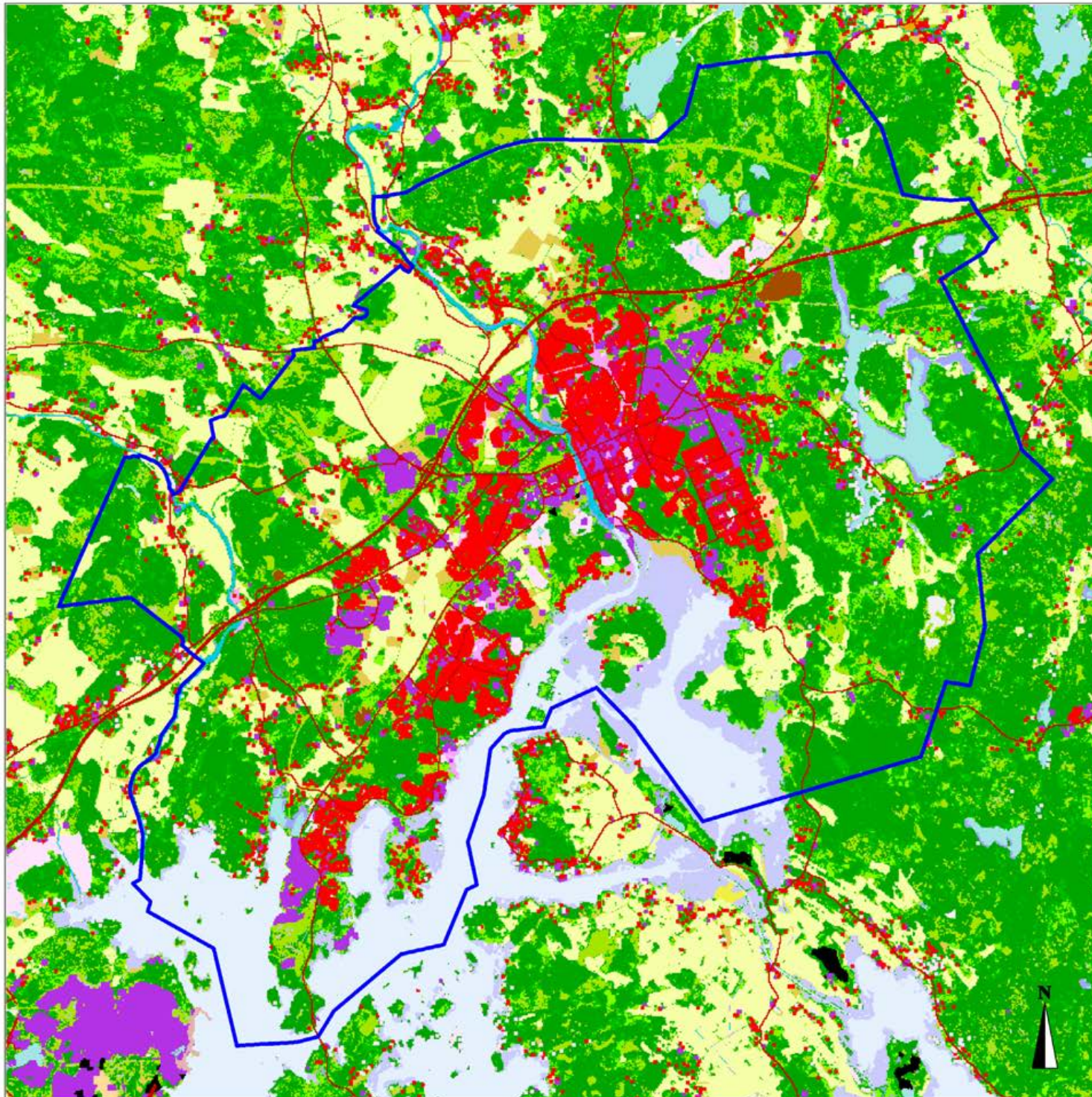
tarpeeseen juureksia, marjoja ja hedelmiä. Oli pa joillakin hevonen, lehmä tai kanoja. Maaperä muhevoitui kompostoinnin tuotteista ja asuinalueille kehittyi pienipiirteinen rehevien puutarhojen ja kuivin pihaketojen mosaiikki.

Puutarhakorttelien ja metsäkaupunginosien pihojen läpäisevät pinnat, eloperäinen puutarha maannos, läpäisevä maaperä ja maaperäeliöstö ovat kaupunkiekologian kannalta merkittäviä. Pihapiirien hedelmätarhat, pihapuustot ja usein rikaslajinen perinnekasvillisuus ovat kaupunkikuvallisesti merkittäviä. Ne muodostavat myös osan kaupungin lajikirjosta.

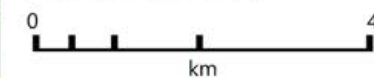
Corine-maanpeiteluokat 2018

Suluissa luokkien pinta-alat suunnittelualueella hehtaareina.

- Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet
- Kerrostaloalueet (135,8 ha)
- Pientaloalueet (1300,7 ha)
- Palveluiden alueet (294,5 ha)
- Teollisuuden alueet (249,5 ha)
- Liikennealueet (391,9 ha)
- Maa-ainesten ottoalueet (1,7 ha)
- Kaatopaikat (32,2 ha)
- Rakennustyöalueet (8,9 ha)
- Puistot (56,6 ha)
- Vapaa-ajan asunnot (77,4 ha)
- Muut urheilu- ja vapaa-ajan toiminta -alueet (66,1 ha)
- Golfkentät (46,0 ha)
- Raviradat (7,5 ha)
- Pellot (1678,4 ha)
- Laidunmaat (0,3 ha)
- Luonnon laidunmaat (0,4 ha)
- Maataloustukijärjestelmän ulkopuoliset maatalousmaat (232,5 ha)
- Puustoiset pelto- ja laidunmaat (2,7 ha)
- Lehtimetsät kivennäismaalla (494,4 ha)
- Lehtimetsät turvemaalla (8,8 ha)
- Havumetsät kivennäismaalla (2902,5 ha)
- Havumetsät turvemaalla (186,8 ha)
- Havumetsät kalliomaalla (492,8 ha)
- Sekametsät kivennäismaalla (1474,0 ha)
- Sekametsät turvemaalla (85,6 ha)
- Sekametsät kalliomaalla (27,9 ha)
- Harvapuustoiset alueet , cc <10% (193,6 ha)
- Harvapuustoiset alueet, cc 10-30%, kivennäismaalla (635,0 ha)
- Harvapuustoiset alueet, cc 10-30%, turvemaalla (49,7 ha)
- Harvapuustoiset alueet, cc 10-30%, kalliomaalla (135,6 ha)
- Harvapuustoiset alueet, sähkölinjan alla (56,7 ha)
- Rantahietikot ja dyynialueet (0,2 ha)
- Kalliomaat (27,8 ha)
- Sisämaan kosteikot maalla (26,8 ha)
- Sisämaan kosteikot vedessä (85,0 ha)
- Avosuot (27,2 ha)
- Merenrantakosteikot maalla (129,0 ha)
- Merenrantakosteikot vedessä (336,0 ha)
- Joet (78,1 ha)
- Järvet (216,5 ha)
- Meri (1228,4 ha)

© SYKE (osittain LUKE, MAVI, LIVI, DVV, EU, MML
Maastotietokanta 01/2017)

MAISEMAN HISTORIA

M u i n a i s m a i s e m a

Ilmasto oli kiviikaudella Litorinameren aikana, noin 3000- 8000 vuotta sitten, muutaman asteen lämpimämpi kuin nykyisin ja kasvilajisto oli erilainen. Metsät olivat lehtipuuvaltaisia. Laaksojen paljastuessa merestä ne täyttivät luonnollisen sukcession mukaisesti pajuilla, lepillä sekä koi-
vuilla ja kehittyivät paikoin jalopuuvaltaisiksi le-
doiksi.

Kivikaudella Suomensjärven kulttuurin aikaan noin 8700–5100 eaa. merenpinta oli noin 35 met-
riä nykyistä korkeammalla ja Porvoon keskeinen
osa oli ulkosaaristoa. Kampakeraamisen kulttuu-
rin aikana noin 5000–2000 eaa. merenpinta oli
noin 22 metriä nykyistä ylempänä ja keskeinen
osa Porvoosta oli sisäsaaristoa. Pääelinkeino oli
metsästyksen ja tärkein saaliseläin oli hylje. Kalastus,
linnustus ja marjastus olivat lisänä toimeentu-
lossa. Asuminen varhaisella kiviikaudella ei ollut
kiinteää, vaan asuinsijaa vaihdettiin vuodenvier-
ron mukaan. Asuinpaikat olivat yleensä meren-
rantojen suojaisissa poukamissa rantahietikoilla,
rannan läheisillä saarilla sekä jokivarsien lähellä
hiekk- ja hietavyöhykkeillä. Tiheimmin kiviikau-
den asuinpaikkoja oli jokien silloisen suun lähellä

harjumuodostumien rinteillä kuten Porvoonjoen
varrella Kerkkoon Henttalassa, Vanhamoision
Putaaassa ja Ilolanjoen varrella Ilolan Nedre Ni-
kusissa sekä Munkbyn Bölessä. Suotuisimmilla
pyyntipaikoilla on voitu asua useiden vuositu-
hansien ajan.

Vasarakirveskulttuuri ilmaantui noin 2500-2100
eaa. nykyisen Suomen rannikolle. Heidän pää-
elinkeinoaan pidetään karjanhoitoa. Asutus oli
verraten paikallaan pysyvää ja sijaitsi savimaiden
laidoilla harjun tai kumpujen hiekk- ja sora-
vyöhykkeillä. Kiukaisten kulttuurin aikana noin
2000-1350 eaa. ilmasto alkoi viilentyä. Metsäs-
tyksestä ja kalastuksesta kertovat esinelöydöt,
kuten nuolenkärjet ja siimanpainot, lisääntyvät
jauhinkivien ohelle.

Pronssikaudella noin 1500-500 eaa. rannikolle
ilmaantui uusi hautaustapa, hiidenkiukaat, jotka
ovat suuria kiviröykkiöitä. Niitä löytyy korkeilta
kallioilta Mustijokilaakson reunoilla ja Sillvikin
rannoilla. Porvoonjokilaaksossa hiidenkiukaita on
Saksalan kukkuloilla ja Bergstan kallioilla. Kar-
janhoidon, kalastuksen, pyynnin ja keräilyn ohel-
la tuli maanviljely todennäköisestimerkittäväksi
osaksi toimeentuloa. Kaupan merkitys kasvoi ja
metalli tuotiin pääasiassa valmiina esineinä kuten

miekkoina, tikareina, keihäänkärkinä ja kirveinä.
Vientitarvikkeita olivat turkikset ja hylkeenrasva.

Raudan käyttö saapui Suomeen esiroomalaisel-
la rautakaudella, kun Rooman valtakunta kävi
Euroopassa valloitusotia 500-0 eaa. Ilolanjoki-
laakson Munkbyssa Böle sijaitsi meriyhteyksien
varrella. Sen asukkaat saivat vaikutteita idästä ja
lännestä sekä sisämaasta. He todennäköisesti ko-
keilivat myös itse raudan valmistusta. Bölen li-
säksi varhaisen rautakauden asutuksesta kertovaa
epineoliittista keramiikkaa on löytynyt Pikkulin-
namäeltä, Johannisbergista ja Gammelbackasta.
Rautakausi alkoi todella, kun ajanlaskun alussa
alkoi pitkä rauhan kausi ja vaikutteita levisi poh-
joiseen. Raudasta valmistettiin aseita, sirppejä,
viikatteita ja kirveitä, joilla voitiin raivata pelto-
ja ja rakentaa parempia asumuksia. Maanviljelyn
merkitys kasvoi kalastuksen ja metsästyksen rin-
nalla.

Porvoosta ei tunneta rautakaudelta pysyvän asu-
tuksen paikkoja. Esinelöytöjen lisäksi tunnetaan
kaksi hautaesineistä rikkasta kalmistoa. Pikkulin-
namäen ja Koiton saaren kalmistojen arvok-
kaista löydöistä päätellen väestö oli varakasta
roomalaisella rautakaudelle 0-400 jaa. He saivat
toimeentulonsa maanviljelyksestä, karjanhoidos-

Mustijoen laaksossa on selänteen reunalla muutamia hyvin vanhoja asuinpaikkoja. Paikoin viljelyalue on rajautunut samalle kohdalle jo 1500-luvulla. Jokirannassa on luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä reuna-työhykkeitä, joissa kasvaa monilajisia niittyjä, puita ja pensaita.

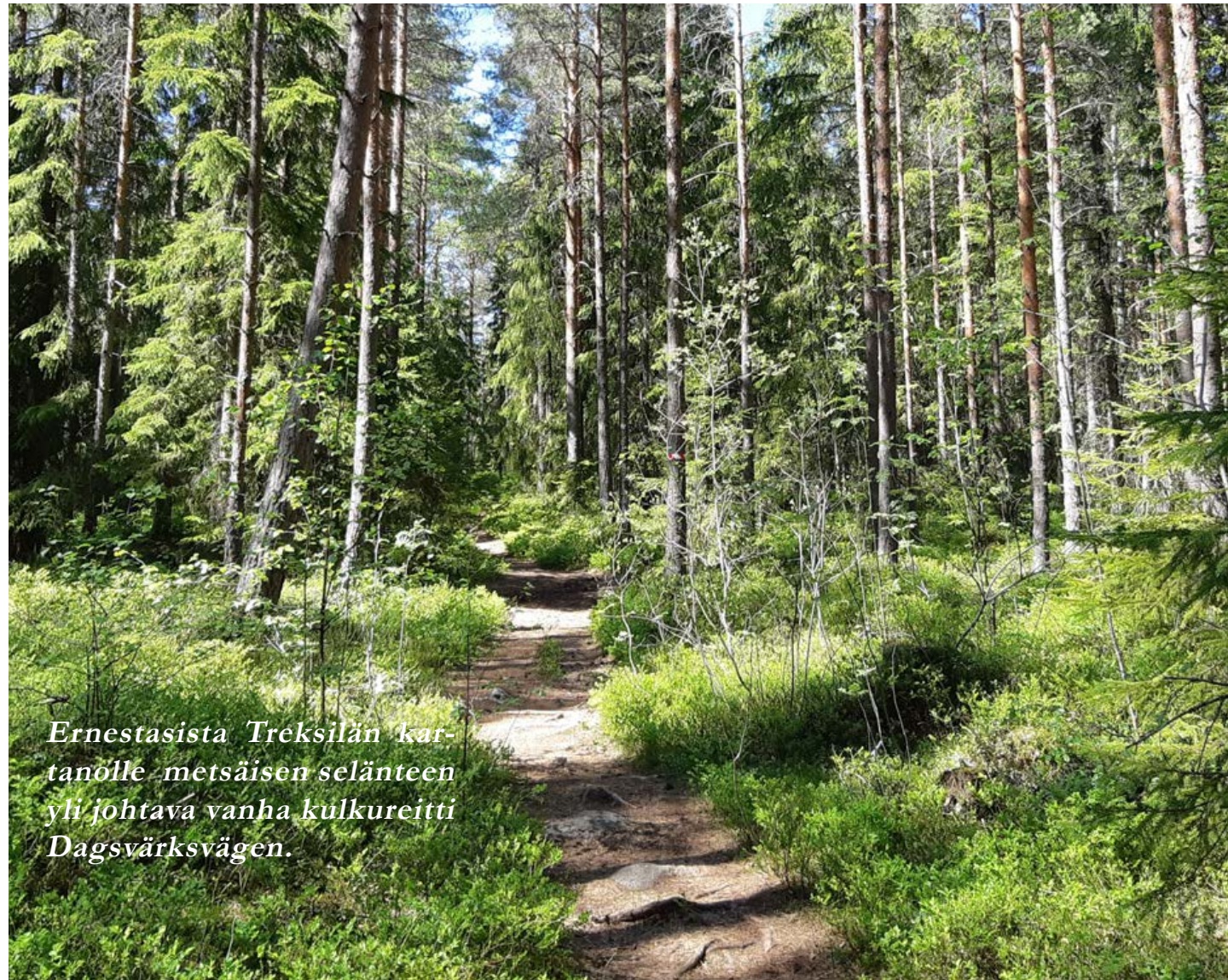
ta sekä metsästyksestä, kalastuksesta ja kaupankäynnistä.

Roomalaisen rautakauden ja viikinkiajan väliseltä ajalta ei alueella tunneta selviä asuinpaikkalöytöjä. Rautakauden ja keskiajan taitteessa 1100-luvulla Uusimaa oli harvaan asuttua. Kun Uudenmaan rannikolle saapui uudisasukkaita 1100-1300-luvuilla Ruotsista, Porvoonjokilaaksossa oli jo kiinteää asutusta. Alueella liikkui myös eränkävijöitä, jotka olivat lähtöisin Hämeestä ja mahdollisesti Virosta. Ruotsalaiset uudisasukkaat ryhtyivät raivaamaan jokivarsien ja merenlahtien lusto- ja liejusavikoita pelloiksi. Sveanmaalta 1300-luvun puolivälissä saapuneet siirtolaiset toivat mukanaan siemenviljaa ja pienkarjaa. He olivat mukana kuninkaankartanoiden rakentamisessa ja ylläpitivät sotaväkeä. He olivat kristittyjä ja muutamat vanhat paikannimet kuten Munkby viittaavat uskontoon.

Muinaismaisemasta kertovat enää maan alla olevat muinaisjäännökset ja esihistoriallisena aikana ihmisen mukana tulleet muinaistulokasvit. Osa niistä on saapunut jo metsästäjien ja kalastajien mukana ennen viljelyn aloittamista. Osa on saapunut viimeistään rautakaudella, viljelyn yleistyttyä. Muinaiskasvien esiintymät ovat hyvin harvinaisia ja luonnon monimuotoisuuden kannalta poikkeuksellisen arvokkaita. Muinaistulokas-

vien esiintymiä tunnetaan Porvoon Linnamäkien sekä Vanhan Porvoon alueella. Tunnettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä on alueella useita kym-

meniä. Tuntemattomia muinaisjäännöksiä voi hyvin vielä löytyä.

Ernestasista Treksilän kartanolle metsäisen selänteen yli johtava vanha kulkureitti Dagsvärksvägen.

Viljelymaiseman ja toiminnan kehitys

Vanhaa asutusta ja keskiajalta tunnettuja kyliä on harjumuodostumilla jokilaaksojen reunoilla ja kummuilla sekä moreeniselänteiden hietavyöhykkeillä. Keskiaikaisia kylätontteja on runsaimmin Porvoonjokilaaksossa, jokeen laskevien purouomien varressa. Keskiaikaiseen yhteisnautintaan perustuvien kyläyhteisöjen huippukohta osui todennäköisesti 1500-luvun puoliväliin. Rannikon ja saariston suojaisissa poukamissa oli viljelystä, kalastuksesta sekä talonpoikaispurjehduksesta eläviä kyliä. Kylien pellot oli raivattu lämpimille rinteille hietavyöhykkeiden lehtometsistä. Myös joki- ja purolaaksojen viljavia liejusavikoita oli raivattu pelloiksi. Laajat raskaat savimaat hyödynnettiin laidunnukseen ja niittyinä. Myös kalliomoreeniselänteiden reheviä painanteita ja suomaita hyödynnettiin luonnonniittyinä. Tuoreita moreeniselänteiden metsiä käytettiin metsälaidunnukseen ja kotitarvepuun ottoon. Kylistä kauempana sijaitsevia tuoreita maita käytettiin säännöllisesti kaskeamiseen.

Uuden ajan alussa Porvoon alueella oli tiiviitä maanviljelijöiden kyliä, itsenäisiä talonpoikais-tiloja ja muutamia kartanoita. Kartanot ja kylät sijoittuivat parhaille hietavyöhykkeille viljely-

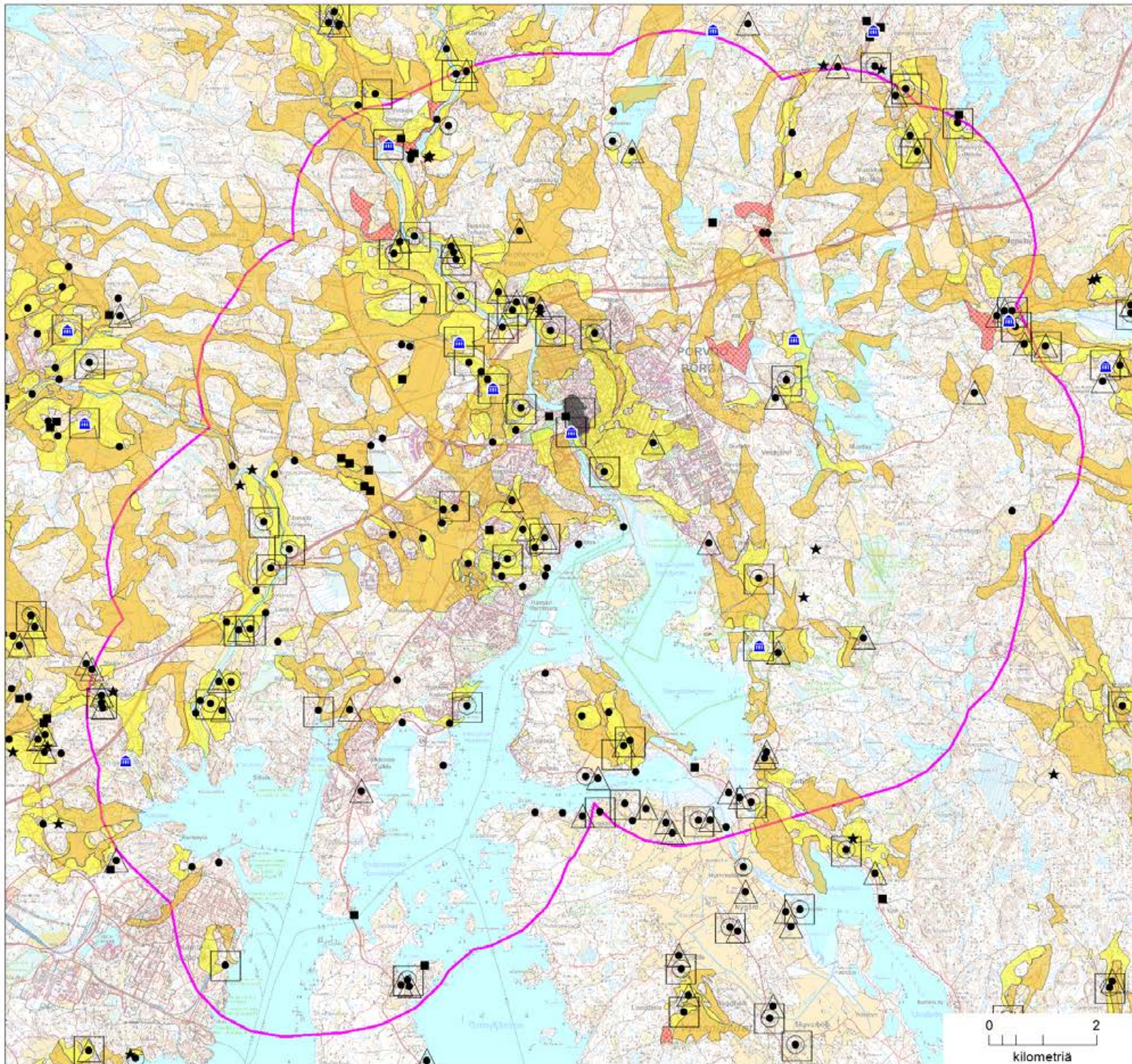
maiden yhteyteen. Hallinnollisesti merkittävä kuninkaankartano sijoitettiin 1500-luvun alussa Näsinmäelle, purjehduskelpoisen joen rantaan vastapäätä kaupunkia. Porvoon keskeisellä alueella oli 1500-luvulla viisi kartanoa ja 25 kylää. Kiialan, Domargordin, Näsin ja Stensbölen kartanokeskukset ovat säilyneet paikallaan. Mustijoen varrella oli 6 kylää, Porvoonjokilaaksossa 12, rannikolla 6 ja Veckjärvellä 1.

Kylien maanviljely oli sarkajaon aikaan yhteisöllistä. Kolmikymmenvuotisen sodan aikana 1610-1640 peltoviljely taantui. Samoin kävi suurten kuolonvuosien aikana 1690-luvulla ja ison vihan aikaan 1700-luvun alussa. Hylättyjä kaskimaita, niitty- ja peltoalueita raivattiin uudelleen 1700-luvulla väkimäärän kasvaessa. Viljelyn tuottavuutta parannettiin, viljelyalaa laajennettiin ja uusia viljelykasveja kokeiltiin. Monet laihat luonnonniityt ja kauramaat vaativat paljon työtä tuottaakseen. Lannoitus ei ollut riittävää, eikä karjan määrää voitu nostaa, koska niittyalueita otettiin viljelyyn.

Kartanoissa kokeiltiin uusia viljelytapoja, satokasveja sekä jalostettua karjaa. Vähitellen talonpojat ja torpparit omaksuivat hyviksi havaitut menetelmät ja viljelykasvit. Keskiajalta 1900-luvun alkuun Saksalassa, Teissalassa ja Bergstassa valmistettiin tiiliä. Muutamissa kartanoissa aloitettiin 1800-luvulla teollista tuotantoa. Wilhelm Boije perusti

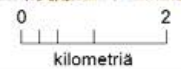
Treksilän kartanoon vuonna 1852 maataloustyövälinetehtaan. Siellä valmistettiin mm. auroja, joiden avulla pystyttiin kyntämään raskaita savimaita. 1800-luvun lopussa laajoja savikoita kuivattiin syvillä ojilla ja salaojituksella. Kalkittuina ja lannoitettuina niistä saatiin seudun tuottoisimmat pellot. Domargårdissa laskettiin Lillträsketin pinta-tilaa viljely- ja niittymaan lisäämiseksi.

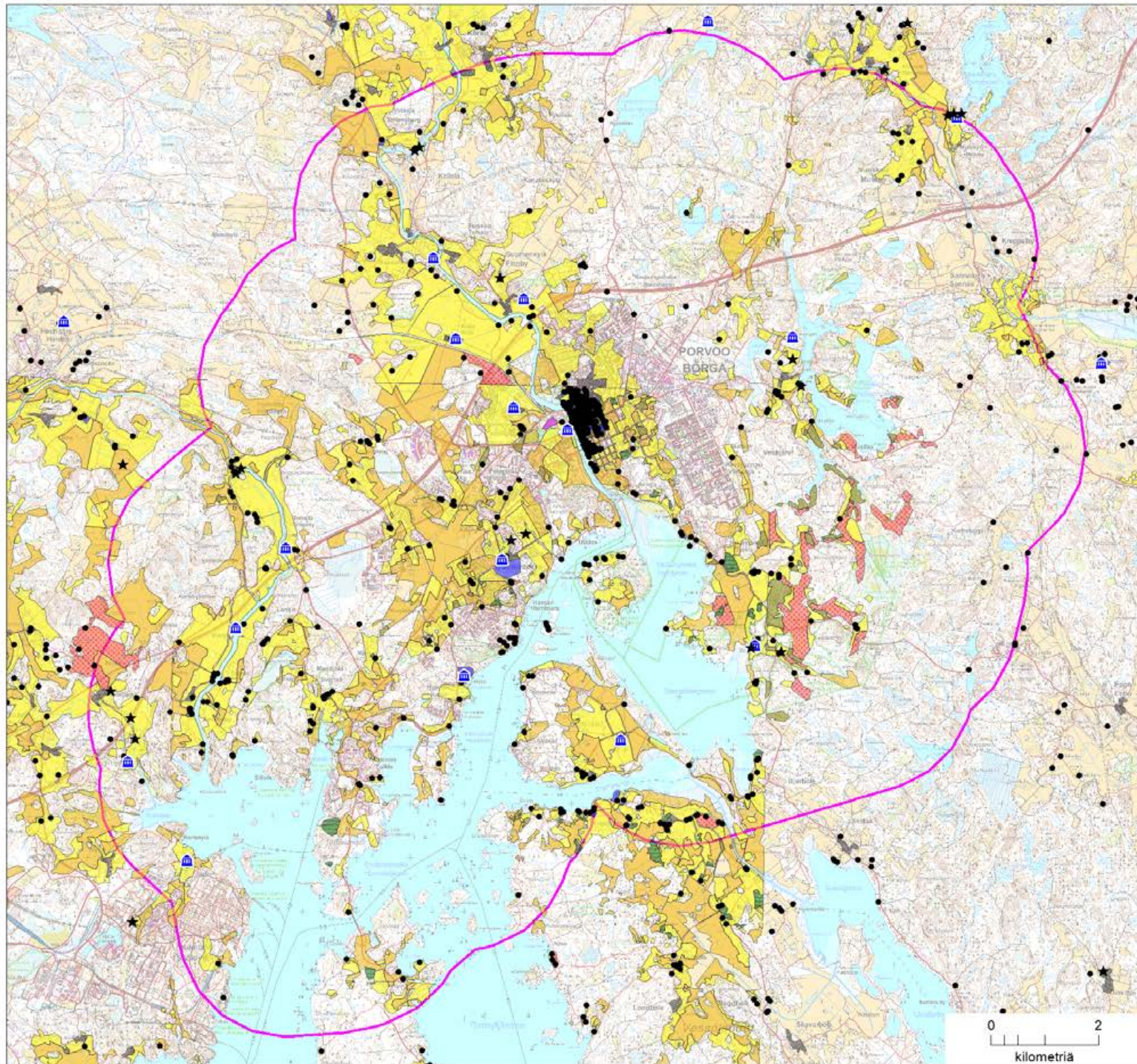
Suomalainen maatalousmaisema muuttui vuosittuhannen vaihteessa 1900-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa koneellistumisen, uusien menetelmien ja maataloustukien muuttumisen myötä. Tuotanto tehostui, mutta samalla lisääntyi vesistöjen ravinteistuminen, luonnon monimuotoisuuden kato ja peltojen humuspitoisuuden lasku. Ojien pientareet vähenivät salaojituksen ja valtaojien suorituksen myötä. Kapeat ja pienet peltokuviot jäivät viljelystä ja niille kasvoi tiheikköjä. Laajemmissa laaksoissa avoimen tilan muoto muuttui, kun peltolohkoja metsitettiin tai lohkottiin asuinkäyttöön. Karjatalous väheni ja laitumista oli 2020-luvulla jäljellä enää rippeet. Luonnonlaitumista viimeisiä muutettiin heinänumiksi tai annettiin metsittyä. Tilojen pihapiireissä puutarhat pienenivät. Monet pihapuistot ja puistometsät jäivät hoitamatta ja alkoivat metsittyä tai kuusetua.

Asutus 1560 ja kuninkaan kartasto

- Mylly KK ★
- Kartano KK 🏠
- Asutus KK ●
- Muu asutus KK ■
- Rakennuskeskittymät KK △
- Kylä KK ○
- Kylä 1560 □
- Pelto KK 🟡
- Niitty KK 🟠
- Kaupunki KK 🟤
- Muut alueet KK 🟤
- Kesk OYK 2km buff 🟡

**Asutus senaatin kartoissa
(osittain digitoitu)**

- Mylly ★
- Kartano 🏠
- Asutus (kaupunki, torpat, virkatalot ja muut) ●
- Muut digitoitut alueet 🟩
- Hautausmaa 🟪
- Puutarha ja puisto osittain digitoitu 🟫
- Pensoittunut laidun osittain digitoitu 🟨
- Pelto osittain digitoitu 🟧
- Niitty osittain digitoitu 🟦
- Laidun osittain digitoitu 🟤
- Asutus osittain digitoitu 🟪
- Kesk OYK 2km buff 🟪

Maaseudun asutus ja kylät

Asutuksen luonne muuttui 1600-luvulla. Kylien määrä puolittui, muodostettiin suurtiloja ja yksittäistalojen määrä kasvoi. Suurtiloja muodostettiin suurvaltasotien aikana, kun verotaakka, väenotot sekä peräkkäiset katovuodet pakottivat monet talonpojat luopumaan tilastaan. Jos maatilalla asunut perhe ei enää kyennyt suorittamaan vaadittuja veroja, se joutui lähtemään ja tila autioitui. Monesta muutaman talon kylästä muodostettiin yksi ratsutila tai säteri. Rannikolla ja saaristossa pieniä talonpoikaistiloja katosi eniten ja useat pienet kylät muuttuivat yksittäistiloiksi. 1600-luvun lopussa taloluku väheni katovuosien (1695-1697) aikana sekä Suuren Pohjan sodan (1700-1721) ja venäläismiehityksen vuoksi Isovihan (1713-1721) aikana.

Suurtiloja muodostivat ennen kaikkea suurtilonpoikien suvut, joista lähti sotureita Kustaa Vaasan perustamaan talonpoikaiseen ratsuväkeen. Myös nimismiehet, verokuntamiehet ja voutien apulaiset ostivat naapurien maita tai ottivat autioiksi jääneet tilat viljelykseen. Sarkajako katosi, kun talojen pellot yhdistettiin yhdeksi isoksi viljelylohkoksi. Alueella oli myös suuria läänityksiä. Kartano, jossa aateli asui, oli säteri. Se oli

vapautettu maaverosta ja ylimääräisistä veroista. Kartanoiden maatyövoimaa varten perustettiin torppia. Ne olivat pieniä vuokraviljelmiä, joiden vuokra maksettiin pääosin työsuorituksina. Palvelusväki sai palkan ruokatavaroina ja asui kartanolla tai omalla hyvin pienellä tiluksella tai mäkituvassa. Läänitykset peruutettiin reduktiossa 1680-luvulla ja säterit menettivät erityisasemansa. Niistä tehtiin virkataloja, ratsutiloja ja säteriratsutiloja. Ne säilyttivät silti asemansa säätyläisten omistamina suurtiloina.

Valistusaikana 1700-luvulla väkimäärä kasvoi. Ruotsin valtiopäivät päätti 1700-luvun puolivälissä maareformista ja torppien perustaminen sallittiin myös talonpojille. Maanjaon uudistamisen tarkoituksena oli kumota sarkajaot ja koota talon tilukset yhdeksi kokonaisuudeksi. Kiinteät kyläyhteisöt hajoivat, kun tilakeskuksia siirrettiin tiivistä kylistä omien peltojensa yhteyteen. Yksittäistiloja perustettiin myös kauemmas moreeniselänteille, pienten viljavien laaksojen hietavyöhykkeille. Asutus laajeni näin merkittävästi vanhojen kylien ja kartanoasutuksen ulkopuolelle. Kylän yhteisestä metsämaasta lohkaistiin kotitaloustarpeeseen sopiva määrä metsää, ja loppuosan jäi valtiolle kruununmetsäksi.

Maaseudun väkimäärästä noin puolet oli maata. He saivat elantonsa tilojen ja kartanoiden

maatyöläisinä, käsityöläisinä tai työvoimareservinä ja rannikolla myös kalastuksesta. He asuivat talollisten nurkissa tai mäkituvissa. Mäkituvat olivat pieniä yksihuoneisia tupia kylien tonttimaiden reunoilla, yhteismailla, kylään johtavien teiden varsien ja hiukan kauempana kylien yhteismetsissä. Mäkitupalaisasutus saattoi olla hyvin tiiviinä ryhmänä, sillä vuokrattuna oli vain mökin paikka. Mäkituvista saattaa olla maastossa jäljellä kuoppia, kivijalkoja, maavalleja, multapenkkejä, kulmakiviä ja uunien tai kiukaiden jäännöksiä. Autioituneet 1750-lukua vanhemmat mäkituvan paikat ja kylätontit ovat muinaismuistolain rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Iholan postimäellä on säilynyt mäkitupalaisasutuksen tiivis kylä. Se sijaitsee keskiaikaisen Suuren Rantatien varrella. Sinne perustettiin kieväri ja luultavasti myös postimaatila 1600-luvulla. Venäläismiehitysten aikana kylä poltettiin ja se oli miltei autio. Pikkuvihan 1742-43 jälkeen rakennettiin uusia tupia, aittoja ja tilakeskuksia. Mäellä asui 1800-luvun lopussa talonpoikia perheineen sekä piikoja, renkiä, alivuokralaisia ja mäkitupalaisia. Käsityöläisiä oli silloin seppä, vaatturi, suutari, ompelijoita, kutojia ja oljenpunojia.

Asutuksen leviäminen kylistä viljelyalueille jatkui 1900-luvulla. Asutustoiminnalla muodostettiin 1900-luvun alussa ja puolivälissä pientiloja laa-

jojen peltoalueiden kumpareille ja selänteiden liepeille. Tilat olivat pieniä ja maanviljely pieni-
muotoista. Asutuksen puutarhaviljelyllä oli pal-
jon merkitystä pientilallisten ravitsemuksen ja
omavaraisuuden kannalta. Omakotitaloasutus
laajeni kaupungin lähellä ja kylissä pääteiden var-
silla ensin helposti rakennettaville pienipiirteisille
laaksojen ja selänteiden hietavyöhykkeille. Vasta
1900-luvun lopussa asutusta kaavoitettiin laajoil-
le savikoille. Haja-asutusta alkoi vähitellen muo-
dostua vaikeasti rakennettaville kalliimoreenise-
länteille teiden lähelle.

Puistomaiset kartano- ja huvilaympäristöt

Kartanoiden rakennustapoja uudistettiin ja tuo-
tantotekniikkaa kehitettiin 1800-luvulla. Kar-
tanoympäristöihin perustettiin tuottavia puu-
tarhoja ja kasvatettiin vierasperäisiä kasvilajeja.
Kartanoiden ympärille istutettiin puistoja, puis-
tomaisia jalopuulehtoja ja puistometsiä. Puro-
varsiin rakennettiin patorakenteita, myllyjä ja
pajoja. Huviloita ja kesäasutusta rakennettiin

rannikolle ja saaristoon 1850-luvulta lähtien.
Huvilaympäristöihin liittyi uutta kulttuuria, piha-
puistoja sekä puutarhoja. Porvoon kartanoihin ja
huviloihin liittyy paljon tunnettua henkilöhisto-
riaa. Se lisää niiden arvoa ja kiinnittää kulttuuri-
historiaa maisemaan.

*Tyysterintien varressa on naubamainen kylä ja
laakson reunoilla on reunavyöhykeasutusta.*

Maatalousmaiseman kulttuuri- ja luonnonperintöarvot

Porvoon keskeisellä alueella oli 2010-luvulla viljeltyjä peltoja noin 1700 hehtaaria ja lukuisia toimivia maatiloja. Monia maanviljelylaaksoja hallitsevat luontevasti maan muotoa korostavat vainiot sekä kartano, kylä tai tilakeskukset. Elinvoimaiset maaseutukylät ovat kehittyneet maaseutu ympäristön asuinalueiksi, joiden asukkaista alle 10 % saa toimeentulonsa maataloudesta. Monessa vanhassa kylässä kulttuuriympäristön arvoa lisää se, että vanhimpien pihapiirien ja rakennusten suhde vanhoihin elinkeinoihin on edelleen hahmotettavissa. Porvoonjokilaakso on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue. Porvoonjoen, Ilolanjoen ja Mustijoen jokilaaksoissa sijaitsee maatalousmaisemia, jotka on luokiteltu valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi. Niiden viljelyaukeat ovat nykyaikaista maatalousmaisemaa ja niissä sijaitsee monen vuosisadan aikana rakennettuja ympäristöjä. Niissä on myös muutamia jo hävinneiden kylien kylätontteja, mäkitupalaisasutuksen ja kartanoiden paikkoja.

Kulttuurimaiseman arvoa lisäävät luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät biotoopit. Vil-

jelymaisemassa niitä on puronvarsilla ja puolikulttuuribiotoopeilla kuten luonnonniityillä ja laitumilla. Porvoon keskeisten alueiden viljelyaukeilla on säilynyt vain kolme luonnonmukaista puroa, Kungsbäcken Treksilässä, osa Gammelbackan purosta ja osa Stensbölen peltoaukean purosta. Niiden uomaa ei ole suoristettu valtaojaksi, ja niillä on monimuotoinen reunavyöhyke. Polveilevia puroja reunustavat puustoiset suurruohoniittyjen ja pensaikkojen monilajiset elinympäristöt ovat pinta-alaltaan yhteensä noin 10 hehtaaria.

Monimuotoisia vanhoja puolikulttuuribiotoopeja on säilynyt alueella noin 100-150 hehtaaria, mutta niihin ei enää liity toimivaa tilakeskusta. Vuosisatoja pitkän laidunnuksen vuoksi niissä on runsaasti uhanalaista lajistoa. Stensbölen, Ruskiksen, Sikosaassa ja Maarissa alueilla perinnebiotoopeiksi lukeutuvia niittyjä hoidetaan edelleen laitumina. Porvoon keskeisen alueen viljelyaukeista noin kymmenellä on hevosia laiduneläiminä. Niiden laitumista suurin osa on entisiä peltoja, jotka on muokattu ja kylvetty heinäurmiiksi. Niilläkin on merkitystä luonnon ja maiseman monimuotoisuudelle kaupungissa.

Tieverkon kehitys

Vesitie on ollut varhaisin kulkureitti. Mustijoen, Porvoonjoen ja Ilolanjoen varressa sijaitsivat varhaisen kiinteän asutuksen keskittymät. Talonpojilla oli erämaita maa- ja vesireittien varrella. Maareitit kulkivat pääasiassa harjuja ja kankaita pitkin. Kun ratsupolku oli luonut jonkinlaisen uran, voitiin hevosen taakse liittää purilaiden varassa kulkeva tavaralava. Näin maastoon kului kulkutie, solatie. Rannikon ja sisämaan yhdistävät pysyvät tiet vakiintuivat luultavasti nuoremmalla rautakaudella. Asutus levisi vähitellen maareittien varsille.

Kruunu kehitti keskiajalla tieverkkoa palvelemaan hallintoa ja asutuspolitiikkaa. Porvoon kautta kulki keskiaikainen Suuri Rantatie. Porvoosta Hämeenlinnaan johti kulkureitti jo keskiajalla. Maanlakien mukaan oli jokaiseen kylään johdettava yleinen tie. Yleisiä teitä olivat myös kirkko-, käräjä- ja myllytiet.

Tieverkkoa parannettiin ja laajennettiin 1600-luvulla. Maanteiden leveydeksi määrättiin vuonna 1734 kymmenen kyynärää ja yleisille teille kuusi. Maantie tuli varustaa ojilla ja päällystää soralla. Tien varrella oli siltoja, sekä paikoin talvitiellä oma linja yli jäätyneiden soiden ja järvien. Tieverkko täydentyi monilla paikallisilla teillä, kun

Moniin kartanoihin johtaa pitkä puukenjanne, ja niiden pihapiirit on suojattu tuulilta erilaisilla istutuksilla. Brasaksentiellä ja Kiiälantiellä kenjanteet ovat monilajisia. Bergstan ja Brasaksen kartanoiden pihapuutarhat on suojattu tibeillä kuusitaidoilla, talousrakennuksilla ja tuulen-suojapuustoilla.

kylärakenne hajosi 1700-luvulla. Tiet yhdistivät torppia, uudistiloja, kyliä ja kartanoita. Ne johdivat myllyille ja rannikon lastauspaikoille sekä kaupunkiin kirkolle ja toreille. Venäjän vallan aikana teiden luokituksista ja leveyksistä laadittiin uudet ohjeet. Kun ajopelit 1800-luvulla kehittyivät, lisääntyi matkustaminen ja liikenne. Pääteitä parannettiin ja tielinjoja suoristettiin.

Suuresta Rantatiestä johti yleinen tie Mustijoen laakson reunoja ja kumpuja seurailen Tjusterbyn ja Munkbyn kautta Kulloon kartanolle ja kylälle. Näsistä johti maantie harjun reunaan seuraten Gammelbackan kartanon kautta Hamarin rannalle ja Haikkoon kartanolle. Ilolan kylän kohdalla yhtyi Suureen Rantatiehen etelästä, Renumin ja Sannaisten kartanoilta Munkbyn kautta tuleva tie. Se mutkitteli Ilolan jokilaaksossa harjujaksoa seuraten. Porvoon suurimmille aateliskartanoille Kiiialaan ja Gammelbackaan johtavien teiden varsille istutettiin kilometrin pituiset puukujanteet.

Kestikievariasetuksen mukaan maanteillä piti sijaita kahden peninkulman (noin 21 km) kievari. Varsinaiset kievarit yleistyivät 1700-luvulla. Keskeisen Porvoon alueella perustettiin Suuren rantatien varrelle kievari mm. Mosakrogskärretin

pohjoispuolelle ja Ilolaan. Krouvit olivat yksityisiä anniskelupaikkoja, jotka yleistyivät vuoden 1686 jälkeen, kun aateliston rälssitilat saivat oikeuden perustaa verovapaita krouveja. Niitä sijaitsi erityisesti tienristeyksissä, siltapaikoilla ja kirkonmäillä. Kipparit olivat rannikko- ja saaristoväylien varsien merikrouveja.

Vesitie oli tärkein kaupan ja paikallisen teollisuuden tuotteiden, hiekan, soran ja louhittujen kivien kuljetusväylä vielä 1900-luvun alussa. Sen vuoksi teollisuutta perustettiin jokivarsille ja meren rannoille sekä saarille.

Teollisuuden tarpeisiin rakennettiin rautatie Porvoosta Hinthaaran kautta Keravalle, jossa rata liittyi päärataa. Yhteys avattiin vuonna 1874 ja seuraavana vuonna radalla alkoi myös henkilöliikenne, joka päättyi vuonna 1981. Nykyisin raide on käytössä museoraiteena. Raideliikenteen päättymistä joudutti autoliikenteen kasvu. Helsinkiin johtava seututie valmistui vuonna 1935, uusi Mannerheiminkadun silta otettiin käyttöön 1958 ja moottoritie halkaisi maiseman 1970-luvun lopulla.

Historialliset tiet helpottavat maaseudun historiallisen ajan kulttuuriperinnön ymmärtämistä.

Kulkureittien asettaminen kartalle ja ympäristöönsä auttaa mieltämään niiden päätepisteissä, varrella ja lähistöllä olevia arkeologisia ja kulttuurihistoriallisia kohteita. Vanhimmista teistä on säilynyt käytöstä pois jääneitä pieniä katkelmia, joissa on alkuperäistä tien rakennetta ja rakenteita sekä vanhakantaista tiemaisemaa ja -ympäristöä. Paikoin vanha maantie on yhä käytössä peltotienä, puistokäytävänä tai polkuna. Paikoin tien linjaus säilynyt käytössä, mutta rakenne ja maisemat ovat muuttuneet. Kiinteäksi muinaisjäännekseksi tulkittu tie ei ole enää säännöllisen tienpidon ja rakentamisen piirissä, mutta se voi toimia edelleen puistokäytävänä tai kävelypolkuna. Käytössä olevat ja yli 200 vuotta vanhat maantiet ja paikallistiet luokitellaan yleensä kulttuuriperintökohteiksi.

Satoja vuosia vanha yleinen tie Suurelta rantatieltä Silhviin, Brasakseen ja Aminsbybyn on yhä käytössä Treksilän kartanon tienä. Tiemaisemaa hoidetaan puistomaisena ja luonnoltaan monimuotoisena. Tien varrella on Norrnäsbergetin rinteillä pellon ja metsän rajalla hyvin vanhoja jo kauan sitten hylättyjä asuinpaikkoja. Korkeimmalla kallioilla on pronssikautinen kalmisto.

Kaupungin kasvun vaiheet näkyvät kaupunkikuvassa

Kaupunkimainen tiivis asutus sijoittui keskiajalla Linnamäen viereisen harjun rinteeseen Porvoonjoen suulle. Vanhan Porvoon alue on vanhin säilynyt osa kaupungissa. Sen katuverkko on keskiajalta peräisin ja mutkitteleva. Epäsäännölliset katutilat rajautuvat pieniin rakennuksiin ja aitoihin, joiden yli näkyy paikoin hedelmäpuiden latvuksia.

Kaupunkia laajennettiin etelään C. L. Engelin laatiman, vuonna 1833 vahvisteltu ruutukaavan mukaisesti. Kaava-alue sijoittui tasaiseen loivaan lounaisrinteeseen, osittain savikolle ja osittain harjumoreenipohjalle. Empire-Porvoon katutilat ovat suoraa, tasaleveitä ja kaksi pääkatua on kehystetty lehmusrivein. Hyvin säilyneissä kortteleissa katutilaa rajaavat matalat puurakennukset ja aidat. Katukuvassa oleellisia ovat myös pihapuutarhojen suuret jalopuut ja hedelmäpuut.

Vanhan maalaiskunnan puolella Hamarissa teollisuuden tuoma asutus sijoitettiin rantakallioiden ja mäkien liepeille hietavyöhykkeille. Tiiviille työläisasutukselle ovat tyypillisiä usean perheen pohjalaistalot avoimine paljaine pihoineen sekä pienet omakotitalot, joita ympäröivät hedelmäpuut ja pensasaidat.

Kaupungin asemakaava-aluetta laajennettiin 1900-luvun alkupuolella itään, kumpuilevaan harju- ja moreenimaastoon Jungin asemakaavan mukaisesti. Kaava edusti puutarhakaupunki-ideologiaa. Se sisälsi useita kaupunkiarkkitehtonisia aiheita, jotka sijoitettiin maaston ominaispiirteiden mukaan. Uudella puistokadulla, Sibeliusenbulevardilla, jäsenettiin tasaiselle kaupunkialueelle rakennettuja kortteleita. Rinteille ja moreeniselänteille sommiteltiin maaston muotoja seuraavia katuja sekä pientalo- ja huvilakortteleita, esimerkiksi Aunela Joonaanmäen liepeille.

Kaupungin ja maalaiskunnan kasvaessa 1900-luvun puolivälissä kasvu suuntautui helposti rakennettavalle harjumoreenialueelle sekä kumpuilevaan maastoon. Asutusta sijoitettiin pääasiassa suorien katujen varsille ruutukortteleihin. Entiselle viljelymaalle rakennetuilla alueilla on hyvin säilyneitä tuotantoon ja oleskeluun perustuvia puutarhoja, yhtenäisiä pensasaitoja sekä talousrakennuksia. Katutiloja rajaavat yhtenäiset pensasaidat ja asuinrakennukset. Mäkien metsämailla rakennetuissa kortteleissa kaupunkikuvaa hallitsevat suuret pihapuut ja alkuperäisen maaston männyt.

Kaupungin vanhimpien asuinalueiden säilyneet osat on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaiksi rakennetuiksi ympäristöiksi. 1900-luvulla rakennettu kaupunkirakenne, Näsin rintamamiestaloalue, Hamarin asuinalue, Sahasaaret ja Gammelbackan lähiö on luokiteltu maakunnallisiksi arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi. Niiden kehittäminen on sovitettava arvokkaan kulttuuriympäristön vaatimuksiin.

Työpaikka-alueita kehittyi 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa joen rantaan kaupungin keskustan tuntumaan sekä meren rannoille Tolkkisiin, Hamariin ja Sahasaarille. Vuosisadan puolivälissä kaupungin työpaikka-alueita osoitettiin moreeniselänteille. Valtakunnallisesti merkittävä öljynjalostamo sijoitettiin kauas kaupungin keskustasta Sköldvikin kallioselänteelle, Mustijoen suulle, jonne oli mahdollista rakentaa syväsatama. Jokirannoilta, Sahasaarilta ja Hamarista teollisuus on jo väistynyt. Työpaikka-alueet ovat 1900-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa levinneet entisiin viljelylaaksoihin Kaupunginhaassa ja Ölstensissä.

Rakennetusta kulttuuriympäristöstä on laadittu yleiskaavatyön yhteydessä erillinen selvitys.

Ilmakuvasa kaupungin kasvun vaiheet erottuvat katujen linjoista ja korttelien muodoista. Keskiaikainen Vanhan Porvoon kadut ovat kaapeita ja mutkikkaita. Empireajan ruutukaava on varsin selvärajainen tasakokoisine kortteleineen. Sen itäpuolella erottuu Jungin puutarhakaupunkisuunnitelman katulinjoja. Kadut on sommiteltu uusina akseleina lähtien vanhojen pääkatujen päätteistä ja sovittaen maaston muotoihin.

TOINEN OSA – MAISEMA-ANALYYSI

MAISEMAKUVAN

INVENTOINTI 2020

Maisemaselvityksessä tarkastellaan Porvoon keskeisen alueen maisemakuvaa kesällä 2020. Alue on jaettu maisemarakenteen selänteiden ja laaksojen mukaan kahdeksaan osaan. Selänteet ovat Mustijokea reunustavat metsäselänteet, rannikon selännejakso, harju- ja harjumoreeniselänteet sekä järviylänkö. Jokilaaksot ja alangot asettuvat selänteiden väliin. Jokilaaksoja ovat Mustijoen ja Porvoonjoen laaksot.

Osa-alueista on kuvattu maiseman historiaa, maisemakuvan ominaispiirteitä, maisematilat, jäsentäviä tekijöitä ja maisemahäiriöitä, tiestö, reitit, vesistöt ja siniviherrakenne. Osa-alueilta tunnistetaan erityispiirteet sekä arvotekijät kuten tärkeät näkymät, kartanot ja maiseman solmukohdat. Osa-alueilla kuvataan myös ajankohtaista maisemakuvan muutosta, joka johtuu rakentamisesta tai luontaisesta puuston kasvusta. Tarkastelussa on arvioitu maisemakuvan eheyttä, yhtenäisyyttä, vaihtelevuutta, monipuolisuutta ja vaikuttavuutta. Myös viljelymaisemien ja erityistä hoitoa vaativan maisemakuvan sekä elonkirjon säilymisen edellytyksiä on arvioitu.

Kartoille on merkitty maiseman solmukohdat,

maisemakuvassa merkittävät metsät sekä edustavat viljelyaukeat ja muuttuvat maisematilat. Maiseman solmukohdissa kohtaavat maiseman erilaiset alkuperäiset luonnonpiirteet ja korostavat toisiaan. Niissä on yleensä edustavia ja harvinaisia kulttuuripiirteitä. Niillä on usein myös identiteetti-arvoa, sillä niihin liittyy kulttuurihistorian tunnettuja henkilöitä ja tapahtumahistoriaa. Esimerkiksi Porvoonjokilaakson maiseman solmukohdissa joki puhkaisee harjujakson tai kiertää jyrkkäpiirteisen kallion ja paikalla on historiallista asutusta. Rannikolla maiseman solmukohtia on kalliomäkien välillä, missä laakso laskeutuu poukamaan. Myös niemenkärjet ja jyrkkärinteisiä mäkiä kiertävät rehevät asutut rinteet saattavat olla maisemallisesti hyvin vaikuttavia ja muodostaa maisemallisen solmukohdan. Viljelymaisemien painopisteitä on aukean perustasosta kohoavilla kukkuloilla tai huomattavien mäkien reunoissa. Vanhat kartanot ja kylät ovat asettuneet niihin. Osa maiseman solmukohdista on heikentynyt ja menettänyt vaikuttavuutta, koska maiseman hoito on loppunut tai muuttunut oleellisesti.

ARVOTTAMINEN

Maiseman arvottamisessa on hyödynnetty ympäristöministeriön maisema-alue työryhmän maisemakuvan arviointikriteerejä vuodelta 2010. Niiden mukaan arvotus perustuu maiseman ominaisluonteen ja erityispiirteiden edustavuuteen, harvinaisuuteen, ainutlaatuisuuteen ja historialliseen kerroksellisuuteen sekä kertovuuteen ja hahmotettavuuteen. Tässä selvityksessä arvotukset perustuvat myös luonnon monimuotoisuuteen ja maisemakuvan koettuun kauneuteen.

Maiseman arvostusta tutkittiin vuonna 2020 tehdyllä paikkatietokyselyllä, jossa selvitettiin asukkaiden mielimaisemia. Mielimaisemassa - maisema mielessä -kysely on osa tämän maisemaselvityksen ja osayleiskaavan tausta-ainestoa.

Keskeisten alueiden osayleiskaava 2020
Yleispiirteinen maisemakuva
Delgeneralplan över de centrala delarna 2020
Allmän landskapsvy

- Osayleiskaavan alue
Delgeneralplanområdet
- Tiet
Vägar
- Vesi
Vatten
- Metsäylänkö
Skogplatå
- Pienten selänteiden ja laaksojen alue
Område av små åsryggar och dalar
- Rannikon selänne ja saaristo
Kustrygg och skärgård
- Harjuselänteet ja -kummut
Åsryggar och -kullar
- Soramoreeniselänne
Grusig moränrygg
- Järviylänkö
Sjöplatå
- Jokilaaksot
Ådalar

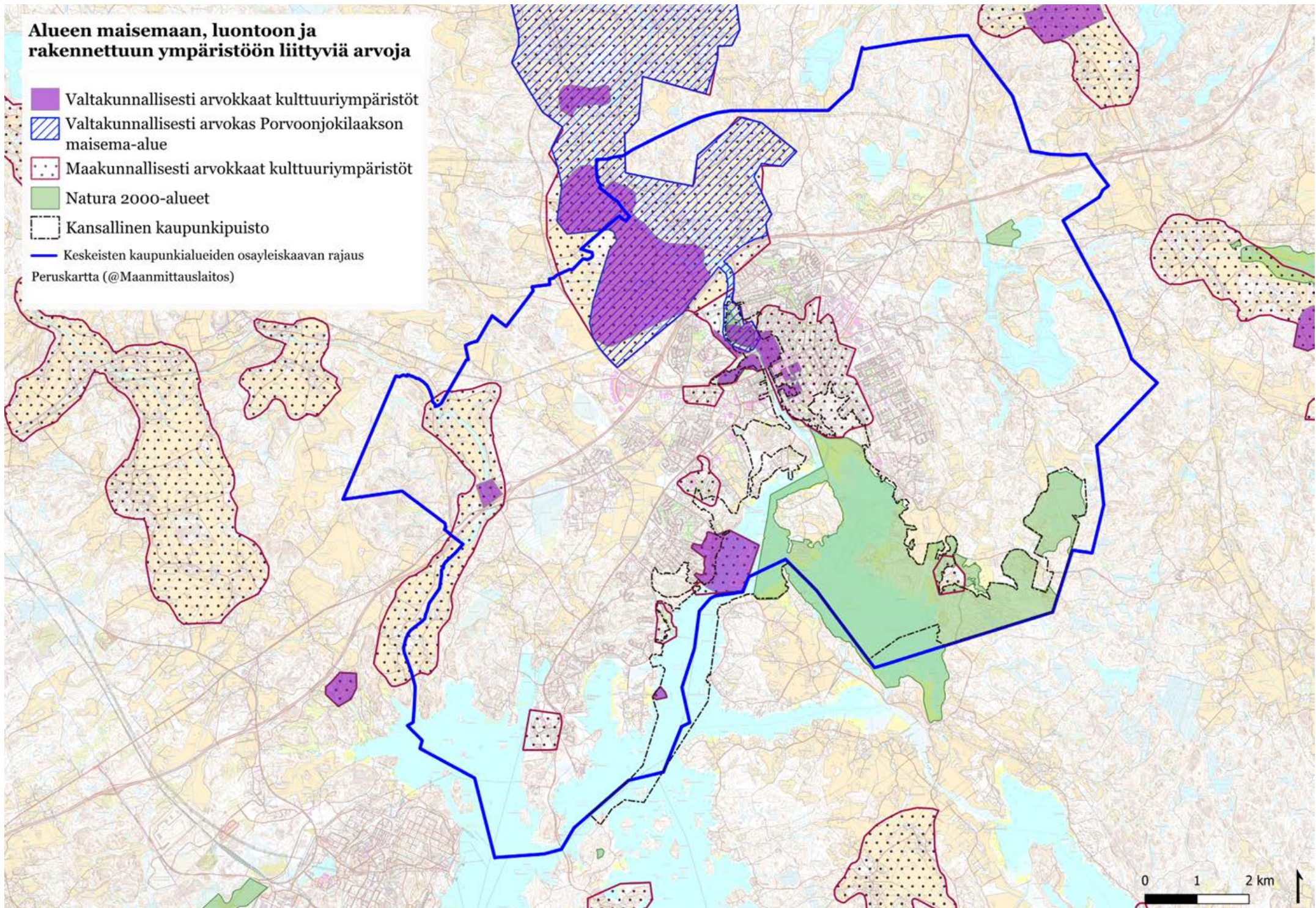
1. PORVOONJOKILAAKSO
2. MUSTIJOKILAAKSO
3. METSÄSELÄNNE
4. LÄNTINEN PIENTEN LAAKSOJEN ALANKO
5. RANNIKON SELÄNTEET JA SAARISTO
6. HARJUMOREENISELÄNNE
7. ITÄINEN PIENTEN LAAKSOJEN ALANKO
8. JÄRVIYLÄNKÖ

© Maanmittauslaitos
15.10.2020

Alueen maisemaan, luontoon ja rakennettuun ympäristöön liittyviä arvoja

- Valtakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt
 - Valtakunnallisesti arvokas Porvoonjokilaakson maisema-alue
 - Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt
 - Natura 2000-alueet
 - Kansallinen kaupunkipuisto
 - Keskeisten kaupunkialueiden osayleiskaavan rajaus
- Peruskartta (@Maanmittauslaitos)

PORVOONJOKILAAKSO

Maiseman historiaa

Porvoonjokilaaksossa on runsaasti muinaismuistoja esihistorian ajalta. Kallolan Grottabackassa on asuinpaikka kivikaudelta, ajalta noin 6000 – 2000 eaa. Pronssikaudelta noin 1500-500 eaa. ovat Suomenkylän kallioiden kiviröykkiöt ja Kokonmäen huipulla sijainnut hautapaikka. Pikkulinnamäen kalmiston pohjakerroksista ja Johannisbergistä on löytynyt keramiikan palasia, jotka ovat mahdollisesti esiroomalaiselta rautakaudel-

ta noin 500 – 0 eaa. Pikkulinnamäen kalmiston haudat ovat roomalaiselta rautakaudelta 0-400. Kalmistosta löytyneet sirpit soveltuivat sadon korjuuseen kivikkoiselta kaskipelloilta ja rehun leikkuuseen luonnonniityiltä ja lehtimetsistä. Voidaan olettaa, että Pikkulinnamäen rautakauden alun väestö sai pääosan toimeentulostaan maanviljelyksestä ja karjanhoidosta ja lisätuloja kaupankäynnistä, metsästyksestä ja kalastuksesta. Vanhimmat asuinpaikat sijoitettiin harjun hietavyöhykkeille muinaisten merenrantojen lähelle. Hyviä pyyntipaikkoja käytettiin kausiluotoiseen asumiseen vuosituhansien ajan. Alueen muinai-

set asukkaat perustivat pysyviä viljelmiä mäkien alaliepeiden hietavyöhykkeille. Ruotsalaisia uudisasukkaita asettui Porvoonjokisuulle 1200- ja 1300-luvuilla. He alkoivat viljellä jokilaakson lustomavikoita.

Porvoonjoki oli kauppareitti Hämeestä rannikon kauppapaikalle, joka oletettavasti sijaitsi varhaisella keskiajalla Saksalan kylän lähellä. Maan kohotessa satamapaikka siirtyi Maarin lahdelle linnavuoren viereen. Porvoon Linnamäen varhaisia vaiheita ei tunneta, mutta 1300-luvun lopulla se oli hallintolinna. Merelle johtava laakso

Porvoonjoki kiertää Kallolankallion ja Saksalan harjukumpuja. Varhaiskeskiaikainen kauppapaikka lienee sijainnut joen mutkassa Saksalan kylän alueella.

oli kapea, tuulilta suojassa harjun ja kalliomoreenimäkien välissä. Kaupunki kasvoi jokilaakson lämpimään itärinteeseen. Porvoon nykyinen kirkko rakennettiin laakson kapeikkoon kalliolle 1400-luvulla. Sen paikalla on todennäköisesti ollut puukirkko jo 1300-luvun alussa. Alueen kuninkaankartano sijaitsi ensin Ävikissä, sitten Näsinmäellä. Pappila sijaitsi Linnavuoren vierellä ja laaja mäkitupalaisasutus Pappilanmäellä. Keski-aikainen Suuri rantatie ylitti Porvoonjoen kapeikossa ja Vanha Hämeentie seurasi Porvoonjokea länsirannalla.

Vanhoja ryhmäkylä on Porvoonjokilaaksossa kulkevan harjun liepeellä ollut neljä: Saksala, Teissala, Näsiby ja Suomenkylä. Saksala ja Suomenkylä säilyivät tiiviinä kylinä, vaikka niistä

siirrettiin tilakeskuksia peltoalueen kummuille Isojaossa 1900-luvun alussa. Harjun ja selänteen reunassa sijaitsevat kartanot Bergstad ja Kallola. Kiialan ja Johannesbergin kartanot ovat laajan peltoaukean kummuilla. Kartanoissa aloitettiin teollista toimintaa 1800-luvulla.

Kaupunki laajeni 1800-luvulla ruutukaavan mukaan itäisellä jokirannalla. Laajentuminen eteni suunnitelmallisesti 1900-luvun alkupuolelta lähtien myös Porvoonjokilaaksoon silloisen kaupungin rajan ulkopuolelle. Joen itäpuolelle Pappilanpellolle palstoitettiin asutusta ja läntiselle jokirannalle teollisuusalueita. Puutavaraa tuotiin jokea pitkin uittamalla. Valmiit tuotteet kuljetettiin veneillä Haikkoonselälle, missä ne lastattiin valtamerilaivoihin.

Porvoon rautatie rakennettiin 1870-luvulla Kiialan peltoaukean läpi. Sähkölinja rakennettiin jokilaakson poikki 1900-luvun puolivälissä ja moottoritie 1970-luvulla. Moottoritien penkereet ja rakenteet sekä pienten peltojen metsittyminen tien varressa muuttivat laajan peltoaukean rajautumista, muotoa ja luonnetta. Kiialan kartanon ja kaupungin välinen maisemallinen yhteys katkesi. Vuosituhannen vaihtuessa jokilaakson reunaan rakennettiin Hornhattulan asuinalue ja valtateiden risteykseen suuri kaupan alue. Jokirannan sahan ja ratapihan alueet ovat muutostilassa käytötarkoituksen muuttuessa ja luontaisen metsityksen edetessä. Jokilaakson avoin vaikutelma hämärtyi, eikä asuinalueiden välinen laakso enää maisemallisesti liity jokilaakson maisematilaan.

*Vanha tie Saksalassa on
yhä käytössä. Tiivis kylä
sijoittuu harjukumpujen ja
selänteiden reunoille.*

Maisemakuva vuonna 2020 - Porvoonjokilaakso Saksalasta moottoritielelle

Kiialan peltoaukean maisematila

Porvoonjokilaakso avartuu Kiialan kartanon ympärillä maisemallisesti vaikuttavaksi peltoaukeaksi. Laajalla savitasangolla on leveyttä ja pituutta vähän yli kaksi kilometriä. Kiialan kartano peittyi lähes kokonaan istutusten taakse, mutta sivurakennuksen torni ja päärakennuksen katto näkyvät kauas. Kartanoa ympäröivän aukean tärkein osa on puustokumpujen, Saksalan kylän ja Suomenkylän kallioiden välissä. Pitkät aukeat näkymät Saksalan kumpuilevaan peltomaisemaan ja joen yli Bergstaan ovat hienot. Kiialan kartanon hallitsema maisematila on pienentynyt

ja rajautuu lähimpiin metsäisiin mäkiin ja radan lähellä laakson metsittyneisiin liepeisiin.

Peltoaukean maisematilan jatkumo joen yli ja rajautuminen pohjoisessa kallioperän murroslinjaan on ehjä, historiallisesta maankäytöstä kertova ja vaikuttava. Murroslinjan avokalliot ja jyrkänteet muodostavat kaksi 40-50 metriä korkeaa ja noin kilometrin pituista suoraa jaksoa. Niitä seuraa lähes 60 metriin kohoava kaukomaiseman maamerkki, JerusaleMBERGET. Joki virtaa laakson pohjoisreunalla lähellä mäntymetsien korostamaa murroslinjaa.

Lännessä jokilaaksoa ympäröivät metsäiset kalliomoreenikummut, jotka yhtyvät metsäselän-

teeksi. Jokilaakson länsireunalla kulkee valtatie no 55. Tie asettuu pääosin laakson perustasolle, eikä sen varteen ei ole kasvanut pensastoja, joten se ei katkaise maisematilaa.

Kiialan peltoaukean itäinen päätte ja eteläreuna ovat muutostilassa. Maisematekijöiden suhteet ovat epäedulliset ja rajaus on ristiriitainen. Idässä moottoritien penkereet, meluvallit ja meluaidat muodostavat maisematilaan epäluontevan suoran rajan. Tiemelua ja valosaaste kantautuvat kauas. Moottoritien takana hämöttää kaupunki ja metsittyneet jokirannat. Etelässä selänteelle rakentuu Kuninkaanportin kaupan ja työpaikkojen alue. Kartanoa lähimmän mäen metsä on hakattu hiljattain ja sähkölinjan käytävä muodostaa siihen pysyvän epäluontevan aukon. Laella on suuri telemasto. Pimeään aikaan maisemaa hallitsevat Kuninkaanportin ja moottoritien valot.

Kiialan kartano sijoittuu kummulle. Päärakennusta ympäröivät talousrakennukset, pihapuiston vanhat puut ja tiiviit tuulensuoja istutukset.

Kiialan kartanomiljöö on maiseman painopiste

Kiialan kartanon rakennukset, pihapuisto ja tuulensuojaistutukset ovat kummulla tiiviinä kokonaisuutena. Rakennuskanta on monipuolinen ja edustava suurtilan vaiheista kertova kokonaisuus. Pihapuistossa on jäänteenä aikaisemmasta muodostelmasta muutamia vanhoja jalopuita ja tielinjat. Talousrakennuksen ympärillä on nuori pensasruusujen kokoelma.

Kiialan kartanoa ympäröivä maisematila on junaradan puolella muuttunut. Luontainen selänteen metsänreuna rajaa jokilaaksoa noin 500 metrin päässä. Ratapenkereelle kasvanut puusto ja kartanon tiiviit tuulensuojaistutukset rajaavat kartanon eteläpuolelle nykyisin noin 200 metriä leveän erillisen suoralinjaisen maisematilan. Nä-

kymäyhteys kartanolta vanhaan kaupunkiin on lopullisesti menetetty.

Harju on kukkuloina peltoaukealla

Harju sijaitsee Kiialan peltoaukealla jokilaakson pohjoisreunalla. Se on paikoin savikon alla ja paikoin se näkyy tasangolla harjukukkuloiden sarjana. Suomenkylässä harju liittyy kallioiden murroslinjaan, eikä erotu maisemassa erillisenä muodostumana. Porvoonjoki mutkittelee harjukumpujen välissä. Vanhat asuinpaikat, kylät ja kartanot sijaitsevat harjukukkuloiden lämpimillä sora-, hieta- ja hiekkavyöhykkeille.

Maamerkit jokilaakson peltoaukealla

Jokilaakson laajaa maisematilaa jäsentävät kolme korkeaa metsäistä mäkeä ja Kiialan kartanon pitkä puukujanne sekä suojaistutukset. Metsäisten mäkien liepeille on kasvanut lehtimetsiköitä, jotka heikentävät peltoaukean maalajeihin pohjautuvan muodon selkeyttä. Metsiköt katkaisevat pitkiä näkymiä eikä maisematila enää hahmotu koko laajuudessaan. Kolmella laakealla kummulla on puuryhmä tai pieni metsikkö, jotka ovat aukealla maamerkkejä. Jokivarren pensaikot ja puuryhmät osoittavat joen paikan laaksossa. Ratapenkereille ja ojien risteyskohtiin kasvaneet pensaiden ja puiden rivistöt sekä tuulensuoja-puustojen kaistat jäsentävät maisematilaa epäluontevasti. Moottoritien lähellä on pellolla maamerkkinä yksi suuri koivu.

Saksalan kylä on maiseman solmukohdassa

Porvoonjoki mutkittelee Kallolan selänteen poikki seuraten harjun liepeitä ja kiertäen kalliojyrkänteitä. Selänteen eteläreunassa on vaikuttava kallioperän murroslinja, harjukumpuja sekä korkeiden kalliomoreenikumpujen sarja. Kummuilla on poikkeuksellisen leveitä hiekka- ja hietavyöhykkeitä. Saksalan keskiajalta peräisin oleva kylä sijoittuu kummuille maiseman solmukohtaan. Kumpujen välissä polveilee 100-300 metriä kapea viljelty laakso. Se yhtyy idässä Kiialan peltoaukeaan ja pohjoisessa jokilaakson kapeikkoon. Kylällä on säilynyt vanhaa rakennuskantaa, talouspihoja ja pihapuutarhoja sekä erilaista toimintaa. Keskiaikainen Hämeeseen johtanut tie on yhä keskeisenä kylätienä. Isojaossa siirretyt tilakeskukset liittyvät luontevasti kylään ja se muodostaa ehjän kokonaisuuden. Suurin osa kyläteiden varsien pienistä pelloista on yhä viljelty tai hoidettu aukeina, joten maaston vaikuttava muoto näkyy ja pitkät näkymät ovat säilyneet. Laakson keskellä on maamerkinä Mickelsin tilakeskus, johon liittyy monia eri-ikäisiä rakennuksia. Uusimmat suuret talusrakennukset ja niukat istutukset edustavat 2000-luvun maatalousrakentamista.

Suomenkylä, Bergstan kartano ja Jerusalebergerget jokilaakson reunalla

Suomenkylä sijoittuu Porvoonjoen varteen maiseman solmukohtaan, jossa kallion pitkä murroslinja päättyy ja harju laskeutuu savitasangon alle. Harju muodostaa jyrkkiä rinteitä korkeiden kallion väliin. Keskiaikainen tiivis kylä syntyi harjuhietikolle jokeen laskevan puron varteen. Bergstan kartano ja Nedre Päsins tilakeskus sijaitsevat kalliojyrkänteiden vieressä ja näkyvät kauas Porvoonjokilaaksoon. Suomenkylä on kasvanut puron varren solaan, harjumäkien ja kallion päälle. Kylämaisema on vaihteleva ja poikkeuksellisen rikas. Kylällä on säilynyt paljon vanhaa rakennuskantaa, talouspihoja ja vanhoja pihapuutarhoja. Sen rakennetussa miljöössä on useita maisemallisesti vahvoja luonnontekijöitä kuten puro, kalliojyrkänteitä sekä harjumänniköitä. Lisäksi kylän edustana on Porvoonjoki ja laakson aukea viljelymaisema.

Alueen korkein mäki, Jerusalebergerget, on kiintopiste kaukomaisemassa. Laaksoa rajaavilla korkeilla kalliolla on pronssikautista hautaröykkiötä. Lakialueilla kasvaa puustoa, joten vain muutamista paikoista aukea näkymiä jokilaaksoon.

Kuninkaanportin alue

Laakson eteläiseen kärkeen on rakentumassa kaupan alue, Kuninkaanportti. Se sijoittuu noin 30 metriä korkean selänteen reunaan. Alueen isot hallimaiset rakennukset eivät poikkea maiseman suuresta mittakaavasta. Maamerkinä on paloaseman torni. Paljaat pysäköintialueet ja kadut muodostavat ikävää ympäristöä, jossa tuuli pyörteilee. Alue on jokilaakson peltoaukean reunassa merkittävä häiriötekijä etenkin pimeään aikaan, kun katu- ja mainosvalot sekä rakennusten valaistus näkyvät kirkkaina pitkälle laaksoon. Asukaskyselyn mukaan Kuninkaanportti on maisemallisesti ikävimpiä paikkoja Porvoossa.

Tiemaisemat

Moottoritie on jokilaakson äänimaisemassa hallitseva. Se myös näkyy hyvin Saksalantielle ja Kiialan kartanolle. Moottoritieltä ei matalan meluaidan ja melusuojaistutusten vuoksi aukea näkymiä jokilaakson viljelymaisemaan. Laakson länsireunalla kulkevalta valtatie 55:ltä on pitkät näkymät peltoaukealle. Tiemelu kantautuu kauas. Tien pientareet ovat noin metrin levyiset, mutta eivät sovellu kevyelle liikenteelle, sillä ajonopeus on kova.

Porvoonjoki Saksalan kylän kohdalla

Joki ja ojat

Porvoonjoki asettuu laakson pohjoiseen reunaan. Jokea pitkin on yhteys merelle ja sisämaahan. Porvoonjoki ei ole laajassa laaksomaisemassa näkyvä. Mutta se on hyvin läsnä, sillä paikallinen Saksalantie seuraa jokea. Peltoalueet ovat salaojitettuja. Kiialan peltoalueilta laskee jokeen yksi valtaoja, jonka varrella on laskeutusallas. Suomenkylästä jokeen laskee Karjalaiskylän peltoaukean valtaoja, joka kulkee harjun painanteessa ja kylän läpi luonnonmukaisena kaupunkipurona ja paikoin pihapuutarhojen rajajana. Sillä saattaisi olla vaelluskalojen kannalta merkitystä. Saksalassa jokeen laskee kokoojaoja, joka on kylällä pihapuutarhojen rajajana.

Viherrakenne

Porvoonjoki on tärkeä osa siniviherrakennetta. Jokea pitkin on yhteys merelle ja sisämaahan. Joki muodostaa ekologisen käytävän, mutta Strömsbergin pato on kalaportaista huolimatta este suurelle osalle vesieliöstöä. Joen varsilla on puustoisia reunavyöhykkeitä ja paikoin hyvin kapeita viherkaistoja, jotka toimivat ekologisenä käytävänä. Peltoaukeat muodostavat maisemallisesti merkittävän osan viherrakenteesta, mutta tehokkaasti viljellyt pellot eivät tarjoa elinmahdollisuuksia monimuotoiselle eliölajistolle eivätkä toimi ekologisenä käytävänä.

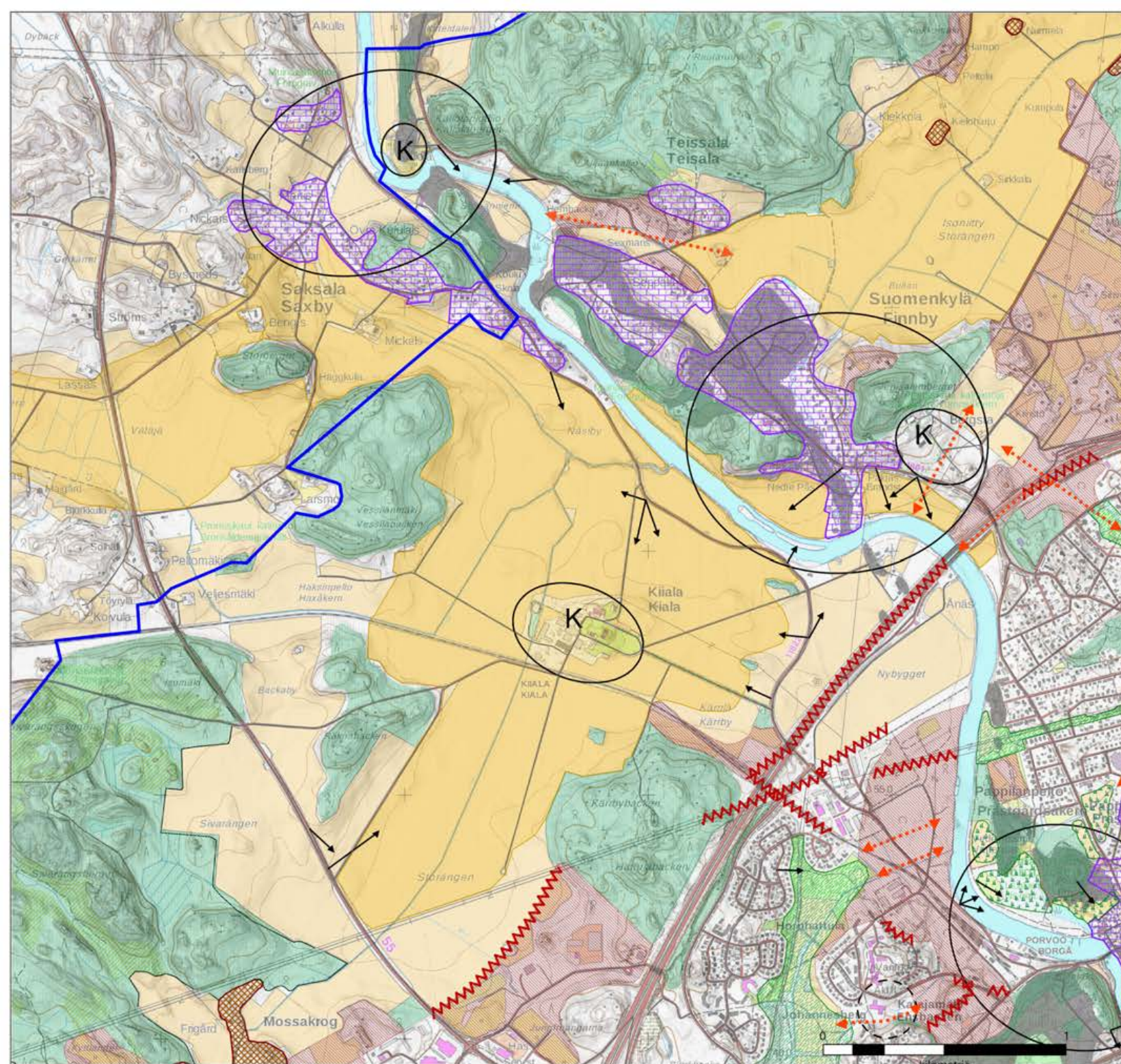
Ulkoilureitit

Saksalantie on pääosiltaan vanha Hämeeseen johtanut paikallistie. Se johtaa kaupungista joen rantaa seuraten harjulle Saksalan kylään. Saksalantietä arvostetaan asukaskyselyn mukaan hienona reittinä, joka kulkee upeassa viljelymaisemassa. Viljelyaukea ja pensasaidoin rajatut pihapiirit näyttävät kyläteillä kulkeville vaihtelevasti. Kiialan kartanosta johtaa monilajinen puukujanne Saksalantielle. Kiialan peltotiet ovat viivasuoria ja korostavat tasaista peltopintaa. Saksalan kylätiet mutkittelevat maaston kumpuilevaa muotoa seuraten.

Maisemainventointi 2020

Landskapsinventering 2020

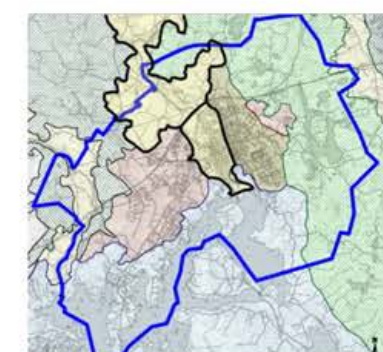
Maisemakuva Porvoonjokilaaksossa Saksala-moottoritie
Landskapsbild av Borgå-ådalen Saxby-motorvägen.

Merkinnät

Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen ale
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggd område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskokning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalueka
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmukohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmukohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

Arvot

Porvoonjokilaakso Saksalasta moottoritielle

Porvoonjokilaakso on valtakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema ja kansallismaisema. Kiialan kartanon ympäristössä, Suomenkylän rantarinteessä ja Saksalan kylällä laaja vanha viljelyaukea on edustava, yhtenäinen ja hyvin säilynyt. Pellot ovat yhä viljelyssä ja avoimen maisematila muoto, rajaus, jäsentyminen, kiintopisteet sekä pinnan muoto noudattavat joen suunnassa maaston luontaisia erityispiirteitä. Viljelyaukealla ja sen reunoilla näkyy ainutlaatuisen pitkä kulttuurihistoria. Esihistoriallisia muinaisjäännöksiä on useita ja niiltä on yhä näköyhteyksiä laakson yli. Useat historialliset piirteet, kuten Kiialan ja Bergstan kartanot, vanhat kylät, rakennuskanta ja tiestö ovat monilta osin hyvin säilyneitä. Historian kerrokset ja luonnonpiirteet ovat helposti hahmotettavissa. Ne kertovat kartanokulttuurista, varhaisesta teollisuudesta sekä kyläasutuksen historiasta. Maisemaa arvostetaan maisemakyselyn perusteella kauniina viljelymaisemana.

Maisemakuva vuonna 2020 Porvoonjokilaaksossa moottoritieltä Katajamäelle ja Pappilanpellolle

Peltoalue moottoritien eteläpuolella

Moottoritien rajaama tasainen peltoalue on noin 250 metriä leveä ja 900 metriä pitkä. Se on viljelyn tuotantomaisemaa, muttei enää liity eheästi Kiialan laajaan peltoaukeaan. Joki ei erotu peltomaisemassa. Joen varren puusto on ilmeeltään samanlainen kuin metsittyneet alueet ympärillä. Etelässä moottoritien erottama peltolohko rajautuu voimalinjoihin ja muuntamoihin sekä Hattulan sahalle kasvaneeseen metsikköön. Aukean rajaukset ja muoto ovat heikkoja, eivätkä ne kiinnity maaston muotoihin. Pellon säilyttämiseen aukeana ei ole maisemallisia syitä.

Hattulan sahan alue on metsittyvä muutosalue

Suurin osa saha-alueesta on luontaisesti metsittyvää nuorta lehtipuustoa. Purettujen rakennusten kohdalla on loivia painanteita, joissa on lammi-koita, ruovikkoa ja suokasvillisuutta. Luontaisesti syntyvä kasvillisuus ja tiheiköt tekevät alueesta jännittävän ja antavat mahdollisuuksia viherrakenteen kehittämiselle. Sahatoiminnasta on jäljellä joitakin maarakenteita ja viitteitä tiepinnoista. Alue on kauttaaltaan jokitulvalle altista, maaperä on sulfidipitoista savea ja paikoitellen pilaantunut aikaisemmasta toiminnasta. Rannassa on paalutuksia, jännittäviä laiturirakenteita ja koneiden alustoja. Rantarakenteet ovat huonossa kunnossa ja saattavat aiheuttaa vaaraa alueella kävijöille. Pieni osa alueesta on otettu uuteen tilapäiseen

käyttöön. Itä-Uudenmaan pelastuslaitoksen savusukellussimulaattori on erikoinen uusi rakennelma. Lisäksi alueella on puutarhamyymälä ja kanoottivaja. Vähäinen käyttö ja pensoittuminen antavat suojaa kaupunkieläimistölle. Asukasykselyn mukaan hoitamaton entinen teollisuusalue on ikävä. Sahan alue kestää hyvin muutoksia.

Hattulan laakso

Hattulan laaksossa on noin 6 hehtaarin epäyhtenäinen kaupunkiniittyaukea, joka rajautuu pääosin rakennuksiin. Laakson yhteys Porvoonjokilaaksoon on katkennut, eikä se ole palautettavissa. Laakso on suurelta osalta muutostilassa luontaisen umpeenkasvun myötä. Pohjoinen aukea on kooltaan noin 300m x 300m ja hyvin tuulinen. Viljellyt nurminiityt ovat ilmeeltään ja lajistoltaan yksitoikkoisia. Peli- ja leikkialueet erottuvat heikosti maisemassa. Laakson eteläosa on pirstoutunut epäluonteviin osiin. Sitä jakavat suorat ojanvarsi- ja pajukot. Yhtä peltolohkoa laakson taitekohdassa hoidetaan maisemapeltona. Peltokorostaa hyvin rinteen muotoa ja sen väri vaihtelee vuoden kierron mukaan. Etelässä laaksoa rajaa Läntisen Mannerheiminväylän korkea pengeri. Tieltä kantautuu laaksoon huomattavaa meluhaittaa. Pitkä näkymä Läntisen Mannerheiminväylältä laaksoon ovat katkenneet. Laakson aukea ja reunat kestävät hyvin muutosta, jäsentämistä ja lisärakentamista.

Harjun männikkö muodostaa jokilaaksolle taustan Näsissä

Harju nousee savikolta Linnamäkien kukkuloina ja Näsien mäeltä Peippolaan ulottuvana noin 2,5 km pitkänä jaksona. Harjun sora- ja hiekkakerrostumat ympäröivät myös Katajamäen ja Johannisbergin kallioisia kukkuloita. Näsissä harjun mäntymetsät ovat maisemallisesti tärkeitä, sillä ne muodostavat jokilaakson maisematiloille taustaa. Harjualueella on väljästi rakennetut rintamamiestaloalueet, jotka eivät näy jokilaaksoon.

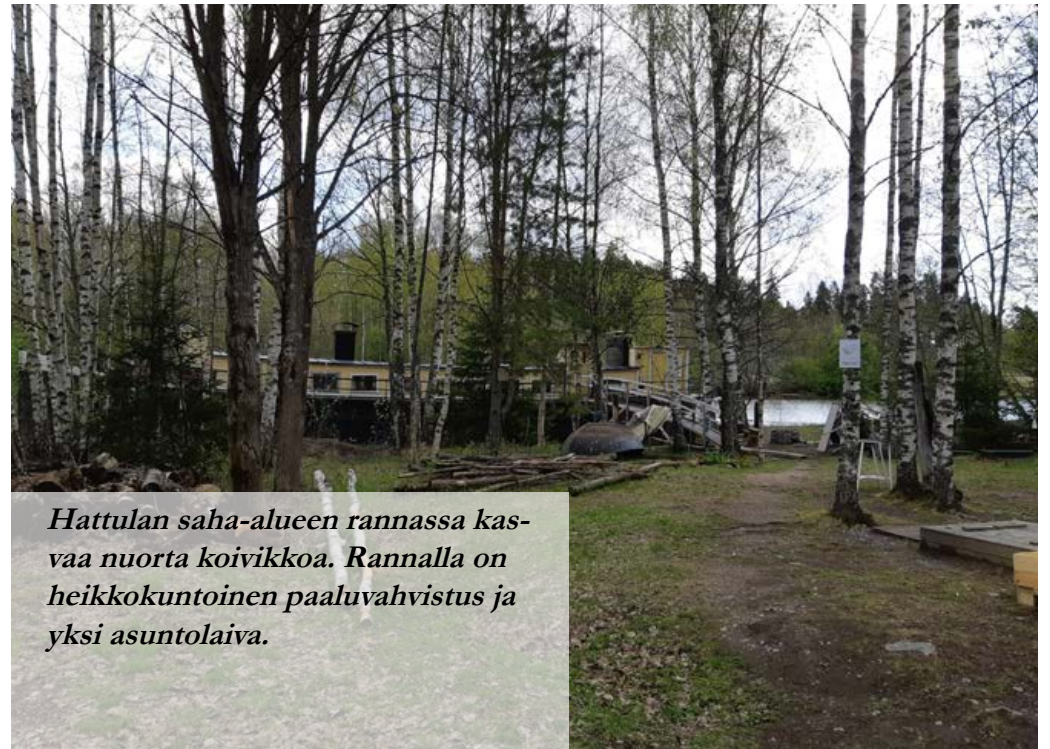
Johannisbergin ja Katajamäen kukkuloiden välinen metsittyvä laaksokannas

Rakennetut kukkulat ja niiden välinen laakso muodostavat maisemarakenteessa solmukohtan. Sen vaikutelma on nykyisin heikko, sillä osa kaapeikosta on metsittyneenä ja osaan on rakennettu epäluonteva pysäköintialue. Nuori tiheikkö peittää historiallisen tienpohjan, maaston vaikuttavan muodon, kalliojyrkänteen ja näkymän kohti pappilaa ja Linnamäkeä. Paikka on palautettavissa avoimeksi maisemanhoidon keinoin, ja sitä voi käyttää hyväksi esteettömänä, loivimpana reittinä Hornhattulan laaksosta kohti keskustaa.

Moottoritie on leikannut Kiialan peltoaukeasta eteläisen osan erilliseksi maisematilaksi. Se on tilallisesti heikko ja muodoltaan epäluonteva.

Moottoritien liikennemelu ja sähkölinjat ovat maisemassa hallitsevia häiriötekijöitä.

Hattulan saha-alueen rannassa kasvava nuorta koivikkoo. Rannalla on heikkokuntoinen paaluvahvistus ja yksi asuntolaiva.

Sähkölinjat hallitsee varastoalueiden teollista maisemaa.

Hornhattulan asuntoalueilta puuttuvat tuulilta suojaavat reu-navyöhykeistutukset.

Hattulan laakson keskivaiheilla on muutamalla korttelilla lehtomainen reunavyöhyke. Entinen peltoalue hoidetaan pääosin nurmena ja pienellä osin maisemapeltona.

Hornbattulan laakson pohjoisossa on laaja ja tuulinen avoin viheralue. Sen keskellä on suoralinjainen valtaaja, josta olisi mahdollista kehittää kaupunkipuro. Avoin maisema kestää hyvin muutoksia ja täydentävää rakentamista jos samalla täydenmetään reunaistutuksia.

Näkymä Läntiseltä Mannerheiminväylältä Hornhättulan laaksoon on umpentumassa puuston kasvuun myöten. Maasto on epäluonteva korkeiden tiepenkereiden vuoksi.

Maisemavaurio entisellä sorakuopalla

Mätäjärven kaatopaikka ja soranotosta siistimättömät maastoleikkaukset muodostavat laajan maisemavaurion. Kukkulan muoto on heikko ja sen puusto on harva, tervasrosan vikuuttama männikkö. Jyrkät rinteet ovat jäänteitä soranotosta. Täyttömaan jyrkkä reuna on laaksossa epäluonteva. Laakson pehmeään maahan ovat metsäkoneet painaneet syvät jäljet. Katajamäen korkeat kalliot rajaavat komeasti Mätäjärven maisematilaa. Katajamäen torpan ulkorakennusten raunioita on korkealla jyrkänteen reunalla, mistä aukeaa huikea näkymä kaupunkiin. Paikkaa on vaikea hyödyntää virkistyskäytössä, sillä viheralue on kapea ja jyrkkä. Katajamäen asuinalueen reunoilla on maisemakuvallisesti merkittävää männikköä, joka muodostaa jokilaaksolle taustaa

Vanhan Porvoon suunnalta tarkasteltuna. Maisemavaurioalue kestää hyvin muutoksia ja maaston muotoilua.

Pappilanpellon asuinalueet

Joen itärannalla on säilytetty muuttamia maisemapeltoja. Ne korostavat Linnamäkiä ja jokilaaksoa. Sähkölínjan alustaa ja asuinalueiden reunoja hoidetaan kaupunkiniittyinä. Pappilanmäen kalliolle rakennetulla alueella on vanhaa asutusta ja mutkittava katuverkko. Rinteiden vaahteristot ovat kaupunkikuvassa merkittäviä. Entiselle pelolle palstoitettulla alueella on suora katuverkko. Vanhoilla pientaloalueilla on vakiintuneet pihapuutarhat ja puutarhakaupunkimaista ilmettä. Metsäiseen rinteeseen rakennetulla pientaloalueella on varttunutta puustoa viherkaistoilla ja pihoilla. Ne muodostavat yhdessä jokilaakson taustan.

Tiemaisemat

Moottoritietä ei ole näkymää etelään jokilaaksoon. Vanhan Hämeenlinnantien varrella on entinen rautatieasema sekä metsittyviä teollisuusalueita ja jäsentymätön kaupan alue. Vanhan Helsingintien varressa on iäkstä harjumännikköä, hautausmaan varikko ja Mätäjärven kaatopaikan pensoittuvaa tasannetta. Helsingintietä näkymät Hornhättulan laaksoon ovat umpeutumassa. Pappilanpellolla tieverkko kulkee vohreällä omakotitaloalueella.

Ojat ja purot

Hornhättulan laaksosta laskee yksi leveä valtaoja Porvoonjokeen. Hattulan sähkölínjan alla on hiltjattain avattu suora kokoojaoja. Pappilanpellon puolella laskee sähkölínjan kohdalla jokeen valtaoja. Ojista voisi kehittää kaupunkipuroja.

Katajamäen rinteet ovat paikoin jyrkkiä. Loivia metsittyviä rinteitä voisi hyvin ottaa rakentamiseen.

Johannisbergin, Katajamäen ja Mätäjärven täyttömaiden välissä on metsittyvä suojaisa laakso.

*Vanhan Helsingintien maisemat ovat entisillä soranotto-, kaato-
paikka- ja teollisuusalueilla hyvin heikkoja.*

Aseman vanhat rakennukset muodostavat ehjän kokonaisuuden.

Viherrakenne

Porvoonjoki rantapuustoineen ja reunavyöhykkeineen on tärkeä osa siniviherrakennetta. Joen ekologinen tila ei muodosta estettä virkistyskäytölle, mutta jokisedimenteistä saattaa löytyä haitta-aineita. Itärannalla ovat virkistyskäytön kannalta merkittävät niityt, vanhojen havupuiden metsiköt, nuoret lehtipuutiheiköt, sekä reunavyöhykkeet. Niiden luontotyyppien mosaiikki on kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävä. Pappilanpellon maisemapellot ja niityt ovat kaupunkikuvan kannalta tärkeitä. Palstaviljelyalue on sosiaalisesti tärkeä. Jokirannan viherkäytävä jatkuu Huhtisiin sähkölinjan johtokäytävässä ja siitä edelleen Antinmäen ja Myllymäen välisessä laaksossa Myllymäen koululle. Johtokäytävän maisema ja käyttömahdoli-

suudet paranevat, kun johdoista osa asennetaan maakaapeliin.

Joenselän rannalla on Vanhan Hämeenlinnantien varressa pieni vapaa ranta, josta on näkymä Linnamäelle ja Vanhaan Porvooseen. Näkymät ovat Maarin haavikoiden kasvaessa kaventuneet, mutta suunnitelmallisella maisemahoidolla näkymäyhteyksiä voidaan palauttaa. Vapaa-ajan käytössä on myös melontayhdistyksen kanoottiranta.

Vanhan aseman ja sähkölinjan välillä on jokirannassa tulvavaaravyöhykkeellä metsittyviä muutosalueita, joilla on teollisuuden maa- ja rantarakenteita, soistumia, soraikkoja sekä pilaantuneita maita. Muutosalueet eivät ole virkistyskäytössä, mutta ne muodostavat jokivarteen ekologista käytävää tarjoten elinmahdollisuuksia. Hornhattulan laakson viheralueet ovat väljiä, mutta niillä

ei ole maisemallista yhteyttä jokilaaksoon. Peliiniityt ja lähiliikuntapaikka sijaitsevat lähellä jokirannan muutosaluetta.

Hornhattulan laakson ja Pappilanpellon valtaojat on hiljattain perattu. Ne eivät lisää luonnonmonimuotoisuutta eivätkä rikasta maisemakuvaa.

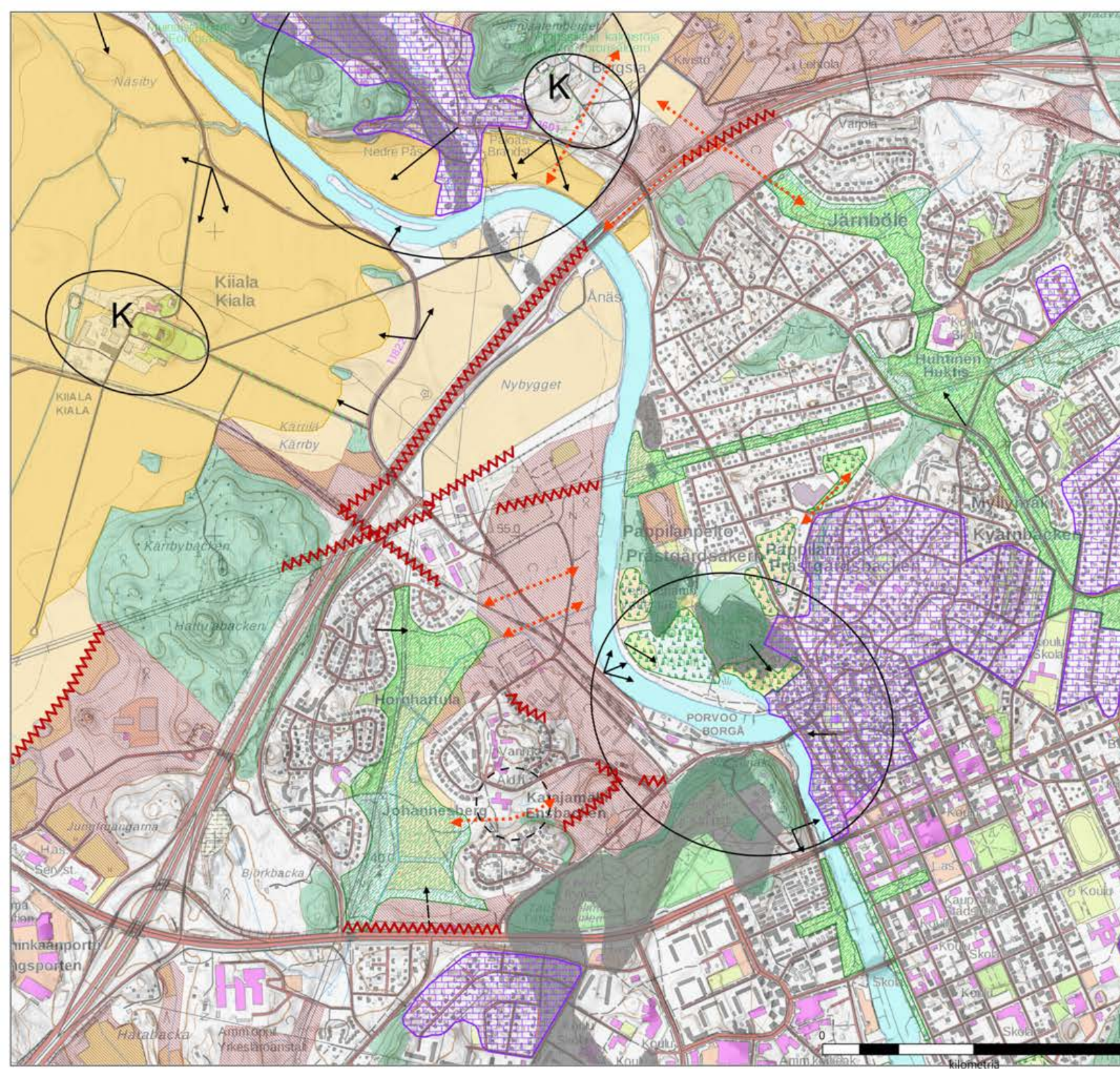
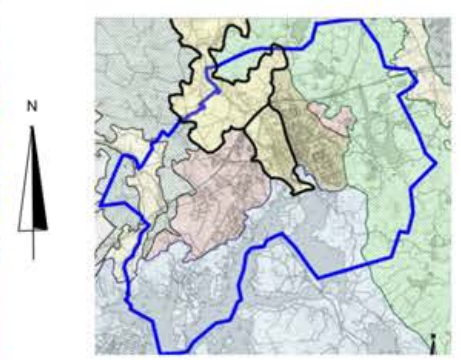
Ulkoilureitit

Joenselän itärannalla valaistu pääulkoilureitti jatkuu Huhtisiin johtokäytävää ja liittyy Suomenkyläntien ja Myrskyläntien pyöräteihin. Viheralueet ovat hyvin saavutettavissa kattavan puistokäytävien verkon ansiosta. Joenselän rannalla ei ole ulkoilureittiä, eikä Hornhattulan laaksosta ole jokirantaan johtavaa puistokäytävää. Saksalantie kulkee lähellä joenselän rantaa, ja sitä käytetään pyöräilyyn.

Maisemainventointi 2020 Landskapsinventering 2020

Maisemakuva Porvoonjokilaaksossa moottoritietä
Katajamäelle ja Pappilanpellolle
Landskapsbild av Borgå-ådalen från motorvägen mot
Ensbacken och Prästgårdsåkern

- Merkinnät**
Beteckningar
- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
 - Vanhojen pihapuutarhojen alue
Område med gamla gårdsträdgårdar
 - Reunavyöhykeasutus
Boende vid kanton
 - Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
 - Rakennettu alue
Bebyggt område
 - Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, besökning eller betesmark
 - Viherialue ja puisto
Grönområde och park
 - Pelto
Åker
 - Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
 - Suometsä
Kärrskog
 - Metsäalue
Skogområde
 - Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
 - Harju
Ås
 - Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
 - Maisemallisesti arvokas solmukohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
 - Heikentynyt maisemallinen solmukohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
 - Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
 - Maisemavaurio
Landskapskada
 - Kartano
Herrgård
 - Tie
Väg

Arvot

Porvoonjokilaaksossa moottoritieltä Katajamäelle ja Pappilanpellolle

Alue on historiallisesti kerrostunut ja omaleimainen. Se on osa Porvoonjokilaakson valtakunnallisesti arvokasta kulttuurimaisema ja kansallismaisemaa, vaikka moottoritien eteläpuolella maisema on pääosiltaan muutostilassa. Metsittyminen muuttaa maisematilaa ja peittää historiallisia piirteitä. Vanhasta rakennuskannasta ja tiestöstä osa on säilytetty ja käytössä. Selänneiden metsiköt ovat maisemallisesti arvokkaita taustametsiä ja rajoja tiivistyvälle kaupunkirakenteelle. Rantaovyöhyke on arvokas osa viherrakenteen jatkumoa. Sähkölinjan johtokäytävän kohdalla joen itäpuolella on viheralueyhteys jokirannasta harjumoreenialueelle.

Vanhan aseman ympäristö muodostaa jokirantaan mielenkiintoisen ja omaleimaisen raideliikenteen historiasta kertovan rakennetun ympäristön.

Alue on valtakunnallisesti arvokasta rakennettua ympäristöä ja se kuuluu ns. Rautatiesopimuksen piiriin. Valtakunnallisesti arvokkaaseen Porvoonjokilaakson viljelymaisemaan kuuluvat myös vastarannalla olevat Maari ja Linnamäet.

*Asemanseutu rakennuksineen on selkeä kokonaisuus.
Vesitorni on alueen merkittävimpiä maamerkkejä.*

*Ratapihan ympäristössä ja rantatasanteella on hylättyjä teollisuuskiinteistöjä,
joissa rakennukset raunioituvat ja pihat metsittyvät.*

*Vanha Porvoo, Porvoonjoki, Näsinmäki, Linnamäet ja Maarin rannat sijaitsevat voimakkaassa maiseman solmu-
kohdassa. Ympäristö kertoo tarinaa kaupungin tuhatvuo-
tisesta historiasta. Alue muodostaa virkistykseen, raken-
netun ympäristön, luonnonarvojen ja maiseman kannalta
erittäin monipuolisen, kauniin ja arvostetun ympäristön.
Maiseman heikoin kohta sijaitsee sillan kupeessa läntisel-
lä rannalla, missä on pysäköintikenttä entisellä konepajan
tontilla.*

Maisemakuva vuonna 2020 Porvoonjokilaaksossa Linnamäeltä jokisuistoon

Linnamäet, Vanha Porvoo ja Näsimmäki sijaitsevat harjulla maiseman solmukohdassa

Maiseman solmukohta sijoittuu laajan jokilaakson päätteeseen, missä joki virtaa harjun läpi kapeaan laaksoon. Linnamäkien harjukummut erottuvat selkeinä muotoina laaksotasanteella. Näsissä ja Vanhassa Porvoossa harju liittyy kalliomoreenimäkiin. Jyrkillä rinteillä ovat vastakkain pienten puurakennusten Vanha Porvoo ja Näsimmäen vanhojen mäntyjen metsä. Vahvat luonnon elementit, pitkä historia ja rakennettu ympäristö tekevät maiseman solmukohdasta erityisen vaikuttavan. Linnämäki, Näsimmäki ja jokiranta ovat asukaskyselyn mukaan hyvin arvostettuja maisemia.

Linnämäen vallirinteiden avoimet niityt ovat eliölajistoltaan rikkaita ja valtakunnallisesti ar-

vokkaita. Myös Maariin palautetulla laidunalueella elää useita uhanalaisia lajeja. Vanhojen havupuiden metsiköt, nuoret lehtipuutiheiköt, sekä reunavyöhykkeet muodostavat luontotyyppien mosaikin, joka on kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävä. Niitä hoidetaan vanhoina metsinä, pelto-, niitty- ja laidunalueina, jotta arvokas lajisto ja maisemakuva säilyvät.

Pappilanpellon ja Maarin alueella ovat virkistyskäytön kannalta merkittävät niityt ja rantareitti. Pappilanpellon maisemapellot ja niityt ovat kaupunkikuvan kannalta tärkeitä, sillä ne korostavat linnamäkiä ja vanhaa kaupungin rajaa. Laiduneläimet, runsas laululinnusto, erilaiset biotoopit ja harvinaiset kasvilajit tekevät alueesta luonnoltaan kiinnostavan. Linnamäkien ympäristö on yksi harvoista hämäristä ja hiljaisista kaupunkialueista, jossa voi aistia vanhakantaisen maise-

man. Uuteen kaupunkikulttuuriin liittyvä viljely on alkanut palstapuutarhalla ja mehiläistarhausena.

Maarin lahden ja muinaissataman maatuneet rannat ja joen rantaan muodostunut hiekkasärkkä ovat osittain pajukoituneet ja metsittyneet. Puustot katkaisevat pitkiä näkymiä joen varresta kirkolle ja Vanhaan Porvooseen. Näkymiä voidaan palauttaa maisemanhoidolla.

Aseman seutu

Vanhalla rautatieasemalla on säilynyt merkittävä rakennetun ympäristön kokonaisuus raideliikenteen alkuaajoista. Asema rakennuksineen sijoittuu maiseman solmukohtaan, joka on Linnamäkien, Vanhan Porvoon ja Näsimmäen välillä. Asema-alueetta ympäröi laaja hylätty teollisuusmiljöö.

*Joella hahmottuu hyvin jokilaakson kapea maisematila.
Maaamerkit kertovat pitkästä ja monipolvisesta historiasta.*

Veneily on tärkeä osa kesäistä kaupunkikuvaa.

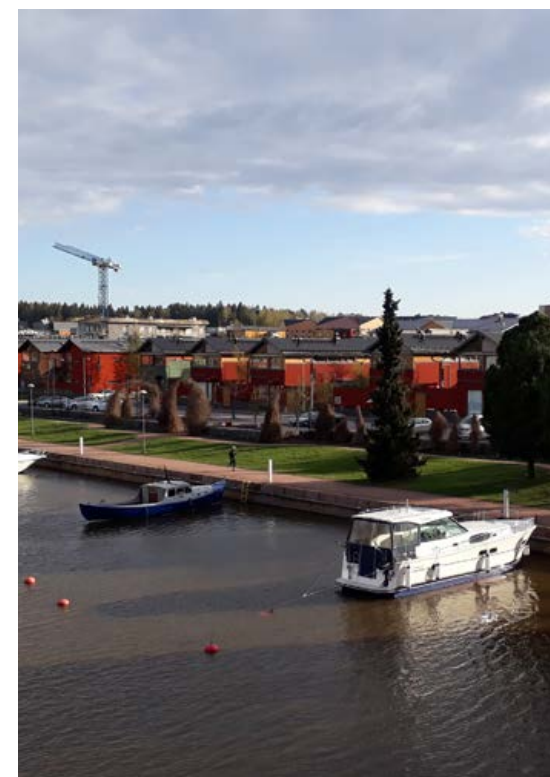
Siellä on rujoja maastoleikkauksia, hylättyjä ja osittain purettuja teollisuusrakennuksia, metsittyviä varastopihoja ja pysäköintialueita. Vanhan sillan kupeessa, missä joen mutkaan muodostuu jokilaakson maisemallisesti merkittävin kohta, on pysäköintikenttä. Ratakadun ja Fredrika Runebergin kadun varsilla on osittain käytössä olevia peltihalleja, metsittyviä varasto- ja pysäköintipihoja sekä rikkinäisiä panssariverkkoaitoja. Nykyinen metsittymiskehitys, pysäköintikentät ja hylätyt rakennukset heikentävät oleellisesti vanhan asemaympäristön arvoa ja jokilaakson maisemaa. Rakentamisella voidaan korjata maisemavaurioita ja eheyttää muutostilassa olevia alueita.

Porvoonjoen kaupunkirannat

Kaupungin keskusta sijoittuu kaksi kilometriä pitkään jokilaakson kapeikkoon. Vanhankaupun-

gin rinne ja jyrkkäpiirteinen Näsinmäki rajaavat joen maisematilan vaikuttavasti. Jyrkkä harjunrinne kohoaa joen pinnasta noin 30 metriin ja Vanhan Porvoon kalliot lähes 50 metriin. Vanha Porvoo on valtakunnallisesti arvokas rakennettu ympäristö. Rantaa rajaa historiallinen aittarivi. Länsirannalla on harjumännikön päätteensä Näsinkivi ja kartano. Näsinkivi on siirtolohkare, jonka näköalatasanteelta voi nähdä kaupungin kehityksen vaiheet. Itärannalla ovat keskiaikaisperäinen Vanha Porvoo, ruutukaavan mukainen 1800-luvun kaupunkialue ja ympäröivien mäkien liepeillä 1900-luvun alkupuolen puutarhakaupunkia. Näsinmäki, Vanha Porvoo, empirekaupunki ja jokirannat ovat asukaskyselyn mukaan hyvin arvostettuja maisemia.

Jokilaakso levenee Länsirannalla ja empirekaupungissa loivin rintein harjun ja jokisuun kalliomereniselänteiden metsien väliin. Läntisellä

Kokon kansanpuistossa on yli 125 vuotta vanha paviljonki. Maisemapuistossa on säilynyt pieni osa alkuperäisistä istutuksista ja puistosommitelman pürteistä.

jokirannalla on suhteellisen matalana rakentunut moderni puukaupunki sekä parhaillaan rakentuvia kaupan ja asumisen kortteleita. Laakson reunalla on korkeampaa rakentamista, lähiö 1970-luvulta sekä uusia asuinkerrostaloja. Kokon ulkoilumetsät ja rinteet muodostavat selkeän reunan ja taustan rakennetuille kortteleille.

Kokonniemen kansanpuisto sijaitsee maiseman solmukohdassa

Kokonmäen ja Joonaanmäen kalliomoreenise-länteet rajaavat jokisuun kapeaksi. Itäisellä ran-

tasanteella on pienvenesatama, niittyjä ja metsittyneitä alueita. Läntisellä rantatasanteella on osittain metsittynyt kansanpuisto. Maiseman solmukohdan vaikuttavuus on heikentynyt metsityksen ja hoitamattoman vaikutelman vuoksi.

Kokon kansanpuisto rakennettiin 1800-luvun lopussa niemen kärkeen, missä jokisuu aukeaa suistoksi ja merenlahdeksi. Se on merkittävä historiallinen puisto, jonka nurmet, ulkogrillit ja kalusteet ovat ahkerassa käytössä. Historiallisista istutuksista suurin osa on hävinnyt, mutta maisemapuiston lehmuskujanne, muutama pensas-

ryhmä, jalopuita ja pihoja on säilynyt. Nikkari-tyylinen tarjoilupaviljonki on kunnostettu, mutta tanssilava on purettu. Alkuperäiset rantamuurit, laituri, polkuverkosto sekä näköalapaikalle johtavat graniittiportaat ovat osittain säilyneet. Kallioden muinaista rannikon merireitin merkittülen paikkaa käytetään yhä näköalapaikkana, vaikka näköyhteydet kaupunkiin ja merelle ovat umpeutuneet lähes kokonaan. Puiston poikki kulkee suosittu ulkoilureitti. Asukaskyselyn mukaan alue on maisemallisesti tärkeä.

Selänteiden ulkoilumetsät ja harjumänniköt ovat kaupunkikuvassa merkittäviä

Kokon ja Joonaanmäen selänteiden havumetsät sekä Näsin harjun männiköt rajaavat kaupunkikeskustan jokilaakson mukaisena kokonaisuutena. Metsävyöhyke on maisemakuvassa erittäin merkittävä. Luontaisia muotoja seuraava aluerajaus on arvokas, sillä se antaa keskustalle vahvan ja ehjän vaikutelman. Asukkaat arvostavat metsämaisemia keskustan ympärillä.

Ojat ja purot

Itärannan hulevesiverkko on kokonaan putkitettu. Länsirannalla on osittain putkitettu oja, joka saa alkunsa harjun lähteiköstä. Oja on sulfidivialueella kunnostettu luonnonmukaiseksi kaupunkipuroksi.

Viherrakenne

Porvoonjoki on tärkeä osa siniviherrakennetta. Rakennetut jokirannat ovat julkista kaupunkitilaa, jossa on kesäaikaan paljon palveluja ja vilkasta kaupunkielämää. Rakennetut puistot liittyvät jokisuulla tulvatasanteiden luonnonmukaisiin niittyihin.

Linnamäet, Maarinranta ja pappilan niitty ovat tärkeitä virkistysalueita. Linnamäkien ympäristö on yksi harvoista hämäristä ja hiljaisista kaupunkialueista, jossa voi aistia vanhakantaisen maiseman. Laiduneläimet, runsas laululinnusto, erilaiset biotoopit ja harvinaiset kasvilajit tekevät alueesta luonnoltaan poikkeuksellisen monipuolisen.

Näsin ja Kokonniemen harjualueen ja kallioalueiden metsät ovat mäntyvaltaisia. Hietaisilla liepeillä ja savikoilla kasvaa vanhoja huonokuntoisia kuusikoita. Alueen metsillä katsottiin olevan terveysvaikutuksia jo 1910-luvulla, kun sana-

torio rakennettiin harjumännikköön. Jokilaaksoa rajaavat metsävyöhykkeet ovat kaupunkikuvassa merkittäviä ja niihin liittyy myös luontoarvoja. Kokonniemen urheilulaitokset ja ulkoilumetsän valaistut lenkkipolut, ladut, laskettelukeskus sekä juoksuportaat ovat suosittuja ja tärkeitä virkistyskäytön kannalta. Kokonmäen talviurheilukeskus on kaupunkikuvassa hyvin näkyvä.

Ulkoilureitit

Joensuun molemmilla rannoilla on valaistu pääulkoilureitti. Itäinen reitti jatkuu Sikosaareen ja merenrantaa Tarkkisiin, missä on yhteys Humlan ulkoilureitille sekä Ekuddenin luontopolulle. Länsirannalla valaistu pääulkoilureitti jatkuu merenrantaa seuraten Hamariin. Viheralueet ovat hyvin saavutettavissa kattavan puistokäytävien verkon ansiosta. Vain suora yhteys Kansanpuiston ja Kokon urheilulaakson väliltä puuttuu.

*Kaupungin keskensta
on maisemakuvaltaan vaihteleva.*

*Harju näkyy kaupunkimaisemassa merkittä-
vinä havumetsäselänteinä ja vanhalla soranotto-
alueella Kokonniemessä uimapaikekana.*

*Länsirannan nudessa kaupunkiympäristössä katu-
vibreää on vielä niukasti.*

*Rantareiteillä ulkoilija voi liikkua kaupun-
ginosasta toiseen rantalehtojen, metsien
ja niittyaukeiden tunnelmaa
aistien.*

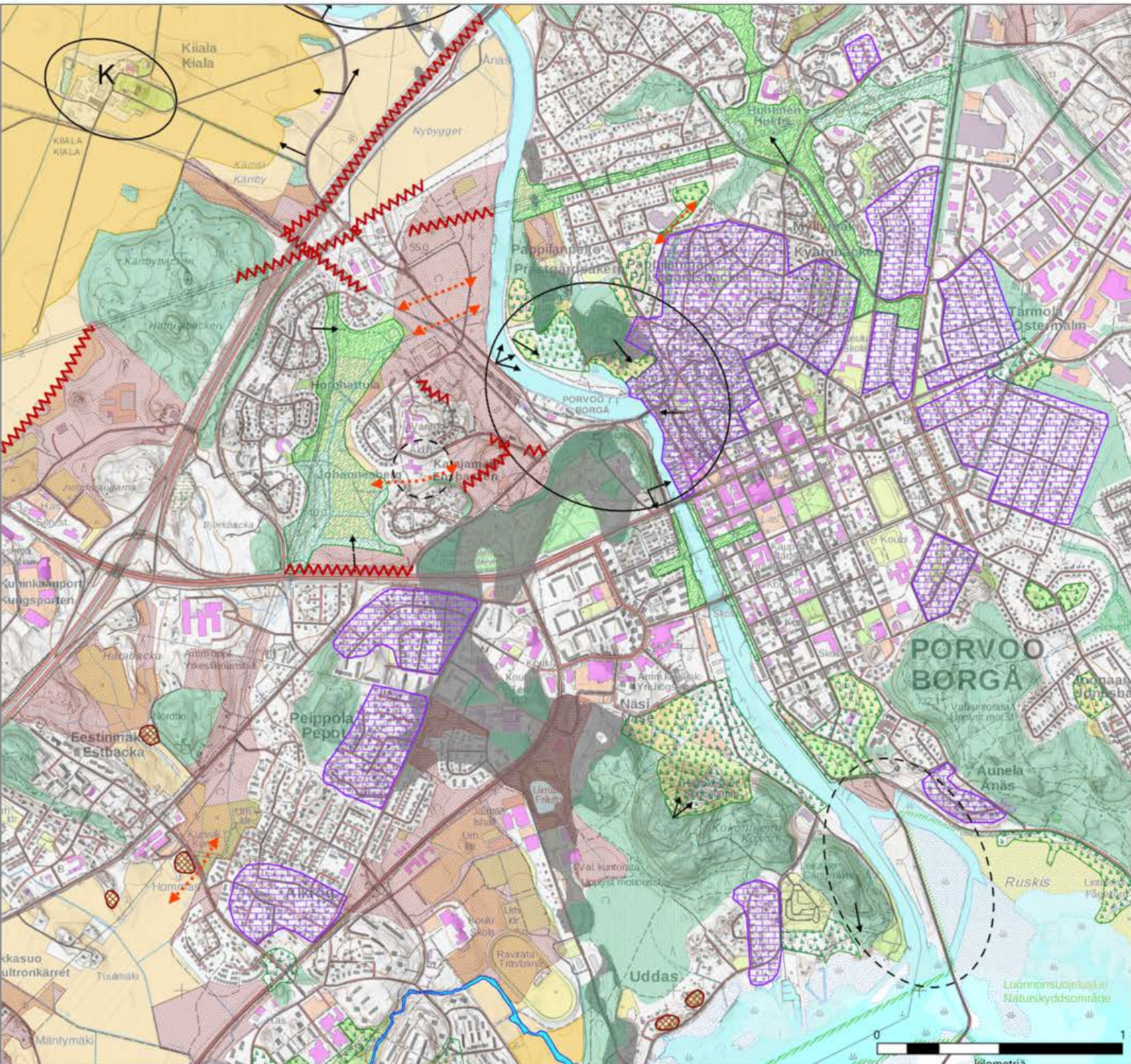
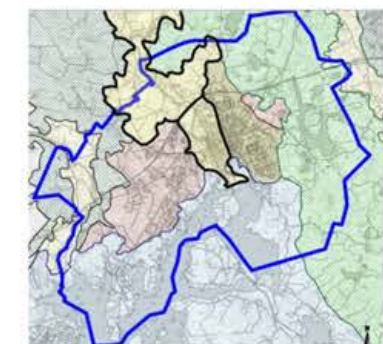

Maisemainventointi 2020
Landskapsinventering 2020
Maisemakuva Porvoonjoki-aksossa Linnamäeltä
jokisuistoon
Landskapsbild av Borgå-ådalen från Borgbacken mot
åmynningen

Merknätt

Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen ale
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskogning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmukohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmukohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

Vanha Porvoo, Linnamäet, asemanseutu sekä Näsin vanha männikkö muodostavat ainutlaatuisen kokonaisuuden. Vahvat luonnon elementit ja rakennetun ympäristön pitkä historia tekevät maisemasta erityisen vaikuttavan. Hoidetussa maisemassa voi lukea historian kerroksia keskiajalta nykyaikaan. Alue on osa valtakunnallisesti merkittävää maisemaa ja rakennettua ympäristöä, kansallismaisemaa ja kansallista kaupunkipuistoa. Linnamäen vallirinteiden avoimet niityt ovat eliölajistoltaan valtakunnallisesti arvokkaita perinnemaisemia ja Maarin laitumien ja lahden kanssa osa Natura-aluetta. Rannassa kulkee suosittu pääulkoilureitti.

Empirekaupungin ja Länsirannan rantavyöhykkeet ovat sosiaalisesti merkittävää vapaata kaupunkitilaa. Jokirantojen julkisivujen rivistöt ja vanhat puistot, Runeberginpuisto ja Kokon kansanpuisto, kertovat rakennuskannan ohella tyylihistorian kehityksestä. Kokonniemen, Näsin ja Joonamäen havumetsät ovat kaupunkikuvoallisesti merkittäviä, sillä ne rajaavat kaupunkikeskustassa jokilaakson maisematilan.

Arvot

MUSTIJOKILAAKSO

Maiseman historiaa

Mustijokilaakso on vanhaa kulttuurimaisemaa. Pronssikauden asuinpaikkoja ei tunneta. Jokilaakson reunojen korkeimmilla kallioilla on pronssikauden ajalta kalmistoja, hiidenkiukaita. Muinaiset asukkaat perustivat pysyviä viljelmäämien alaliepeiden kevyille hietavyöhykkeille. Ruotsalaiset siirtolaiset asettuivat 1300-luvulla viljelemään jokilaakson lustosavikoita.

Vanhimmat tunnetut asuinpaikat sijoittuvat selänteiden reunojen hietavyöhykkeille ja jokilaakson kummuille. Mustijoen mutkissa on koskia ja kalliopohjaisia kumpuja, joiden hiekkavyöhykkeitä ympäröivät tuulilta suojaavat kallioselänteet. Kyläpaikkoja muutettiin kartanoiksi 1700-luvulla. Kartanoissa kehitettiin maanviljelystä 1800-luvulla ja aloitettiin teollista toimintaa 1900-luvun alussa. Tyysterin koskella oli myllyjä vuosisatojen ajan. Ensimmäinen vesivoimalaitos rakennettiin 1913. Nykyinen voimalaitos estää vaelluskalojen nousun Mustijokea ylemmäs, mutta Kungsbäcken on edelleen sopiva lohikalojen lisääntymispaikka.

Keskiaikainen Turusta Viipuriin johtava Suuri rantatie kulki pitkän matkan Mustijokilaaksoissa. Vanhin paikallistie seurasi selänteiden reuna-asutulta kummulta toiselle. Helsingintie rakennettiin Mustijokilaakson poikki 1930-luvulla. Sen varten rakentui nopeasti asutusta. Moottoritie rakennettiin 1970-luvulla. Uudet maantiet muuttivat laakson muotoa. Tienvarsien metsittyvät pellot ja metsitykset muuttivat maisematilan rajat. Uudet metsiköt vähensivät oleellisesti teiden haitallisia ympäristövaikutuksia.

Ote Senaatinkartasta Mustijokilaakson koidalta. Veroa maksaneet kylät ja asutus on merkitty punaisilla pisteillä. Jokirannassa on qv-merkinnät myllyistä. Suuri rantatie erottuu mustana viivana kuvan yläosassa. Paikallistiet on merkitty ruskeina linjoina ja pisteviivoina.

karttalähde: Kansallisarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/viem.ka?kuid=1162166>, vierailtu 4.11.2021

Maisemakuva vuonna 2020 Mustijokilaakson eteläinen peltoaukea mereltä moottoritielelle

Mustijoki laskee mereen Sköldvikin vieressä

Mustijoen suulla on maiseman solmukohta. Sköldvikin syväsataman lahtea kiertävät komeat kallioiden välisessä kapeikossa. Rantavyöhykkeen metsät ja jyrkkäpiirteiset mäet erottavat merenlahden jokilaakson maisematilasta. Sköldvikin teollisuusalueen korkeimmat piiput ja niiden savupatsaat näkyvät jokilaaksoon ja merelle.

Mustijokilaakson eteläisin maisematila on hieno viljelyaukea

Mustijokilaakson päätteessä on 250 hehtaaria laaja yhtenäinen maisematila. Sen rajaus selänemetsiin ja jokivarren istutusmetsiin noudattaa maaston muotoja. Peltoaukea on noin kilometrin leveä ja kaksi kilometriä pitkä. Tuulet vaikuttavat vahvasti olosuhteisiin. Moottoritie kulkee jokilaakson pohjoisreunalla ja tiemelu hallitsee laakson äänimaisemaa.

Mustijokilaakson päätteen viljelymaisema on poikkeuksellisen eheä, sillä lähes kaikki pellot ovat edelleen viljelyssä ja maisemassa näkyy vuoden kierto. Laajaa maisematilaa jäsentävät joen varrella sijaitsevat matalat kalliomoreenikumpujen sarjat Peltomaan pinta on loivapiirteistä ja se nousee kumpujen ja ympäröivien selänteiden liepeille. Laakson avoin maisematila polveilee asuttujen ja metsäisten kumpujen välillä ja selänteiden liepeillä. Joen maisematila yhtyy paikoin jokilaakson laajaan maisematilaan ja kaventuu paikoin rannan kumpujen ja rantapuuston väliin. Maisematilassa on useita perinteisiä ja kulttuuri-

Brasaksen kartanolle johtavaa tietä kehystää monilajinen puunkujanne. Kartanon puutarha ja pihapuisto on suojattu kuusiaidalla.

sesti merkittäviä maamerkkejä: jokirantojen kartanot ja huvilat sekä kummuille sijoittuvat tilakeskukset ja vanha asutus.

Mustijoen padon ja Brasaksen kartanon kohdalla on maiseman solmukohta, jossa jokilaakso kapeenee. Koski on padottu kahden kalliopohjaisen kummun väliin. Toisella kummulla on Brasaksen kartano puistoineen ja toisella asutusta pihapuutarhoineen. Kylätie johtaa selännteeltä pelton poikki puukujannetta pitkin kartanolle. Tie kiertää kartanopuiston kuusiaitaa seuraten ja tulee padolle puutarhojen välistä. Kartanoa ei näy

tielle. Aluetta arvostetaan asukaskyselyn mukaan hienona ympäristönä ja mielimaisemana.

Moottoritie ja metsitykset

Jokilaakson pohjoisreunan rajaus on heikko kohdassa, jossa moottoritie ja Helsingintie katkaisevat peltoaukean. Treksilässä moottoritien sillan lähellä nuoret metsiköt muodostavat uuden luontevan rajan jokilaakson eteläiselle peltoaukealle. Metsitys on tehty havu- ja jalopuun. Istutukset katkaisevat jokilaakson maisematilan ja vähentävät oleellisesti teiden haitallisia vaikutuksia maisemaan.

Tiemaisemat

Moottoritiele näkyy viljelymaisema ja sen kiintopisteenä Karlebyn kartanon komeat talousrakennukset ja jokivarren huvilat. Mustijoki ja Sköldvikin teollisuusalue pilkahtavat moottoritien näkymissä. Moottoritie kuuluu kauas, mutta näkyy vain paikoin laaksoon kyläteille, sillä pelton kummut ja metsiköt peittävät tietä.

*Mustijoen rannassa on paikoin vanhaa asutusta.
Pihapuutarhat ulottuvat jokitörmään.*

Joki ja ojat

Mustijoki on laakson maisemassa keskeinen ja näkyvä. Brassaksen kartanon kohdalla on joesa pato, kalaporras, silta ja kylän pienvenesatama sekä virkistysranta. Peltoalueet ovat salaojitettuja ja niiltä johtaa kaksi valtaojaa Mustijokeen. Mustijoen alajuoksun ekologinen tila on välttävä.

Viherrakenne

Mustijoki on tärkeä osa siniviherrakennetta. Jokea pitkin on yhteys merelle ja sisämaahan, mutta jokisuus on teollisuuden suuronnettomuusriskialuetta. Joki muodostaa ekologisen käytävän, mutta pato on kalaportaista huolimatta este suurelle osalle vesieliöstöä. Joen varsilla on heikosti reunavyöhykkeitä. Peltoaukeat muodostavat maisemallisesti merkittävän osan viherrakenteesta. Pellot eivät muodosta ekologista käytävää.

Ulkoilureitit

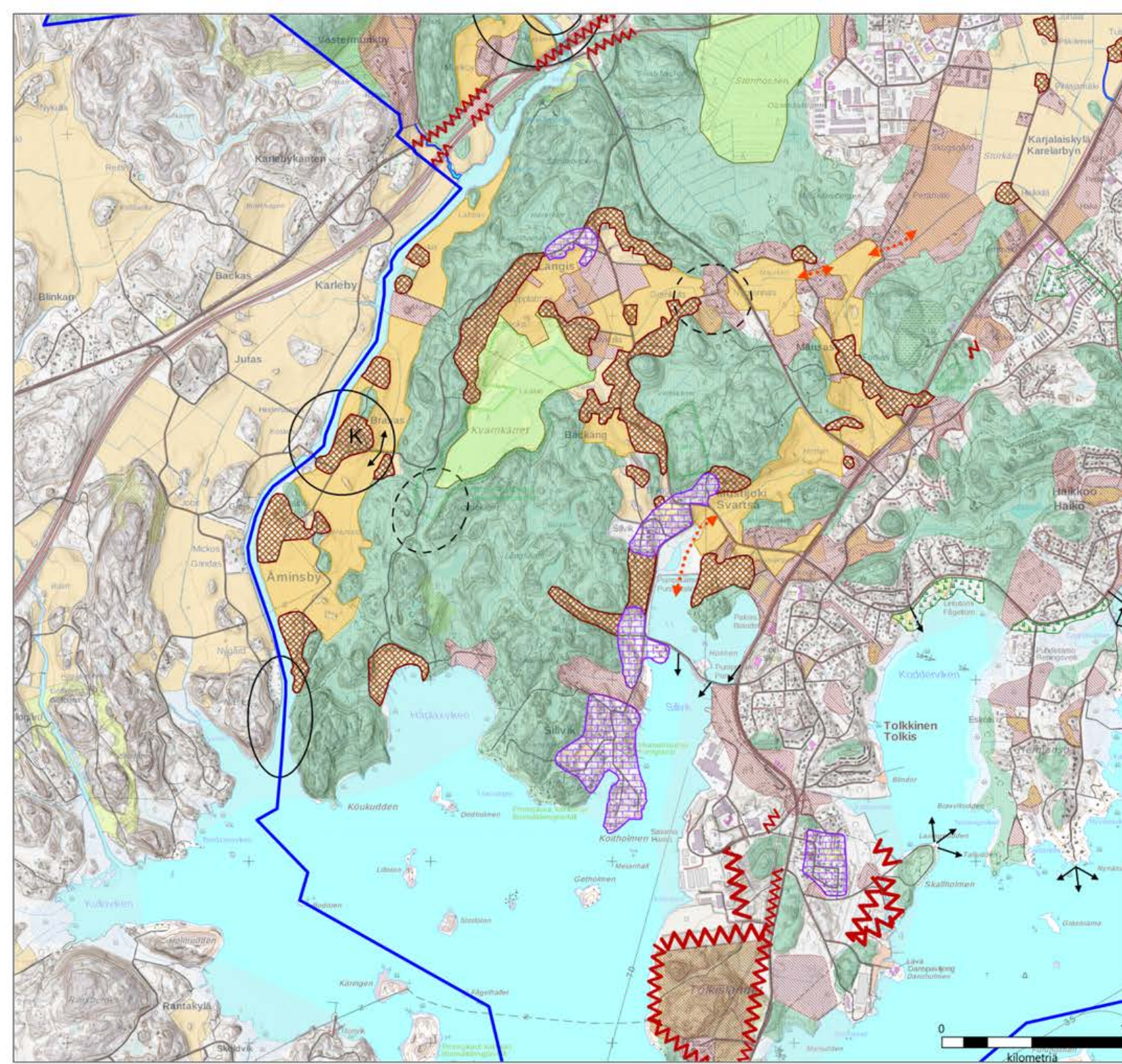
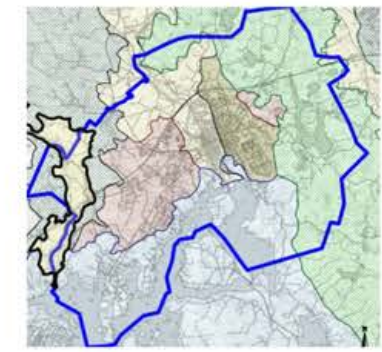
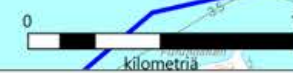
Vanhat kapeat paikallistiet johtavat kylien, kartanoiden ja tilakeskusten kautta etelään jokisuulle ja pohjoisessa Helsingintielle. Viljelyaukea ja pensasaidoin rajatut pihapiirit näyttävät teillä kulkeville vaihtelevasti.

Maisemainventointi 2020 Landskapsinventering 2020

Maisemakuva Mustajokilaakson eteläisellä peltoaukealla
Landskapsbild på södra åkeröppningen i Svartsåden

Merkinnät Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgenerälplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen alue
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantzonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggd område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskovning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen puurooma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmu kohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmu kohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

Arvot

Mustijokilaakson eteläinen peltoaukea mereltä moottoritielelle

Mustijokilaakson viljelymaisema on valtakunnallisesti merkittävä. Jokisuu asettuu kallioiden väliin ja aukeaa maisemallisesti vaikuttavaan Sköldvikin teollisuusalueen hallitsemaan lahteen. Jokilaakson eteläosan viljelymaisema on edustava, hyvin säilyneet ja ehjä vanha viljelymaisema, vaikka moottoritie hallitsee laakson äänimaisemaa. Maisematilassa on maamerkkeinä useita kartanoita, huviloita ja vanhoja tilakeskuksia, jotka kertovat alueen historiasta. Mustijoen padon ja Brasaksen kartanon kohdalla on maiseman solmukohta. Kylätieltä avautuu pitkiä näkymiä kauniisti kumpuileville pelloille. Aluetta arvostetaan asukaskyselyn mukaan hienona ympäristönä ja mielimaisemana.

Maisemakuva vuonna 2020 Mustijokilaakso moottoritiestä Tyysteriin

Treksilän kartano sijaitsee maiseman solmukohdassa

Treksilän kartano sijaitsee joen mutkan kapeikossa matalalla kalliokielekkeellä. Pientä ja selkeää maisematilaa rajaavat jyrkkäpiirteiset selänteet, jotka kohoavat laaksosta 30 metriin. Hienojakoisen maan rantarinteet ovat kallioiden välissä kapeita, 30-100 metriä, joten niillä on edullinen pienilmasto. Treksilän kartanoa ympäröi puisto ja lukuisat hyvin säilyneet talousrakennukset. Mustijoen toisella puolella on kahdella kukkulalla hylätty kylätontti Munkby, nykyiseltä nimeltään Prestbacken. Kukkuloita ympäröi rantaan ulottuva pelto, joka muodostaa Treksilän kartanolle vaikuttavan avoimen maisematilan.

Se rajautuu suojaavan selänteen korkeisiin avokallioihin ja jyrkkään rinnemetsään. Kylätontin entisistä puutarhoista ja kasvimaista on jäänteinä villiintyneitä puutarhakasveja sekä maisemallisesti merkittäviä mäntyjä. Kartanon ja kukkuloiden eteläpuolella maisemaa tarvelevät moottoritie ja Helsingintie.

Mustijokilaakson viljelymaisemat Treksilän kartanon ja Tyysterin kosken välissä

Treksilän kartanon pohjoispuolella on Mustijokilaaksossa poikkeuksellisen kaunis viljelymaisema. Kartanon peltoja ja jokilaakson maisemaa hoidetaan kuin viljeltyä maisemapuistoa. Joki-varren yksittäispuut ja puuryhmät korostavat

joen vähäistä polveilua ja maisema saa syvyyttä. Peltojen reunat nousevat rinteiden hienojakoisille maille ja korostavat maaston muotoa. Vain joitakin kapeita lohkoja on jätetty viljelystä tai metsitetty. Joitakin rakennuksia raunioituu metsänreunoissa.

Selänteen metsän reunassa on maisemallinen solmukohta, joka liittyy selänteen korkeaan kallioon ja jokilaaksoon. Laaksossa kiemurtelevan Kungsbäckenin puron ja korkean kallion välissä on rinnepeltojen ympäröimä kapea harvapuustoinen kannas. Kannaksella ja metsän reunassa sijaitsee hylätty kylätontti. Kalliolla on muinaishauta.

Munkbyn purolaakso

Tyysterintie mutkittelee Munkbyn kapeassa purolaaksossa. Tien varrella on vanhaa ja uutta asutusta sekä seurantalo. Kapeat pellot ovat metsittymässä ja avohakkuut hämärtävät laakson reunoja. Moottoritie ja Helsingintie leikkaavat selänteen asumiselle otollista etelärinnettä. Muutamissa kohdissa kalliroleikkaukset ja maastokummut suojaavat osaa etelärinteestä tiemululta. Helsingintien varteen on syntynyt asutusta varsinkin näille suojaisille paikoille sekä kapean Munkbyn laakson suulle.

Tyysterin kylä

Kylä on Tyysterintien varressa väljänä nauhana, johon liittyy selänteiden reunoille sijoittuvia omakotitaloja ja tilakeskuksia. Teiden varsille on paikoin kasvanut pensaikkoja ja puustoja, jotka hämärtävät kylän yhtenäisyyttä ja avointa maisematilaa. Tyysterin kosken ympärillä on ollut monenlaista toimintaa, mutta nykyisin alueella on useita autioituneita rakennuksia ja hylättyjä rakennelmia. Jokivarren tiheät nuoret puustot peittävät joen ja kosken. Tyysterin kosken yläpuolella on Mustijokirannassa asutusta ja loma-asutusta.

Tyysterin kylän viljelyaukea

Tyysterissä yhdistyvät Mustijoen laakso ja Munkbyn purolaakso. Jokilaakso levenee sadasta metristä lähes kahteen kilometriin. Tyysterin kylän viljelyaukea ja jokilaakson pellot eivät kuitenkaan hahmotu yhtenäisinä, sillä kyläteiltä ei kumpuilevassa maastossa aukea näkymiä jokilaaksoon. Avoimen maisematila muoto, rajaus ja jäsentäminen noudattavat pääasiassa maaston luontaisia muotoja. Maamerkkejä ovat vanhat tilakeskukset, mutta myös muutama autiotalo ja epäluonteva maarakenne. Munkbyn kalliolta ja pohjoisen selänteen reunoilta on paikoin näkymiä koko laakson yli.

Meri pilkahtaa laakson päässä Mustijokisuulla.

Tiemaisemat

Valtatiet hallitsevat jokilaakson maisemaa Trek-silän kartanon vieressä. Helsingintie ja moottoritie leikkaavat kärjet Munkbyn kalliokummusta ja selänneestä. Kartanomiljöön ja teiden väliin ei ole tehty suojametsäistutuksia, joten kartanon sivurakennukset näkyvät tielle. Joen ja teiden väliset metsitykset ovat vähentäneet teiden maisemallisia vaikutuksia, mutta tiemelu kantautuu silti kauas. Metsityksissä on käytetty sekä jalopuita että kuusia. Niistä saatetaan kehittää maisemallisesti arvokkaita jalopuulehtoja, jotka korostavat kartanon läheisyyttä.

Vanha Kuninkaantie ja Tyysterintie ovat historiallisia teitä, joilla on maisemallisesti kaunis linja. Ne ovat ulkoilijalle jossain määrin vaarallisia, sillä pientareet ovat kapeat ja ajonopeudet suuria. Tiemaisemat ovat vaihtelevia ja paikoin viljelymaisemiin aukeaa pitkiä hienoja näkymiä.

Joki, koski, puro ja ojat

Mustijokivarressa on noin 10-15 metriä leveät reunavyöhykkeet, joilla kasvaa muutamia puita. Peltoalueet ovat salaojitettuja ja salaojaverkko laskee suoraan jokeen. Pohjoisesta jokeen laskee luonnonmukainen puro, Kungsbäcken. Purossa on tehty kalataloudellinen kunnostus ja istutettu

purotaimenkanta. Munkbyn sivulaakson valtaoja laskee jokeen luonnonmukaisena purona.

Viherrakenne

Mustijoki ja jokilaakson peltoaukeat muodostavat maisemallisesti merkittävän osan siniviherrakenteessa. Joki ja jokivarren kapeat yhtenäiset reunavyöhykkeet muodostavat ekologisen käytävän. Pato on kalaportaista huolimatta este suurelle osalle vesieliöstöä. Tyysterin koskella rannat ovat pääasiassa louhittuja tai betonisia patorakenteita. Koskialue peittyi rantarinteiden tiheään nuoreen puustoon.

*Tyysterin koskella on kalliopintoja, murs-
kerinteitä, patorakenteita ja -altaita. Joen
rantarinteet metsittyvät nopeasti.*

Tyysterintien varrella on kukkuloiden etelärinteillä vanhaa reunavyöhykeasutusta, jolle ovat tunnusomaisia bedelmäpuutarhat ja tuulensuojaa antavat suuret pihapuut.

Ulkoilureitit, peltotiet ja tilustiet

Mustijoki on maisemassa keskeinen, mutta se näkyy ainoastaan jokilaakson tilusteiltä. Joen varressa ei ole virkistysrantoja. Ulkoilija pääsee joen yli vain maanteiden silloilla Tyysterissä ja Treksilässä. Jokilaakson itäreunalla on Treksilän kartanontie, joka on vanha Kuninkaantieltä Treksilään ja edelleen Sillivikiin johtanut paikallistie. Se seuraa peltojen ja selänteen metsän reunaa. Treksilän

kartanomiljöössä se kulkee yksityisalueen läpi. Läntisellä jokirannalla on Helsingintieltä lähtevä peltotie, joka alittaa valtatie ja sivuuttaa Munkbyn kalliojyrkänteet. Se johtaa pellon reunaan vanhalle kylätontille lähellä Klåsbackantietä, joka liittyy Tyysterin kylällä Tyysterintiehen. Treksilän kartanolta johtaa Ernestasiin metsäselänteen yli polkuja.

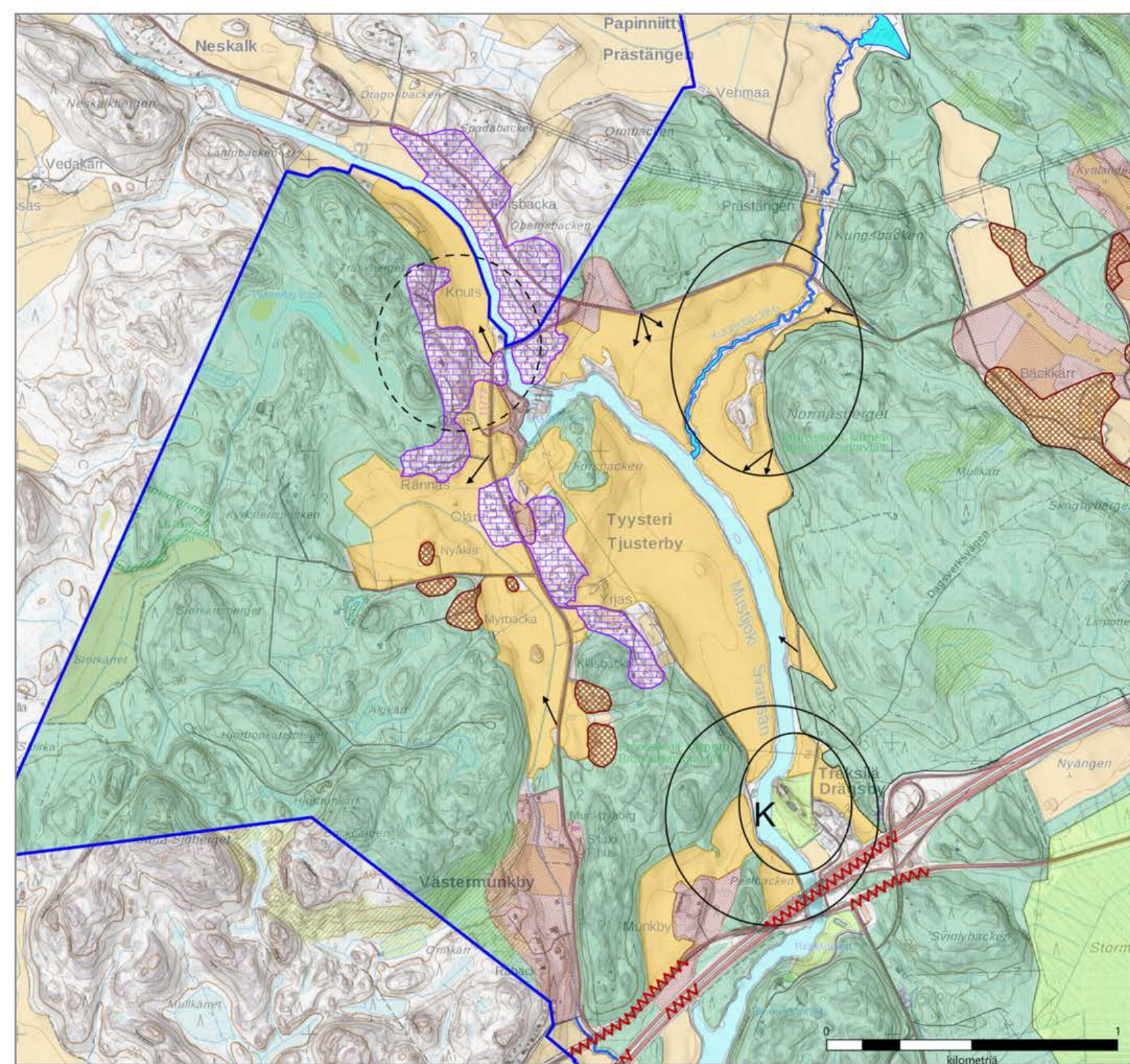
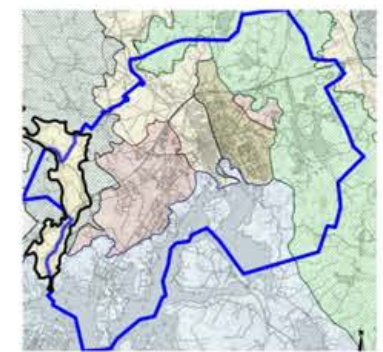
Maisemainventointi 2020
Landskapsinventering 2020

Maisemakuva Mustijokilaakson pohjoisella peltoaukealla.
Landskapsbild på norra åkeröppningen i Svartsådalen.

Merkinnät

Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen ale
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantzonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskogning eller betesmark
- Viherialue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyaukea
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogsområde
- Luonnonmukainen puroouoma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmu kohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmu kohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

Arvot

Mustijokilaakso moottoritiestä Tyysteriin

Mustijokilaakso on maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö. Treksilän kartano on valtakunnallisesti merkittävää rakennettu kulttuuriympäristö. Sen pohjoispuolella avautuva jokilaakson vanha viljelyaukea on edustava, yhtenäinen ja hyvin säilynyt. Pellot ovat pääosin viljelyssä ja avoimen maisematila muoto, rajaus, jäsentyminen, kiintopisteet sekä pinnan muoto noudattavat maaston luontaisia erityispiirteitä. Kungsbäckenin puron puustoineen jäsentää hienosti peltoaukeaa. Viljelyaukean reunoilla näkyy ainutlaatuisen pitkä kulttuurihistoria. Esihistoriallisia muinaisjäännöksiä ja muinaisia hylättyjä kylätontteja on useita ja niiltä on yhä näköyhteyksiä laakson yli. Useat historialliset piirteet, kuten Treksilän kartano, vanhat tilakeskukset ja monet Tyysterin kylän rakennukset sekä tiestö ovat säilyneet. Historian kerrokset ja luonnonpiirteet ovat helposti hahmotettavissa ja kertovat kartanokulttuurista, varhaisesta teollisuudesta sekä kyläasutuksen historiasta.

METSÄYLÄNKÖ JA MUSTIJOKILAAKSOA KEHYSTÄVÄ METSÄSELÄNNE

Maiseman rakenne

Porvoonjoen ja Mustijoen laaksojen välissä on laaja kalliomoreeniselänneiden alue. Selännejaksot muodostavat varsin yhtenäisen metsäisen ylängön, joka jatkuu pitkälle pohjoiseen Pornaisten kunnan puolella. Hinthaaran ja Saksalan välissä metsäylängöllä on leveyttä lähes viisi kilometriä ja Treksilässä noin kaksi kilometriä. Etelää kohti selänne kapenee. Sen kärki liittyy rannikon selänneeseen lähellä Mustijoen suuta. Selänneiden reunat liittyvät savipohjaisiin jokilaaksoihin paikoin kallioisina mäkinä ja paikoin metsäisinä kukkuloina.

Mustijoen länsipuolella metsäiset selännejaksot eivät muodosta yhtenäistä metsäylänköä. Mustijokilaaksoa rajaava metsäselännejakso on noin kolmen kilometrin mittainen ja noin 300 hehtaaria laaja. Se ulottuu Boesta Tyysteriin ja Munkbyhyn.

Metsäylängön ja metsäselänneen lakialueille ovat tyypillisiä laajat avokalliot. Kallioiden painanteissa on pienialaisia soistumia ja turvemaita, joilla kasvaa männiköitä. Haksissa on kallioiden välissä

kaksi pitkää kanjonia. Ylärinteiden moreenimaat ovat karuja ja niillä kasvaa mäntyvaltaisia metsiä. Muutamien kallioiden liepeillä on kapeita hiehta- ja hiekkavyöhykkeitä, joissa kasvaa lehtomaisia kuusikoita. Kalliomoreenimäkien välissä on muutamia kapeita savipohjaisia laaksoja. Niissä on peltoja, metsittyviä peltolohkoja sekä nuoria lehtipuuvaltaisia metsiköitä ja kuusivaltaisia metsiä.

Maiseman historiaa

Kalliolla on muinaismuistoina pronssikautisia kalmistoja. Senaatinkartta 1870-luvulta antaa mielikuvan selänneestä havumetsänä. Savipohjaisissa ja turvepohjaisissa laaksopainanteissa oli vähäpuustoisia puoliavoimia niittyjä, mutta ei asutusta eikä peltoja. Pienten laaksojen purot olivat mutkittavia ja niiden varret puustoisia. Selänneen reunojen hiehta-, ja hiekkavyöhykkeillä oli jokilaakson kylien läheisyydessä peltoja. Kapeat laaksot ja soistuneet painanteet ovat sittemmin metsittyneet. Haksin ja Papinniityn laaksoihin muodostettiin asutustiloja 1900-luvulla.

Maisemakuva vuonna 2020 Metsäylängöllä ja jokilaaksoja kehystävillä selänteillä

Mustijokilaakson eteläosaa rajaavalla kallioselänteellä on havumetsää ja siemenpuuhakkuita.

Metsät

Metsäisten selänteiden yläkko on Porvoonjoen ja Mustijoen laaksojen maisemissa tärkeä, sillä se muodostaa viljelyaukeiden reunoja ja taustoja. Metsäylänkö rajaa Porvoonjokilaakson Saksalassa ja muodostaa taustan Kiialassa peltoaukeille. Se on Mustijokilaakson taustametsänä Tyysterissä ja rajaa joen rantarinteiden peltoja Treksilässä.

Mustijoen länsipuoleisen selänteen metsä rajaa jokilaakson maisematilaa Munkbyssä jyrkinä kallioisina rinteinä. Tyysterissä viljelyaukeita rajaavat selännemetsän monilajiset reunametsät ja paikoin reunavyöhykkeen asutus. Selänteen länsipuoleiset reunat liittyvät purolaaksoihin metsäisinä kumpuina ja asuttuina reunavyöhykkeinä.

Selänteiden metsämaisemat ovat vaihtelevia, sillä kasvupaikkojen kirjo seuraa pienipiirteisen maas-

ton muotoja. Metsät ovat talousmetsiä ja niiden pääpuusto on harvennuksissa hoidettu vastamaan kasvupaikkojen parhaita kasvutuottoja. Vanhat metsänhoidon metsikkökuviot olivat pieniä ja kasvupaikkojen mukaisia. Varttuneissa metsissä on metsäkuva selkeä ja puulajijakauma suhteellisen yksipuolinen hoitoharvennuksien vuoksi. Entisille pelloille istutetuissa metsissä kasvatetaan pääasiassa kuusia ja mäntyjä. Yksi lehtikuusikkokin on istutettu. Vanhan asutuksen ympäristöissä kasvaa jalopuita ja pienialaisia jalopuulehtoja. Harvinainen vaahterametsä kasvaa metsittyvässä laaksossa, jossa on hylätty asuinpaikka.

Avohakkuut, joita on tehty viimeisen 40 vuoden aikana paljon, ovat laajoja ja suoralinjaisesti rajattuja, mikä hämärtää metsätyyppien ja maaston välistä yhteyttä. Hakkuualoille ja viljelystä vapau-

tuneille laaksopainanteille on kasvanut tiheitä nuoria sekametsiä. Selännemetsissä on useita aukkoja sähkölinjojen vuoksi.

Metsien asutus

Metsäselänne ei enää ole asumaton. Yksittäisiä omakotitaloja on rakennettu metsän siimekseen rinteille ja lakialueille. Laajimpien laaksopainanteiden reunoilla on yksityisteiden varressa harvaa asutusta.

Selänteen reunassa on hylätty kylätontti ja maiseman solmukohta

Maiseman solmukohta liittyy sekä selänteeseen, että Mustijokilaaksoon. Paikalla on korkealla kalliolla pronssikautinen hauta ja selänteen reu-

Treksilässä vanhalla kylätontilla on jäljellä yksi rakennus.

Mustijoen vanhan koulun lähellä on säilynyt hienoa vanhaa reunavyöhykeasutusta.

nassa jäänteitä vanhasta asutuksesta. Asutusta on ollut metsän reunassa ja peltojen ympäröimällä niemikkeellä. Maisematilan rajaa jokilaakson puolella Kungsbäckenin varren puusto. Kapeat pellot korostavat rinteiden vaikuttavaa muotoa ja avautuvat Mustijokilaaksoon. Maisema on hyvin havaittavissa Treksilän kartanon tien varrelta.

Viherrakenne

Metsäselänteet muodostavat varsin yhtenäisen metsävyöhykkeen rannikon metsäselänteen ja pohjoiseen jatkuvien selännemetsien välillä. Talousmetsissä on useita laajoja hakkuaukeita, jotka eivät seuraa maaston muotoja. Metsiä katkaisevat muutamat peltolaaksot, sähkölinjat, moottoritie ja paikalliset tiet.

Purot, ojat ja suot

Metsäylängön soistuneet painanteet on ojitettu. Selänteiltä laskee metsäoja ja muutamia luontaisia puroja sekä noroja laaksojen ojaverkkoon. Haksista laskee rotkolaaksoa pitkin luontainen puro, joka jatkuu Mustijokilaaksossa luonnonmukaisena Kungsbäckenin purona. Muutaman metsätontilla on hyödynnetty lähde pihapuutarhan lammeksi. Asutuilla rinteillä ja laaksopainanteissa on puroja ohjattu tonttien rajajoihin.

Tiemaisemat

Keskiaikainen Suuri rantatie kulkee metsäylängön poikki mäkiä väistellen nykyisen Kuninkaanportin lähellä. Sen varressa on metsän tuntua. Moottoritie ja Helsingintie kulkevat selänteen

läpi kallio- ja maastoleikkauksissa. Haksin peltolaaksoon johtaa paikallistie metsän poikki. Selänteellä on useita rakennuspaikoille johtavia tilusteita.

Ulkoilureitit ja metsätiet

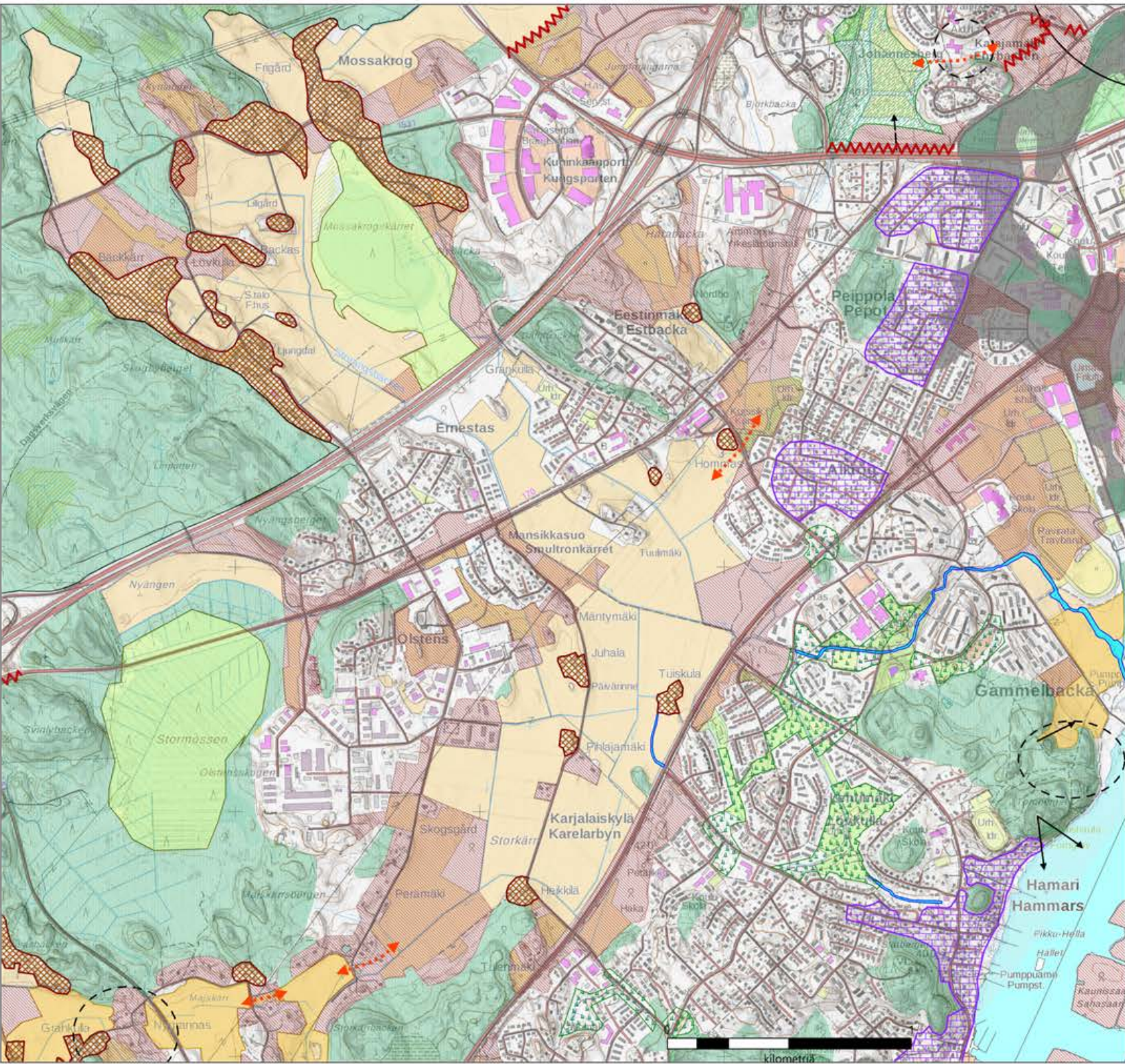
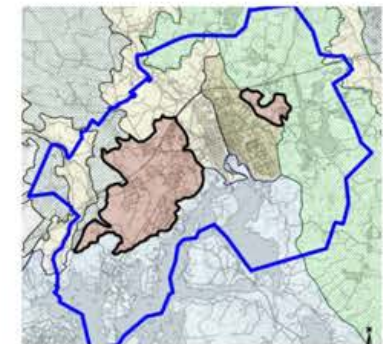
Treksilän kartanolta johtaa selänteen yli Ernestasiin vanha kulku-ura 'Dagvärksvägen'. Tie kulkee paikoin avokallioilla ja on paikoin huonokuntoinen. Treksilän kartanon tie seuraa selänteen reunaan ja on maisemallisesti hyvin kaunis. Metsiin ja lakialueelle johtaa metsäautoteitä, mutta ne eivät muodosta ulkoilukäyttöön sopivaa lenkkiä. Laajahkot avohakkuut, metsämaan muokkaus ja tiheät nuoret metsät vähentävät virkistyskäytön mahdollisuuksia

Maisemainventointi 2020
Landskapsinventering 2020

Maisemakuva Karjalaiskylän laaksossa
Landskapsbild av dalen i Karelarbyn

Merkinnät
Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen ale
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggd område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskovning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmukohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmukohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

Arvot

Metsäylängöllä ja jokilaaksoja kehystävillä selännteillä

*Yhtenäisellä metsäalueella on merkitystä luonnon monimuotoisuudelle. Ekologisesti merkittävimpiä ovat pienet purolaaksot, lehtomaiset reuna-
vyöhykkeet ja pienet vanhojen puustojen metsiköt.*

Mautamilta selännteiden kallioisilta huipuilta aukeaa komeita näkymiä jokilaaksoihin. Historiallista syöpyttä metsäselännteille tuovat pronssikautiset hiidenkiukaat ja selännemetsien reunoilla sijaitsevat hylätyt kylätonnit. Selännemetsän poikki Ernestasista Treksilän kartanolle johtava vanha maatyöläisten kulkureitti 'Dagvärksvägen' on yhä käytössä polkuna.

RANNIKON SELÄNTEET JA SAARISTO

Näkymiä Kokoniemen kärjen kalliolta, Haikon kartanolta, Hermanninsaaren rantalaitumelta, Hoplaxvikenin rantarinteiden männiköstä ja Gammelbackan puron varren lehtometsästä.

Maiseman rakenne

Porvoon keskeisen alueen rannikkovyöhyke on sisäsaaristoa. Meri on perustasona maisemassa, jossa on lukuisia lahtia, niemiä ja saaria. Merellisyys tuntuu pienilmastossa kosteutena ja keväällä viileytenä. Merituulten vaikutus on selvä varsinkin suurempien selkien rannoilla.

Merenrantaa kehystävät rannikon komeat kal-

liomoreeniselänteet. Niiden lakialueille ovat tyypillistä suhteellisen korkeat ja laajat avokalliot. Kallioiden painanteissa on pieniä soistumia ja matalakasvuisia männiköitä. Rinteiden moreeni-
maat ovat karuja ja niillä kasvaa pääasiassa mäntyvaltaista metsää. Muutamien kallioiden liepeillä on kapeita hieta- ja hiekkavyöhykkeitä. Näissä rehevissä kallionaluslehtojen laikuissa on harvinaisia jalopuuesiintymiä, mutta ne ovat yleensä

kuusettuneita. Mantereen puoleisilla rinteillä ja laaksojen liepeillä kasvaa kuusivaltaisia metsiä sekä nuoria lehtipuuvallaisia metsiköitä. Mäkien välissä ja rannoilla on suhteellisen vähän loivia rinnemaita, ja ne on suurimmaksi osaksi otettu rakennusmaaksi. Vain muutama savipohjainen laakso liittyy merenrantaan. Ne eivät nykyisin avaudu merelle, sillä savipohjaisiin lahtiin on kasvanut laajoja ruovikoita.

Tolkkisten teollisuusalueen rakennuskanta on vaihtelevaa ja alueen pitkstä käytöstä kertovaa.

Maiseman historiaa

Sillvikin pohjukassa ja Gammelbackan rantakallioiden suojaisilla hietavyöhykkeillä on ollut asutusta pitkään. Siihen viittaavat rantakallioiden pronssikautiset hiidenkiukaat. Savipohjaisia laaksoja niitettiin ja laidunnettiin. Ruotsalaissiirtolaisia asettui Stensböleen viljelemään liejusavimaita 1300-luvulla. Rannikon ja saariston vanhoissa kylissä elettiin viljelyn ja kalastuksen lisäksi talonpoikaispurjehdusta. Kyliä tunnetaan 1500-luvulta viisi. Ne olivat Sillvikissä, Haikossa, Pepotin laaksossa Gammelbackan puron suulla, Änäsisä Porvoonjokisuulla sekä Stensbölessä. Vanha lastauspaikka tunnetaan Gammelbackan ja Hamarin rannasta. Purjelaiivat jättivät painolastia Haikkonselän pikkuisille Barlastholmen saarille.

Teollistuminen ja laivanrakennus toivat 1850-luvulta lähtien uutta toimintaa ja työväenasutusta Tolkkisiin ja Hamariin. Hamarin edustalla oli kauppalaivaston ankkuripaikka. Tavaraa kuljettiin kaupungin ja ankkuripaikan välillä pienemmillä aluksilla. Luotsiasema sijoitettiin ensin Sikosaareen ja siirrettiin 1800-luvun lopussa Haikkoon edustalle kallioiselle luodolle. Hamarissa telakkatoiminta alkoi 1850-luvulla. Hamarin edustalle Kaunissaareen tehtiin lastauspaikka vuonna 1863.

Sahasaarille rakennettiin höyrysaha vuonna 1870 ja työläisasuntoja sekä konttori, jota ympäröi pieni puisto. Saarten pinta-alaa kasvatettiin rantoja paaluttamalla. Paikasta muodostui kanavien ja puutavaravarastojen sokkelo. Sahausjätteitä upotettiin läheisiin lahtiin. Saha lopetti toimintansa

vuonna 1955, rakennukset purettiin ja maa tasattiin.

Tolkkisissa teollisuusrakennukset olivat jo 1800-luvulla suuria ja toiminnasta aiheutui ympäristöön melua, pölyä ja savua. Rantoja muokattiin satamiksi. Teollisuus tarvitsi makeaa vettä, joten Sillvikin lahteen padottiin allas, johon ojat toivat vettä. Patopenkereelle ja ojien varsille kasvoi puustoa, joka katkaisi maisemallisen yhteyden laaksosta lahdelle.

Huviloita alettiin rakentaa rannoille ja saariin 1870-luvulla. Meren rannalla sijaitsevaan Haikon kartanoon liittyi loma-asutusta. Pientiloja lohkottiin 1900-luvun alkuvuosikymmeninä kartanoiden vanhoista torpista ja maataloustyöntekijöiden asunnoista. Pienten loma-asuntojen rakentaminen alkoi 1930-luvulla ja yleistyi

1960-luvulla. Karjalaisia kalastajia asutettiin Hermanninsaarelle 1940-luvulla. Asutustiloihin kuului peltoja, mutta laitumet ja kalarannat olivat yhteismaita.

Teollisuuden ympärille ja kaupungin läheisyyteen rakentui työläisasutusta. Sillvikin ja Koddervikenin rannoille rakentui asutusta reunavyöhykeasutuksen tapaan pienille palstoille. Tolkkisissa työläiskortteleita rakennettiin 1920-luvulla suunnitelmallisesti klassistiseen tyyliin. Kotitarveviljelyyn sopivia puutarhatontteja palstoitettiin rannikon moreenimaille ja hietavyöhykkeille 1940-50-luvulla Tarkkisissa, Uddaksessa, Aunelassa, Tolkkisissa ja Hamarissa. Kaavoituksella laajennettiin Tolkkisten ja Tarkkisten asutusta kallioisille rinteille 1970-90-luvuilla. Rakentamista Sillvikissä, Tolkkisissa ja Hoplaxvikenin rannoilla rajoitettiin, koska Sköldvikin teollisuuteen liittyy suuronnettomuusriski. Tiivistä pientaloasutusta ohjattiin myös suhteellisen jyrkille kallioisille rinteille 1980-luvulta lähtien Haikkoon ja Hamarin rantojen lähellä. Tarkkisten kallioiselle lakialueelle kaavoitettiin vuonna 2012 tiivis ja monipuolinen Toukovuoren asuinalue.

Rannikon näköalapaikat olivat vuosisatojen ajan

merkkitulipaikkoja ja nykyaikana tärkeitä ulkoilu-kohteita. Haikkoon Lennätinvuorelle rakennettiin mekaanisen lennättimen asemapaikka Krimin sodan aikaan vuonna 1854. Lennätinvuoren merimaisemat ja kalliolla kasvavat käkärämännyt saivat näkyvyyttä Albert Edelfeltin maisemamaalauksissa Suomen taiteen kulta-aikana 1800-luvun lopussa. Lennätinvuori oli hamari-laisten suosima ulkoilualue, ja siitä tuli myös matkailukohde. Lennätinvuoren luonnonsuojelualue perustettiin vuonna 1961 maisemien ja vanhojen mäntyjen vuoksi, joten perustamispäätökseen kirjattiin metsän hoito. Näköalakallioiden ja rannikon selännemetsien sekä rantaruovikoiden virkistysarvo on kasvanut kaupungin kasvun myötä. Alueille on rakennettu ulkoilupolkuja ja pitkos-puita. Merenrantaa seuraava pääulkoilureitti rakennettiin keskustasta Hamariin 2000-luvulla.

Rannikon ruovikoita ja lintuvesiä pidettiin luonnonsuojelun kannalta merkittävänä jo 1900-luvun alussa. Ruskiksen luonnonsuojelualue perustettiin 1940-luvulla. Stensböleen perustettiin laajoja suojelualueita 1990-luvulla. Rantavyöhykkeillä suojeltiin vesialueita, ruovikoita, tervalepikkoja, jalopuumetsiköitä ja laidunniittyjä. Stensbö-

len selännemetsissä suojeltiin vanhoja metsiä ja Stormossenin keidassuo. Suojelualueet ovat osa Porvoonjoen suiston - Stensbölen Natura 2000-alueita.

Sikosaari kuului kaupungin lahjoitusmaihin 1600-luvulla. Tarkoituksena oli, että kaupunkilaiset saavat saarelta puutavaraa, polttopuuta ja mahdollisuuden laiduntaa karjaa. Viljelykelpoisilla alueilla voitiin viljellä. Sikosaarella oli 1800-luvun lopulla telakkatoimintaa ja luotsiasema. Saarelle rakennettiin muutamia kesähuviloita 1800-luvun lopussa ja vapaa-ajan mökkejä 1900-luvun alkupuolella. Pengertien rakentamisen jälkeen Sikosaaren käyttö virkistysalueena helpottui. Kaupunki on hoitanut 2000-luvulla joitakin niittyjä laiduntamalla ja saarella on toiminut maatila, joka on viljellyt peltoja. Lintutorni ja luontopolut lisäsivät luonnon tarkkailuun liittyvää virkistyskäyttöä 1990-luvulla.

Maisemakuva vuonna 2020 rannikon selänteellä ja saaristossa

Silvikin kalliot ja rantojen asutus

Sköldvikin syväsataman lahtea kiertää komea kallioisten mäkien sarja. Sillvikin kalliomoreeniselänne on kolme kilometriä pitkä ja noin 300 hehtaarin laajuinen. Kalliot kohoavat merestä jyrkkinä rinteinä 60 metrin korkeuteen. Kalliomoreeniselänteen lakialueilla on paljon avokallioita ja matalakasvuista männikköä. Kallioilla on muinaisjäännöksinä useita pronssikauden aikaisia röykkiöitä.

Mustijoki laskee lahteen kallioiden välisessä kanjonissa. Kvarnkärretin kohdalla selänne laskee jyrkkinä kallioina kilometrin pituiselle suolle. Murroslaakson suulla on maisema solmukohta, jossa laakson kapea kärki liittyy kumpujen välistä Mustijokilaaksoon sekä merenrantaan johtavaan metsäiseen laaksoon. Paikan vaikutelma on umpeenkasvun ja tiheikköjen vuoksi heikentynyt. Hylätystä asuinpaikasta ja kulttuurivaikutuksesta kertovat maarakenteet sekä harvinaiset vaahterametsiköt.

Sillvikin rantavyöhykkeen asutus ja loma-asutus sijoittuvat loiville rantakallioille, itäiseen rantarinteeseen ja pieniin laaksoihin. Kylässä on säilynyt paljon pieniä vanhoja rakennuksia sekä piirteitä työläisasutuksen kotitarveviljelystä ja puutarhataloudesta. Pienet kasvimaat ja puutarhat ovat kui-

tenkin pääasiassa metsittyneet, joten pihat ovat varsin varjoisia ja antavat metsäisen vaikutelman. Uudemmat asuinpaikat sijoittuvat pääasiassa entisten kapeiden peltojen yhteyteen kalliopainanteisiin. Pyöräiltävä metsätie kiertää kallioita ja pihapiirejä muodostaen virkistyskäytössä suosittua lenkin.

Sillvikin pohjukan vanha kylä

Pieni viehättävä Sillvikin kylä ja vanha Mustijoen mutkainen tielinja ovat hyvin säilyneet korkeiden kallioisten mäkien välissä. Rantavyöhykkeen metsittymisen vuoksi merelle ei enää näy. Kylässä on säilynyt vanhoja rakennuksia ja piirteitä maatalousvaiheen maisemasta. Vanhojen pihapiirien väleissä on pieniä avoimia niittyjä, viljelmiä sekä laajalatavaisia pihapuita. Uudet asuinrakennukset on sijoitettu kylän yhteyteen metsäisille rinteille. Rakentaminen ja uudet tilustiet on sovitettu luontevasti kallioiseen ja kiviseen metsämaastoon ilman epäluontevia penkereitä. Metsänteilla on säilytetty riittävästi luontaista männikköä, jotta asuttu rinne liittyy metsään luontevasti.

Koitsaarentieltä näkyy lahden yli Sköldvikiin.

Sillvikin kalliolla on useita pronssikautisia muinaishautoja.

Tolkisten teollisuusalueen, energialaitoksen ja sataman rakenteet hallitsevat rantamaisemaa.

Sillvikin pohjukan makeanveden allas

Makeanveden allas on teollisuuden tarpeeseen rakennettu vesivarasto. Teollisuus ei enää tarvita vettä, eikä altaalla ole virkistyskäyttöä. Pengertie rajaaman altaan vesipinta on noin metrin korkeammalle kuin meri. Altaan muoto on varsin luonteva, sillä se seuraa laakson luontaista muotoa. Allas ei ole maisemallisesti kovin merkittävä, sillä se ei juurikaan poikkea meren lahdist ja sen ympärillä on laakson pohjukka metsittynyt umpeen. Rehevässä pajukossa, nuoressa lehtimetsässä ja mesiangervoniityillä eivät altaan tekomuodot näy. Allas vaikeuttaa laajojen alueiden kuivatusta, sillä ojavedet on pumpattava altaaseen.

Sillvikin pohjukassa on vanha kylä, jossa on säilynyt rakennuksia, pihapiirejä ja muutamia sarkaojien rajaamia kapeita peltoja.

Tolkkisten niemen kalliainen kärki

Tolkkisten niemi on noin 3 km pitkä. Sen pohjoisosassa on asuinalueita ja keskiosassa teollisuusalueita sekä laajoja louhintatyömaita. Eteläosassa on komeita kallioita ja mäntymetsiä, joista avautuu näkymiä merelle ja saaristoon. Rannassa on pursiseuran pienvenesatama. Länteen avautuvia näkymiä hallitsevat Sköldvikin teollisuusalueen piiput, höyrypilvet ja valot. Emäsaloön johtava ajotie on louhittu vaikuttavaksi kanjoniksi punertavaan graniittiin. Niemen päätteenä on Sköldvikin laivaväylän ylittävä, korkealle kohoava silta.

Teollisuusrakennukset hallitsevat Sillvikin kallioisia rantoja. Louhinta- ja avohakkuualueet sekä korkea maavalli ovat laajoja maisemavaurioita. Valtavien eri-ikäisten rakennusten kokonaisuus on komea, mutta rakennusten välinen maasto on raiskio. Huonosti muotoiltuja luiskia ja epämääräisiä penkkoja sekä maakasoja metsitty luontaisesti. Maisemakuva on epämääräinen myös katuvarsilla, missä entiset pienet peltomaat metsittyvät.

Kattsundetin eteläpuolella on rantametsiköissä useita pihapuutarhojen ja rakennuspaikkojen jäänteitä sekä kauniisti hakamaiseksi harvennettuja koivikoita ja tervalepikoita. Skallholmenin kallioiden niemen kiertää puistokäytävä ja niemen kärjessä on uima-alue. Niemen vierisillä rannoilla on nuoria koivikoita, joissa on teollisuus- ja varastokäytöstä jäänteinä paljon epäluontevia penkereitä ja rakenteiden jäänteitä.

Vanhoja veistämölle ja sahalle johtaneita ratapenkereitä erottuu maastossa, mutta niiden päälle ei ole kehittynyt polkuja. Rannoilla on louheluiskia. Keskeisen toimivan pienvenesataman kaivuumaakasat ja romuvarastot ovat maisemavaurio. Tanssisaaren tanssilava sijaitsee valtavan vanhan veneveistämörakennuksen ja laajan pysäköintikentän vieressä. Laaksopainanteessa on istutuskuusikko, jossa puut ovat tasavälein suorissa riveissä. Alavassa painanteessa on aavemainen pystyyn kuolleiden koivujen laakso. Sen poikki johtaa kapea pengertie, joka on ajoittain veden peitossa.

Tolkisten Kattsundetin hakamaa

Tolkisten Kräkelsundetin kallioita

Tolkkisten vanha työläisten asuinalueita leimaavat puutalot, pensasaidat, bedelmäpuutarhat ja muutammat komeat piibapuut. Vanhat männyt ovat alueen alkuperäistä puustoa.

Skallholmenin niemiä kiertää suosittu ulkoilutie. Niemen kärjessä on uimaranta.

Entisellä armeijan varikkoalueella on soistuma, jossa seisoo vielä viimeisiä pystyyn kuolleiden koirujen runkoja. Paikka on vanha merenlahti, jonne merivesi nousee ajoittain.

Skallholmenin eteläpuoleisessa lahdessa on räyhäinen satama- ja varikkoalue, jossa säilytetään romua, käytöstä poistettuja aluksia ja koneita.

Kuggen on niemen kärki, jossa on pienvenesatama ja hienot näkymät Emäsalonselälle.

Hermanninsaaren eteläkärjessä on Karjalaisasutuksen kalastajasatama. Vanhat venevajat ovat kunnostettuja ja käytössä.

Hermanninsaari

Hermanninsaarella on säilynyt 1800-luvun lopulta luotsiasema, huvila ja torppa. Muutamia kesämökkejä ja kymmenkunta karjalaisten asutustilaa on peräisin 1900-luvun puoliväliltä. Vanhoilla rakennuksilla ei juuri ole maisemallista merkitystä, sillä ne peittyvät pihapuutarhojen ja suurten puiden lomaan. Myös Porvoon jäteveden puhdistamo peittyi suureksi osaksi rantalepikoiden taakse. Uusi asutus on vasta rakentumassa. Katunäkymiä hallitsevat 2000-luvulla rakennetut suuret asuinrakennukset ja nykyiselle maarakentamiselle tyypilliset isoin maakivin kasatut pengerrykset. Hermanninsaaren siluetin muodostaa lakialueiden mäntyvaltainen metsä, joka on merkittävä tuulensuojana ja maisemallisesti.

Hermanninsaareen on rakentunut uutta omakotiasutusta. Rinteillä on paljon epäluontevia pengerryksiä ja luiskia.

Hermanninsaaren kukkuloiden väliset laaksot ovat alavia ja alttuita meritulville. Rantavedet ja lahti ovat linnuston kannalta merkittäviä. Ruovikko on levinnyt matalissa rantavesissä sekä entisillä rantalaitumilla. Karjalaisasutuksen yhteisrantojen virkistyskäyttö liittyy nykyisin veneilyyn. Vanhojen kalastajasatamien alkuperäisiä venevajoja on säilytetty ja laitureita on uusittu. Laaksojen entiset pellot, niityt ja laitumet kasvavat

vauhdilla umpeen. Ne ovat yksityisten tonttien osia tai yhteismaita, joten niiden hoito on hyvin vaihtelevaa. Yksi vanha laidunalue on hevosten laitumena. Laidunnus lisää alueen luonnon monimuotoisuutta. Muutaman komean puun ja lukuisten taimien metsälehmusesiintymä on suurelta osalta kuusettunut.

Lennätinvuoren rantarinteellä on ollut huvila-asutusta 1800-luvulta lähtien. Haikon kartanolta avautuu vanhan maisemapuiston yli näkymä merelle.

Lennätinvuoren laella oli lennätin 1850-luvulla. Graniittiportaita ja porraspolkua pitkin noustiin ihailemaan näkymää Haikkoonlampi. Näkömääpaikkaa arvostavat myös seudun nykyiset asukkaat ja matkailijat.

Haikkoon, Lennätinvuoren ja Gammelbackan selännejakso

Koddervikin lahden ja Peippolan laakson välissä on neljä kilometriä pitkä selännejakso, jonka kallioiset mäet kohoavat 40-55 metriä merenpinnasta. Selänteellä kasvaa yhtenäistä metsää, jossa vaihtelevat männiköt, kuusikot ja sekametsät. Kallioiden välisissä painanteissa on pienialaisia soistumia ja lampia. Selänteen liepeiden entiset peltomaat ovat paikoin rakennettuja ja paikoin metsittymässä. Laajin yhtenäinen metsäalue on Haikkoonmetsä, joka on kooltaan noin 90 hehtaaria. Katualue erottaa Haikkoonmetsän Lennätinvuoren noin metsistä. Hamarin kohdalla

metsä katkeaa kahdessa laaksopainanteessa, joissa on omakotiasutusta. Gammelbackan metsä on kooltaan noin 40 hehtaaria. Siihen liittyy Gammelbackan kartanon puistometsän jäänteitä ja metsittynyt Bäckaksen torpan alue. Selänteiden metsät ulottuvat paikoin rinnemetsänä rantaan asti ja jatkuvat rantalepikkona tai koivikkona vesirajaan. Nämä metsäkaistat jäsentävät kaupunkirakennetta ja rajaavat asuinalueet selkeiksi kokonaisuuksiksi.

Haikkoonmetsä on varsin jyrkkäpiirteistä maastoa, jossa on vaihtelevat metsätyypit. Ulkoilupolkujen verkko on kattava ja liittyy ympäröivien asuinalueiden katuverkkoon. Metsän keskellä

on pieni Haikkoonlampi, jota ympäröivät nuoret lehtipuutiheiköt. Metsän pohjoisreunalle on rakentumassa uusia asuinkortteleita kallioiden ympäröimiin painanteisiin.

Lennätinvuori on selänteen korkein mäki. Sen lakialue on luonnonsuojelualue, jolla kasvaa hoitamaton kuusettunutta männikköä. Joukossa ei enää erotu kuin muutamia vanhoja kääkärämäntyjä. Laelle johtanut, noin 1800-luvulla kivetty, porraspolku on kunnostettu kesällä 2021. Lakialue on asukaskyselyn mukaan arvostettu näköalapaikka ja mielipaikka. Metsä on virkistyskäytössä, ja polkuja risteilee rinteillä.

Haikkoon metsäselänteen painanteisiin ja alarinteille rakennetaan parhaillaan Itä-Mensaksen asuinalueita. Suojeltua Haikkoonlampea kiertää ulkoilutie.

Lennätinvuoren etelärinteessä sijaitsee Haikon kartano, muutamia asuin- ja loma-rakennuksia sekä viitteitä puretuista rakennuksista. Haikon kartanon puoliavoimessa maisemapuistossa on säilynyt alkuperäisiä piirteitä ja istutuksia 1800-luvulta. Rantaviivaa seurannut paikallisten rantatonttien ja luonnonsuojelualueen kohdalla. Lennätinvuoren pohjoisreunaa seuraava vanha tilustie johtaa vanhoille huviloille ja on virkistyskäytössä. Ylärinteen ja lakialueen kalliot ja männiköt ovat maisemallisesti merkittäviä. Sen sijaan merenrantaan suuntautuva alarinteen metsä ei ole maisemallisesti kovin merkittävä. Se on

pääosin huonokuntoista kuusivaltaista tiheikköä, jossa on jäljellä piirteitä pihapiireistä ja lehmuksiintymän rippeet. Kalteva ja kivinen rinne on vaikeasti rakennettava. Laaksopainanteessa Lennätinvuoren pohjoispuolella kasvaa entisellä peltoalueella kuusettuva sekametsä, jossa on paljon lahoppuuta. Metsikkö on luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävä.

Gammelbackan metsä on sosiaalisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä lähivirkistysalue. Siellä risteilee tiheä polkuverkko. Metsästä suurin osa on tasaikäistä kuusikkoa, jossa on laidunmetsävaiheesta jäänteinä muutamia vanhoja koivuja. Kallioilla on männikköä ja pie-

niä ketoja. Kartanon puistometsästä on jäänteinä muutamia hienoja lehtikuusia, lehmuksia, pih-toja, lehmus- ja vaahterakujanne sekä muutamia kestäviä puutarhakasveja. Entisille laitumille ja kartanopuistoon kasvanut kuusikko happamoittaa maata ja yksipuolistaa eliölajistoa. Tasaikäinen kuusikko on riskialtis kuusen tuhohyönteisille ja myrskytuhoille. Luonnon monimuotoisuuden kannalta ovat merkittävimpiä huonokuntoiset lehtipuut, Bäckaksen torpanpaikan entiset näyty, suopainanteen lahovikainen kuusikko ja puron varsi. Purossa elää istutettu purotaimenkanta. Gammelbackan puro virtaa selänteen läpi kanjonnissa, jota kehystää vanha kuusikko.

Sahasaaaren rannoilla on vanha ja huonokuntoinen paalutus. Metsät ovat tiheitä ja ajoittain tulvaveden peitossa.

Ruskikesen ruovikot kasvavat umpeen varsin nopeasti ja ruovikeko levittäytyy myös muilla savipohjaisilla rannoilla. Avovesipintoja sisältävät ruovikot ovat merkittäviä vesilintujen pesimäaluenä ja muuttolintujen levähdyspaikkoina.

Sikosaari, Sahasaaret ja pienet harjusaaret

Sahasaaarilla on jännittävä rapistuneiden paalutusten rajaama kanavien sokkelo, jossa kaatuneet puut kaartuvat vesipintojen ylle. Saarten välillä pääsee melomaan ja muutamissa kohdissa rantautumaan. Maaperä on pehmeää, teollisuuden haitta-aineista pilaantunutta ja tulva peittää säännöllisesti suuren osan saarista. Lehtipuusto muodostaa tiheikköä. Rantojen paalutukset ovat huonossa kunnossa ja maassa erottuu rakennusten ja jäänteitä.

Sikosaaressa on eri-ikäisiä metsiä ja metsittyviä peltoja. Rantavyöhykkeessä ja kylätien varressa

on muutamia vanhojen huviloiden, asuintilojen ja mökkien pihapiirejä. Huviloiden entiset pihapuistot eivät erotu kaukomaisemassa sillä niihin on kasvanut samanlaisia tiheikköjä kuin entisille viljelymaille. Kaupunki hoitaa joitakin rinneniittyjä laiduntamalla, niin että kylätieltä aukeaa paikoin näkymiä merelle. Viljelymaiseman tilarakenne on hävinnyt saaren länsiosassa. Itäosassa on vielä viljeltyjä peltoja.

Harju nousee pintaan parilla pienellä saarella Uddaksen ja Kräkön välissä. Saarille on kasvanut puustoa ja haitalliseksi vieraslajiksi luokiteltu kurtturisuus on valloittanut saarten rantahietikoita.

Kokon kansanpuiston käytäviä ja näköalapaikalle johtavia portaita kunnostettiin kesällä 2021. Puistometsästä poistettiin vanha hyönteistuboista kärsinyttä kuusikeko ja tilalle istutettiin mäntyjä ja metsälehmäksiä kuten puiston perustamisvaiheessa.

Kokonniemen, Joonaanmäen ja Tarkkisten selännejakso

Porvoonjoen suulla kaupunginlahtea rajaavat kalliomoreeniselänteet vaikuttavat mereltä päin yhtenäisiltä. Selännejakso on noin neljä kilometriä pitkä, mutta kapea Porvoonjokilaakso jakaa sen kahteen osaan. Länsipuolella on Kokon ulkoilumetsä ja itäpuolella Joonaanmäen ja Tarkkisten metsäalueet. Kokonniemen metsässä ei harjumuodostuma erotu korkeista kalli-

moreenimäistä. Harjun korkeimmat kohdat on hyödynnetty sorana kaupungin rakentamiseen. Niiden tilalla on nykyisin sorakuoppia sekä pohjavesilampi, joka on suosittu uimapaikka. Selänteiden korkeimmat kallioiset lakialueet kohoavat lähes 60 metriin merenpinnasta. Rinteillä kasvaa havupuuvaltaisia metsiä, jotka luovat lahdelle tumman kehyyksen.

Kokonniemen kärki työntyy pienenä kiilana lahteen ja korostaa Porvoonjoen suuta. Niemen-

kärjessä on historiallinen kansanpuisto, jonka lehmuskujanne, näköalakallion graniittinen porraspolku ja nikkarityylinen paviljonki ovat peräisin 1800-luvun lopusta. Korkeimmalla mäellä on laskettelurinne. Rinteiden alaliepeillä ja rannalla on tervaleppäluhtia, nuoria lehtipuustoja sekä asutusta. Rantareitti, Kokonniemen kansanpuisto sekä näköalapaikat Kokonniemen, Joonaanmäen ja Tarkkisten huipuilla ovat monille mielunmaisemia.

Stensbölen suojelualueilta löytyy jalopuulehtoa, entiselle peltoalueelle kasvanutta kuusikkoa sekä rantakalliolta ankeavia näkymiä Stensbölenseudelle. Alue on suosittu porvoolaisten keskuudessa.

Stensbölen kartanon ranta-lehdot, laitumet ja vanhat metsät

Stensbölessä on vanhaa kulttuurimaisemaa, jonka tilarakenne ja painopisteet ovat suureksi osaksi hyvin säilyneet. Rantakukkuloiden jalopuulehto on komea ja tunnettu suojelukohde. Asukaskyselyn mukaan lehto on arvostettu mielimaisema. Sen pitkospuut ovat virkistyskäytössä suosittu ulkoilureitti. Lehdon vieressä on tervalepikko, jonka kautta Kevätlaaksosta alkava valtaoja laskee mereen. Ojalla ja sen varren puustolla on peltoalueella luonnonmukaisen kaupunkipuron piirteitä. Stensbölen rantojen laajoja niittyjä hoidetaan laiduntamalla. Vanha kyläasutuksen paikka erottuu laitumella maaston muodoissa. Laitumen ulkopuolella nuori lehtipuutiheikkö leviää ja ympäröi romahtaneen huvilan. Kartano

sijaitsee maiseman solmukohdassa suojaisassa lahdenpoukamassa. Klassisistinen päärakennus ja sitä ympäröivät talousrakennukset ja jalopuut ovat maiseman maamerkkejä. Jossain määrin vaikutelmaa heikentävät aiemmin avointen reuna-alueiden metsittyminen ja ruovikko, joka peittää yhteyden merelle. Puron varressa on kunnostettuja talousrakennuksia. Kartanolta alkavat laajat vanhojen metsien alueet, jotka ulottuvat Stormossenin keidassuolle.

Merenrannan asutus

Tolkisten niemellä asutus painottuu Koddervikenin lahden puolelle, missä rannat ovat ruovikoituneita. Asutus on rakentunut vähitellen ja katuverkko on sekava. Alueella on vanhaa reu navyöhykkeelle sijoitettua asutusta sekä suorien katulinjojen varsille klassistiseen tyyliin rakennet-

tuja asuintaloja 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Niiden pihapuutarhoissa on säilynyt vanhoja omenapuita ja piirteitä kotitarveviljelystä. Kallioisille ja kuiville moreenirinteille 1900-luvun puolivälissä rakentunut asutus on väljää. Omakotitalotonttien runsas pihapuusto ja muutamien rinteiden metsäiset viheralueet suojaavat tuulilta ja antavat metsäisen vaikutelman. Laaksopainanteiden kaupunkikuvassa ovat näkyvimpiä 2000-luvun alun rivitalot. Laaksojen alavat savikot kuuluvat tontteihin ja metsittyvät epätasaisesti. Rannat ovat pääosin yksityisiä, eikä rantavyöhykkeellä ei ole virkistysreittejä. Rannoilla on useita pienvenesatamia.

Haikkoon rantojen ja Hermanninsaaren asuinalueet ovat pääasiassa uusia tai rakentumisvaiheessa. Niemellä sijainneen ammattikoulun alue on purkutyömaana. Rakentaminen on huomatta-

*Uddaksen rannalla on vanhan torpan
ympäristöön rakentunut pieni kylä.
Ruonikoko on levinnyt sekä merelle, että
rantaniityille rantaraitin varteen asti.*

*Haikkoossa on rakentaminen sijoitettu
metsäisille rinteille. Entinen viljelty laak-
so metsittyä asuinkorttelien välissä.*

vasti tiiviimpää kuin Tolkkisissa. Rinteille rakentuvilla tonteilla on varsin pienet pihat ja jyrkkiä epäluontevia pengerryksiä. Pihojen istutukset tulevat muuttamaan rakentuvien alueiden ilmettä nopeasti. Uusien pientalojen joukossa on muutama vanha omakotitalo sekä niiden piholla joitakin maisemakuvassa merkittäviä jalopuita. Pieni ateljeemuseo pihaketoineen on kulttuurihistoriallisesti merkittävä, mutta se ei ole maisemallisesti huomattava.

Hamarin vanhassa kylässä on säilynyt julkinen satamaranta, telakka, mutkaisia kujia, seurantalo sekä asutusta 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta. Kylä on ilmeeltään vanhakantainen ja viehättävä. Rannassa on kaksi vanhaa puuhuvilaa ja palaneen huvilan raunio. Sen ranta ja pihapuiston jäänteet ovat puistoaluetta ja suosittu retkipaik-

ka sekä kylän juhlapaikka. Hamarin vesitornin metsäinen mäki muodostaa kylälle taustan ja on osa selännejaksoa. Metsäisten mäkien välissä on 1940-luvulla viljelymaalle rakennettua omakotiasutusta, jota tiivistettiin 1990-luvun lopussa. Pihapuutarhat ovat vakiintuneita ja antavat katutilaan puutarhamaisen leiman. Lennätinvuoren viereisellä metsäisellä kalliokummulla on yhtenäinen tiilisten rivitalojen alue 1980-90-luvuilta.

Uddaksen kylässä on säilynyt kalastajatorppa ja asutustiloja 1900-luvun alusta sekä avoimina hoidettuja rantaniittyjä. Viljelymaille rakennetut asutustilat ja vuosituhannen vaihteen uudet tontit ovat väljiä ja pääsääntöisesti pihapuutarhojen ympäröimiä. Kylä on ilmeeltään puutarhakaupunkimainen omakotialue. Tulvalle altis alava maa on osoitettu puistoksi ja se on paikoin

metsittynyt. Virkistyskentän rantareitti liittyy rannan vanhaan kylätiehen. Rantaniittyjen yli näkyy merelle vain ruovikkoon raivattujen venepaikkojen kohdalta.

Tarkkisten kylässä kapeat mutkaiset kadut ja pienet omakotirakennukset pihapuineen luovat vanhan kylän tunnelman. Rakennuksissa näkyy rakentamisen muodon kehitys 1800-luvun lopusta nykyaikaan. Rantakalliolla on maamerkinä vanha puuhuvila. Myös sairaalan rakennukset näkyvät kauas merelle. Vanha kylä rakentui rantarinteeseen, jonka taustan muodosti selänteen kalliot ja metsät. Seläntelle rakentuu Toukovuoren asuinalue, jossa on pientalojen lisäksi kerrostaloja. Stensbölen peltoaukean reunalla on vanhaa maataloutta liittyntä reunavyöhykeasutusta.

Rantareitti ulottuu keskustasta Hamariin. Kokon kansanpuiston ja Uddaksen kylän näliiset pellot ovat metsittymässä umpeen, ja näkymät merelle umpeutuvat puuston kasvun myötä.

Tiemaisemat

Rannikon vanhat kylät ovat merimaisemissa merkittäviä. Rantaa pitkin kulkeva Rantakatu rakennettiin 1950-luvulla Aunelasta sairaalalle. Kapeat vanhat paikallistiet kiersivät mäkiä. Vanha tie on yhä käytettävissä Sillvikin pohjukassa, Telegrafbergetin pohjoispuolella sekä Hamarin, Uddaksen ja Tarkkisten kylissä. Kylien erityispiirteet ovat tunnistettavissa katunäkymissä.

Purot, ojat ja suot

Rannikon selänteiltä laskee mereen lyhyitä puroja. Asutuilla rinteillä ja laaksopainanteissa purot on ohjattu tonttien mataliin rajajoihin. Ojat ovat pieniä ja kuivavat nopeasti, koska rinteet ovat varsin kaltevia. Kvarnkärretin suoalueelta laskee oja kapeaa laaksoa pitkin Sillvikiin.

Karjalaiskylän peltoaluetta kuivattavista valtaojista toinen johtaa Sillvikiin ja toinen Gammelbackan puroon. Sillvikiin laskee suoraan vain osa ojien vedestä, sillä osa pumpataan makeanvedenltaaseen. Gammelbackan puro on ekologisesti ja sosiaalisesti merkittävä. Valtaojien suulla kasvaa nuoria monilajisia lehtipuustoja ja pienilajisia tervalepikoita.

Viherrakenne

Rantavyöhyke ja saaristo ovat siniviherrakenteessa merkittäviä. Rannoilla ja Sikosaassa on laajoja viheralueita, joiden saavutettavuus on rantareitin vuoksi hyvä. Rannikon vanhat kylätiet ja kylämaisemat ovat tärkeitä virkistyskäytössä. Hamarin, Tarkkisten ja Uddaksen alueita pidetään asukaskyselyn mukaan viehättävinä ympäristönä. Vanhojen kylien väljien puutarhapihojen läpäisevät eloperäiset pinnat, hedelmätarhat ja piha puustot ovat myös kaupunkiekologian kannalta merkittäviä.

Rannikon selänteiden metsät ovat maisemallisesti ja virkistyskäytön ja suojavaikutusten kannalta tärkeitä. Metsät ovat kaupunkirakenteessa tärkeitä kehyksinä ja rakennettuja alueita rajainvina kaistoina. Metsäkaistat ulottuvat selänteiltä alarinteille niin, että pientaloalueet hahmottuvat selkeinä kokonaisuuksina. Metsän jäsentävää vaikutelmaa korostavat kaistojen kohdalla rannassa kasvavat metsiköt. Selänteiden havumetsät eivät muodosta yhtenäistä metsävyöhykettä. Niissä on monin paikoin kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä luontotyyppisiä. Arvokkaimpia ovat kalliokedot, kartanokulttuu-

riin liittyneet jalopuulehdot, vanhojen puustojen metsiköt, mosaiikkimaisesti metsittyneet lahopuuta sisältävät pioneerimetsiköt sekä laitumet ja hakamaisina hoidetut koivikot. Rannoilla arvokkaimpia ovat vesipintoja sisältävät ruovikot, rantojen tervalepikot. Stensbölen suojelualueet muodostavat yhdessä luonnon monimuotoisuuden kannalta hyvin merkittävän, laajan ja monipuolisen kokonaisuuden.

Reitit

Kevyenliikenteen rantareitti ulottuu Hamariin ja Ekuddenille. Reitti liittyy vanhat kylät osaksi tärkeää virkistyskäytön ja ulkoilun ympäristöä. Asukaskyselyn mukaan rantareittiä arvostetaan kovasti. Haikkoon-, Gammelbackan, Kokonniemen ja Joonaanmäen ulkoilumetsissä on tiheä ulkoilukäytävien verkko. Telegrafbergetin lakialueelle johtaa lukuisia polkuja, jotka kertovat aktiivisesta virkistyskäytöstä. Sillvikin kallioalueella muodostuu metsäteistä kolmen kilometrin mittainen lenkki, joka on ulkoilukäytössä.

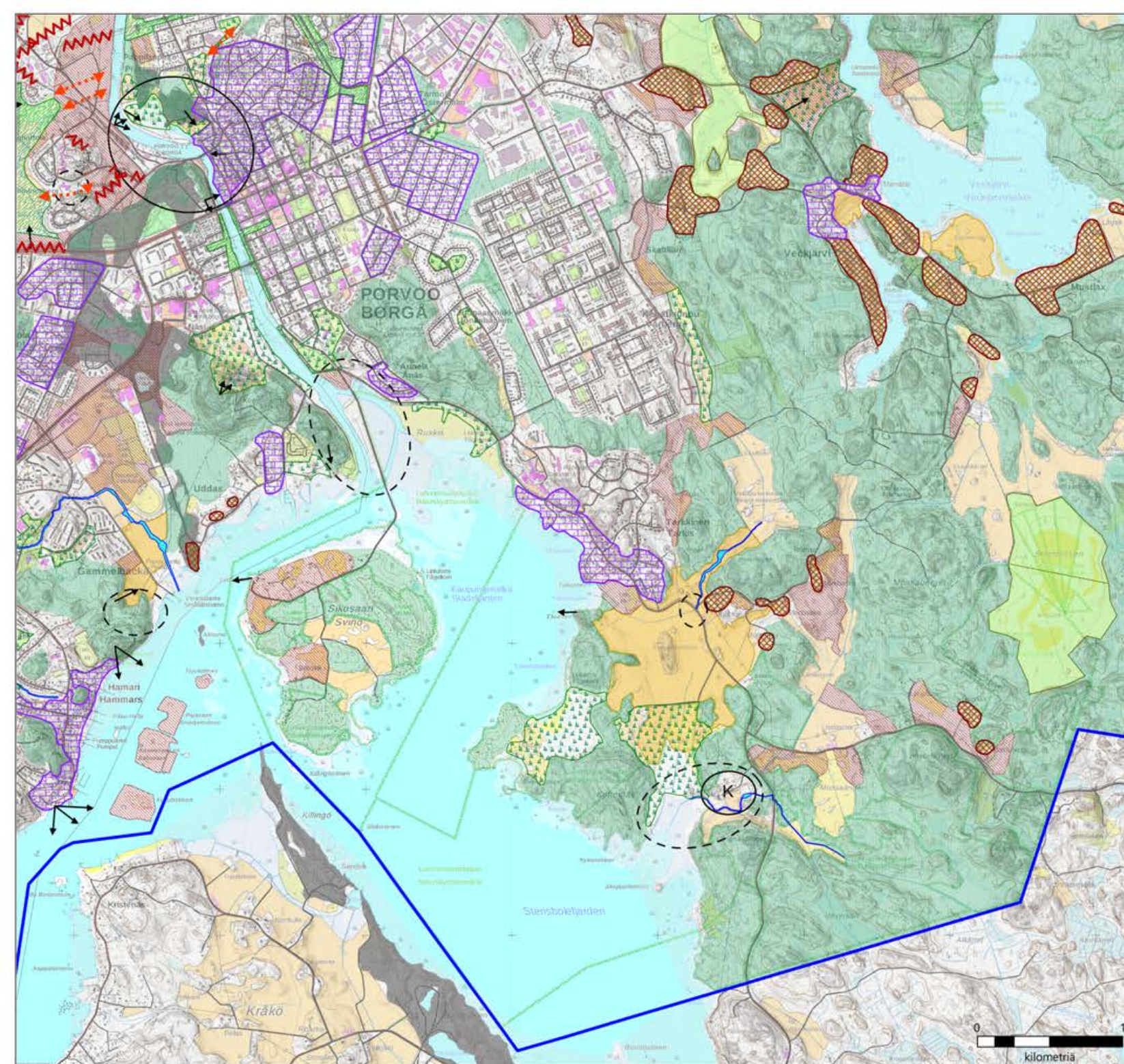
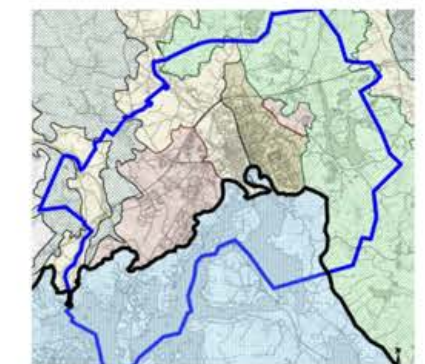
Maisemainventointi 2020 Landskapsinventering 2020

Maisemakuva rannikon selänteellä ja saaristossa
Hamarista Stensböle.
Landskapsbild av kusttryggen och skärgården från
Hammars till Stensböle.

Merkinnät

Beteckningar

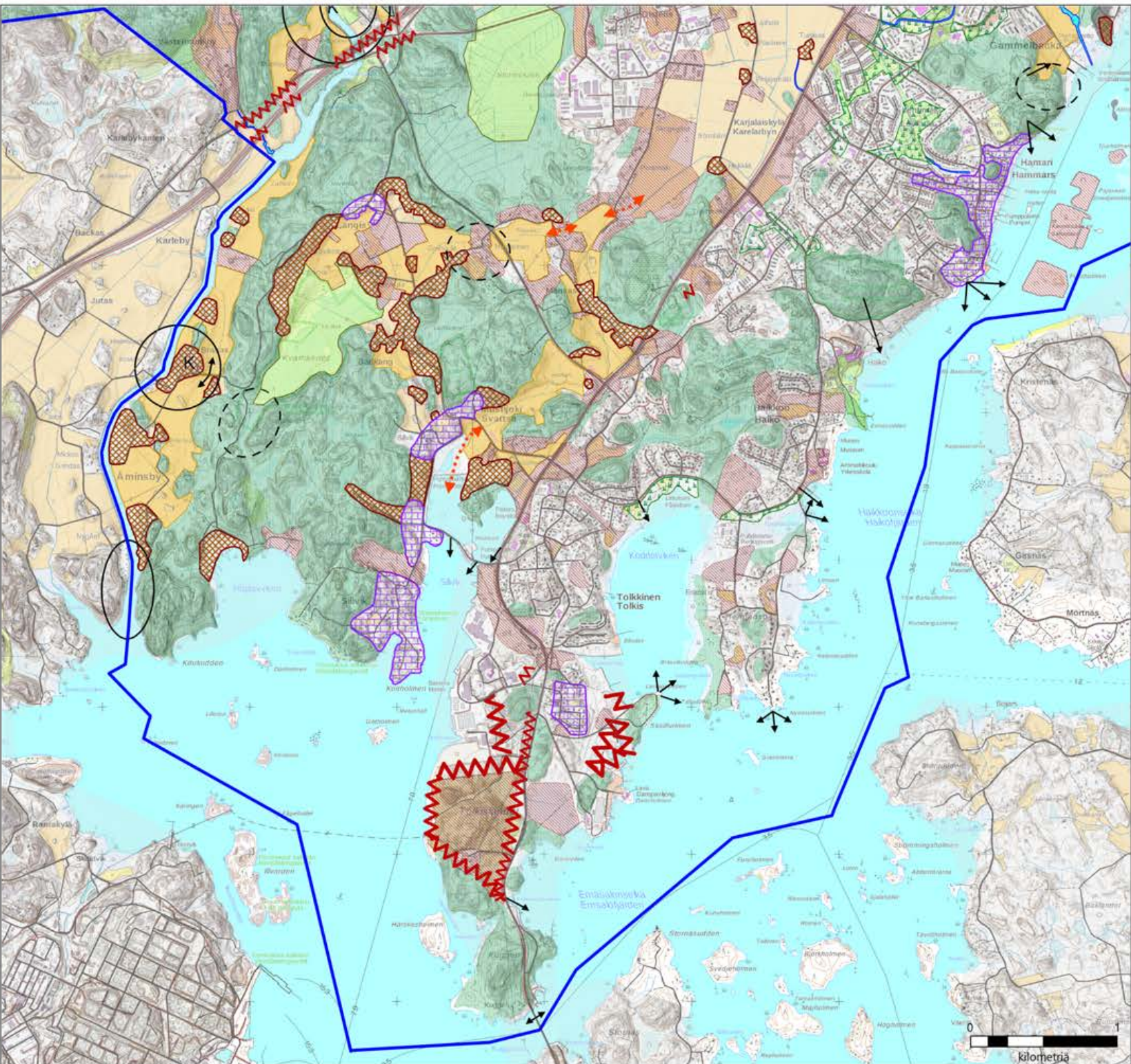
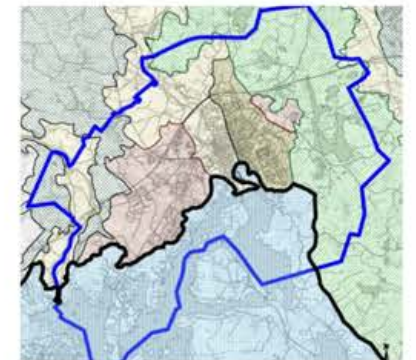
- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen ale
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, besökning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmukohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmukohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

Maisemainventointi 2020
Landskapsinventering 2020
Maisemakuva rannikon selänneellä ja saaristossa
Mustijoen suulta Hamariin
Landskapsbild av kustryggen och skärgården från
Svartså mynningen till Hammars

Merkinnät
Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihaputarhojen aie
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantzonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskovning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Aker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmu kohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmu kohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

0 1
kilometriä

Arvot

Rannikon selännteillä ja laaksoissa arvoja ovat meren läheisyys, rantojen pienvenesatamat, luonnonrannat ja virkistysrannat. Asukkaat arvostavat Hamariin ja Tarkkisiin ulottuvaa rantareittiä. Rannikon selännemetsät ovat tärkeitä ulkoilu- ja virkistysalueita ja rantakallioiden näköalapaikoilta aukeaa komeita merimaisemia. Monilla rantakallioilla sijaitsee esihistoriallisia muinaisjäännöksiä. Rannikon kylissä on vanhoja viehättäviä kujia, yhteisiä rantoja sekä kaupunkiekologian kannalta tärkeitä pihapuutarhoja. Pieni Björkholman luotsiasema, Hamarin kylä ja Sahasaaret ovat valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Haikon kartano ja Joonaanmäelle ulottuva empirekaupunkia ympäröivä kaupunkirakenne ovat maakunnallisia kulttuuriympäristöjä. Lennätinvuorelta Stensböleen ulottuvalla alueella rantavyöhykkeen puistot ja ulkoilumetsät, Sikosaari ja luonnonsuojelualueet kuuluvat kansalliseen kaupunkipuistoon.

Kokonniemen, Joonaanmäen ja Tarkkisten selännejakson metsät muodostavat kaupunkikeskustalle suojaavan taustan, joka jatkuu harjun männikkönä Näsiin. Iki vihreä puusto on kaupunkikuvallisesti hyvin merkittävä.

Gammelbackan metsässä, Sikosaaren metsissä ja Lennätinvuorella on erityisiä luontoarvoja. Stensbölen metsissä ja Porvoonjoen suistossa on laajoja luonnonsuojelualueita. Rantaruovikot ja merialue ovat osaksi valtakunnallisesti merkittäviä lintuvesien ja kosteikkojen aluetta. Stensbölen peltoaukea, kartanomiljö ja rantalaitumet ovat maisemallisesti merkittäviä.

TARMOLAN HARJUMOREENISELÄNNE

Maiseman historia

Harjumoreeniselänne on muodostunut jääkauden loppuvaiheissa jäätikköjoen suulle. Jäätikköjoen pohjalle kertynyt kivikko ja sora sekoittuivat jään työntämään moreeniin, kun jään reuna vuoroin vetäytyi ja vuoroin eteni. Isot siirtolohkareet ja vierinkivet huuhtoutuivat esiin myöhemmin, kun merenpinta laski ja alue oli rantaa. Harjumoreeniselänteet ovat yleensä parempaa rakennusmaata kuin kalliomoreeniselänteet. Ne ovat suhteellisen tasaisia, maa on helposti kaivettavaa ja sadevedet imeytyvät maaperään hyvin.

Harjumoreenialue on Kuninkaankartastossa esitetty metsäalueena. Selänteen liepeiden hietavyöhykkeillä oli peltoja ja niittyjä. Armeija käytti selänteen mäntymetsiä pitkään. Sen toiminnasta on jäljellä kaksi kivistä muurattua ruutikellaria sekä asuinkäyttöön muutettu varikkorakennus. Keski-aikainen Turusta Viipuriin johtava Suuri ranta-

tie kulki selänteen poikki. Tien linja on säilynyt ja sen nykyinen nimi on Galgbackantie. Nimen mukaisesti tien varrella oli hirsipuu 1700-luvun lopussa. Tien varrelle rakennettiin pitkä kiviaita viljelymaalta raivatuista kivistä. Suuresta ranta-tiestä erkani Skarpensissa tie kohti Myrskylää.

Kun empirekaava alkoi toteutua 1800-luvulla, rakennettiin uusi suora sisääntulotie Skarpensin risteykseltä nykyisen Mannerheiminkadun itäpäähän. Reittiä itään suoritettiin uudelleen harjumoreenialueen läpi 1900-luvun puolivälissä rakentamalla Lovuisantie. Moottoritie sursi kaupungin ohiajoliikenteen kulkemaan harjumoreenialueen pohjoisosan poikki. Sähkölinja rakennettiin alueen poikki 1900-luvun puolivälissä. Sähkölinjan suoja-alueelle rakennettiin ulkoilureitti 1900-luvun loppupuolella.

Hietavyöhykkeet olivat kaupunkiviljelyssä merkittäviä vielä sotien aikana 1900-luvulla. Galgac-

kantien eteläpuolelle perustettiin yksi Suomen ensimmäisistä palstaviljelyalueista vuosisadan alussa. Kun elintarviketila helpotti 1950-luvulla, päätti kaupungin metsänhoitaja istuttaa viljelyalueelle tammiston. Tammista on kasvanut kohteita sähkölinjan johtoaukean reunoilla, missä ne saavat riittävästi valoa.

Asutusta palstoitettiin harjumoreenialueelle 1900-luvun alusta lähtien. Tarmolan työpaikkojen alue kehittyi harjumoreeniselänteelle 1940-luvulta lähtien. Kevätkummun asuinalue rakennettiin harjumoreeniselänteen eteläosaan 1970- ja 1980-luvuilla. Huhtisen asuinalueet rakentuivat 1980- ja 1990-luvuilla. Moottoritien pohjoispuolella on laaja rakentamaton osa harjumoreenialueesta. Myrskyläntien ja Hambontien varrella on vähän haja-asutusta.

Kartta: Pitäjänkartta 1937, Porvoon kaupunkisuunnittelu

Antinmäen asuinalue rakennettiin 1920-luvulla harjumoreenialueen reunaan. Hietavyöhykkeelle perustetut pihapuutarhat ovat kehittyneet luonnon monimuotoisuuden ja kaupunkikuvan kannalta arvokkaiksi.

Harjumoreenialueen mäntymetsään rakennetussa Kevätkummussa on paikoin jäljellä alkuperäistä männikköä pihapuustona ja metsiköinä.

Maisemakuva vuonna 2020 harjumoreeniselänteellä

Harjumoreeni maisemaraken- teessa

Kevätkummun, Tarmolan ja Bergstan harjumoreeniselänte on noin kilometrin leveä ja kuusi kilometriä pitkä. Sen pinta on tasainen ja korkeusasema noin 40 metriä meren pinnasta. Harjumoreenialueen eteläpäässä kohoaa viisi lähes paljaaksi hioutunutta kallioista mäkeä. Kevätkummun kaavoitusvaiheessa 1970-luvulla osoitettiin kallioiset mäet puistoalueiksi ja tasainen maa asuinalueeksi. Harjumoreenialueen itäinen rinne on pääasiassa rakentamaton ja kasvaa metsää.

Harjumoreenialueen männikkö kaupunkikuvassa

Selänteen mäntypuusto muodostaa kaupunkikeskustalle taustaa ja on alueen kaupunkikuvassa merkittävä. Harjumoreenilla kasvavat männyt ovat erinomaisia kaupunkipuita, sillä ne ovat syväjuurisia, kestäviä ja pitkäikäisiä. Tarmolassa ja Kevätkummussa on luontaisia mäntyjä säilytetty sekä asuin- että teollisuustonteilla. Männyt antavat hallien ja pysäköintikenttien hallitsemalle teollisuusalueelle poikkeuksellisen ilmeen, yhtenäisyyttä ja mittakaavaa. Maaperän hyvä läpäisevyys ja riittävän laajat puustolle varatut alueet ovat tärkeitä hulevesien hallinnassa.

Kaupunkikuvassa tärkeä männikkö kehystää sisääntulotietä, Werner Söderströmin katua ja paikoin myös vanhaa Veckjärventietä. Teollisuustien varren metsäkaistalla on mänty valtapuuna. Tarmolan teollisuusalueen ja asuinalueiden välissä sekä Kevätkumuntien varressa on kaupun-

kikuvassa merkittävät mäntyvaltaiset metsävyöhykkeet.

Selänteen kaupunginosissa näky 1900-luvun kaupunkirakentamisen tyylihistoria

Tarmolan ensimmäinen asuinalue palstoitettiin aivan 1900-luvun alussa Vanhan Veckjärventien pohjoispuolella. Tien vanha linja säilytettiin ja sen nimi on nykyisin Jakarintie. Käsityöläisten asuinalueelle osoitettiin suuret tontit, sillä kotitarveviljelyä pidettiin tärkeänä osana elantoa. Noin 2000 m² palstalle mahtui asuin- ja talousrakennuksen lisäksi talouspiha, kasvimaat ja puutarha. Alkuperäiset asuintalot olivat hirsirakennuksia. Täydennysrakentaminen tiivisti 1960-luvulla Tarmolan omakotialuetta ja Werner Söderströminkadun varteen rakennettiin pitkät kerrostalot. Tarmolan aluetta rajaavat metsäkaistat ovat kaupunkirakenteessa maisemallisesti merkittävä. Omakotitalotonttien pihapuutarhat

ovat kaupunkikuvassa leimaa luovia.

Jungin puutarhakaupunki idean mukainen kaava laadittiin 1900-luvun alussa. Harjumoreeniselänteellä siitä toteutuivat katulinjat: Mannerheiminkadun jatke, Wittenberginkatu ja Velkalan korttelin suuntaus. Antinmäen tiivis käsityöläisille tarkoitettu kaupunginosa rakentui jo 1920-luvulla. Se on yhtenäinen pientaloalue, jossa on säilynyt vaikutelma 1920-luvun rakentamistavasta. Pihapuutarhat ovat monilajisia ja perustuvat yhä 1920-luvulle ominaiseen hedelmäpuiden ja kasvimaiden hyötyviljelyyn. Hedelmäpuuvaltaiset pihapuutarhat ovat kaupunkikuvassa merkittäviä. Antinmäen pohjoisosa rakentui 1900-luvun puolivälissä, ja siellä on reheviä pihapuutarhoja vähemmän.

Velkalan ja Pihlajatie asuinalueet palstoitettiin entiselle viljelyalueelle, jossa on paikoin savikerros sora-moreenin päällä. Velkalassa on ruutukaava ja Pihlajatiellä kadut muodostavat kulmikkaat kehät. Pientaloalueet rakentuivat pääosin 1950- ja 60-luvuilla. Tonttikoko on keskimäärin vähän yli 1000 m². Rakennetut alueet vaikuttavat yhtenäisiltä, sillä katutilaa rajaavat yhtenäiset pensaidat ja talot on asemoitu samalla tavalla lähes kaikilla tonteilla. Suurilatvaiset pihapuut ja hedelmäpuut antavat omakotialueille vehreän ilmeen. Pihlajatie varressa on väljiä jäsentymättömiä

puistoja. Laakson keskivaiheiden urheilualue ja viherkaistat ovat tilallisesti sekavia luontaisen metsittymisen vuoksi. Laakson eteläosan rakennukset vaikuttavat matalilta, sillä ne on rakennettu 1960-luvun tyyliin yksikerroksisina, tasakattoisina ja kytkettyinä omakotitaloina tai rivitaloina. Eteläisin kortteli on 2010-luvulta. Sen pihat on erotettu katutilasta tiivillä aidoilla ja rakennukset ovat kaksikerroksia.

Asutus levisi Antinmäen pohjoispuolelle 1960-luvulla. Tikantien varteen kaavoitettiin kerros- ja rivitalojen korttelit sekä hyvin tiiviit omakotitalojen korttelit. Alueen puistikoissa, kerrostalopihoilla ja pääkadun varrella säilytettiin alkuperäistä mäntypuustoa. Niistä on varttunut kaupunkikuvassa merkittävää männikköä. Tikantien taustalla on kuusikoitunut metsikkö ja johonkäytävä, jossa kasvaa tiheää lehtipuuvesakkoa.

Keväkummun asuinalue kaavoitettiin harjumoreeniselänteen eteläpään 1970-luvulla. Ajan suunnitteluihanteen mukaan kadut ovat suorat, katuverkko suorakulmainen ja kevyt liikenne on erotettu ajoneuvoliikenteestä. Rakennusten rivistöt seuraavat suoraa katulinjoja. Palvelut ja kerrostalojen korttelit sijaitsevat keskeisesti. Niiden ympärillä ovat rivitalojen ja omakotitalojen korttelit. Kalliokummut ja niitä ympäröivät metsiköt ovat puistoja, jotka jäsentävät lähiötä. Rakenta-

misvaiheessa säästetyistä männyistä on varttunut edustavia puita. Teiden ja puistokäytävien vaahterakujanteista on kasvanut kaupunkikuvallisesti merkittäviä. Kumpujen metsiköt, vanhat männyt ja runsas pihapuusto luovat alueelle yhtenäistä metsäkaupungin vaikutelmaa.

Huhtisen asuinalue Galgbackantien varrella rakentui 1980-90 -luvuilla. Katulinjat ovat kaarevia. Kesätuulentien ympäristössä rakennukset muodostavat postmodernin tyylin mukaisia aselmia. Luhti- ja rivitalot väleissä muodostuu paikoitusalueista pienet aukeat tilat. Niillä ja pienillä omakotitonteilla on paljon kiveyspintoja ja suhteellisen vähän istutuksia. Kortteleiden välissä on pitkiä kapeita ja yhtenäisinä jatkuvia puistoalueita. Niiden puusto jäsentää aluetta. Entiselle paltaviljelyalueelle istutettu tammisto on kaupunkikuvassa merkittävä.

Moottoritien pohjoispuolella on laaja rakentamaton harjumoreenialue. Myrskyläntien ja Hambontien varrella on harjumoreenialueella vähän haja-asutusta.

Vanhat tiet ja Teollisuustie

Vanhimmat kulkureitit voi tunnistaa kadun mutkittelevasta linjasta. Galgbackantien varressa on säilynyt pitkä kiviaita. Katutila on kapea ja tiemaisema hieno, koska sen varrella on aukeita niitty-

jä, komeita tammia ja mäntyjä sekä vaihtelevasti pientaloja. Veckjärventiellä on vanha mutkikas linja. Sen katutila on Tarmolan työpaikka-alueella väljä, sillä kadun varrella on kauppojen ja teollisuuskäytökäytökenttiä. Katukuvassa merkittävät männyt kasvavat kapeilla viherkaistoilla ja tonttien istutettavilla alueilla.

Suoralla sisääntulotiellä, Werner Söderströmin kadulla on tiivis katutila ja metsäinen vaikutelma. Katua reunustavat noin 30 metriä leveät metsäkaistat, joilla kasvaa vanhoja mäntyjä. Ne ovat maisemakuvan ja hulevesien hallinnan kannalta arvokkaita ja koko alueella merkittävä luonnetekijä. Tarmolan teollisuusalueen päätiellä, Teollisuustiellä, on ikävä maisemakuva siellä, missä viherkaistat ja puusto puuttuvat. Vain Teollisuustien eteläpäässä on noin 27 metriä leveä metsäkaista, jonka männikkö ja monikerroksinen puusto peittävät hallit ja varastoalueet suureksi osaksi ja parantavat alueen ilmettä oleellisesti.

Puot ja ojat

Harjumoreeniselänteen maaperä on hyvin vettä läpäisevää, joten pääosa sadevesistä imeytyy maahan. Huhtisten viljelykelpoisen alueen keskellä kulki aikoinaan puro. Se putkitettiin 1900-luvun lopussa Huhtistentielle asti. Selänteen itäreunassa on alarinteillä paikoin lähteitä. Entisten

savipohjaisten peltojen reunoilla on monissa kohdissa paineellista pohjavettä. Lähteellisellä vyöhykkeellä on pioneerimetsiä, joissa kasvaa heinikoita, pajukoita ja nuoria lehtipuutehkeitä.

Viherrakenne

Harjumoreenialueen itärinteessä on muutamasta kohdasta katkeava metsäkaista, joka on noin 50 metriä kapea ja noin 2 km pitkä. Sillä on vaikutusta kaupunkimaisemassa, sillä se muodostaa taustaa Kaupunginhaan ja laaksoon rakennetulle teollisuusalueelle. Rinteen alaliepeellä on lähteellinen vyöhyke, joka sijaitsee osittain metsittyvällä entisellä pellolla. Pohjoisessa metsäkaista yhtyy johtoaukean viherkäytävään ja etelässä Skaftekärren rakentuvaan alueeseen. Siinä ei ole puistokäytävää ja ilmajohtokäytävä kaventaa paikoin puuston kasvutilaa.

Harjumoreenin länsireunassa on 70-100 metriä leveä, suhteellisen suoralinjainen ja jatkuva metsävyöhyke. Metsässä on ylispuustona mäntyjä ja alikasvoksena eri-ikäisenä kasvatettua kuusikkoa, pihlajia ja jalopuita. Se on maisemallisesti merkittävä, sillä se peittää Tarmolan teollisuusrakennukset ja luo taustan Kevätkummun ja Pihlajatien asuinalueille. Kaupunkirakenteessa se muodostaa jatkuvan ulkoilumetsäyhteyden, joka yhdistyy etelässä rannikon selänmetsään ja edelleen

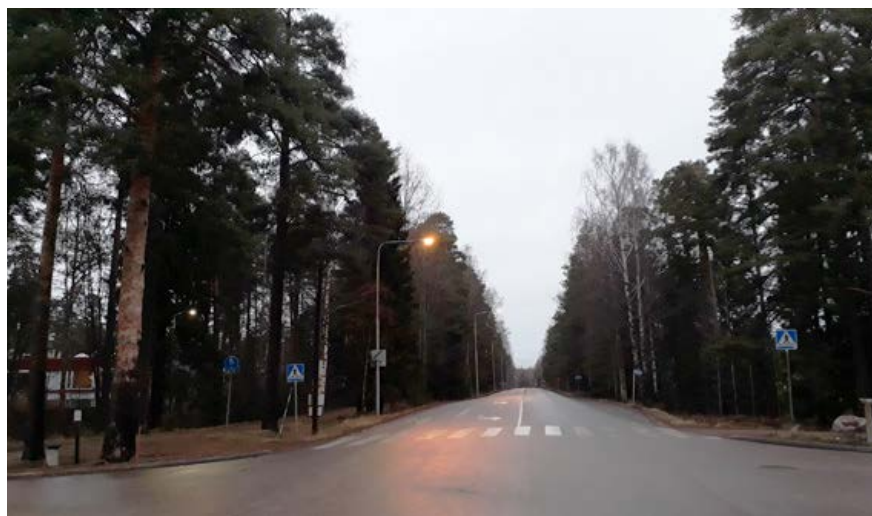
Humlan ulkoilumetsiin. Metsävyöhyke on alkuperäisellä metsämaalla, pääosin hyvin hoidettu ja sisältää jalopuumetsikön, joten sillä on merkitystä kaupunkiluonnon monimuotoisuudelle ja se toimii ekologisena käytävänä. Pohjoisessa metsävyöhykkeen liittyminen Werner Söderströmin kadun varren metsäkaistoihin ja Järnbölen tien varren puistoakseliin on teoreettinen. Kohta on heikko ekologisena käytävänä, sillä välillä on puistonurmikoita ja katuja. Harjumoreenialueen metsävyöhykkeitä ei voi kaventaa ilman, että vaarannetaan metsän suojavaikutukset ja luontoarvot. Werner Söderströmin kadun ja Mestariintien risteyksessä on kaupunkikuvallisesti merkittävässä kulmauksessa metsikkö, joka voidaan mahdollisesti ottaa rakentamiseen heikentämättä oleellisesti metsäistä viherrakennetta.

Kaupunkikuvassa tärkeä männikkö kehystää sisääntulotietä, Werner Söderströmin katua ja paikoin myös vanhaa Veckjärventietä. Puustokaistat ovat noin 40 m ja 20 m leveät ja vähentävät sisääntulotien liikenteen aiheuttavia haittoja asu- tukselle.

Ilmajohtojen käytävä kulkee harjumoreenialueen poikki Huhtisista Kaupunginhaan. Siinä on puistoniittyjä ja -nurmia, pysäköintialueita ja tiheitä lehtipuuesakkoja. Tikantien kerrostaloalueen taustalla johtokäytävää reunustaa varttu-

Bergstamalmienilla on metsää kasvava rakentamaton osa harjumoreenialueesta.

Werner Söderströminkatua kehystävät kaupunkikuvallisesti merkittävät männiköt, jotka jäsentävät kaupunkirakennetta ja peittävät taakseen teollisuusalueen hallit.

nut kuusikko. Huhtisissa johtokäytävän reunalla on luonnonkirjon kannalta merkittävä tammisto sekä koulun pihan lähiliikuntapaikka ja noin 10 vuotta vanha puulajikokoelma. Johtokäytävä liittyy Huhtisissa laaksopainanteen puistoakseliin, joka istutettiin maisemapuiston periaattein entisille viljelymaille 1980-luvulla. Järnbölentie kulkee tässä maisemapuistossa. Sen eteläisenä päättänä on vanha männikkö, jossa sijaitsee ruutikellari.

Asuin- ja teollisuustonteilla on Tarmolassa ja Kevätkummussa säilytetty luontaisia mäntyjä. Nykyisin varttuneet männyt ovat kaupunkikuvallisesti tärkeitä erityisesti teollisuusalueella. Hulevesien hallinnan ja puuston elinvoiman kannalta on tärkeää säilyttää maaperän hyvä läpäisevyys ja

riittävän laajat puustolle varatut alueet.

Antinmäen, Tarmolan ja Velkalan suurten omakotitalotonttien pihapuutarhat ovat kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiekologian kannalta merkittäviä. Vanhan puutarhakulttuurin pihapuutarhat ovat perinteiseltä lajistoltaan rikkaita ja tärkeitä pölyttäjähönteisille. Pihapuutarhat ja läpäisevät pihapinnat ovat merkittäviä hulevesien hallinnassa ja kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta.

Kaupunkikuvallisesti sekava viheralue on Mannerheiminkadun ja Wittenberginkadun risteyksen ympärillä. Siinä katkeaa metsävyöhyke ja kadut halkovat puoliavointa kaupunkiaukeaa. Kaupan alue hallitsee maisemaa.

Pihlajatien varrella on kaupunkikuvallisesti sekavia urheilu- ja puistoalueita, jotka ovat vajaassa käytössä. Ne eivät ole merkittäviä viheralueiden kokonaisuuden kannalta. Maisemakuvassa ovat hallitsevia metsittyminen ja pensaikot.

Reitit

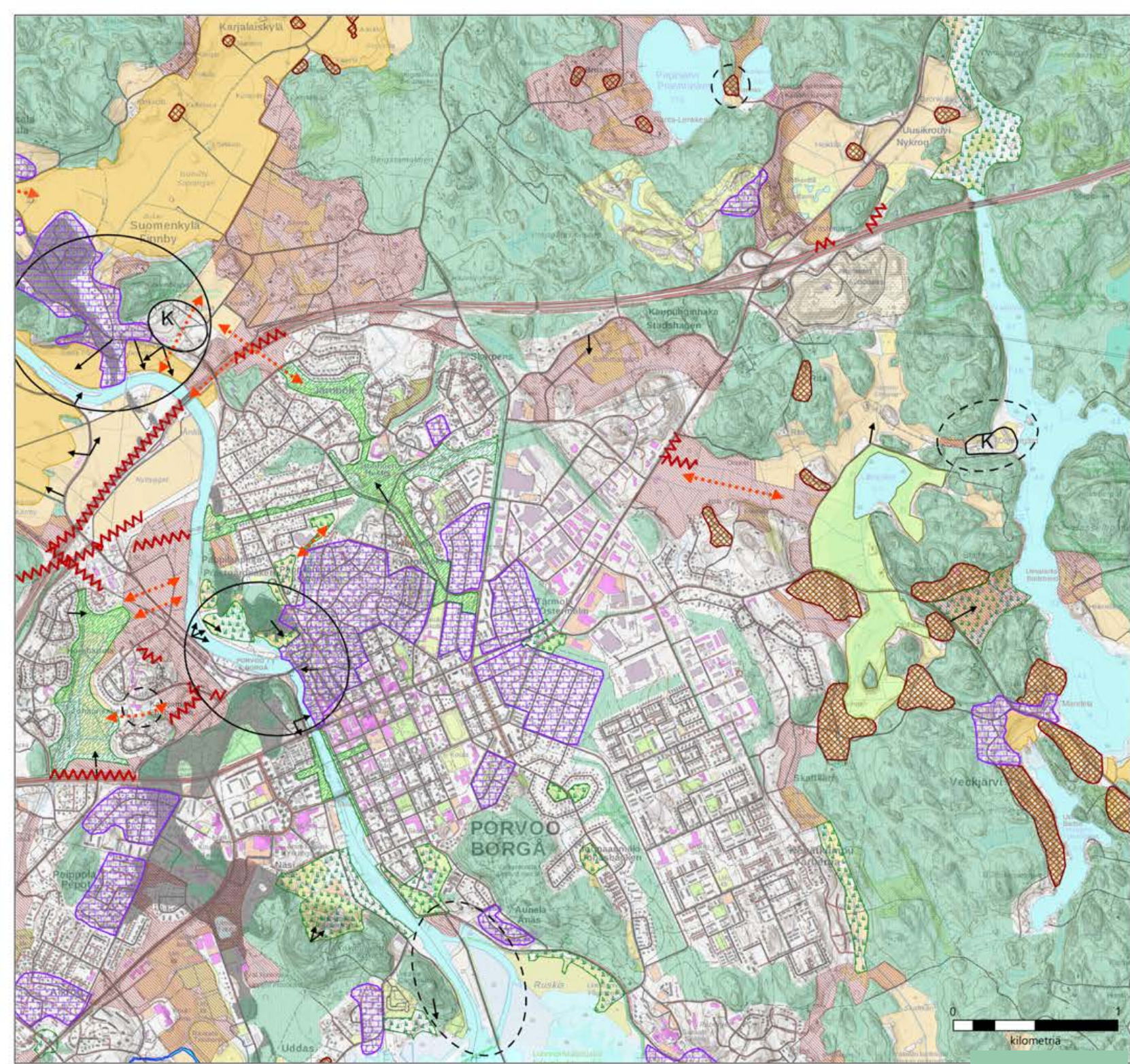
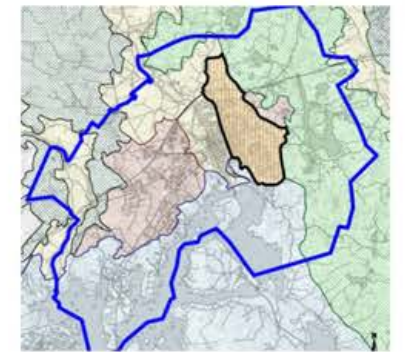
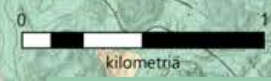
Pääteiden varsilla on pyörätiet. Harjumoreenin länsireunan metsävyöhykkeellä kulkee pääpyöräilyreitti keskustan pyöräteiltä Toukovooreen ja liittyy Humlan ulkoilureitteihin. Huhtisten puistoakseleissa, sähkölinjan alla ja metsiköissä on puistokäytäviä. Käytävä puuttuu Kevätkummuntien ja Ensio Miettisenkadun väliltä.

Maisemainventointi 2020 Landskapsinventering 2020

Maisemakuva harjumoreeniselänteellä
Landskapsbild av åsморänryggen

Merkinnät Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen alue
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskogning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen puurouma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkömä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmukohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmukohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

Arvot

Harjumoreeniselänteen länsireunalla on ulkoilukäytölle, maisemallisesti ja kaupunkiluonnon monimuotoisuudelle merkittävää yhtenäisen metsävyöhyke, joka yhdistyy etelässä rannikon selännemetsään ja edelleen Humlan ulkoilumetsiin. Selänteen itärinteen metsävyöhyke ja rinteiden lievealue ovat maisemakuvassa merkittävää ja lähteellinen vyöhyke on kaupunkiekologian kannalta tärkeä. Viheralueilla, katujen viherkaistoilla ja tonteilla kasvava mäntypuusto on alueen kaupunkikuvassa merkittävää ja muodostaa kaupunkikeskustalle taustaa. Vanhoilla väljillä omakotitaloalueilla on kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiekologian kannalta merkittäviä eloperäisiä maita, puutarhoja ja pihapuustoja. Metsään rakennetuilla asuinalueilla vanhat männyt luovat yhtenäistä metsäkaupungin vaikutelmaa.

PIENTEN LAAKSOJEN ALANKO

Maiseman rakenne

Alanko sijoittuu Mustijokilaaksoa rajaavan metsäisen selänteen, Porvoonjokilaaksoa rajaavan harjun ja rannikon kalliomoreeniselänteiden väliin. Siihen kuuluvat Mensaksen, Kuninkaanportin, Näsin ja Gammelbackan, väliset laaksot. Keskustan itäpuolella vastaavaa alankoa on harjimoreeniselänteen ja järviylängön välissä. Siihen kuuluvat Kaupunginhaan, Domargården ja Lillträsketin ympäristön laaksot.

Rannikon metsät suojaavat alavia laaksoja merituulilta. Viljavat savipohjaiset laaksot ovat pieniä, kumpuilevia ja rikkonaisia. Pienet selänteet, mäet ja kummut jakavat laaksot kapeikkojen ja suojaisten altaiden sokkeleksi. Laaksojen painanteissa on turvemaita ja liejusavikkoja. Suuri osa soista on kuivattu ja raivattu pelloiksi. Laajim-

missä painanteissa on turvemaita, joissa kasvaa nuorta metsää. Stormossen on soista laajin, pinta-alaltaan noin 60 hehtaaria. Noin 25 hehtaarin laajuisia ovat Kvarnkärret ja Mossakrogskärret. Itäisessä alangon painanteessa on turvemaiden keskellä reunoilta soistuva Lillträsket-järvi.

Lukuisten kumpujen ja mäkien liepeillä on lämpimiä hieta- ja hiekkavyöhykkeitä sekä moreenirinteitä. Hienojakoiset kivennäismaat sopivat maatalouskäyttöön, joten alueelle kehittyi pieni- ja kumpuilevan maaston loivat rinteet ja ohuet savikot sopivat myös rakennusmaaksi. Sen vuoksi alueelle syntyi pientiloja ja tiivis kaupunkimainen asutus laajeni vähitellen alangon loiville mäkimaille ja laaksoihin.

Maiseman historiaa

Gammelbackan ympäristössä on ollut asutusta pitkään. Lehtimäellä on muinainen asuinpaikka, joka liittyy esiroomalaisen rautakauden asutukseen 500-0 eaa. Silloin maanviljelyksen merkitys kasvoi kalastuksen ja metsästyksen rinnalla. Hietavyöhykkeillä viljeltiin mm. vehnää ja ohraa. Hottan laakson päätteessä on kummulla nelisenkymmentä rökkiötä jäänteinä kylästä, jossa saatiin asua rautakaudelta keskiajalle.

Savipohjaiset laaksot otettiin vähitellen käyttöön luonnonniuttyinä ja -laitumina. Maat läänitettiin ja liitettiin 1600-luvulla Pepotin kartanoon. Se sijaitsi lähellä kohtaa, jossa Gammelbackan puro silloin laski mereen. Nykyisin paikalla on ravirata. Gammelbackan kartano oli merkittävä maanviljelyn kehittäjä 1800-luvulla. Puro perat-

Kartta julkaistu teoksessa: Alanen, T. & Kepsu, S. 1989: Kuninkaan-kartasto Suomesta 1776–1805 – Konungens kartverk från Finland. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 505.

Soistuneen ja nuorten metsien ympäröimän Lillträsketin ympäristössä on laaksopainanteita heinäpeltoina.

tiin, kosteita liejusavimaita ojitettiin ja salaojitettiin. Soista nostettiin turvetta. Kartanon torppia ja mäkitupia sijoitettiin viljelyaukean kukkuloille ja selänteiden hietavyöhykkeille. Nykyisen Ernestasin alueella oli Treksilän kartanon torppia ja työlaisten asuinpaikkoja. Torpista lohkottiin pientiloja 1900-luvun alussa. Karjalaiskylän tilat muodostettiin 1900-luvun puolivälissä.

Vielä 1950-luvulla laaksot olivat peltoina, laitumina tai turvetuotannossa. Silloin laaksojen aukeat muodostivat vaihtelevan maisematilojen sarjan. Maatalouden ekologia muuttui 1960-luvulta lähtien, kun karjataloudesta luovuttiin ja koneellistuminen sekä kemianteollisuus lisäsivät viljelyn tuottavuutta. Viljelymaisema muuttui, kun kuivatusta tehostettiin salaojituksella, laidunnus loppui, koneiden koko kasvoi ja joitakin alueita metsitettiin. Suot metsittyivät turvetuotannon loputtua. Monissa laaksoissa ei pellon ja metsän raja enää liittynyt hienojakoisen maan ja moreenin rajaan. Metsänreunoja oli sekä mäillä,

Eestinmäessä on selänteellä kerrostaloalue. Laaksojen reunoilla on pientalokortteleita ja metsittyneitä peltoja.

että laaksoissa. Monissa laaksoissa kaupungin liepeillä alkoi epätasainen metsittyminen ja rakentaminen hämärtää maisematiloja.

Keskiaikainen Turusta Viipuriin johtava Suuriantatie kulki pienipiirteisen alangon pohjoisreunalla sekä kaupungin länsi-, että itäpuolella. Vanhin paikallistie Porvoosta Haikkooseen ja Sillviikkiin kulki selänteiden reunalla Gammelbackan kautta. Sitä oikaistiin vähitellen savikon yli kumpujen liepeitä seuraten. Helsingistä itään johtava rannikon uusi tie rakennettiin 1930-luvulla suoralinjaisesti läpi Stormossenin suon, peltojen ja Eestinmäen kalliomoreeniharjanteen kärjen. Kaupungin itäpuolella tie jatkui kaupunginhan turve- ja liejusavimaiden poikki. Tolkkistentie rakennettiin savikolle 1970-luvulla. Uudet maantiet eivät muuttaneet laaksojen muotoa. Mutta tienvarsien luiskat, metsittyvät pelot ja metsitykset muuttivat maisematilan muotoa. Moottoritie rakennettiin varsin korkealle penkalle, joten se leikkasi Ernestasin laakson erilleen Karjalaiskylän

Peippola rakennettiin laaksomaisemaan kummuille ja harjun reunaan. Uusimmat korttelit sijoittuvat laakson reunojen savikoille.

laaksosta 1970-luvulla. Moottoritien meluvallit ja metsitykset vahvistivat maisematilojen eriytymistä. Itäpuolella moottoritien linja louhittiin suureksi osaksi kallioon.

Kaupunkimaista pientaloasutusta palstoitettiin 1940-luvulla kaupungin sisääntuloteiden varteen. Gammelbackan tien varteen rakennettiin harjulle ja kukkuloille Näsin ja Alkrogin omakotitaloalueet. Rajaportintien varteen rakennettiin Uutela ja Lehtihamarin vanhin osa. Gammelbackan lähiö ja tiivistä pientaloasutusta kaavoitettiin 1960-luvulta lähtien Tolkkistentien itäpuolelle mäkien liepeille. Eestinmäen lähiö rakennettiin Helsingintien varteen. Savipohjaisiin laaksoihin kaavoitettiin pientalokortteleita 1980- ja 1990-luvuilla. Pientalo- ja pienkerrostaloalueita kaavoitettiin Haikkoon ja Mensaksen kallioisille metsämaille sekä Ölstensin ja Peippolan savikoille 2000-luvun alusta lähtien. Uusilla alueilla pihakasvillisuus ei vielä muodosta reunaa avoimen maiseman ja rakennetun ympäristön välille.

Maisemakuva vuonna 2020 läntisellä pienten laaksojen alangolla

Mustijoen kylän aukea

Mustijoen kylän laakso rajautuu selkeästi yhtenäisten selännemetsien sisään. Viljelyaukea on epäyhtenäinen ja kooltaan lähes neliökilometrin laajuinen. Peltoja ja avoimia niittyjä on loivilla rinneilla laakson pohjois- ja itäosassa. Laakson pohjalla on istutusmetsiä ja luontaisesti metsittyviä rakennuspaikkoja sekä laaja suometsä, Kvarnkärret.

Mustijoen kylän vanha asutus sijaitsee selänteen lämpimässä reunavyöhykkeessä, missä lajittuneet maakerrokset rajautuvat moreeniin tai kallioon. Kylän nauhamaisen rakenne sekä osa maatalousvaiheen rakennuksista ja viljelymaiseman tilarakenteesta on hyvin säilynyt. Paikoin kallioiset pihapiirit ja talouspihat liittyvät suoraan kylätien, Brasaksentien tai Mustijoentien. Syreeniäidat sulkevat vanhat pihapuutarhat tiemaisemasta yksityisiksi keitaiksi. Kyläteiltä aukeaa vaihtelevia näkymiä kasvimailla ja rinneille. Isojaossa sijoitettuja tilakeskuksia pihapuustoinen erottuu aukean reunoilla. Uudempaa asutusta on rakennettu pääasiassa laakson reunoille, mutta paikoin myös peltoaukealle ja selänteen kallioisiin metsiin. Pelloille sijoitetut rakennuspaikat ovat suureksi osaksi metsittyneet ja hämärtävät laakson tilallista vaikutelmaa.

Lillbackan kohdalla kohtaavat useat maiseman peruselementit. Tässä maiseman solmukohdassa sijaitsevat pieni saha ja pienten asuinrakennusten muodostama kylä. Kapea kannas erottaa kaksi peltolaaksoa toisistaan. Maisemakuvallista vaikuttavuutta heikentävät varastoalueet, metsittyminen sekä Treksiläntien penkereet.

Mensaksen ja Hottanin laaksojen maisematilojen sarja

Mensaksen maasto on korkeussuhteiltaan vaihtelevaa ja paikoin jyrkkäpiirteistä. Alueella on maataloudessa toimivia tilakeskuksia, ja peltoja viljellään. Maisemarakenne hahmottuu selkeänä, sillä laaksot ovat viljeltyjä ja mäet metsäisiä. Maaston voimakkaiden muotojen vuoksi avoimet laaksot ovat erityisen viehättäviä ja vaihtelevia ja muodostavat vaikuttavan tilasarjan. Laaksojen kapeat peltoaukeat ovat noin 100-250 metriä leveitä ja noin 300-800 metriä pitkiä. Niitä rajaavat metsäiset kukkulat ja paikoin kolmenkymmenen metrin korkeuteen kohoavat jyrkät kallioiset rinteet. Vain muutama aukkohakkuu ja sähkölinjat katkaisevat metsänreunoja. Hottanin kapea peltolaakso on kilometrin pituinen ja sijoittuu korkeiden jyrkkien mäkien väliin. Kapeiden peltojen yhtenäinen tilasarja on katkennut tai heikentynyt vain muutamassa paikassa rakennuspaikan tai metsittymisen vuoksi. Tiepenkoille ja ojien varsille

kasvanut puusto hämärtää paikoin selkeää tilaa.

Kapeissa laaksoissa on hyvä pienilmasto. Peltomaat ulottuvat mäkien hienojakoisille rinteille. Varsinkin etelään ja lounaaseen suuntautuvilla rinteillä on lämpimiä ja loivia liepeitä.

Mensaksen laaksoissa asutus sijoittuu perinteiseen tapaan pellon ja metsän välimaastoon pääasiassa Mensaksentien varteen. Pihapiirit on sijoitettu matalille kummuille tai rinteille hienojakoisen vyöhykkeen yläosaan. Rakentaminen ja tiet on sovitettu luontevasti maastoon. Pihapiirien istutukset muodostavat peltojen puolelle perinteisen puutarhojen reunavyöhykkeitä ja liittyvät luontevasti metsänreunoihin. Vain muutamien uusien asuintilojen rakennukset näyttävät paljain peltomaisemassa. Joidenkin asuintilojen rajat erottuvat pelloilla metsittyvinä lohkoina. Metsäisille ylärinteille, kallioiseen ja kiviseen maastoon on sijoitettu vain muutamia rakennuspaikkoja. Niiden rakennukset on sovitettu maastoon luontaista männikköä säilyttäen. Näin rakennettu rinne liittyy luontevasti metsävyöhykkeeseen.

Nyängen ja Stormossen laakso Helsingintien varressa

Laakson pohja on suomaata ja reunoilla on kapeat pellot. Stormossen suo on ojitettu, kasvaa

Mustijoen kylällä on useita erillisiä peltoaukeita.

Rennaryöbykeasutukseen liittyy joillakin metsäisillä rinteillä uudehkoja metsätontteja. Niillä on säilytetty paljon puustoa, joten vaikutelma on metsämen ja yhtenäinen.

Mensaksen kapeista laaksoista suurin osa on yhä viljelyssä. Pelloilla on suuria kiviä.

Silhikin pohjukassa on vanha kylä, jonka läpi mutkuttelee Mustijoen vanha tie.

Lillbacka on vanha kylä, joka sijoittuu kahden laakson väliselle kannakselle. Kylässä on säilynyt pieniä rakennuksia ja vanhakantaisia piiramiittyjä.

Karjalaiskylän laakso on varsin laaja ja tasainen. Ölstensin työpaikka-alueen isot rakennukset hallitsevat suurta osaa peltomaisemasta.

nuorta metsää, eikä erotu ympäröivistä selänne- metsistä. Helsingintie kulkee suon poikki. Suon pohjoispäässä on pieni kapea turvepohjainen peltoaukea, Nyängen. Pelto ei ole maisemallisesti tärkeä, sillä sen muoto on yksinkertainen ja raja- us on epäluonteva. Moottoritien alikulun kaut- ta pääsee polkua ja metsätietä pitkin Treksilään. Moottoritie on pellon kohdalla korkealla, joten sen melu kantautuu pellolle. Muuten moottoritie on leikattu kanjoniksi laaksoa rajaavaan seläntee- seen. Lounaisrinteen metsä Nyängen pellon vie- ressä on hakattu harvaksi koivikoksi, joten laki- alueen kalliot hämmöttävät taustalla. Etelärinteen kallio- ja hiekkamaalle sekä kumpuilevan laakson savi- ja hietamaille on rakennettu Ernestasin ja Mansikkasuon pientaloalueet sekä Ölstensin teollisuusalue. Muutama vanha asuinrakennus on säilytetty uusien rakennusten joukossa. Helsing- intien varressa on leveä metsittyvä kaista ja alue näyttää epätasaisesti metsittyneeltä joutomaalta eikä kaupunkimiljööltä.

Karjalaiskylän laakson pel- toaukea

Karjalaiskylän laaksossa on alangon laajin ja ta- saisin peltoaukea. Sen pinta-ala on yli 100 hehtaaria. Laaksolla on pituutta lähes kaksi kilomet-

riä ja leveyttä puolesta kilometristä kilometriin. Laaja maisematila ei enää hahmotu yhtenäiseksi eikä perinteiseksi viljelymaisemaksi. Ojanvarsien puustot ja metsittyneet peltolohkot katkaisevat pitkät näkymät ja jakavat ison maisematilan suora- linjaisesti osiin. Peltoaluetta katkaisevat myös Helsingintien korkeat penkereet. Satojen metrien aukeilla tuulet vaikuttavat vahvasti olosuhteisiin ja teiden melu kantautuu kauas.

Peltoaukeaa kehystävillä selännteillä on asutusta ja metsiä. Kaukomaiseman kiintopisteinä ovat pohjoisessa vaalea ammattikoulun rakennus ja etelässä Hamarin vesitorni sekä telemastot. Län- sireunaa hallitsevat teollisuushallit ja voimalinjan tukipylväät. Gammelbackan korkeat rakennukset näkyvät peltoalukealle vain talvella, kun pellolle kasvanut koivikko on lehdetön.

Laajan peltoaukean raja- us on rikkonainen, eikä se enää noudata maaston muotoja. Lännessä Ölstensin teollisuusalueen hallit muodostavat heikon rajauksen, sillä tila jatkuu epämääräi- senä hallien väleihin. Harjanteelle rakentunut Mansikkasuon asuinalue muodostaa luontevan ja varsin ehjän rajan. Mutta sen ympärillä on pienille peltolohkoille kasvamassa metsiköitä ja ojanvarsipeinsaikkoja, jotka hämärtävät maise-

matilan rajaa. Idässä peltoaukean raja on heikko ja rikkonainen, sillä metsittyvät niityt, Alkrogin kumpareisiin tukeutuva asutus sekä yksinäinen tilakeskus eivät muodosta selkeää reunaa. Ete- lässä peltoaukea rajautuu heikosti Tolkkistentien varrella metsittyviin peltolohkoihin ja tien viherkaistaan, joilla kasvaa nuoria pajukoita ja koivikkoja. Tolkkistentien eteläpuoleinen pieni pelto Haikkoontien vieressä ei enää liity laajaan viljelyaukeaan.

Ernestasin ja Eestinmäen asuinalueiden välissä on selkeärajainen aukea, joka on noin 200 metriä leveä ja 450 m pitkä. Aukean koivuvaltaiset reu- nametsät istutettiin asuinalueiden tuulensuojaksi noin 10-30 m leveinä vyöhykkeinä. Mossakrogin suolta alkavaa valtaojaa siirrettiin 1980-luvulla kahden korttelin tieltä. Vanhan ojauman alue painuu epätasaisesti ja aiheuttaa jatkuvia ongelmia. Painuma on 40 vuodessa ollut noin metrin. Maisematilan rajaa pohjoisessa noin 100 metriä leveä nuoren lehtimetsän vyöhyke, joka peittää moottoritien korkeat penkat ja meluvallit.

Karjalaiskylän peltoaukealla hahmottuvat maa- merkkeinä karjalaisasutuksen tilakeskukset, jotka sijaitsevat matalilla kumpareilla. Viidellä vanhalla tilakeskuksella on komeat pihapuut, yhtenäiset

Karjalaiskylän laakso jatkuu pitkälle itään Peippolan ja Eestinmäen väliin. Se ei näy maisemassa, sillä laakso on pääosin metsittyä.

pensasaidat ja pihapiirien muodot noudattavat maastokumpareiden muotoja. Uusia sattumanvaraisia kiintopisteitä peltoaukealle muodostavat nuoret metsiköt ja uudet rakennuspaikat. Uusilta rakennuspaikoilta puuttuvat yhtenäiset reunaistutukset ja komeat pihapuut. Niihin liittyy luontaisesti metsittyjä reunoja, jotka korostavat suoraa rajalinjoja.

Karjalaiskyläntie ja valtaojan vartta seuraava valaistu ulkoilutie ovat virkistyskäytössä suosittuja. Reittiä arvostetaan asukaskyselyn mukaan hienona reittinä. Asukaskyselyssä muutama vastaaja arvosti peltoaluetta ja muutama piti sitä ikävänä.

Kapeat laaksot Eestinmäen, Harabackan, Näsin rintamiesalueen ja Peippolan välissä

Eestinmäen itäpuolella on kaksi kapeaa laaksoa, jotka liittyvät aiemmin Kiialan peltoaukean, Por-

voonjokilaakson ja Karjalaiskylän peltoaukeat toisiinsa. Moottoritie, valtatie no 55 ja niiden eritasoliittymä katkaisivat laaksojen yhteyden. Maisematila on täysin muuttunut, sillä se on lähes kokonaan metsittyä. Tiepenkereet, meluvallit ja sähkölinjat halkovat laaksoja.

Eestinmäen rakennetun selännejakson pohjoisrinne on jyrkkä. Sitä reunustaa puropainanne ja loivapiirtein moreenikumpu, joista on poistettu kuusimetsä. Metsäkoneet ovat muuttaneet puropainanteen muodon, tukkinneet puron luontaisen virtauksen ja hävittäneet sen ekologiset arvot. Kapeassa laaksossa on säilynyt viljelyssä pieni peltoalue, joka tuo esiin kauniisti kumpuilevan rinnemaaston. Pellolla on puuston kehystämä ojauoma. Moottoritie on kalliioleikkauksessa ja melua vähentävän vallin takana.

Harabackan ja Peiponkanllion välinen laakso on metsittyä epätasaisesti ja sitä pirstovat sähkö-

kölinjat ja Helsingintie. Harabackan selänteellä on ammattikoulu, joka näkyy sisääntulotielle, mutta ei muodosta maamerkkiä. Peiponkallion kallioista mäkeä ympäröivät harjuselänteeseen liittyvät hieta-, hiekka- ja hiekkamoreenimaat. Hietavyöhykkeillä on vähän vanhaa asutusta, väljiä rintamamiestaloalueita ja nuorempaa tiivistä pientaloasutusta. Päätieltä halkovat asutusta, eikä kortteleilla ole kaupunkikuvassa selkeää ilmettä. Vanhaan asutukseen liittynyt tie erottuu paikoin polkuna maastossa.

Peippolan laakso Gammelbackan ja Kokon metsän välissä

Peippolan laakso on muuttunut urbaaniksi monen toiminnan laaksoksi. Laakson maisematila on epämääräinen, eikä se enää rajaudu selänteiden metsiin. Aikaisemmin merkittävä pitkä näkymä Tolkkistentieltä merelle on katkennut,

eikä näköyhteys enää ole palautettavissa. Rakennustyömaat, kentät, niityt ja käytävät sekä niiden reunoihin kasvaneet pensaikot tekevät maisematilasta rikkonaisen. Pepotin hävinneen kartanon paikalla kasvaa pieni koivikko.

Maisemakuvaa määrittää vahvimmin urheilukäyttö: hallit, kentät sekä muut urheiluun liittyvät rakenteet. Useat puistokäytävät kulkevat laaksossa Kokon hallien ja metsän sekä Pääskytien koulun ja Gammelbackan välillä. Rannassa on pääulkolureitti. Urheilutoimintojen ja puistokäytävien verkoston vuoksi alue on suosittu. Ulkolureiteilla liikkuvat ja kentillä pelailevat ihmiset tuovat maisemaan merkittävää lisäarvoa.

Maisemallisesti heikoin osa laaksosta on pohjoispäässä, Tolkkistentien varrella. Tiealue on leveä ja epämääräinen. Tien pohjoispuoli on metsittymässä ja eteläpuolelle on rakentumassa uusia kortteleita pellon laitaan. Soranoton jäljiltä on harjun reunassa epäluontevia maastonmuotoja. Niiden jyrkät luiskat ovat lähes kokonaan metsittyneet tai kasvavat tiheitä pensaikkoja. Syvimmissä sorakuopassa on hehtaarin kokoinen pohjavesilampi, jossa toimii Kokon maauimala.

Maisemallisesti ehjin ja vaikuttavin osa on lähellä

merenrantaa. Aluetta arvostetaan asukaskeseyden mukaan hienona ympäristönä ja mielimaaisena. Kymmenen hehtaarin avoin maisematila on muodoltaan hieno, sillä savitasanko avautuu myös selänteen kallioiden ja kumpujen väliin. Maisematila rajautuu maaston luontaisiin vaihtoihin tekijöihin. Lännessä ovat Bäckaksen torpan kalliot ja metsän reunat, pohjoisessa Gammelbackanpuron varren puusto, idässä Kokon harjun metsä ja ratsutallin metsälaidun, etelässä merenrannan metsät. Bäckaksen hävinneen torpan paikka on maiseman solmukohta, jonka vaikuttavuus ja luonnon monimuotoisuus ovat metsittymisen vuoksi heikentyneet. Maisematilan vaikuttavuutta vähentävät siirtolapuutarhan rakennustyömaa ja se, että näkymä merelle on katkennut. Pieni osa pellosta on ilmeeltään poikkeavaa palstapuutarhaa. Viljelyharrastus on sosiaalisesti tärkeää toimintaa ja aktiiviset palstaviljelijät tuovat maisemaan kiinnostavuutta. Viljelmiin liittyvät rakennelmat antavat hajanaisen vaikutelman, jota voisi eheyttää rajaavilla pensaisaidoilla.

Ratsastuskoulun hevoset tuovat maisemaan merkittävän lisäarvon. Hevoset hoitavat maisemaa laiduntamalla ja niillä on suuri merkitys alueen

luonnon monimuotoisuuteen. Myös pienet teravaleppäluhdet puron itärannalla ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita. Meren ja puron lähellä sijaitseville alaville pellolle ja niityille saattaa nousta meritulva.

Kummuille ja laaksoihin rakennetut asuinalueet

Näsin, Alkrogin ja Peippolan vanhoilla, 1930-50-luvuilla rakennetuilla, väljillä omakotitaloalueilla oli tilaa kotitarveviljelyyn. Maaperä on hienojakoista, hyvin lämpiävää ja läpäisevää. Pihojen läpäisevät eloperäiset pinnat, hedelmätarhat ja pihapuustot ovat kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiekologian kannalta merkittäviä.

Gammelbackan lähiö on varsin yhtenäinen. Sen keskustan ilme on vähän sekava ja epämääräinen pysäköintikenttineen. Maisemallisesti tärkeitä ovat purolaakso ja Seurakuntakeskuksen ympäristö, joissa on vanhoja jalopuina jäänteinä kartanon puistosta. Keskeinen puistovyöhyke vaikuttaa epämääräiseltä, sillä siihen liittyy rakentamattomia metsittyviä tontteja. Gammelbackan puro on kaupunkiekologisesti ja sosiaalisesti tärkeä. Vanhojen valtaojien kunnostamattomat osat eivät ole kaupunkikuvallisesti eivätkä ekosyste-

Peippolan vanhaa omakotiasutusta kehystävät rehevät pihapuutarhat. Undelle rivitaloasutukselle ovat leimallisia pihanurmikot.

Tolkeistentien varressa on vähyyttä ja epämääräisyyttä, sillä viherkaistoilla ei ole istutuksia. Näsin Terveyskeskuksen vieressä on maisemallisesti merkittävä mäntymetsä, joka muodostaa keskustassa jokilaaksolle taustaa.

Pepotin laakson ja Gammelbackan lähiön maisematilan rajaus on epämääräinen, sillä asutuksella ei ole istutettua rennavyöhykettä

meinä arvokkaita tai harvinaisia. Gammelbackan metsä on maisemallisesti ja sosiaalisesti tärkeä ja sisältää useita luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä kohtia.

Hamarin taustalla ja Uutelassa rannikon selänteen reunalla sijaitseva väljä asutus antaa vaikutelman metsäpuutarhakaupungista. Alueet ovat rakentuneet vaihteittain ja niillä on eri kokoisia tontteja. Yli 1000 m² tonteilla on tilaa isoille puille. Kaupunkikuvallisesti yhtenäisellä alueella on paljon harjakattoisia puolitoistakerroksisia omakotitaloja, joiden pihalla kasvaa alkuperäisen metsän mäntyjä sekä istutettuja suuria pihapuita. Katutiloja rajaavat tonttien korkeat monilajiset pensasaidat. Laaksojen reunoissa on tiivistä yksikerroksista pientaloasutusta. Niiden pihapuutarhojen kasvillisuus on matalampaa ja lehtipensasvaltaista. Lämpäisevän maan pihapuustot ovat kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiekologian kannalta merkittäviä.

Lehtihamarin ja Lehtimäen ympäristön savipohjaisten laaksojen tiiviissä pientalokortteleissa on pihalla vain vähän tilaa kasvillisuudelle. Puistoiksi kaavoitetut alueet ovat suureksi osaksi niittyjä, jotka metsittyvät vähitellen. Usealla epäluontevasti rajautuvalla metsittyvällä näyttäu-

kealla ei ole maisemallista arvoa, ja kaupunkikuva paranisi hyvällä rakentamisella. Keskeisen ojan varressa on laaja viheralue, jossa on joitakin peli- ja leikkipaikkoja ja muutamia pienilmastoltaan miellyttäviä kohtia. Lehtihamarin ojat ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta köyhiä, eivätkä ne muodosta kaupunkikuvallista aihetta. Puistokäytäviä on paljon, mutta reitit eivät jatku Gammelbackan puolelle eivätkä merenrantaan. Luonnon monimuotoisuutta, maisemakuvaa ja asukkaiden mahdollisuuksia kaupunkiviljelyyn voitaisiin parantaa oleellisesti.

Tiemaisemat

Moottoritie on äänimaisemassa hallitseva ja näkyy Nyängenin pellolle ja Mossakrogin laaksossa.

Helsingintie, Tolkkistentie ja Alkrogintie pyöräteineen ja viherkaistoineen ovat leveitä tasaisia maanteitä. Ne leikkaavat kumpareisiin luiskia ja kalliioleikkauksia. Peltoaukeilla on tiepenkereille ja ojien varsille kasvanut luontaisesti puustoja, jotka peittävät näkymiä ja hämärtävät maisematiloja. Teiltä avautuu vain paikoin näkymiä peltomaisemaan. Teiden ja asutuksen väliin on kasvanut hoitamattomia nuoria lehtipuutiheikköjä ja pajukkoja. Monin paikoin tienvarret vaikuttavat

epämääräisiltä metsittyviltä joutomailta eikä mikään viittaa viereiseen kaupunkiasutukseen. Liittymät asuinalueille ovat pääosin maisemallisesti heikkoja ja epämääräisiä. Risteysalueille lyövät leimaa myös maakat ja tekniset rakenteet kuten telemasto ja pumppaamo.

Vanhat paikallistiet kiertävät mäkien ja kumpujen liepeitä. Pääosa mutkaisista vanhoista teistä on yhä käytössä, mutta osa on säilynyt vain metsäpolkuna, tilus- tai peltotienä. Pientaloalueilla vanhat paikallistiet muodostavat osan katuverkkoa. Brasaksen- ja Mustijoentien varsilla on säilynyt poikkeuksellisen hienoja kylämaisemia, vanhoja asuinrakennuksia, aittoja ja vajoja. Mustijoentien varressa on pieni alakoulurakennus pihapiireineen.

Puot, ojat ja suot / Vesistöt

Labbaksen/Mustijoen kylän laakson pohjalla on laaja Kvarnkärretin suoalue. Kokoojaoja laskee etelään kohti Sillvikiä kapeaa laaksoa pitkin. Oja on parin pienen asuintilan kohdalla rajajoa.

Nyängen ja Stormossen laaksossa pellon oja liittyy Helsingintien ojaan. Vesi virtaa Stormossen ojaverkon kautta Mustijokeen.

*Eestinmäen itäreunalla oli laakson liepeellä
puronotko. Kuusikko poistettiin hyönteistuhojen
vuoksi. Puronotko vaurioitui puunkorjuusta.*

Karjalaiskylän peltoaluetta kuivattavat ojat ovat suoralinjaisia. Kaksi valtaojaa alkaa Mossakro-gskärretin suolta ja yksi tulee idästä Kuninkaan-portin kallioiden ja Näsin harjun liepeiltä. Toinen valtaoja laskee länteen Sillvikiin ja toinen Gammelbackan puroon. Suorat ojalinjat erottuvat maisemassa, sillä niiden varsille on kasvanut paljon pensastoja ja puita. Ojien liettyminen on hidastanut virtaamaa. Pohjaveden pinta on nousut pelloilla humuskadon ja tiivistymisen vuoksi.

Gammelbackan puro on ekologisesti ja sosiaalisesti merkittävä. Puroon on kunnostettu kutusoraikkoja purotaimenille. Rantapuusto jäsentää laakson maisematilaa luontevasti. Pienet terveppäluhdat puron itärannalla ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita. Meren ja puron lähellä sijaitseville alaville pelloille ja niityille saattaa nousta meritulva.

Mensaksen laaksojen keskellä virtaa Sillvikiin laskeva valtaoja. Vesi kertyy laajalta valuma-alueelta, Karjalaiskylän laaksosta ja Stormossenin suolta asti. Ojalinja kaartaa laakson muodon mukaan ja

erottuu maisemassa, sillä sen varsille on kasvanut vähän pensastoja sekä puita. Forssasin kohdalla oja kiertää avokallion ja virtaa voimakkaammin. Kosteissa tasaisissa laaksokapeikoissa on ojan varteen kasvanut pienialaisia lehtipuulehtoja. Ojaa on kunnostettu kesällä 2020, ja kaivuumassat ovat pellolla tasaamattomina penkereinä. Ojan lähellä on savimaahan kaivettu kolme pientä allasta, jotka liittyvät pihapiireihin. Yksi altaista on laajennettu lähdelampi. Rantapuustoineen lammet muistuttavat luontaisia lampia. Ojalinja erkane nykyisestä Hottanin laakson maisematilasta maanteiden risteyksessä. Siinä ojalinja peittyy teiden penkereisiin, ja kulkee kaksi kertaa Tolkkistentien ali. Osa vedestä pumpataan maanvedenaltaaseen ja osa laskee Sillvikiin.

Viherrakenne

Kapeiden laaksojen peltoaukeat ja niitä kehystävät metsät muodostavat maisemallisesti merkittävän osan siniviherrakenteessa. Selkeäpiirteisiä peltoaukeita on jäljellä Mustijoen kylällä, Mensaksessa ja Hottanin laaksossa.

Karjalaiskylän laaja, mutta hajanainen peltoaukea ei enää muodosta maisemallisesti merkittävää ehjää peltoaukeaa eikä ole kokonaisuutena maisemallisesti tärkeä osa viherrakennetta. Peltoaukeat eivät muodosta ekologisista käytäviä, kun niillä ei ole yhtenäisiä reunavyöhykkeitä. Peltoaukeiden metsäisiä kumpuja voidaan jossain määrin pitää välittävinä ekologisina saarekkeina rannikon sellännejaksojen ja jokilaaksoja rajaavien metsäselänteiden sekä suometsien välissä. Peltoaukeiden valtaojat muodostavat ekologisesti heikon pienvesistön, joka on altis hulevesien happamuudelle tai epäpuhtauksille. Vain Eestinmäen ja Ernestasin asuinalueiden vierillä on valtaojan varsille kasvanut reunavyöhykkeet, jotka muodostavat ekologisen käytävän. Ne edustavat pääasiassa yleistä pioneerimetsän luontotyyppiä.

Eestinmäen ja Peippolan välinen laakso on metsittynyt ja edustaa erittäin tavallista luontaisesti pelloille kehittyvää pioneerimetsää. Se ei muodosta maisemallisesti merkittävää osaa siniviherrakenteesta, mutta se tarjoaa luonnonkirjolle elinmahdollisuuksia ja toimii viherkäytävänä.

Mensaksentie on vanha tie, joka kulkee pienten peltoaukeiden poikki.

Karjalaiskylän peltoaukealla on ojia perattu ja teille on asennettu uusia rumpuja.

Ulkoilureitit, vanhat peltotiet ja tilustiet

Pyörätieyhteydet ovat olemassa maanteiden varilla, mutta puuttuvat asuinalueiden väliltä viherakenteen sisällä. Moottoritie muodostaa esteen, jossa on vain muutamia alikulkuja. Niitä hyödynnetään ulkoilukäytössä jonkun verran, vaikka käytäviä ei ole rakennettu.

Asuinalueiden sisäisillä viheralueilla on puistokäytäviä, jotka yhdistävät toimintapaikkoja. Puistokäytävät liittyvät maanteiden pyöräteihin.

Vanhat paikallistieyhteydet toimivat paikoin ulkoilukäytössä, vaikka yhteys katkeaa muutamissa kohdissa. Labbaksen laaksoa kiertänyt kylätie jatkui ennen Mensaksentielle, mutta se on yhden

tilan kohdalla muuttunut pihatieksi ja poluksi. Tieyhteys jatkui aikanaan Mensaksentien kautta Karjalaiskylään ja muodosti oikotien kaupunkiin. Yksi käytöstä pois jäänyt osuus erottuu yhä polkuna metsässä, jossa polku katkeaa vain yhden pihapiirin kohdalla. Karjalaiskylän laaksossa vanha tie erottuu peltotienä, joka katkeaa yhden pihan ja ojan kohdalla.

Peippolan laakson länsireunalla on poikkeuksellinen 1,5 km pitkä suora vanha tielinja. Se on johtanut Gammelbackantieltä peltoalueen halki merenrantaan. Vanha suora tielinja ei enää ole maisemallisesti merkittävä. Se on osittain hävinnyt, osittain puistokäytävänä ja osa on käytössä pienvenesatamaan johtavana Niittytienä.

Selänteiden reunoilla on kivikkoisia muinaisrantoja. Monet männiköt ovat viime vuosikymmenien aikana muuttuneet tibeiksi kuusikoiksi.

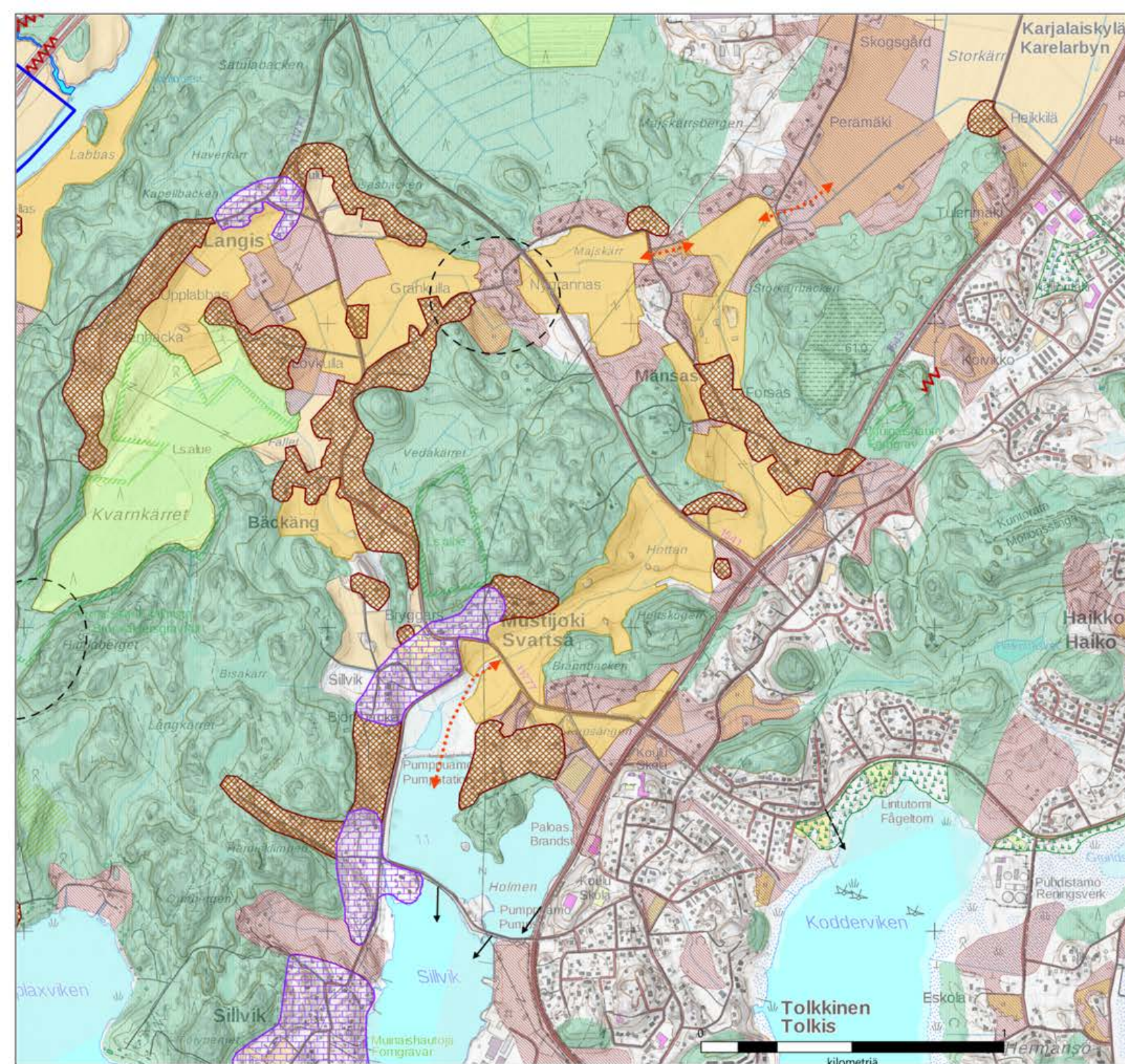
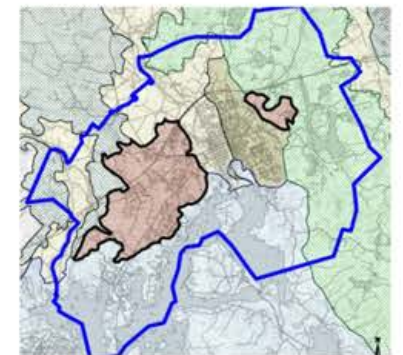
Maisemainventointi 2020 Landskapsinventering 2020

Maisemakuiva itäisellä Mustijoen ja Mänsaksen
laaksoissa

Landskapsbild av östra Svartså och dalarna i Mänsås

Merkinnät Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen ale
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggd område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskogning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmukohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmukohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

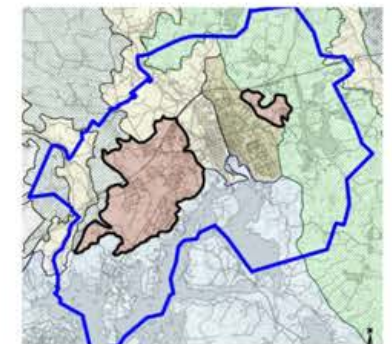

Maisemainventointi 2020
Landskapsinventering 2020

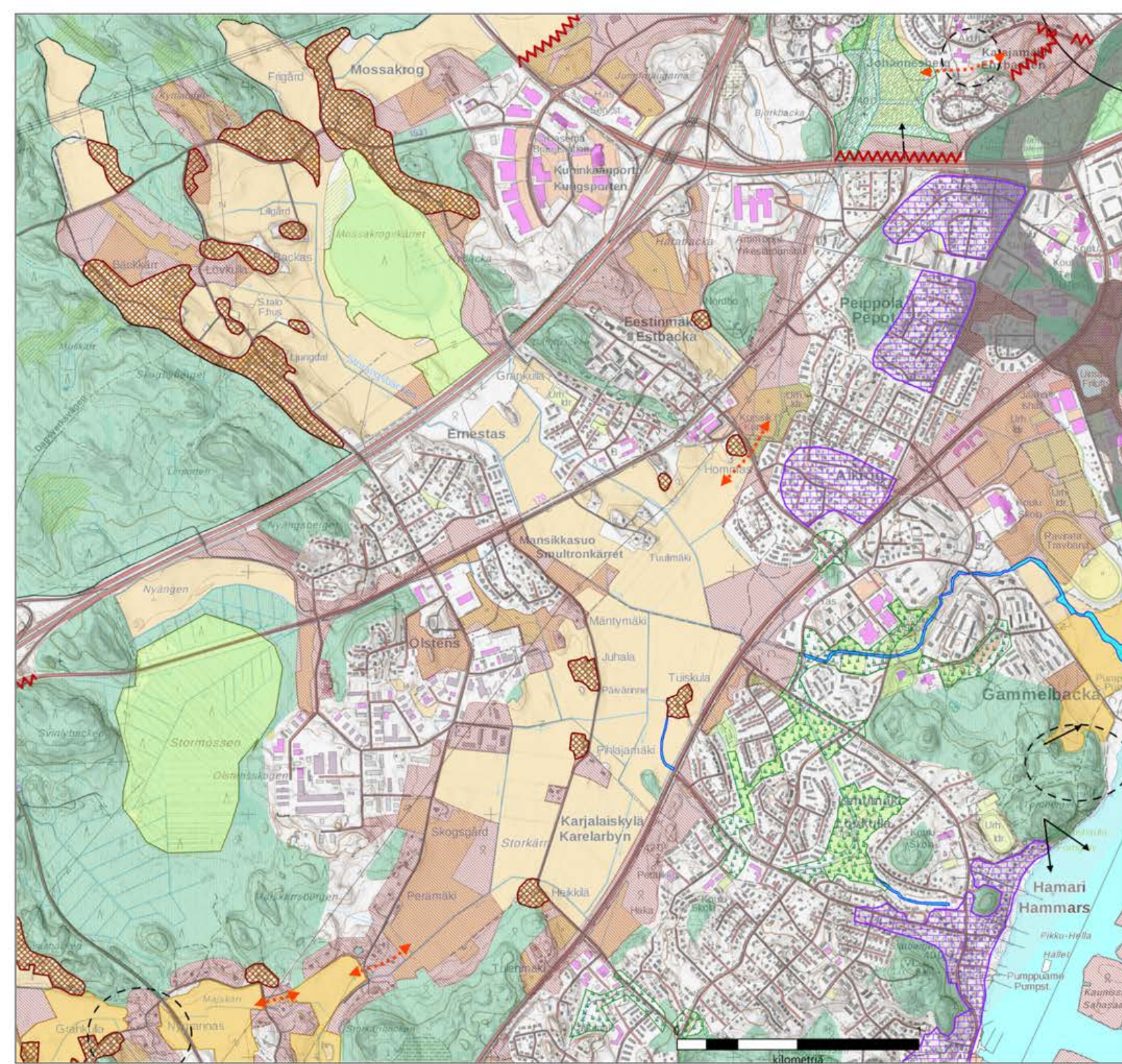
Maisemakuva Karjalaiskylän laaksossa
Landskapsbild av dalen i Karelarbyn

Merkinnät
Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen ale
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskovning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmu kohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmu kohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

0 1 2 kilometria

Arvot

Läntisellä pienten laaksojen alueella maatalousmaisemana suhteellisen ehjiä pieniä laaksoja on säilynyt Mensaksessa ja Mustijoen koulun sekä vanhan kylän ympäristössä. Kaupunkimaisemaksi muuttuneista laaksoista maisemallisesti ehjin ja vaikuttavin maisematila sijaitsee Pepotin laaksossa lähellä merenrantaa. Se on virkistyskäytön kannalta merkittävä ja sitä asukkaat arvostavat paikkaa hienona ympäristönä ja mielimaisemana. Gammelbackan puron luonnonmukaiseksi kunnostettu osa on ekologisesti ja sosiaalisesti merkittävä. Gammelbackan kerrostalolähiö ja Näsin pientaloalue ovat maakunnallisia kulttuuriympäristöjä. Näsin, Alkrogin, Peippolan, Hamarin taustan ja Uutelan vanhoilla väljillä omakotitaloalueilla on kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiekologian kannalta merkittäviä eloperäisiä maita, puutarhoja ja pihapuustoja.

ITÄINEN PIENTEN LAAKSOJEN ALANKO

Historia

Kuninkaan kartastossa 1780-luvulla näkyvät hyvin laakson sokkelomainen muoto ja laaksojen yhteys järvien välillä. Veckjärven rantaan liittyvissä laaksoissa oli asuinpaikkoja, kyläasutusta ja Domargårdin kartano. Karttaan ei ole merkitty kylää Veckjärven Hasselholmenilla, jossa on jäänteitä mahdollisesti keskiaikaisesta kylästä. Lillträsket on kartalla nykyistä laajempi ja sen nimi on Borgåträsk. Tie Staffakseen ja edelleen Domargårdiin kiersi järven eteläpuolelta.

Domargårdin kartano oli jo 1700-luvulla tunnettu edistyksellisestä maataloudesta ja mm. pähkinän viljelystä. Kaupunginhaan ja Pikkujärven laaksojen turve- ja liejusavimaita kuivatettiin 1800-luvulla, jotta laidun- ja viljelyaluetta voitiin laajentaa. Kartanolle rakennettiin uusi suurempi sisääntulotie Suurelta rantatieltä. Lillträsketin pintaa laskettiin räjäyttämällä laskuojan kallio-

kannasta matalammaksi. Peltoalueiden reunoille sijoitettiin tilakeskuksia, jotka toimivat maatiloina lähes koko 1900-luvun ajan. Rinteiden viljelykelpoisille reunoille sijoitettiin asutusta pienille palstoille. Niiden pihapiirien viljelmät ovat sittemmin lähes kokonaan metsittyneet.

Ensimmäiset huvilat rakennettiin Veckjärven rannalle 1900-luvun alussa. Vapaa-ajan asuntojen rakentaminen alkoi 1930-luvulla myös Tervajärven rannoilla.

Kaupunkikeskustan itäpuolella palstoitettiin Veckjärventien ja Vanhan Veckjärventien varsille omakotiasutusta ja asutustiloja. Vanhan kylän ja teiden varsien asutus on tiivistynyt vähitellen. Tiiviiden omakotitaloalueiden kaavoitus levisi savipohjaisiin laaksoihin 2000-luvulla, kun Puromäki ja Omenatarha kaavoitettiin. Kaatopaikan läheisyydessä uutta asutusta on vähän ja osa vanhoista asuinpaikoista on hylätty.

Kartta julkaistu teoksessa: Alanen, T. & Kepsu, S. 1989: Kuninkaan-kartasto Suomesta 1776–1805 – Konungens kartverk från Finland. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 505.

Maisemakuva vuonna 2020 itäisellä pienten laaksojen alangolla

Kaupunginhaan laaksoon liittyvää Lillträsket-järveä ympäröivä laakso on täysin muuttunut ja sekava rakentamisen, Loviisantien, maantäyttö-alueiden ja metsittymisen vuoksi. Tarmolan työpaikka-alue on laajentunut tasalaatuisena selän-teeltä laaksoon ja sen keskellä olevalle kallioiselle mäelle. Täyttömaakenttä ja ojien kaivuunmassat näyttävät maisemavaurioilta metsittyvässä laak-sossa.

Kaupunginhaan laakso

Skarpensintie on osa keskiaikaista Suurta ranta-tietä. Sen varrella yhä hahmotettavissa pieniä osia vanhasta kaupunginhaan kulttuurimaisemasta. Alue on muutostilassa rakentamisen ja metsitty-misen vuoksi. Yksikään vanhoista tilakeskuksista ei ole maataloustoiminnassa, eikä perinteisellä kulttuurimaisemalla ole edellytyksiä säilyä. Skar-pensissa laskee metsäiseltä selän-teeltä laaksoon luonnonmukainen puro, joka liittyy ojaverkkoon.

Ritan laakso

Ritan ja Domargårdin kartanon välinen laakso vaikuttaa pienipiirteiseltä ja polveilevalta, vaikka se on lähes neliökilometrin kokoinen. Kumpui-levien peltojen ja laakson työntyvien metsäisten mäkién vuoksi siihen muodostuu pienilmastol-

taan suotuisia osia. Maisemat avautuvat kerral-laan vain pieneltä osin. Laaksossa on kulttuuri-maiseman tilarakenne toistaiseksi hyvin säilynyt ja eheä, mutta sen luonne on täysin muuttunut. Pellot ovat heinä- ja kesantopeltoina ja pieni osa metsitty. Laakso vaikuttaa hylätyltä. Aukean reu-namilla näkyy pari autioitunutta rakennusta sekä muutamia vehreitä pihapiirejä. Vanhoista teistä on kehittynyt monilajisia kukkaniittyjä, joissa kulkee polku entistä ajouraa pitkin. Aikaisemmin maisemaa hallinnut Domargårdin kartanokeskus peittyy puuston taakse. Pohjoisessa häämöttävät Domargårdin kaatopaikan jätetäyttömäen harjal-la hakepuukasat ja halli.

Lillträsket peittyy puuston taakse

Lillträsket-järven vesipintaa ei näe ympäristön teiltä, sillä rannoille on kasvanut nuoret tiheät kuusikot ja lehtipuumetsiköt. Lillträsketin ympä-ristössä on happamia liejusavimaita. Kasvillisuus leviää kaivuutyön jälkeen hitaasti kaivantojen kohdalle.

Domargårdin, Staffaksen ja Hongaksen kartanoilla on eri- tyisarvoja

Domargårdin kartano sijaitsee kapealla laakson kannaksella Veckjärven, Ritan ja Lillträsketin laaksojen välissä. Kartanoympäristö on heiken-tynyt maiseman solmukohta. Kartano ei näy laaksoon, sillä kannas on metsitty. Kartanon kulttuurivaikutus erottuu heikosti läheisten met-sien reunoissa, joissa kasvaa pähkinäpensaita , tammia, sekä muutamia vierasperäisiä puulajeja. Entiseen pihapuistoon, talousrakennusten ympä-rille sekä rakennusten raunioille on kasvanut tiheää nuorta metsää. Paikoin kuusettuminen on vasta alkanut ja paikoin se on edennyt pitkälle. Staffaksentien varressa sijaitsevat Staffaksen ja Hongaksen kartano seka muutama vanha huvila. Niiden pihapiireissä ja lähiympäristössä on säi-lynyt piirteitä vanhoista puutarhoista. Maastossa on jäänteitä puretuista huviloista sekä asuin- ja taslousrakennuksista. Viljelyalueet, entiset hui-lapihat ja talouspihat ovat suureksi osaksi met-sittyneet, joten arvorakennusten maisemallinen merkitys on vähentynyt.

Domargårdin kartano peittyä puuston taakse.

Skarpensintien linja on peräisin keskiaikaiselta Suurelta rantatieltä. Tien ympäristö on muutostilassa metsien hakkuun, työpaikka-alueen rakentamisen ja peltojen umpeenkasvun myötä.

Kumpuilevaan metsämaastoon on rakennettu uutta asutusta vanhojen teiden varsille.

Kummuille ja laaksoihin rakennetut asuinalueet

Veckjärvellä on vanhaa kyläasutusta, johon liittyy pieniä peltoja, niittyjä sekä näkymiä järvelle. Vanhan Veckjärventien ja Veckjärventien varrella on kummuilla 1930-50-luvuilla rakennettuja, väljiä omakotitaloalueita. Vanhojen teiden varsilla on myös metsään rakennettua eri-ikäistä asutusta. Osalla tonteista on säilynyt kotitarveviljelyä ja osalle tonteista on sovitettu täydentävää rakentamista. Pihojen läpäisevät eloperäiset pinnat, pihapuutarhat ja pihapuustot ovat kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiekologian kannalta jossain määrin merkittäviä. Niiden vaikuttavuutta heikentää väljästi rakennetun ympäristön yleinen metsittyminen.

Puromäki ja Omenatarha ovat tiiviitä 2000-luvulla rakennettuja omakotitaloalueita. Niiden katukuvaa hallitsevat rakennukset. Puromäessä on säilytetty alueen läpi virtaava luonnonmukainen puro.

Tiemaisemat

Loviisantieltä näkyy metsittyntä laaksoa, täyttömaa-alueita ja hallimaisia rakennuksia. Skarpensintieltä aukeaa näkymiä niittyaukeille, jossa on hallirakennuksia, autiotaloja ja metsittyminen etenee. Vanha Veckjärventie ja Olofsbergintie ovat vanhoja kyläteitä, joiden varsilla on muutamia vanhoja pihapiirejä, uutta asutusta, metsiä sekä metsittyviä peltoja. Maastossa on jäljellä vanhoja tienpohjia, joilla kulkee polkuja. Domargårdiin johtaneen tien varrella on jäljellä muutamia kujannepuita.

Ojaverkko johtaa herkkään pienvesistöön

Alkuperäisen laakson eri osat kuuluvat samaan valuma-alueeseen. Selänteiden liepeillä on muutamia lähteitä ja rinteiltä laskeutuu muutamia luonnonmukaisia puroja. Laaksojen pohjalla on pääosin alkuperäisiin puroihin ja sarkaojiin pohjautuva ojaverkko. Ojat johtavat Lillträsketin kautta Veckjärveen ja edelleen Iolanjokeen. Kaupunginhan ja Loviisiantien varren laaksoissa on pohjavesi paikoitellen korkealla, valtaojan pituuskaltevuus vähäinen eikä ojaverkko pysy toimivana. Laakson pohja on tasaista pehmeää maata ja paikoin hapanta liejusavea. Maan täyttö Loviisiantien varressa on johtanut ojan siirtoon ja sen pituuskaltevuus on entistä vähäisempi.

Lillträsketin laakso on muodoltaan kaunis. Järvi ja Domargårdin kartano ovat puustojen ympäröimiä, eikä niitä näy pelloille.

Lillträsket on soistuva järvi. Vesi virtaa ojaa pitkin metsittyneessä laaksossa. Kalliokannaksen kohdalla oja kulkee räjäytettynä pienessä kanjonnissa. Moreenimaalla oja kulkee luonnonmukaisena purona. Ojan- ja puronvarret ovat tiiviisti metsittyneet ja kulkukelvottomia. Veckjärventien ja järven välillä oja kulkee niityllä.

Kaivutöissä paljastuva sulfaattisavimaa muuttaa huleveden erittäin happamaksi. Hapan hulevesi on vaikuttanut hyvin haitallisesti Veckjärven pienvesistön ekologiseen tilaan.

Viherrakenne

Laaksojen metsittyvät ja rakentuvat entiset viljelyaukeat eivät muodosta maisemallisesti merkittävää viherrakennetta. Harjumoreenialueen metsäinen rinne muodostaa laaksoille taustaa lännessä ja järviylängön metsät idässä ja pohjois-

sessä. Selänteiltä laskevat purot puustoineen ovat kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä. Hiekkamoreeniselänlehtellä imeytyy vettä, josta osa purkautuu pintaan laakson liepeillä lähteinä. Laakson lievetä seuraa paikoin oja, joka kuivaa lähteellistä vyöhykettä. Tämä lähteellinen vyöhyke on metsittynyt ja voi kehittyä luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäväksi kulttuurilehdoksi. Vanhat laaksojen valtaojat muodostavat ekologisesti heikon pienvesistön, joka on altis hulevesien happamuudelle ja epäpuhtauksille. Happamien maiden kaivutyöt aiheuttavat riskin Veckjärven herkälle pienvesistölle. Ojien varsille kasvanut nuori puusto sekä laaksopainanteiden metsiköt muodostavat paikoin reunavyöhykkeitä ja nuoria metsiä, jotka toimivat ekologisina käytävinä ja elinympäristöinä kehittyvälle kaupunkiluonnolle.

Lillträsketin rantojen soistumat ja metsäiset rantavyöhykkeet ovat tärkeitä alueen ekologian, vesitalouden ja kaatopaikan suotovesien puhdistumisen kannalta. Lillträsketin lasku-uoma Veckjärveen on ekologinen käytävä järvien välillä.

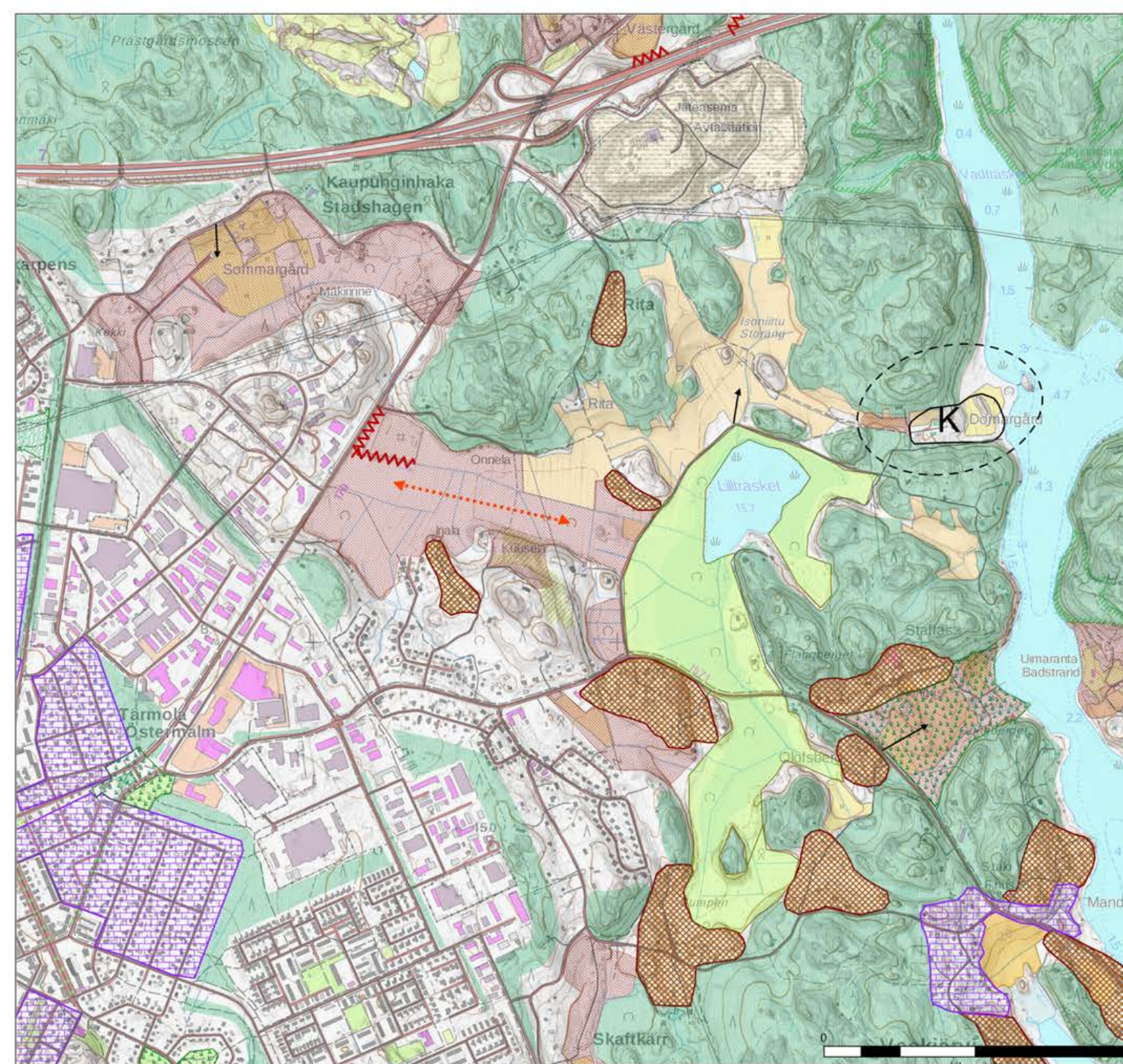
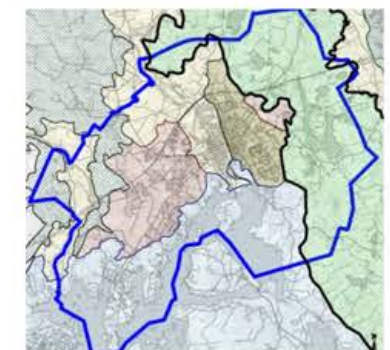
Domargårdin, Staffaksen ja Hongaksen kartanoympäristöissä, Lillträsketin laakson pohjukassa ja Veckjärven rantojen viljavien laaksojen liepeillä on vähän vanhaa asutusta. Niihin liittyy kaupunkiekologian kannalta merkittäviä vanhoja puutarhavyöhykkeitä, puolikulttuuribiotooppeja ja eloperäistä puutarhamaata.

Maisemainventointi 2020 Landskapsinventering 2020

Maisemakuva itäisellä pienten laaksojen alangolla
Landskapsbild av de östra små dalarnas lagland

Merkinnät Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen alue
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, besökning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen puro-ouma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmukohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmukohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
kilometria

Arvot

Itäisellä pienten alankojen alueella Domargårdin, Hongaksen ja Staffaksen kartanot ja vanhat huvilat ovat kulttuurihistoriallisesti merkittäviä. Niiden ympäristössä on säilynyt piirteitä vanhoista puutarhoista sekä kulttuuriympäristöihin liittyvää luonnon monimuotoisuutta.

JÄRVIYLÄNKÖ

Maiseman rakenne

Porvoonjokilaakson ja Iolanjokilaakson välissä on yhtenäinen kalliomereniselänne, jonka laaksopainanteissa on pieniä järviä ja lampia. Tämä järviylänkö on noin 40 neliökilometrin laajuinen ja Kevätkummun ja Sannaisten välissä noin 5 kilometriä leveä. Pohjoisessa järviylänkö päättyy Viksberginjärveen ja Eriksdahlin peltoaukeaan, joka liittyy Iolanjokilaaksoon. Metsäyhteys jatkuu kuitenkin pohjoiseen Kerkkoon metsiin. Etelässä Stensbölen pellot erottavat järviylängön rannikon selänneistä. Stensbölen ja Karhukorven metsissä rannikon ja järviylängön selännejaksot liittyvät saumattomasti toisiinsa. Meren vaikutus pienilmastoon vähenee etäisyyden kasvaessa rannasta.

Järviylängölle ovat tyypillistä laajat mäkit mooreenimaat ja havumetsät. Lakialueilla erottuu paljon pieniä avokallioita. Painanteissa ja järvien rannoilla on metsäisiä turvemaita. Alueella on vain kolme savipohjaista laaksoa, joissa maanviljely on ollut mahdollista. Niissä viljellään edelleen muutamia peltoja, mutta pääosa kasvaa nuorta lehtipuuvältaista metsää, istutusmänniköitä tai -kuusikoita.

Järviylängöllä on kolme murroslaaksoa. Ylängön keskellä on hyvin jyrkkäpiirteinen 7 km pitkä murroslaakso, jonka reunoja rajaavat komeat 10-30 metriä korkeat kalliojyrkänteet. Sen eteläpäässä sijaitsee Veckjärven kanjoni, joka on noin 3 km pitkä ja 100 m leveä. Keskiössä murroslaakso risteää savipohjaisen laakson kanssa. Sen kohdalla sijaitsee Veckjärven luusua ja umpeen kasvanut pohjukka. Murroslaakson pohjoisosa on noin 2 km pitkä kapeikko, jossa kulkee Loviisantie. Veckjärven laskuoja juoksee kapeikossa luonnonmukaisena purona ja laskee Iolanjokeen. Järven luusuassa se on suoritettu valtaojaksi. Kaksi muuta murroslaaksoa ovat matalampia eivätkä yhtä selkeitä. Toinen sijaitsee Karhukorven metsässä. Epoon ja Yliken välinen murroslaakso on osittain viljelyssä ja sähkölinjan johtokäytävänä.

Maiseman historiaa

Järviylängöllä tunnetaan merkkejä varhaisesta viljelystä, laiduntamisesta ja asutuksesta ainoastaan Veckjärven rannoilla. Hasselholmenilla on kiviaitoja ja kymmeniä eri kokoisia raivausröykkiöitä ja paikka muistuttaa keskiajalla autioituneita kyliä. Kuninkaankartaston mukaan 1700-luvun lopulla asutus sijaitsi yhä Veckjärven rannalla, jossa oli

Domargårdin kartano ja jo 1500-luvulla tunnettu kylä. Veckjärven pohjoispäässä oli savipohjaisen laakson reunalla kaksi asuinpaikkaa sekä krouvi. Ne sijaitsivat Keskiaikaisen Suuren rantatien varrella. Tie kulki järviylängön poikki seuraten savipohjaisen laakson reunaa ja murroslaaksoa. Järviylängöllä oli vain yksi torppa. Se sijaitsi Papinjärven ja Karijärven välisellä kannaksella.

Senaatinkartta, joka on laadittu 1870-luvulla, esittää järviylängön havumetsänä. Papinjärven savipohjaisessa laaksossa ja muutamassa kallioalueen turvepohjaisessa laaksopainanteessa oli vähäpuustoisia puoliavoimia niittyjä, mutta ei peltoja eikä uutta asutusta. Suuren rantatien varrella oli laakson reunalla krouvin kohdalla tila. Laaksoon siirrettiin tilakeskuksia Iolanjokilaakson Munkkalan kylästä uusjaossa vuonna 1900.

Metsät

Metsäinen järviylängö on tärkeä, yhtenäinen ja laaja metsäalue Porvoossa. Iolanjokilaakson maisemissa metsä on merkittävä, sillä se muodostaa viljelyaukeiden reunoja ja taustoja. Metsäylängö rajaa aukeaa maisematilaa myös savi-pohjaisessa laaksossa, jossa sijaitsevat Rita Golf ja Loviisantie.

Metsämaisemat ovat järviylängöllä paikoin selkeitä ja paikoin sekavia. Metsät ovat talousmetsiä ja niiden hoito on vaihtelevaa. Maanomistajia on paljon ja metsäpalstat ovat yleensä pitkiä ja kapeita. Maaston luontainen kasvupaikkojen kirjo ei erotu laajoilla alueilla, sillä viime vuosikymmenien aikana tehdyt avohakkuut ovat suoralinjaisesti rajattuja. Päätehakkuiden jälkeen syntyneet nuoret sekametsät ovat tasalaatuisia, vaikeakulkuisia tiheikköjä, eikä niiden lajistoa ole harvennuksilla ohjattu. Moottoritien ja sähkölinjan suoralinjaiset aukot ulottuvat koko metsäalueen poikki.

Kuivilla lakialueilla kasvaa eri-ikäisiä mäntyvaltaisia metsiä ja paikoin nuoria tiheitä koivikoita. Tuoreilla moreenimailla on nuoria sekametsätiheikköjä, eri-ikäisiä kuusivaltaisia puustoja ja muutamia hyvin hoidettuja varttuneita män-

niköitä. Laaksoihin on istutettu kuusikoita ja männiköitä. Papinjärven ja Viksbergin kartanon välisessä laaksossa on entisillä puutarhapalstoilla pieniä vierasperäisten puulajien istutuksia. Viljelystä vapautuneilla laaksopainanteilla on myös luontaisesti kasvaneita tiheitä nuoria sekametsiä.

Metsäiset kalliopainanteet Myrskyläntien varressa

Myrskyläntien varressa on noin 1,5 km moottoritiestä pohjoiseen noin 7 hehtaarin kokoinen lämmin laaksopainanne. Avohakkuu tuo esiin painanteen kallioiden reunat. Kartan mukaan laaksossa on soistuma, mutta maasto ei vaikuta kostealta. Painanteen luontainen laskupuro suuntautuu Karjalaiskylän laaksoon, Myrskyläntien länsipuolelle.

Myrskyläntien itäpuolella on noin 200 m moottoritiestä pohjoiseen avokallioiden välissä noin 40 hehtaaria laajuinen suhteellisen tasainen metsäalue 'Haavistonmäki'. Moottoritien melu ei kantaudu kallioiseen metsämaastoon. Metsä on hyvin hoidettua, eri-ikäistä ja mäntyvaltaista. Pieneen suopohjaiseen painanteeseen, Prästgårdsmosseniin, on hiljattain tehty avohakkuu. Metsän läpi kulkenut ulkoilureitti on katkennut hakkuutähteiden vuoksi.

Moottoritien pohjoispuolella on noin kilometrin mittainen avoin laakso, jonka peltoaukeat tuovat esiin maaston kauniin muodon. Laakson maisematila on melko ehjä, vaikka Loviisantie kulkee sen poikki ja hallitsee äänimaisemaa. Laakso on luonteeltaan muuttunut, sillä osa laaksosta on golfkenttää, osa peltoa ja osa metsittyä. Maisematilan länsiosan rajaus on epäluonteva ja rikonainen sillä asuintilojen liepeet metsittyvät ja moottoritien penkka ja melu vaikuttavat maisemaan. Kiintopisteinä aukealla ovat Heikkilän ja Grönkullan tilakeskukset sekä metsäiset kukkulat ja kummut, joilla on purettujen rakennusten kivijalkoja. Veckjärven luusuan rannassa sijaitsevalla pienellä kummulla on kivijalkojen lisäksi säilynyt hylättyyn pihapiiriin liittyviä istutuksia. Maisemallisesti ehjin osa laaksosta sijoittuu tilakeskusten ja hylättyjen asuinpaikkojen välille.

Laaksossa on liejusavi- ja turvepeltoja. Alavat peltomaat ovat kosteita. Veckjärven laskuojan lähellä turvemaat ovat metsittymässä. Kaatopaikan suotovesialtaan vieressä on koirien koulutus-kenttä ja metsittyvä peltolohko.

Järvylängöllä on kapeita murroslaaksoja. Sähkölinjan alla oleva kapea kalliokanjoni erottuu metsämaisemassa, sillä johtokäytävä pidetään avoimena ja kanjonissa kulkee metsäautotie.

Lovisantien ja Veckjärven laskupuron välissä on turvepohjaisia peltoja. Kummuilla sijaitsee tilakeskuksia ja hylättyjä asuinpaikkoja.

Lovisantieltä näkyy avoimeen laaksoon, jossa on golfkenttä ja metsittyviä peltolohkoja uusien rakennuspaikkojen ympärillä.

RitaGolf

Golfkenttä on sovitettu selänteiden reunaan niin, että aukeat maisematilat nousevat laaksosta rinteille ja mäkien avokallioille. Mäntyjä ja metsäsäarekkeitä on säilytetty tilaa jakamassa ja uudet istutukset ovat luonnonmukaisia. Vain pysäköintipaikka on toteutettu maiseman muodoista ja mittakaavasta poikkeavana kenttänä.

RitaGolfin alueella on kalliomännikössä 2010-luvulla rakennettua asutusta, jolla on kalliomaastoon ja männikköön liittyvä erityinen luonne. Asuinrakennukset on sovitettu maastoon luontevasti ja avokallioita on hyödynnetty pihapintoina noin 3000 m² kokoisilla tonteilla. Pihapuustona on säilytetty alkuperäinen mäntypuusto, ja pihat ovat metsäpuutarhan periaattein istutettuja. Sadevedet on ohjattu maastoon kasvillisuuden käyttöön, joten metsäpuutarhat ovat vehreitä ja puusto hyväkuntoista.

Papinjärven, Karijärven ja Ytterträsketin kolmio

Papinjärvi entisine rantapeltoineen muodostaa noin neliökilometrin kokoisen laakson selänteiden keskelle. Laakson ja metsätien varren asutuksen maisema ovat muutostilassa. Laaksossa ei ole säilynyt maanviljelysvaiheen maisematilaa. Metsittyminen on muuttanut asutun ja viljellyn

alueen suhteen sekavaksi ja tasalaatuiseksi. Laaja vanhojen maatalouskoneiden varastoalue peityy pusikoihin. Papinjärvi ei ole maisemallisesti näyttävä, sillä laaja ruokovyöhyke peittää veden näkyvistä. Järven rannoilla on metsittyneitä turvemaita. Yksi toimiva pientila viljelee muutamia peltoja Papinjärven eteläpäässä.

Papinjärven pohjoisrannan kummalla on Koivumäen tilakeskuksen pihapiirissä puutarha ja rikkaa niittyajastoa. Koivumäentie sijoittuu järven rantaan huonosti kantavalle pehmeälle pohjalle. Koivumäen vanha tilustie kulki Papinjärven koillisrannalla kivisen metsämaan ja metsittyneen pellon rajalla. Se erottuu maastossa kuluneena ulkoilu- ja ratsupolkuna. Papinjärveltä pohjoiseen Viksberginjärvelle suuntautuva kapea, kauniisti kumpuileva laakso on metsityksessä umpeen. Muutamia vierasperäisiä puita on jäänteinä puutarhapalstoista. Vanha Viksbergiin johtanut tilustie on käytössä ratsupolkuna. Papinjärven itäranassa on jyrkkiä kallioisia ja kuusikkoisia rinteitä.

Papinjärven ja Karijärven välisellä kannaksella on heikentynyt maiseman solmukohta. Kannaksen maisemallista vaikutelmaa heikentää metsittyminen, pihapiirien rajaukset ja näkymien umpeutuminen. Pientilan pihapiirissä on säilynyt vanhoja rakennuksia, perinteisen pihapuutarhan piirteitä,

perinnekasvillisuutta sekä pihaketo. Pienet pellot Karijärven puolella ovat metsityksessä. Eteläpuoleinen pelto on niitetty, mutta niittosängessä on paljon kuusen taimia. Kannakselle johtava tie on Karijärven kurssikeskuksen kohdalla jyrkkä.

Karijärven kurssikeskus sijaitsee komeasti jyrkkien rantarinteiden päällä. Vanha hirsimaja on hyvin säilynyt ja lakialueen männikkö on hoidettua kaunista ulkoilumetsää. Kurssikeskuksen pihapiiri on osittain metsittyneenä. Sen ympäristössä on pienialaisia vanhoja kuusikoita.

Karijärven ja Ytterträskin välissä on loivapiirteinen laakso. Maaston muoto näkyy tuoreen avohakkuun vuoksi hyvin. Ytterträskin rantarinteet ovat pääasiassa loivia ja kallioiset ylärinteet suhteellisen jyrkkiä. Sähkölinjan vuoksi hakattu aukko avaa näkymät jyrkkäpiirteisille kallioille. Metsätie kulkee kapeassa kalliosolassa ja liittyy vanhaan tieuraan Papinjärven pohjoisrannalla. Teitä käytetään ulkoiluun ja ratsupolkuina.

Viksberginjärven eteläranta

Viksbergin tilakeskus on hyvin säilynyt vanha miljö, jossa on asuinrakennuksia sekä ratsastustoimintaa. Vanhat rakennukset on sijoitettu maisemallisesti merkittävälle kohdille lähelle järven

Golfkentän keskellä on pieni omakotitaloalue, jolla on poikkeuksellinen metsäpuutarhan ilme.

Kannaksen tilan pieneltä pellolta näkyy Papinjärvelle.

Papinjärven laaksossa on tilakeskus, jonka pelloista viljellään enää pientä osaa.

Loviisantieltä aukeaa näkymä pienen laakson turvepohjaisille pelloille ja Grönkullan tilakeskukseen, joka siirrettiin isojaon yhteydessä Munkkalan kylästä.

rantaa ja kummuille. Tallin ympäristö, aitaukset ja laitumet muodostavat edustavan kokonaisuuden. Mäellä sijaitsevien sivurakennusten ympärillä kuusettuminen on pienialaista. Viksberginjärven rannassa on hieno maisematila, sillä loivien rantojen pellost ja laitumet liittyvät järven maisematilaan. Maisematila jatkuu vähän matkaa avoimena etelässä kapenevaan laaksoon.

Metsien asutus

Järviylängön metsät eivät enää ole asumattomia. 1990-luvulta alkaen on laaksopainanteiden reunoille syntynyt vanhojen paikallisteiden varsille harvaa asutusta ja usean talon ryhmiä. Joitakin omakotitaloja on rakennettu myös metsän sii-

mekseen rinteille, mutta ei lakialueille. Metsäalueella on myös loma-asuntoja. Niitä on eniten lampien ja järvien lähellä.

Tiemaisemat

Moottoritie ja sen liittymät leikkaavat selänteesen kanjoneita. Laakson kohdalla moottoritie on korkealla penkalla, joten melu kantautuu kauas. Moottoritie ylittää korkeilla silloilla sekä Ilolanjoen että Veckjärven.

Keskiaikainen Suuri Rantatie on yhä käytössä ja mutkittellee selänteen eteläreunalla nykyisenä Karijärventienä ja Vadetintienä. Vanhat paikallistiet, Epoontie, Veckjärventie ja Myrskyläntie, kulke-

vät järviylängön poikki maaston muotoja seurailleen. Niiden varsilla on selvä metsäinen luonne. Loviisantie kulkee suhteellisen suorana laakson poikki, ja siltä aukeaa näkymät golfkentälle ja kumpuileville pelloille. Papinjärvelle johtava tie mutkittellee tiheässä metsässä. Sen varrella on suhteellisen paljon asutusta, joka pilkottaa tielle tiiviiden pihapuustojen lomasta. Karhukorventie ja järvien rantojen asuintiloille johtavat ajotiet ovat pääasiassa vanhoja ja linjattu maaston muotojen mukaan. Niillä on vahva metsäinen luonne, jota korostaa muutama näkymä pienelle peltoaukealle.

Metsätyypit vaihtelevat Järviylängön pienipäirteisessä maisemassa. Monet hakkuunaukeat on linjattu suoraviivaisesti tilusrajoja myöten. Veckjärven rannassa on uimapaikka ja soutajien laitureita.

Järvet, purot, ojat ja suot

Veckjärven pienvesistö on maisemallisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti arvokas. Veckjärven luusua sijaitsee murroslaaksossa kohdassa, jossa viljely laakso liittyy murroslaaksoon. Lasku-uoma on viljelyalueen kohdalla kaivettu ojaksi soistuneelle vesijättömaalle ja sen ympäristö on metsittynyt nuoreksi lehtipuuvaltaiseksi tuomilehdoksi. Läheisiä turve- ja liejusavipohjaisia peltoja viljellään. Kaatopaikan suotovesialtaan tummaa, pistävästi haisevaa vettä valuu ojaan, joka johtaa Veckjärven laskuojaan. Valtaoja laskee luonnonmukaiseen Vadebäckenin puroon ja edelleen Ilolanjokeen. Purolaaksossa on metsittyneitä

peltoja ja lehtometsiä, jotka ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita.

Järviylängön soistuneet painanteet ovat ojitettuja. Metsäojat ja muutamia luontaisia puroja sekä noroja laskee Veckjärven pienvesistön kautta Ilolanjokeen. Ylängön pohjoisosan pienet järvet Karijärvi ja Papinjärvi ovat rehevöityneet. Ytterträsket on pieni ja syvä metsäjärvi, joka on humuspitoinen ja mustavetinen. Ne laskevat Viksberginjärven ja Eriksdahlin kautta Ilolanjokilaakson oja verkkoon.

Tervajärvi on suosittu virkistyskäytössä ja siellä on yksi yleinen uimaranta. Veckjärvellä on kaksi yleistä uimarantaa. Staffaksen rannalle on lyhyt

pyöräilymatka, mutta Hasselholmenin uimaranalle on kierrettävä Sannaisten kautta.

Viherrakenne

Järviylänkö muodostaa on laajan ja varsin yhtenäisen metsävyöhykkeen rannikon metsäselänteen ja pohjoiseen jatkuvien selännemetsien välillä. Eteläosassa ovat laajat luonnonsuojelualueet ja pohjoisessa talousmetsiä, joissa on suuria hakkuunaukeita. Metsää katkovat sähkölinjat, moottoritie ja paikalliset tiet. Veckjärven rannat ja laskupuron varret muodostavat merkittävän ekologisen käytävän.

Järviylängöllä on laajoja männiköitä. Niistä osaan on tehty laajoja avobakkuita. Joitakin männiköitä hoidetaan jatkuvan kasvatuksen mukaan, jolloin niissä säilyy männikön vaikutelma ja puusto on ikärakenteeltaan vaihteleva. Painanteisiin on kasvanut pienialaisia lehtipuutibeikkejä.

Ulkoilureitit ja puistokäytävät

Kaupungin itäpuolella puistokäytävät johtavat Kevätkummusta, Kevätlaaksosta ja Tarkkisista Humlan ulkoilureitille. Reitti kulkee latuna ja polkuina vanhoja metsäteitä seuraten Stensbölen suojelualueilla ja kaupungin omistamissa virkistymetsissä. Reitti jatkuu Virvikiin järviylängön poikki.

Järviylängön metsissä on kattava maaston muotoja seuraavien metsäautoteiden verkko. Vain pari metsätietä on linjattu suorita tilusrajoja myöten. Metsäautotiet ja tilustiet ovat rakenteeltaan pääasiassa maaston moreenia. Karkeaa mursketta on käytetty vain muutamassa kohdassa tien pintana ja penkereissä. Hienojakoisen pinnon osuudet sopivat hyvin pyöräilyyn ja ulkoiluun. Järviylängön eteläosassa metsäautotiet johtavat lakialueille eivätkä muodosta verkostoa.

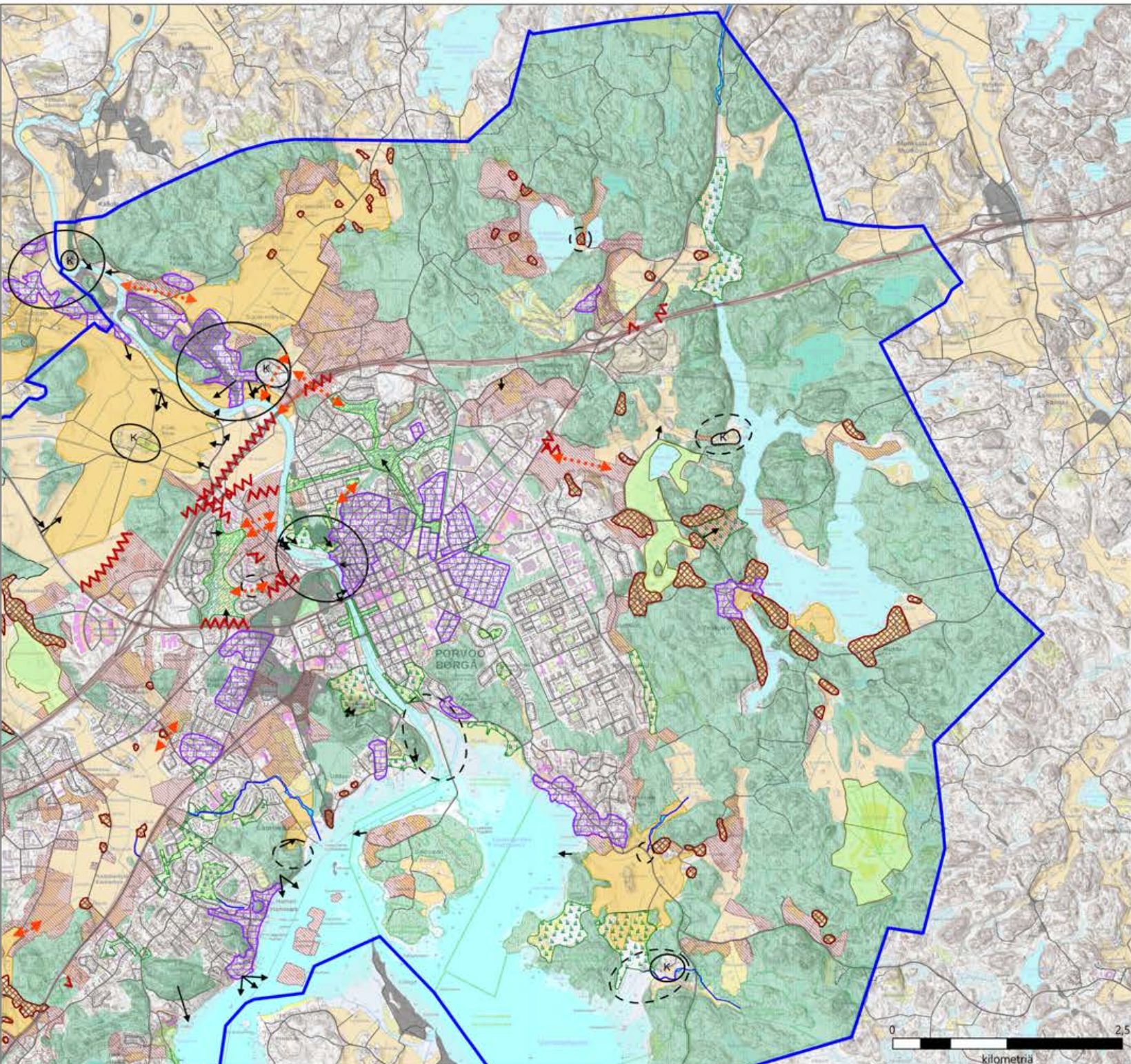
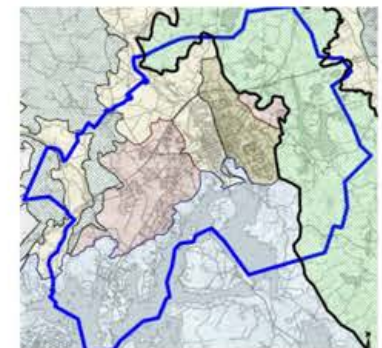
Ylängön pohjoisosassa metsäautotiet muodostavat verkoston ja rengasreitit, joita käytetään ratsupolkuina ja maastopyöräilyyn.

Moottoritien lähellä on ulkoiluun sopivia polkuja vähän, vaikka moottoritien ali pääsee kahta käytävää pitkin. Polkujen umpeenkasvuun lienevät syynä hakkuut, jotka ovat katkaisseet vakiintuneita polkuja ja muuttaneet maaston vaikeakulkuisiksi. Golfkenttää ei pääse kiertämään polkuja pitkin.

Maisemainventointi 2020
Landskapsinventering 2020
Maisemakuva järviylängöllä
Landskapsbild av sjöplatån

Merkinnät
Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Vanhojen pihapuutarhojen ale
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantzonen
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskogning eller betesmark
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen puruoma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Maisemallisesti arvokas solmukohta
Landskaplig värdefull knutpunkt
- Heikentynyt maisemallinen solmukohta
Försvagad landskaplig knutpunkt
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

Arvot

Järviylängön yhtenäisellä metsäalueella on merkitystä luonnon monimuotoisuudelle ja virkistyskäytölle. Ekologisesti tärkeimpiä ovat pienvesistöt, purolaaksot, lehtomaiset reunavyöhykkeet ja vanhojen puustojen metsiköt. Veckjärvi on maisemallisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti arvokas. Tervoajärvi on virkistyskäytön kannalta merkittävä. Papinjärven ja Karijärven välisellä kannaksella on heikentynyt maiseman solmukohta, jossa on vanhan pientilan pihapiiri.

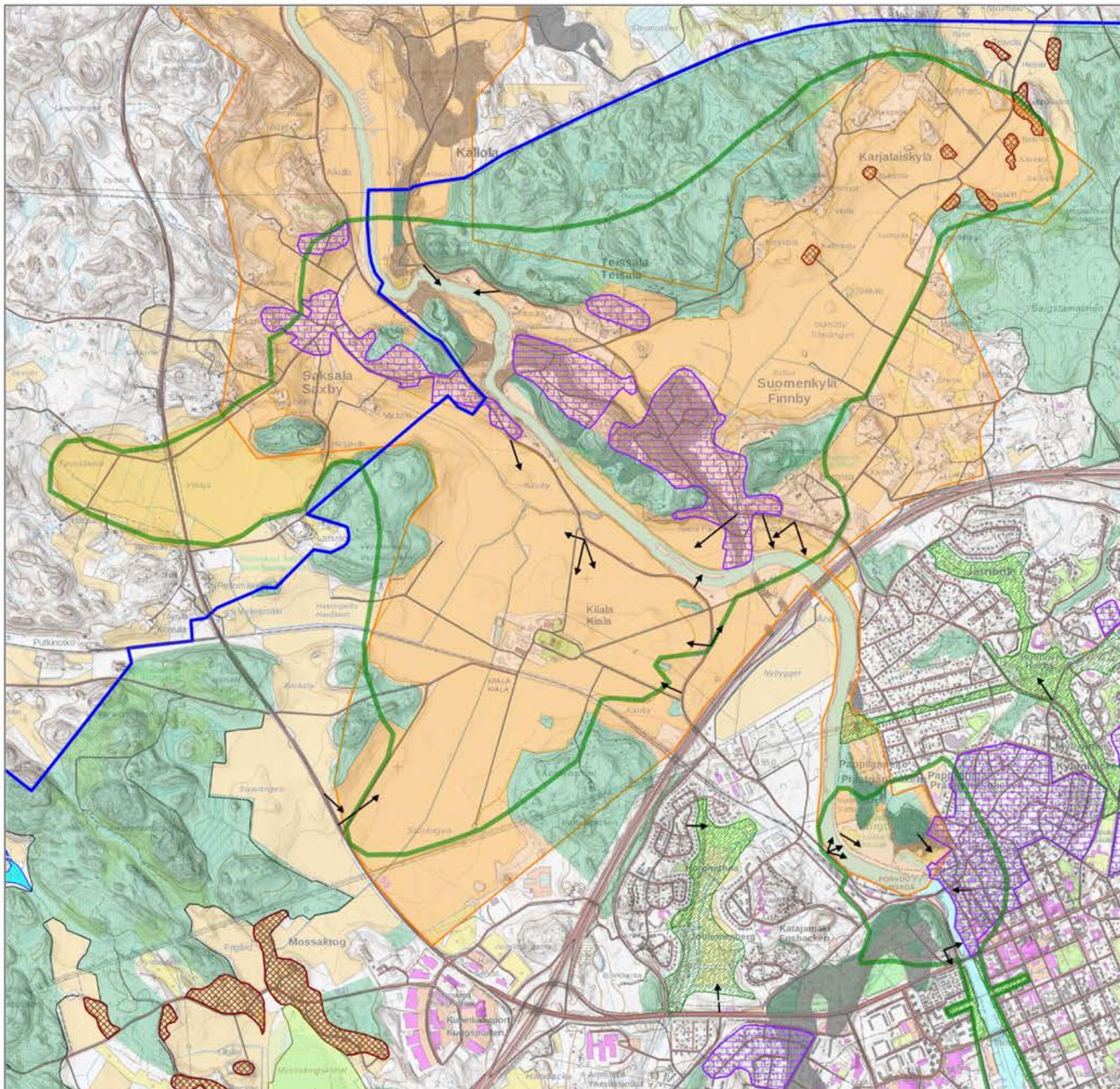
KOLMAS OSA - SYNTEESI MAISEMAKUVASTA JA VIHERRAKENTEESTA

Kolmas osa on yhteenveto edellisestä osasta. Ensimmäiselle kartalle on koottu alueet, joilla on maisemallisia erityisarvoja. Merkittävimmät maisemalliset arvot kuvataan tekstissä. Toisella kartalla esitetään maisemallisesti heikot alueet, joilla maisemakuva on ristiriitainen, häiriintynyt tai metsittymisen vuoksi muuttuva. Kolmanneksi tarkastellaan nykyistä viherrakennetta. Se koostuu puistoista, liikuntapaikoista, luonnonmukaisista viheralueista, viljelyaukeista ja selänneiden metsistä sekä luonnonsuojelualueista. Neljännä tarkastellaan sinirakennetta, jonka muodostavat suot, ojaverkko, pienvesistöt ja vesialueet. Nämä on esitetty viidennellä kartalla yhdessä siniviherrakenteena.

Maisemallisesti arvokkaat alueet Landskapsmässigt värdefulla områden

Porvoon jokilaakson merkittävät peltoaukeat
Borgå-ådalens betydelsefulla åkeröppningar

Merkinnät Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Valtakunnallisesti arvokas alue Porvoon jokilaakso
Nationellt värdefullt område Borgå ådalen
- Maisemallisesti arvokas alue
Landskapsmässigt värdefullt område
- Maisemallisesti varsin eheä arvokas alue
Landskapsmässigt ganska intakt värdefullt område
- Vanhojen pihapuutarhokien alue
Område för gamla gårdsträdgårdar
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantzonen
- Viherialue ja puisto
Grönområde och park
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
- Harju
Ås
- Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
- Kartano
Herrgård
- Tie
Väg

An aerial photograph of a river valley. A winding road follows the left bank of a river that flows from the background towards the foreground. The landscape is a mix of green fields, brown plowed earth, and dense forests. In the distance, a small village with several buildings is visible. The sky is filled with white and grey clouds.

Alueet, joilla on maisemallisia erityisarvoja

Kiialan peltoaukea Porvoon- jokilaaksossa

Kiialan kartanon ympäristössä, Suomenkylän rantarinteessä ja Saksalan kylällä on laaja vanha viljelyaukea edustava, yhtenäinen ja hyvin säilynyt. Pellot ovat yhä viljelyssä ja avoimen maise-

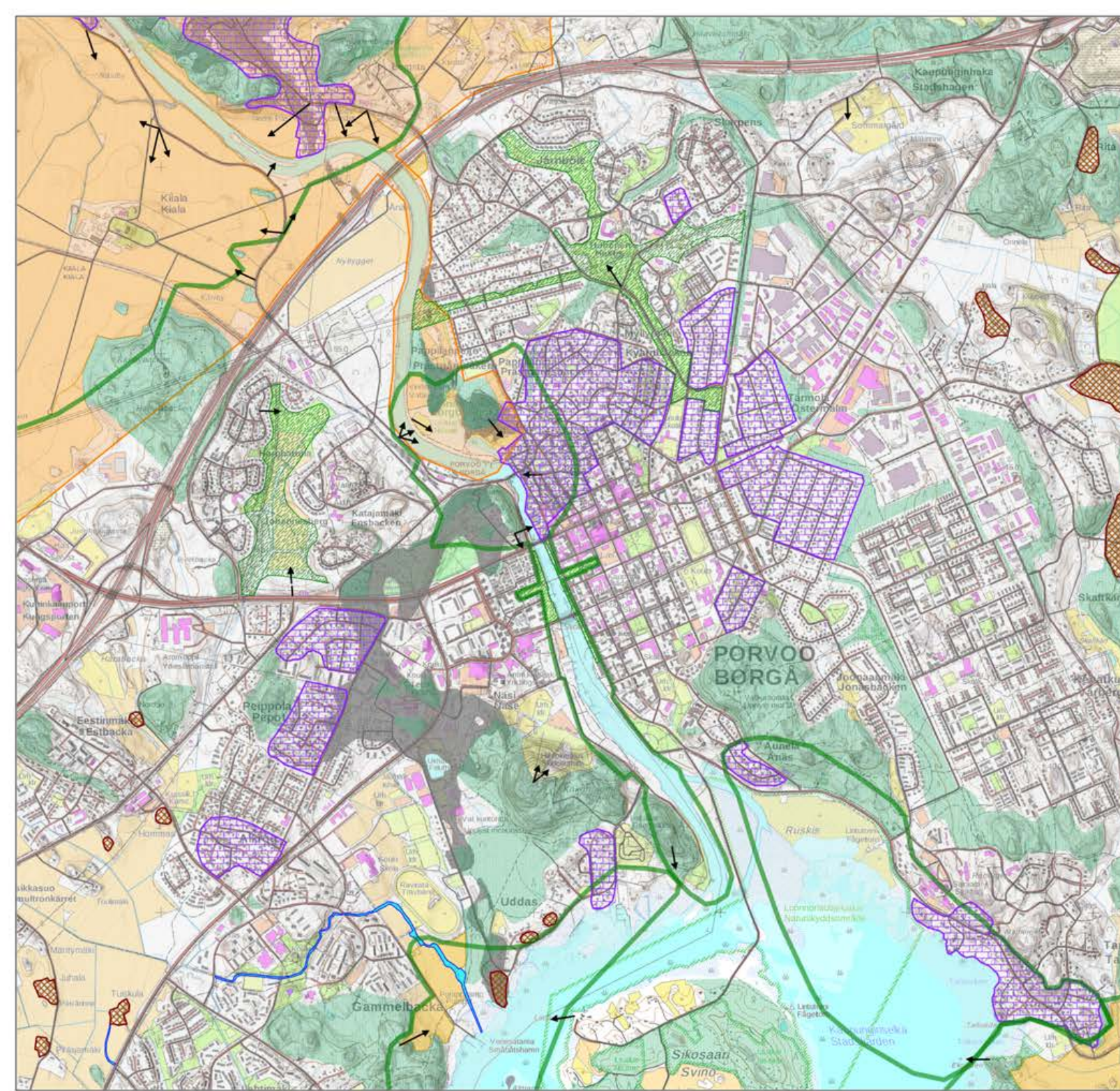
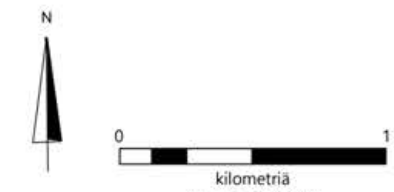
matila muoto, rajaus, jäsentyminen, kiintopisteet sekä pinnan muoto noudattavat joen suunnassa maaston luontaisia piirteitä. Viljelyaukealla ja sen reunoilla näkyy ainutlaatuisen pitkä kulttuurihistoria. Esihistoriallisia muinaisjäännöksiä on useita ja niiltä on yhä näköyhteyksiä laakson yli. Useat historialliset kohteet, kuten Kiialan ja

Bergstan kartanot, vanhat kylät, rakennuskanta ja tiestö ovat monilta osin säilyneitä. Historian kerrokset ja luonnonpiirteet ovat helposti hahmotettavissa ja ne kertovat kartanokulttuurista, varhaisesta teollisuudesta sekä kyläasutuksen historiasta. Maisemaa arvostetaan maisemakyselyn perusteella kauniina viljelymaisemana.

Maisemallisesti arvokkaat alueet Landskapsmässigt värdefulla områden

Porvoon jokilaakso kaupungin keskustassa
Borgå-ådalen i stadens centrum

- Merkinntät
Beteckningar**
- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
 - Valtakunnallisesti arvokas alue Porvoon jokilaakso
Nationellt värdefullt område Borgå ådalen
 - Maisemallisesti arvokas alue
Landskapsmässigt värdefullt område
 - Maisemallisesti varsin eheä arvokas alue
Landskapsmässigt ganska intakt värdefullt område
 - Vanhojen pihapuutarhokjen alue
Område för gamla gårdsträdgårdar
 - Rakennettu alue
Bebyggt område
 - Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantzonen
 - Viheralue ja puisto
Grönområde och park
 - Pelto
Åker
 - Tärkeä viljelyalueka
Viktig odlingsöppning
 - Suomensä
Kärrskog
 - Metsäalue
Skogområde
 - Luonnonmukainen purooma
Naturligt dike
 - Harju
Ås
 - Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
 - Kartano
Herrgård
 - Tie
Väg

Porvoonjokilaakso kaupungin keskustassa

Vanha Porvoo, Linnamäet, asemanseutu sekä Näsin vanha männikkö muodostavat yhdessä hyvin monipuolisen ja ainutlaatuisen maisemakokonaisuuden. Vahvat luonnon elementit ja

rakennetun ympäristön pitkä historia tekevät maisemasta erityisen vaikuttavan. Hoidetussa maisemassa voi lukea historian kerroksia keskiajalta nykyaikaan. Linnamäen vallirinteet, Maarin laitumet ja avoimet niityt ovat eliölajistoltaan arvokkaita perinnemaisemia.

Empirekaupungin ja Länsirannan rantavyöhykkeet ovat sosiaalisesti merkittävää vapaata kaupunkitilaa ja virkistysaluetta. Jokirantojen julkisivujen rivistöt ja vanhat puistot, Runeberginpuisto ja Kokon kansanpuisto, kertovat tyylihistorian kehityksestä 1700-luvulta nykypäivään.

Näsin harjualueen ja Joonamäen havumetsät ovat kaupunkikuvallisesti merkittäviä, sillä ne rajaavat rakennetun kaupunkikeskustan jokilaakson maisematilan mukaan.

Vanha Porvoo, Linnamäki, Näsinmäki, jokiranta ja Kokon vanha puisto ovat asukaskyselyn mukaan arvostettuja maisemia. Jokirantojen suosituilta pääulkoilureiteitä voi hahmottaa maiseman kerroksellisuuden ja historialliset maamerkit.

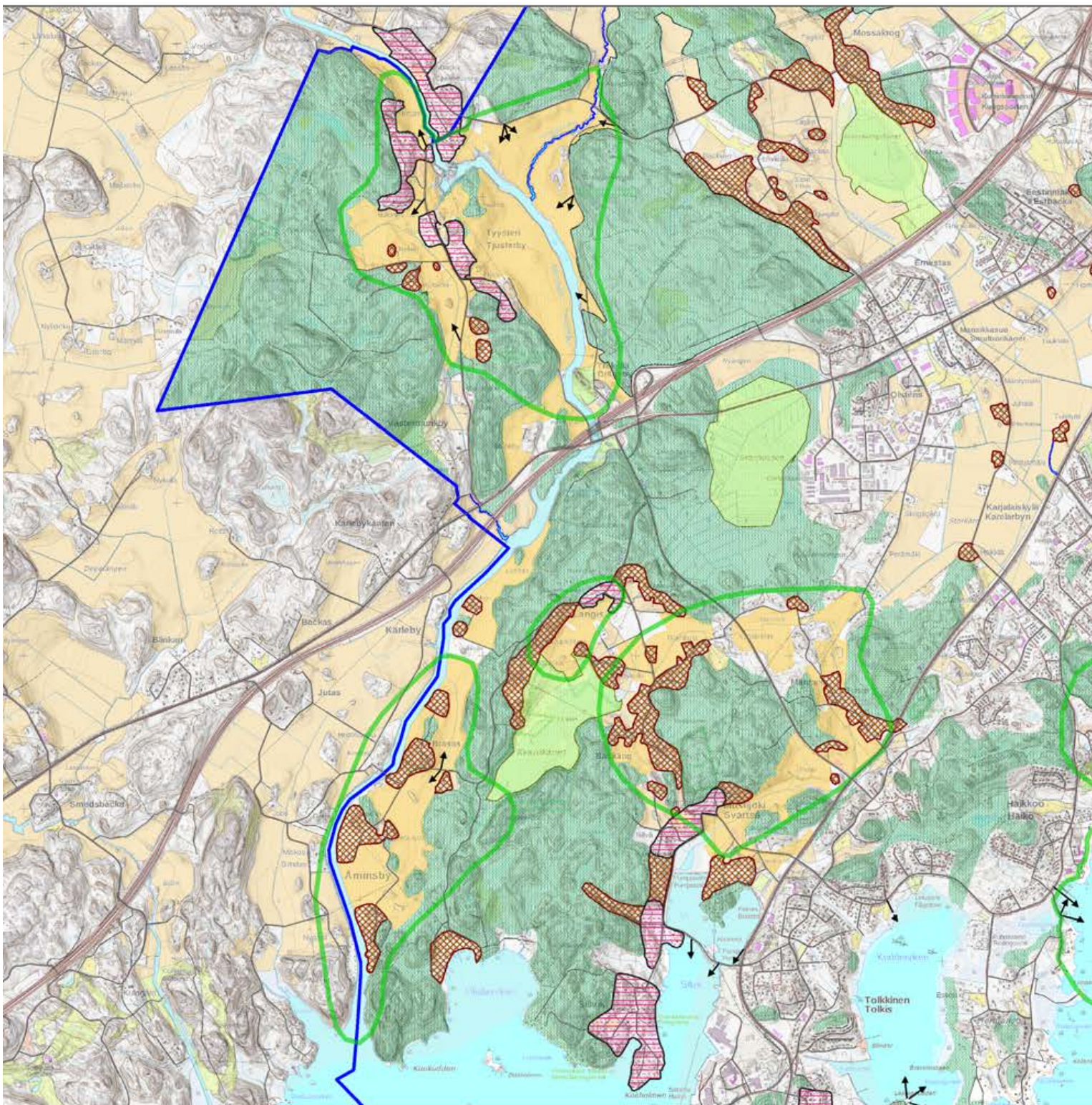
Maisemallisesti arvokkaat alueet Landskapsmässigt värdefulla områden

Mustijoki- ja alangon merkittävät peltoaukeat
Svartså-ådalen och lågslättens betydelsefulla
åkeröppning

- Merkinnät
Beteckningar
- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
 - Maisemallisesti arvokas alue
Landskapsmässigt värdefullt område
 - Vanha kylä
Gammal by
 - Rakennettu alue
Bebyggt område
 - Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantzonen
 - Merkittävä puutarhakaupunkialue
Betydande trädgårdsstadsdel
 - Viheralue ja puisto
Grönområde och park
 - Pelto
Åker
 - Tärkeä viljelyaukea
Viktig odlingsöppning
 - Suometsä
Kärrskog
 - Metsäalue
Skogområde
 - Luonnonmukainen puroouma
Naturligt dike
 - Harju
Ås
 - Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
 - Kartano
Herrgård
 - Tie
Väg

kilometriä
Skaalaa 1:25 000

Rakennettuihin alueisiin liittyviä maisemallisia erityisarvoja

Vanhan Porvoo, Empirekaupunki ja niitä ympäröivä kaupunkirakenne sekä Näsinmäki sisältävät monin paikoin maisemallisesti ja kaupunkirakennustaiteellisesti merkittäviä alueita. Vanhojen kylien sekä vanhojen kaupunginosien väljillä omakotitaloalueilla on kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiekologian kannalta merkittäviä puutarhoja ja pihapuustoja sekä eloperäistä maata.

Mustijokilaakson eteläinen peltoaukea

Mustijoken suu sijoittuu kallioiden väliin ja aukeaa maisemallisesti vaikuttavaan Sköldvikin teollisuusalueen hallitsemaan lahteen. Jokilaakson

eteläosan viljelymaisema on edustava, hyvin säilynyt ja ehjä viljelymaisema, vaikka moottoritie hallitsee laakson äänimaisemaa. Maisematilassa on maamerkkeinä useita kartanoita, huviloita ja vanhoja tilakeskuksia, jotka kertovat alueen historiasta. Mustijoen padon ja Brasaksen kartanon kohdalla on maiseman solmukohta. Kylätieltä avautuu pitkiä näkymiä kauniisti kumpuileville pelloille. Aluetta arvostetaan asukaskyselyn mukaan hienona ympäristönä ja mielimaisemana.

Mustijokilaakso Treksilästä Tyysteriin

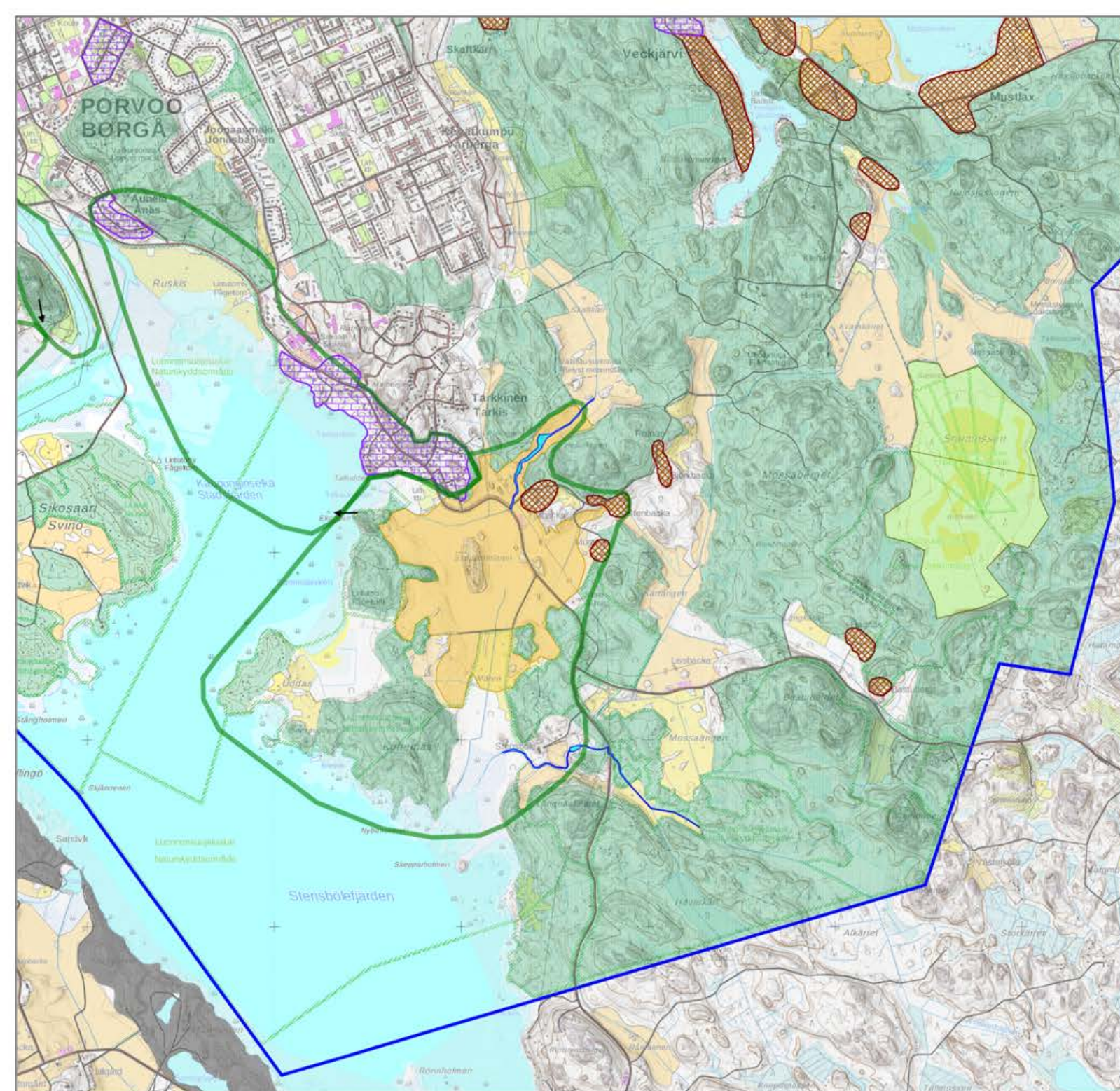
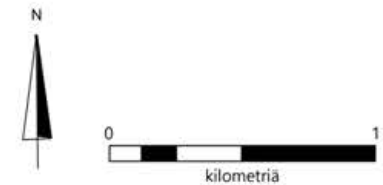
Treksilän kartanon pohjoispuolella on jokilaakson vanha viljelyaukea edustava, yhtenäinen ja

hyvin säilynyt. Pellot ovat pääosin yhä viljelyssä ja avoimen maisematila muoto, rajaus, jäsentäminen, kiintopisteet sekä pinnan muoto noudattavat maaston luontaisia erityispiirteitä. Kungsbäckenin puron puustoineen jäsentää hienosti peltoaukeaa. Viljelyaukealla näkyy ainutlaatuisen pitkä kulttuurihistoria. Esihistoriallisia muinaisjäänöksiä ja muinaisia hylättyjä kylätontteja on useita ja niiltä on yhä näköyhteyksiä laakson yli. Useat historialliset piirteet, kuten Treksilän kartano, vanhat tilakeskukset ja useita rakennuksia Tyysterin kylässä ja koskella sekä tiestö ovat monilta osin säilyneitä. Historian kerrokset ovat helposti hahmotettavissa ja kertovat kartanokulttuurista, varhaisesta teollisuudesta sekä kyläasuketuksen historiasta.

Maisemallisesti arvokkaat alueet Landskapsmässigt värdefulla områden

Stensbölen kulttuurimaisemat ja metsät
Stensböle kulturlandskap och skogar

- Merkinnät
Beteckningar**
- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
 - Valtakunnallisesti arvokas alue Porvoon jokilaakso
Nationellt värdefullt område Borgå ådalen
 - Maisemallisesti arvokas alue
Landskapsmässigt värdefullt område
 - Maisemallisesti varsin eheä arvokas alue
Landskapsmässigt ganska intakt värdefullt område
 - Vanhojen pihapuutarhokjen alue
Område för gamla gårdsträdgårdar
 - Rakennettu alue
Bebyggt område
 - Reunavyöhykeasutus
Boende vid kantzonen
 - Viheralue ja puisto
Grönområde och park
 - Peltö
Åker
 - Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
 - Suomensä
Kärskog
 - Metsäalue
Skogområde
 - Luonnonmukainen puuoma
Naturligt dike
 - Harju
Ås
 - Tärkeä näkymä
Viktig utsikt
 - Kartano
Herrgård
 - Tie
Väg

Pienten laaksojen vaihtelevat viljelymaisemat Mensaksessa

Maatalousmaisemana suhteellisen ehjiä pieniä laaksoja on säilynyt Mensaksessa, Mustijoen koulun ja vanhan kylän ympäristössä sekä Sillvinkin pohjukassa.

Meren rannikko Porvoonjoen suulta Tarkisiin sekä Hamariin ja Haikkooseen

Meri hallitsee maisemaa. Rannoilla on pienvenesatamia, luonnonrantoja ja virkistysrantoja. Rannikon selännemetsät ovat tärkeitä ulkoilu- ja virkistysalueita ja rantakallioiden näköalapaikoilta aukeaa komeita merimaisemia. Kokonniemen, Jooaanmäen ja Tarkkisten selännejakson metsät muodostavat kaupunkikeskustalle suojaavan taustan. Monilla rantakallioilla on muinaisjäännöksiä. Asukaskyselyn mukaan rantareitit Hamariin ja Tarkisiin ovat arvokkaita.

Kaupunkimaisemaksi muuttuneen Kokon lii-

kuntalaakson vaikuttavin maisematila sijaitsee lähellä merenrantaa. Se on virkistyskäytön kannalta hyvin merkittävä ja sitä arvostetaan asukaskyselyn mukaan hienona ympäristönä ja mielimaisemana. Siinä kulkee Gammelbackan puron luonnonmukaiseksi kunnostettu osa, joka on ekologisesti ja sosiaalisesti merkittävä.

Merenkulun ja teollistumisen historiasta kertovat painolastisaaret, pieni Björkholman luotsiasema, Hamarin kylä ja Sahasaaret. Haikon kartano ja Albert Edelfeltin ateljeemuseo kertovat alueen kulttuurihistoriasta. Rannikon kylissä on vanhoja viehättäviä kujia, yhteisiä rantoja sekä kaupunkiekologian kannalta tärkeitä pihapuutarhoja. Hamarin, Tarkkisten ja Uddaksen asuinalueita pidetään asukaskyselyn mukaan viehättävinä ympäristöinä.

Stensbölen kartanomiljö, viljelyaukea ja rantalaitumet sekä Ekuddenin jalopuulehdot

Stensbölen kartanomiljö, peltoaukea ja rantalai-

tumet ovat maisemallisesti viehättäviä. Ekuddenin jalopuulehto on maisemallisesti ainutlaatuinen metsäympäristö. Ympäröivät suojelualueet sisältävät vanhoja metsiä ja laajan suoalueen, joilla voi kulkea polkuja pitkin. Rantaruovikot ja merialue tuovat keskustan lähelle luonnon tarkkailun kannalta tärkeitä muuttolintujen parvet.

Selännemetsiin liittyviä maisemallisista erityisarvoja

Jokilaaksoja reunustavien selänteiden metsiköt ovat maisemallisesti merkittäviä taustametsiä. Viljelymaisemissa ne rajaavat aukeita maisematiloja. Kaupunkikeskustassa Näsin harjun ja selänteiden metsät ovat merkittäviä, sillä ne rajaavat kaupunkikeskustan Porvoonjokilaakson maisematilan maisemarakenteen mukaisesti. Tämä on Porvoossa kaupunkikuvallisesti merkittävä erityispiirre. Yhtenäisen rajautumisen vuoksi on tärkeää säilyttää vähintään 30 metriä leveä mäntyjä kasvava puustovyöhyke Näsin harjun ja Kokon metsäselänten välissä. Mäntypuusto voi

Yhtenäiset puustokaistat ovat kaupunkikuvallisesti hyvin merkittäviä Tarmolan työpaikka-alueella. Niiden säilyttäminen, jatkuva hoito ja uusien mäntyjen istuttaminen on edellytys teollisuusalueen hyvälle maisemakuvalle.

osittain olla suhteellisen tiheää pihapuustoa.

Tarmolan harjumoreeniselänteen länsireunalla on ulkoilukäytölle, maisemallisesti ja kaupunkiluonnon monimuotoisuudelle merkittävä yhtenäinen metsävyöhyke. Se yhdistyy etelässä rannikon selännemetsään ja edelleen Humlan ulkoilumetsiin. Tarmolan harjumoreeniselänteen itärinteen metsävyöhyke sekä rinteen lähteellinen lievealue ovat maisemakuvassa merkittäviä ja kaupunkiekologian kannalta tärkeitä.

Mustijokilaaksoa rajaavilla selännemetsillä ja Järviylängön varsin yhtenäisillä metsäalueilla on merkitystä kaupunkiluonnon monimuotoisuudelle ja virkistyskäytölle metsäympäristöinä. Muutamilta selänteiden kallioisilta huipuilta aukeaa komeita näkymiä jokilaaksoihin tai merel-

le. Historiallista syvyyttä metsäselänteille tuovat pronssikautiset hiidenkiukaat ja selännemetsien reunoilla sijaitsevat hylätyt kylätontit. Ekologisesti tärkeimpiä ovat purolaaksot, lehtomaiset reunavyöhykkeet ja vanhojen puustojen metsiköt.

Metsäympäristöjen saavutettavuus on keskustan lähellä, Gammelbackassa ja Haikkoossa hyvä, sillä rannikon selänteiden puistometsissä on varsin kattava käytävien verkosto. Muilla metsäalueilla on vain joitakin vakiintuneita vanhoja reittejä. Ernestasista Treksilän kartanolle johtava vanha maatyöläisten kulkureitti 'Dagvärksvägen' on yhä käytössä polkuna. Stensbölen vanhoissa metsissä kulkee Humlan ulkoilureitti sekä useita polkuja. Sillvikin kalliometsissä kulkee polku ja metsäau-

toteita rengasreittinä. Keskustasta etäällä sijaitsevissa talousmetsissä on suhteellisen paljon metsäautoteitä ja jonkin verran polkuja.

Selännemetsien luonnonmukaiset pienvesistöt ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä. Veckjärvi ja Tervajärvi ovat virkistyskäytön kannalta merkittäviä. Papinjärven ja Karijärven virkistyskäyttö on vähäistä. Niiden välisellä kannaksella on heikentynyt maiseman solmukohta, jossa on vanhan pientilan pihapiiri.

Maisemallisesti heikot alueet, joita voidaan eheyttää rakentamisella tai maisemanhoidolla

Porvoossa on useita alueita, joiden heikentynyttä maisemakuvaa voidaan eheyttää rakentamisella tai maisemanhoidolla. Maisemallisesti heikoilla alueilla maisematila on metsittymisen tai rakentamisen vuoksi ristiriitainen tai sekava ja maisemakuvassa on hallitsevia häiriötekijöitä. Seuraavassa on kuvattu maisemallisesti heikkoja alueita ja niiden maisemakuvaa heikentäviä tekijöitä.

Porvoonjokilaakso moottoritien eteläpuolella

Hattulan entisen sahan alueen, Hornhattulan laakson ja jokilaakson luonne on muuttunut rakentamisen, teollisuuskäytön loppumisen ja metsittymisen vuoksi. Valtatiet ja maisemavauriot hallitsevat paikoin maisemaa.

Pienten laaksojen ja metsäisten mäkien alanko

Moottoritien katkaiseman laakson pohjoisosassa, Mossakrogin ympäristössä on maisemakuva muutostilassa, sillä osa pelloista metsittyy ja osa alueesta rakentuu. Kiialan peltoaukean rajautuminen Kuninkaanportin alueeseen on heikko.

Moottoritien ja valtatie no 55 risteysalueen eteläpuolella ovat pienet laaksot suureksi osaksi metsittymässä. Mäkien metsissä on tehty päätehakkuita ja viljelyalueille on kasvanut tiheikköjä niin, että maiseman perusrakenne on hämärtynyt. Tiet ja sähkölinjat halkovat aluetta.

Helsingintien varren maisema on varsin heikko Stormossenin suolta valtatie no 55 liittymään asti. Asuinalueet eivät näyttäyty tielle kaupunkinosina. Karjalaiskylän peltoaukeaan liittyvät laaksot ovat suureksi osaksi metsittyneet. Tien vartta hallitsevat paikoin kalliroleikkaukset ja leveät metsittyvät luiskat, paikoin puolijulkiset rakennukset.

Gammelbackan Karjalaiskylän peltoaukean maisematila on muuttunut suureksi osaksi metsittyminen ja rakentamisen vuoksi. Laakson länsireunan rajautuminen on metsittymisen ja hakkuiden vuoksi epäselvä ja teollisuusrakentaminen on hallitsevaa. Laakson eteläreunassa rakennettujen ja viljeltyjen alueiden rajautuminen on epäselvää. Tolkkistentien ja Helsingintien varsien maisema on heikko.

Suorat tielinjat ovat ristiriidassa pienten laaksojen maaston muotojen kanssa.

Monet peltoalukset metsittyvät sekä peltoalueilla että rakennetuilla alueilla korttelien välissä ja teiden varsilla.

Pepotin ja Kokon liikuntalaakson päate on muutostilassa rakentamisen ja metsittymisen vuoksi.

Tolkkistentien varren maisema on epämääräinen Mensaksen ja Sillvikin kohdalla maisemarakentamisen, keskeneräisen aluerakentamisen ja metsittymisen vuoksi.

Kaupunginhaan laaksoa hallitsee paikoin teollisuusrakentaminen ja paikoin metsittyminen. Autioituneet tilakeskukset ja raunioituvat rakennukset antavat maisemalle hylätyn leiman.

Veckjärven rantaan liittyvä laakso on kasvamassa umpeen niin, että kartanot, huvilat ja järvi eivät näy laaksonmaisemassa. Etelärinteiden reunavyöhykkeeltä on purettu monia asuinrakennuksia ja maatalouteen liittyviä rakennuksia ja niihin liittynyt kulttuuriympäristö on metsittynt.

Lillträsketiä ympäröivistä laaksoista on suuri osa metsittymässä. Loviisiantien varrella maisemaa hallitsevat kaupan ja teollisuuden rakennukset ja varastoalueet sekä epäluontevat maastoleikkaukset ja täyttöalueet.

Harjumoreeniselänteenne

Bergstan kartanon itäpuolella on harjumoreeni-alueen ja jokilaakson vaihtumisvyöhykkeellä on maatalousmaisema muuttunut sekavaksi metsittyvien peltolohkojen, moottoritien leikkausten ja pengerrysten sekä rakentamisen vuoksi.

Rannikon selänteet

Tolkkisissa maisema on monin paikoin vaurioitunut ja jäsentymätön louhintojen, teollisuuskäytön muutosten, metsittymisen ja rakentamisen vuoksi.

Järviylänkö

Papinjärveen liittyvien laaksojen ja vanhan reunavyöhykeasutuksen alue on jäsentymätön ja sekava pääasiassa metsittymisen vuoksi. Myös rakentaminen ja entisten peltojen käyttö koneiden ulkovarastona katkaisevat laaksomaisemia.

Loviisiantien ja vanhan kuninkaantien välisen laakson maisematilaa hämärtävät metsittyminen ja paikoin rakentaminen.

Staffaksen kartanon ja vanhan kyläasutuksen reunustama pieni laakso on suureksi osaksi metsittynt umpeen. Järven lähellä on maisema vaurioitunut liikuntapaikan rakentamisesta.

Moottoritie aiheuttaa monia maisemavaurioita, kalliroleikkauksia, korkeita tiepenkereitä ja katkaisee laaksoja.

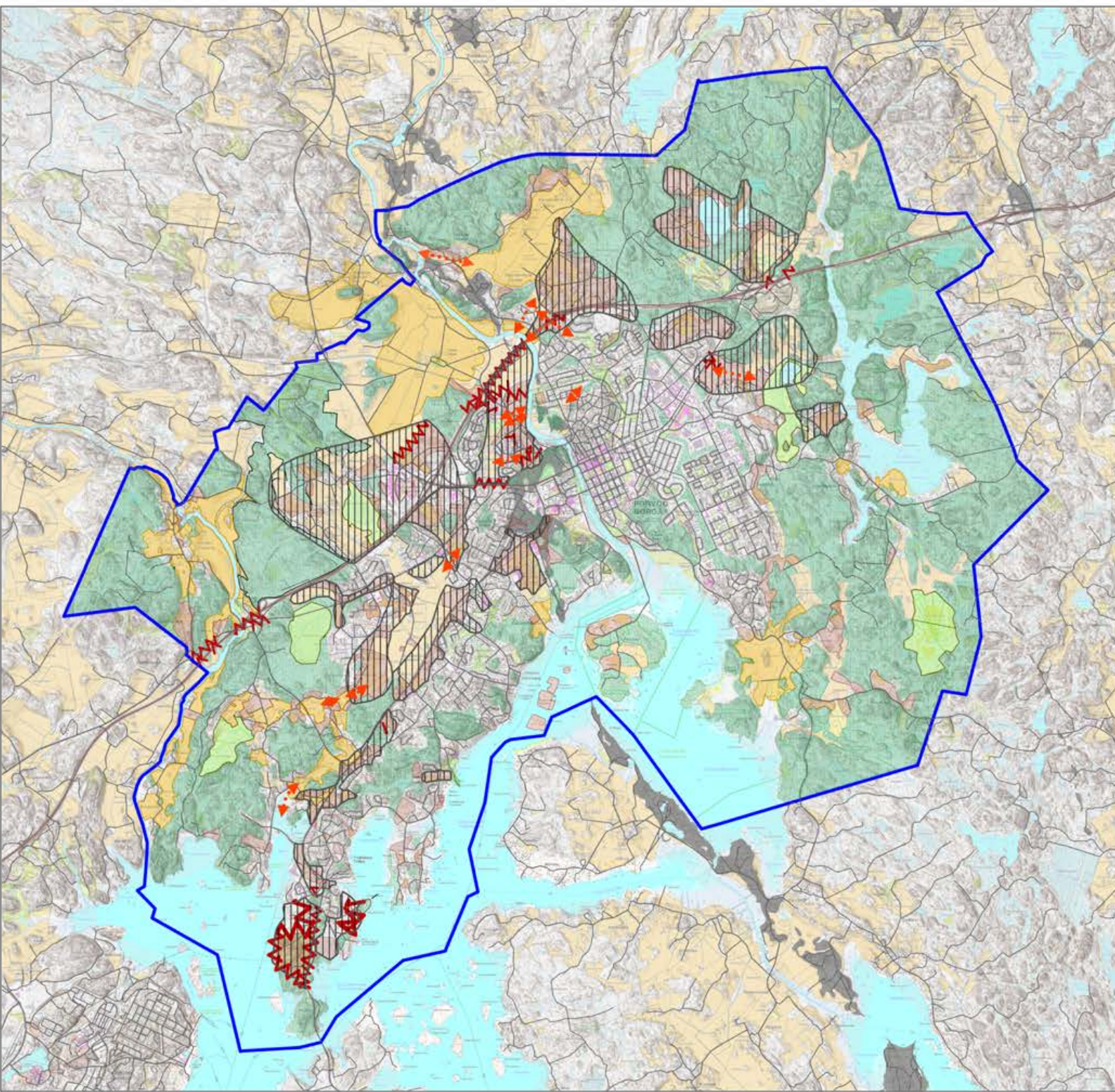
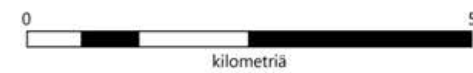
Kaupunginbaassa on monia metsittyviä laaksoja, hallitsevia työpaikkarakennuksia ja maankaatopaikka.

Maisemallisesti heikot alueet Landskapsmässigt svaga områden

Merkinnät
Beteckningar

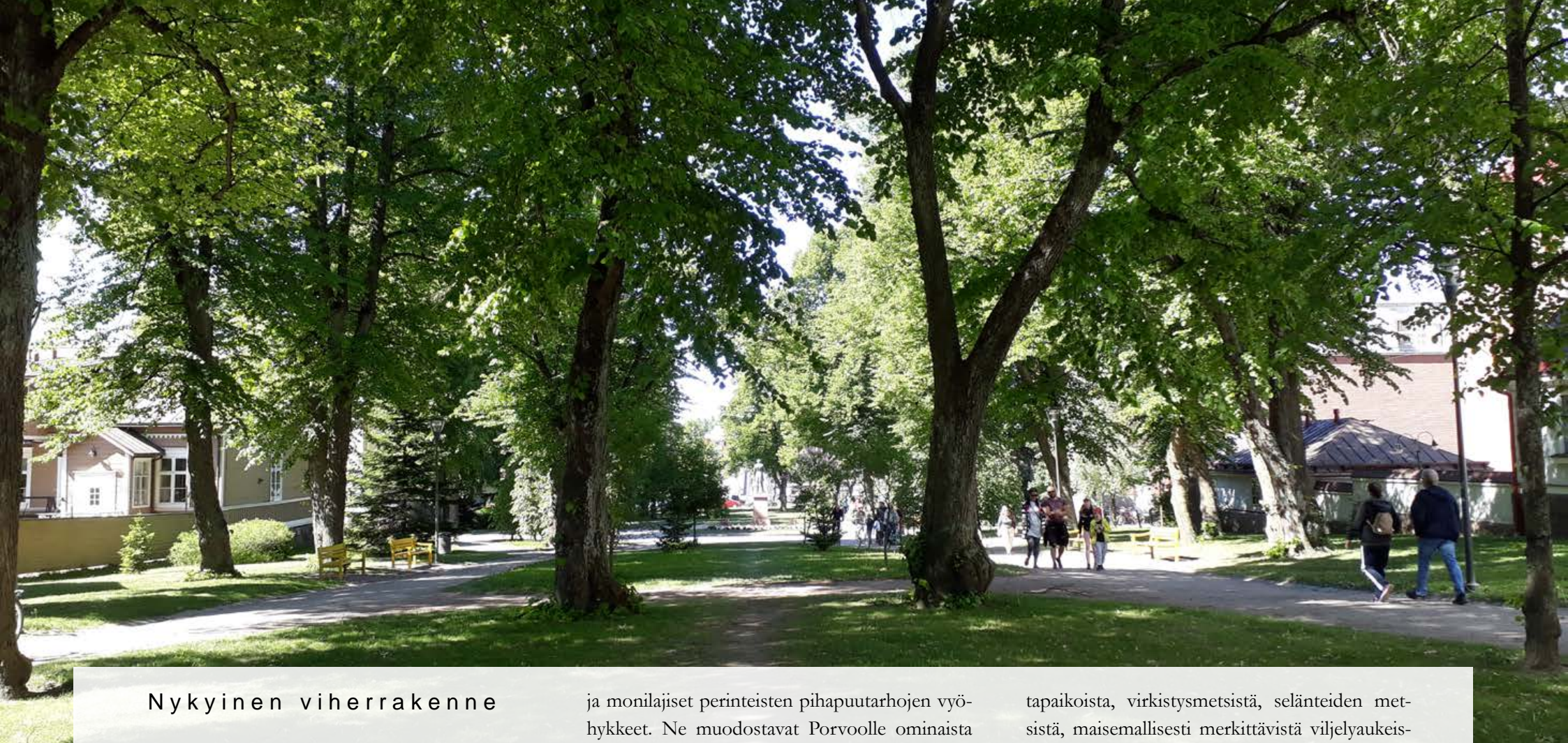
- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Maisemalliset heikot alueet
Landskapsmässigt svaga områden
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyaukea
Viktig odlingsöppning
- Suometsä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Maisemavaurio
Landskapsskada
- Katkennut laaksoyhteys
Bruten dalförbindelse
- Harju
Ås
- Tie
Väg

Aluerakentaminen, moottoritie risteyksineen, metsien avohakkuut sekä peltojen metsittyminen muuttavat maisemaa ja kutistavat kaupunkiluonnon elinvoimaisuutta oleellisesti monilla alueilla.

Nykyinen viherrakenne

Seuraavaksi tarkastellaan maisemarakenteen mukaisten osa-alueiden viherrakennetta ja niiden yhdessä muodostamaa kokonaisuutta. Viherrakenteen tarkastelu on tehty maisemallisesta näkökulmasta painottaen maisemallisia arvoja ja luonnon monimuotoisuutta. Sen vuoksi on keskeisten viheralueiden lisäksi nähty viherrakenteen osana maisemallisesti ehjät viljelymaisemat

ja monilajiset perinteisten pihapuutarhojen vyöhykkeet. Ne muodostavat Porvoolle ominaista maisemakuvaa vanhoissa kaupunkikortteleissa, kylissä ja maaseudulla. Nykyisen viherrakenteen osina ei ole pidetty metsittyviä peltoja ja muutosalueita, ellei niihin liity jotain maisemallisesti tai kaupunkiluonnon kannalta merkittävää erityispiirrettä.

Nykyinen viherrakenne koostuu puistoista, luonnonmukaisista lähivirkistysalueista ja liikun-

tapaikoista, virkistysmetsistä, selänteiden metsistä, maisemallisesti merkittävistä viljelyaukeista ja perinteisten pihapuutarhojen vyöhykkeistä sekä luonnonsuojelualueista. Näistä puistot ja virkistysalueet ovat yleisesti käytettävissä. Suojelualueet, talousmetsät, viljelyaukeat ja luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat pihapuutarhat ovat rajoitetusti saavutettavissa polkuja, paikallisteitä ja katuja pitkin kulkien ja katsoen.

KANALLINEN KÄSPINEISTO
NATIONALEDDPARK
NATIONAL DREAM PARK

Pienempi kuva: Hanna Mendelin

Porvoonjokilaakso

Linnamäet, Maarin ranta ja pappilan niitty ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta ja maisemallisesti merkittäviä virkistysalueita. Joen rannalla ovat virkistyskäytön kannalta merkittävät niityt ja rantareitti.

Sähkölinjojen kohdalla Jokirannan viherkäytävä loppuu, mutta viheralueyhteys jatkuu sähkölinjan johtokäytävässä Huhtisiin ja edelleen Antinmäen ja Myllymäen välisessä laaksossa Myllymäen koululle.

Joen länsirannalla on tulvavaaravyöhykkeellä metsittyviä teollisuuden muutosalueita. Ne eivät ole virkistyskäytössä, mutta ne muodostavat jokivarteen ekologista käytävää.

Hornhattulan laakson viheralueet ovat väljiä ja osittain metsittymässä.

Kaupunkikeskustan rakennetut jokirannat ovat julkista kaupunkitilaa, jossa on kesäaikaan paljon palveluja ja vilkasta kaupunkielämää. Rakennetut puistot liittyvät jokisuulla tulvasanteiden luonnonmukaisiin niittyihin.

Jokilaaksoa rajaavat metsät ovat keskustan kau-

punkikuvassa merkittäviä ja niihin liittyy jonkin verran luontoarvoja. Kokonniemen urheilulaitokset ja ulkoilumetsän valaistut lenkkipolut, laitureitit, laskettelukeskus sekä juoksuportaat ovat tärkeitä virkistyskäytön kannalta.

Vanhon kaupunkialueiden perinteiset pihapuutarhat ovat kaupunkikuvallisesti ja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä.

Mustijokilaakso

Mustijokilaakson peltoaukeat ja ehjät selänne metsien reunat muodostavat maisemallisesti merkittävän osan viherrakenteesta. Eteläosan viljelymaisemissa voi liikkua vanhoja kyläteitä pitkin. Intensiivisesti viljeltyt pellot eivät muodosta ekologista käytävää. Treksilän ja Tyysterin välillä jokivarren kapeat ja yhtenäiset reunavyöhykkeet muodostavat ekologisen käytävän.

Mustijokilaaksoa kehystävät metsäselänteet muodostavat yhtenäinen metsävyöhykkeen ja ekologisen käytävän rannikon metsäselänteen ja pohjoiseen jatkuvien selänne metsien välillä. Talousmetsissä on laajoja hakkuuaukeita, sähkölinjoja, moottoritie ja paikallisteitä, jotka katkaisevat yhtenäistä metsäpeitettä.

Rannikon selänteet ja saaristo

Meren rannoilla on luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita vesipintoja sisältäviä ruovikoita, tervalepikoita ja tulvaniittyjä. Rannoilla ja Sikosaassa on suojelu- ja viheralueita, joiden saavutettavuus on rantareitin, puistokäytävien ja pitkospuiden vuoksi hyvä.

Stensbölen suojelualueet muodostavat yhdessä luonnon monimuotoisuuden kannalta hyvin merkittävän, laajan ja monipuolisen kokonaisuuden.

Rannikon vanhojen kylien pihapuutarhat ovat kaupunkiekologian kannalta ja maisemallisesti merkittäviä.

Rannikon selänteiden metsät ovat maisemallisesti, virkistyskäytön ja suojavaikutusten kannalta tärkeitä. Niissä on pienialaisia kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä luontotyyppisiä. Ne eivät muodosta yhtenäistä metsävyöhykettä eikä ekologista käytävää mutta ne ovat hyvin saavutettavissa.

Kuva: Hanna Meudelin

Harjumoreenialue

Pitkiä kapeat metsäkaistat ovat maisemallisesti merkittäviä. Ne ovat tärkeitä myös kaupunkiluonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta. Metsäkaistat yhtyvät heikosti pohjoisessa johtoaukean viherkäytävään ja etelässä Skaftkärrin rakentuvaan alueeseen.

Huhtisissa on laaksopainanteessa kaupunkikuvassa merkittävä puistoniittyjen puistoakseli, joka liittyy johtoaukean viheryhteyteen.

Antinmäen, Tarmolan ja Velkalan asuinalueiden pihapuutarhat ovat kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiekologian kannalta merkittäviä.

Pienten laaksojen ja metsäisten mäkien alanko

Selkeät kapeiden laaksojen peltoaukeat ja niitä kehystävien kumpujen metsät muodostavat

maisemallisesti merkittävän osan siniviherrakenteessa. Selkeitä peltoaukeita on Mustijoen kylällä, Mensaksessa ja Hottanin laaksossa.

Karjalaiskylän laajassa laaksossa eivät pellot enää muodosta maisemallisesti merkittävää ehjää peltoaukeaa eivätkä ole kokonaisuutena maisemallisesti tärkeä osa viherrakennetta. Metsittyneet pellot tarjoavat luonnonkirjolle jonkun verran elinmahdollisuuksia ja toimivat jossain määrin ekologisina käytävinä. Metsäiset kummut voivat toimia välittävinä ekologisina saarekkeina rannikon selännejaksojen ja jokilaaksoja rajaavien metsäselänteiden sekä suometsien välissä.

Lehtihamarin laakson viheralueet ovat pääosin niittyjä, osittain metsittymässä ja osittain toiminnallista virkistysaluetta. Kokoojajoa on hiljattain perattu, eivätkä ne muodostavat ekologista käytävää kunnostettuun Gammelbackan puroon. Laakson ulkoilureiteiltä ei ole selkeää yhteyttä

rantaan eikä Gammelbackan keskustaan.

Pikkujärven laaksossa ja Veckjärven rantojen viljavien laaksojen liepeillä on vähän vanhaa asutusta, johon liittyy kaupunkiekologian kannalta merkittäviä vanhoja puutarhavyöhykkeitä.

Laajat suometsät ovat kaupunkiluonnon ja ympäristön vesitalouden kannalta merkittäviä.

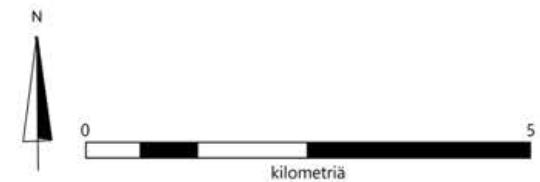
Järviylänkö

Järviylänkö muodostaa laajan ja yhtenäinen metsävyöhykkeen rannikon metsäselänteiden ja pohjoiseen jatkuvien selännemetsien välillä. Eteläosassa on laajat luonnonsuojelualueet ja pohjoisessa talousmetsiä.

Veckjärven ja Tervajärven uimapaikat ovat tärkeitä julkisia virkistysalueita.

Viherrakenne Grönstruktur

- Merkinät**
Beteckningar
- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
 - Maisemallisesti arvokas alue
Landskapsmässigt värdefullt område
 - Maisemallisesti varsin eheä arvokas alue
Landskapsmässigt ganska intakt värdefullt område
 - Vanhojen pihapuutarhojen alue
Område med gamla gårdsträdgårdar
 - Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
 - Viheralue ja puisto
Grönområde och park
 - Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskogning eller betesmark
 - Asuttu alue
Bebyggt område
 - Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
 - Pelto
Åker
 - Suometsä
Kärrskog
 - Metsäalue
Skogsmark
 - Maisemallisesti tärkeä metsä ja metsänreuna
Landskapsmässigt viktig skog och skogskant
 - Harju
Ås
 - Tie
Väg

Nykyinen vesialueiden ja pienvesien verkosto

Meri, järvet ja joet sekä pienvesien verkostot muodostavat sinirakenteen. Pienvesien verkostoon kuuluvat lammet ja suot, purot, kosteikot ja ojaverkko. Sadevesi virtaa pienvesien kautta jokiin ja edelleen mereen. Kaupunkialueilla on ojissa virtaavia vesiä ja sadevettä on ohjattu katu-
jen alle hulevesiviemäriin. Kartalle on kuvattu sinirakenteen tärkeimmät osat.

Merenrantavyöhyke ja saaristo ovat siniviherrakenteessa hyvin merkittäviä.

Mustijoki on tärkeä osa siniviherrakennetta. Sitä pitkin on yhteys merelle ja sisämaahan, mutta jokisuus on teollisuuden suuronnettomuusriskialuetta. Joki muodostaa ekologisen käytävän, mutta padot ovat kalaportaista huolimatta este suurelle osalle vesieliöstöä.

Porvoonjoki rantapuustoineen ja reunavyöhykkeineen on tärkeä osa siniviherrakennetta. Joen ekologinen tila ei muodosta estettä virkistyskäy-

tölle, mutta jokisedimenteistä saattaa löytyä haitta-aineita.

Luontaiset ja luonnonmukaiseksi kunnostetut purot reunavyöhykkeineen ovat kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä. Maisemallisesti tärkeitä luonnonmukaisia puroja ovat Kungsbäckenin puro, Suomenkylän puro, Gammelbackan puro ja Stensbölen purot.

Järviylängöllä Veckjärven rannat ja laskupuron varret muodostavat merkittävän ekologisen käytävän, joka ulottuu Ilolanjoen rantaan. Lillträsketin lasku-uoma Veckjärveen on ekologinen käytävä järvien välillä.

Peltojen valtaojat muodostavat ekologisesti hyvin heikon pienvesistön. Se on altis hulevesien happamuudelle ja epäpuhtauksille. Joissakin laaksoissa sulfidisavimaiden kaivutyöt aiheuttavat riskin pienvesistölle. Monet peltoalueiden ojat ovat osin hiljattain perattuja. Myös asuinalueiden

ojaverkkoa on perattu rakentamisen yhteydessä ja uudelleen ojan liettymisen jälkeen. Lehtihamarissa, Hornhattulan laaksossa ja Pappilanpellolla on laaksojen pohjilla perattuja oja. Ojat eivät lisää luonnon monimuotoisuutta eivätkä rikasta maisemakuvaa.

Metsittyneillä pelloilla on ojien varsille kasvanut puustoa ja pensaikkoja. Nämä pioneerimetsät toimivat jossain määrin ekologisina käytävinä ja elinympäristöinä kehittyvälle kaupunkiluonnolle.

Metsäiset suot, Lillträsketin rantametsät ja Veckjärven luusuan metsäiset rantavyöhykkeet sekä tulvaniityt ovat tärkeitä ympäröivien alueiden ekologian, vesitalouden ja hulevesien puhdistuksen kannalta.

Harjuilla ja hiekkamoreeniselänteellä imeytyvää sadevedestä osa purkautuu alarinteillä pintaan lähteinä. Tavallisesti laakson liepeelle on kaivettu oja, joka kuivaa lähteellisen vyöhykkeen.

Veckjärven ekologinen tila on varsin hyvä. Järvi on maisemallisesti ja virkistyskäytössä tärkeä.

Peltojen ja lähivirkistysalueiden ojaverkko ei muodosta luonnon monimuotoisuuden kannalta rikeasta eikä hyvää ympäristöä. Ojan varsien sulfaattisavimaiden kaivuu aiheuttaa paikoin veden äkillistä happamoitumista ja eliölajiston menehtymistä.

Jokisuisto ja meren lahdet ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä. Rebeväytyminen aiheuttaa matalien lahtien umpeenkasvua.

Siniviherrakenteen runko

Kartalla on yhdistetty koko alueen nykyinen sini- ja viherrakenteen runko. Virkistyskäytön kannalta tärkeimpiä ovat yhtenäisenä jatkuvan kokonaisuuden muodostavat virkistysalueet ja puistometsät sekä rantavyöhykkeet. Niitä yhdistävät rantareitti ja puistokäytävät. Intensiivisimmässä virkistyskäytössä ovat keskustan jokirannat ja vanhan kaupunkialueen julkiset tilat. Myös ulkoilumetsät ja Kokonniemen urheilulaitokset ovat tärkeitä virkistyskäytön kannalta. Kaupunkipuroista vain Gammelbackan puro on nykyisin virkistyskäytön kannalta merkittävä. Gammelbackan asuinalueella on puron varrella puistoa ja puistokäytävä.

Keskustan ja tiiviiden asuinalueiden virkistysalueet

Keskustan kaupunkikuvassa maisemallisesti merkittävimpiä ovat kaupungin historiasta kertovat Linnamäet sekä vanhan kaupunkialueen julkiset puistot ja yksityiset pihapuutarhat. Näsin, Kokonniemen ja Joonaanmäen havumetsät ovat keskustan kaupunkikuvassa merkittäviä. Paikoin metsävyöhykkeet ovat kapeita, eikä niitä voi enää kaventaa ilman, että maisemallinen merkitys häviää.

Pappilapellolla ja Huhtisissa on sähkölinjojen johtokäytävässä virkistyskäytön kannalta tärkeä ulkoilureitti ja viheralueyhteys Skarpensiin. Reitti risteää Huhtisissa Säterinhaasta Myllymäen koululle ulottuvaan kapeaan viheralueyhteyteen. Huhtisissa johtokäytävän reunalla on luonnonkirjon kannalta merkittävä tammisto sekä koulun pihaan liittyvä luonnonmukainen lähiliikunta- paikka. Laaksojen sadevedet on paikoin ohjattu hulevesiviemäriin, paikoin ruopattu ojaksi ja paikoin kunnostettu luonnonmukaisiksi puroiksi.

Hornhattulan laakson viheralueet ovat osittain metsittymässä ja osittain toiminnallista virkistysaluetta. Laakson kokoojaoja on hiljattain perattu. Laakson ulkoilureiteiltä ei ole yhteyttä rantaan. Joen tulvavaaravyöhykkeellä on metsittyviä teollisuuden muutosalueita, jotka eivät ole virkistyskäytössä, mutta ne muodostavat jokivarteen ekologista käytävää.

Keskustan itäpuolisilla asuinalueilla on kaupunkikuvan, suojavaikutuksen, kaupunkiluonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta merkittäviä havupuuvaltaisia metsäkaistoja. Ne yhtyvät heikosti pohjoisessa johtoaukean viherkäytävään ja etelässä yhteyden rannikon selänne- metsään sekä Skaftkärrin rakentuvaan alueeseen.

Metsäkaistoissa on paikoin ulkoilureittejä. Harjmoreenialueen reunarinteissa on lähteelliset vyöhykkeet, joita on paikoin kuivatettu ojilla.

Lehtihamarin laakson viheralueet ovat pääosin niittyjä, osittain metsittymässä ja osittain toiminnallista virkistysaluetta. Kokoojaoja on hiljattain perattu, eivätkä ne muodostavat ekologista käytävää kunnostettuun Gammelbackan puroon. Laakson ulkoilureiteiltä ei ole selkeää yhteyttä rantaan eikä Gammelbackan keskustaan.

Vanhat pihapuutarhat

Vanhojen kaupunkialueiden ja kylien yksityiset pihapuutarhat ovat kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiekologian kannalta merkittäviä. Vanhan puutarhakulttuurin lajisto on rikastaa ja tärkeää pölyttäjille. Pihapuutarhat ja läpäisevät pihapinnat ovat merkittäviä hulevesien hallinnassa ja kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta.

Jokilaaksojen maatalousmaisemat

Porvoonjokilaakson ja Mustijokilaakson maaseutumaisilla alueilla ovat siniviherrakenteessa maisemallisesti merkittävimpiä jokilaaksojen ehjät viljelyaukeat ja selännemetsät. Mensaksen

Vesialueiden ja pienviesien verkosto Nätverk av vatten- och småvattenområden

Merkinät Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Pelto
Åker
- Vesialue
Vattenområde
- Luonnonmukainen puroouma
Naturligt dike
- Puro, valtaoja, oja
Bäck, stamledning, dike
- Tie
Väg

Taustakartta: © Maanmittauslaitos 15.10.2020
Päävesistöalueet ja uomaverkosto © SYKE 27.1.2021
Lähivaluma-alueet ja uomat © Ramboll 14.5.2019

mäkisessä maastossa on pienipiirteistä viljelymaisemaa. Metsät ovat pääosaltaan yksityisiä talousmetsiä, mutta niihin liittyy maisemallisia arvoja, luontoarvoja ja niitä käytetään virkistäytymiseen. Jokivarsien reunavyöhykkeet ja luonnonmukaiset purot, kuten Kungsbäckenin ja Suomenkylän purot reunavyöhykkeineen muodostavat tärkeitä ekologisia käytäviä.

Merenranta ja rannikon selänteiden puistometsät

Meren rannoilla ja Sikosaassa on laajoja viheralueita, joiden saavutettavuus on rantareitin vuoksi hyvä. Rannikon vanhojen kylien tiet ovat tärkeitä virkistyskäytössä ja pihapuutarhat ovat kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä. Rannikon selänteiden puistometsät

ja Lennätinvuoren suojelualue ovat maisemallisesti, virkistyskäytön, suojavaikutusten ja luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä. Rannoilla luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä lehtoja, niittyjä ja ruovikkoalueita. Sillvikin ja Tolkisten metsäalueiden käyttöä rajoittaa Sköldvikin suoja-alue.

Järviylänkö

Järviylänkö muodostaa laajan ja varsin yhtenäisen metsävyöhykkeen rannikon metsäselänteen ja pohjoiseen jatkuvien selännemetsien välillä. Eteläosassa on laajat luonnonsuojelualueet ja pohjoisessa talousmetsiä. Lillträsketin ja Veckjärven luusuassa on luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön vesitalouden kannalta merkittäviä suopohjaisia metsiä. Rantojen viljavien laaksojen

liepeillä on vähän vanhaa asutusta, johon liittyy luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä pieniä vanhoja puutarhoja, puolikulttuuribiotoppeja ja eloperäistä maata. Vain Veckjärven ja Tervajärven rannalla on uimaranta.

Stensbölen luonnonsuojelualueet

Kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeimpiä ovat Stensbölen laajat luonnonsuojelualueet. Myös muilla luonnonsuojelualueilla sekä Linnamäen ja Maarin mosaiikkimaisella biotooppien kirjolla on luonnon monimuotoisuuden kannalta suuri merkitys. Niissä on monimuotoinen eliölajisto ja vakiintunut kosteikon, laitumen tai vanhan metsän maaekosysteemi.

Ruskeksen kosteikot ja rantalaitumet sekä Joonaanmäen metsä ovat monella tavalla tärkeitä.

Hamarin rannat ja rantareitti ovat tärkeitä virkistyskäytön kannalta.

Helsingintien ja Alkrogintien varressa on metsittyviä peltoja, jotka eivät ole viberrakenteessa kovin merkittäviä. Keskeisestä ojasta voisi kehitellä kaupunkipuron ja jalopuulehtovyöhykkeen.

Karjalaiskylän peltoaukean valtaajista voitaisiin kehitellä kaupunkipuron ja jalopuulehtovyöhykkeitä. Niistä muodostuisi ekologisia käytäviä ja viberyhteyksiä kaupunkirakenteeseen.

Pitkä metsävyöhyke Kerätkummun vieressä jäsentää kaupunkirakennetta ja muodostaa tärkeän viberyhteyden.

Porvoonjoki on maisemallisesti ja ekologisesti tärkeä. Luonnon monimuotoisuutta voitaisiin kehittää rantalehtojen ja rennavyöhykkeiden istutuksella. Hattulan rantareitti mahdollistaisi jokivarren virkistyskäyttöä.

Siniviherrakenteen runko Stomme för blågrönstruktur

Merkinnät
Beteckningar

- Keskeisten alueiden osayleiskaavan rajaus
Gräns för delgeneralplanen över de centrala delarna
- Maisemallisesti arvokas alue
Landskapsmässigt värdefullt område
- Maisemallisesti varsin eheä arvokas alue
Landskapsmässigt ganska intakt värdefullt område
- Merkittävä siniviherrakenteen yhtenäiset alueet
Betydande integrerade områden i den blågröna strukturen
- Vanhojen pihapuutarhojen alue
Område med gamla gårdsträdgårdar
- Muuttuva maisemakuva
Landskapsbild i förvandling
- Rakennettu alue
Bebyggt område
- Viheralue ja puisto
Grönområde och park
- Nurmi, niitty, metsittyvä alue tai laidun
Gräs, äng, beskogning eller betesmark
- Pelto
Åker
- Tärkeä viljelyalue
Viktig odlingsöppning
- Suomensä
Kärrskog
- Metsäalue
Skogområde
- Maisemallisesti tärkeä metsä ja metsänreuna
Landskapsmässigt viktig skog och skogskant
- Harju
Ås
- Metsien muodostamia ekologisia yhteyksiä
Ekologiska förbindelser mellan skogar
- Mahdollisuus kehittää ekologisia yhteyksiä
virtavesien varsille
Möjlighet att utveckla ekologiska förbindelser vid
flödande vatten
- Vesialue
Vattenområde
- Luonnonmukainen purouoma
Naturligt dike
- Puro, valtaoja, oja
Bäck, stamledning, dike
- Tie
Väg

Taustakartta: © Maanmittauslaitos 15.10.2020
Päivesistöalueet ja uomaverkosto © SYKE 27.1.2021
Lähihivaluma-alueet ja uomat © Ramboll 14.5.2019

kilometriä
Skaalaa 1:60 000

KAUPUNKIMAISEMAN MUUTOKSEN SUUNTIA

Alueen kaupunki, luonto ja maisema ovat toiminnallinen kokonaisuus. Kaupunkimaisemien muutoksen tunnistaminen on maisemaselvityksen lähtökohta. Maisemanäkökulmaan ja tulevan muutoksen hallintaan liittyvät vahvasti ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja ekologinen kestävyys. Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen on osa sitä. Sen vuoksi alueiden kehitysmahdollisuuksiin on kirjattu maisemakuva, rakentamista ja virkistystä, sekä sadevesien käsittelyä ja kaupunkiluontoa koskevia asioita. Kehitysmahdollisuuksien tunnistamisella on tarkoitus tukea kestävästä täydennysrakentamisesta, ainutlaatuisen kaupunkimaiseman säilyttämistä ja elonkirjon monimuotoisuuden lisäämistä Porvoo kaupunkissa.

Asukkaille tärkeitä ovat aineettomat palvelut, joita kaupungin luonto ja maisema tuottavat. Virkistys, hiljaisuus sekä luonnon ja maiseman katselusta saatava nautinto ovat merkittävimpiä koettuja arvoja asuinympäristössä. Kaupunkimetsillä ja harmonisilla maatalous- ja merimaisemilla on suuri vaikutus sekä fyysiseen, että psyykkiseen terveyteen. Aktiivinen osallistuminen kaupunkiviljelyyn tai ympäristönhoitoon on merkittävä hyvinvointitekijä, joka lisää sosiaalista

yhteenkuuluvuutta. Kehitysmahdollisuuksiin on kirjattu alueiden soveltumisesta erilaiseen virkistyskäyttöön.

Luonnonkirjon elinmahdollisuudet kaupungissa

Kaupungissa voidaan tehdä paljon luonnon monimuotoisuuden häviämisen pysäyttämiseksi ja säilyttämiseksi. Maankäytön suunnittelu vaikuttaa elinympäristöjen säilymiseen ja niiden välisiin yhteyksiin. Suojelualueiden tarkoitus on säilyttää elinympäristöjä ja niiden eliölajistoa. Viheralueilla on mahdollisuuksia säilyttää, kunnostaa ja ennallistaa elinympäristöjä sekä palauttaa niiden välisiä yhteyksiä. Ojaverkoksi muutetut pienvedet on mahdollista ennallistaa pieniksi virtavesiksi ja niiden varsille voidaan kehittää kaupunkipurojen monimuotoiset reunavyöhykkeet. Alkuperäisen kaltaiset lehtometsiköt, puronvarsien reunavyöhykkeet ja lajirikkaat niityt on mahdollista ennallistaa vapautuneille alueille. Ne on kylvettävä ja istutettava, ja niitä on hoidettava varsin paljon, ennen kuin kasviyhteisöt vakiintuvat. Ennallistetuille luonnonmukaisille luontotyypeille palautuu vähitellen luontaista vaativaa lajistoa. Yhtenäisi-

nä ja jatkuvina ennallistetut luontotyypit toimivat ekologisina käytävinä ja osana kaupungin luonnonkirjon verkostoa.

Rakennettua tiivistä kaupunkiympäristöä voidaan kehittää elonkehää ja ihmisiä turvaavaksi. Avainasemassa ovat ratkaisut, jotka koskevat sadevettä ja maaperää. Hyvällä suunnittelulla ja rakentamisella luodaan edellytykset luonnonmukaiselle sadeveden kululle, mikä parantaa puuston ja kasvillisuuden elinmahdollisuuksia. Monissa kaupungeissa käytetään katu- ja pysäköintialueilla kantavia kasvualustoja ja läpäiseviä pintoja. Ne mahdollistavat suurten puiden ja rehevien istutusten riittävän veden sekä ilman saannin ja juuristojen kasvun katujen varsilla ja tiiviisti rakennetuilla tonteilla.

Yksityisillä pihoilakin on vaikutuksia kaupunkiluontoon, sillä niillä imeytyy merkittävä osa hulevesistä ja elää rikas eliölajisto. Porvoossa on monilla vanhoilla viljelyalueilla rakennetuilla puutarhakaupunkimaisilla asuinalueilla lajirikkaita vanhoja pihapuutarhoja. Metsäkaupunkimaisilla alueilla on metsämaille rakennetuilla kiinteistöillä säilytetty ja istutettu puustoa ja ylläpidetty läpäisevää eloperäistä maata. Istutetuilla tontinosilla on tilaa kasvillisuudelle ja mahdollisuus

hoitaa lajikirjoa. Kaupunki- ja viherrakentamisen toteutustapa ratkaisee, säilyykö tärkeiden elinympäristöjen elinkelpoisuus ja muodostuvatko ekologiset käytävät toimiviksi.

Lehtojen ja vanhojen puutarhojen multamaa sekä metsien humuspitoinen maa ovat itsessään hyvin monimuotoisia ja arvokkaita maaekosysteemejä. Niiden kehittymiseen voi kulua aikaa

muutama vuosisata. Maaekosysteemien osien säilyttäminen on alueen rakentamisen yhteydessä mahdollista, mutta vaikeaa. Humuspitoinen maa, jossa on suuri huokostilavuus ja monilajinen maaeliöstö, pystyy imeyttämään, suodattamaan ja varastoimaan suuren määrän sadevettä.

Muinaisilla asuinpaikoilla on kasvilajistoltaan ainutlaatuisia niittyjä. Kiinteät esihistorialliset

muinajäännökset, keskiaikaiset kylätontit ja kaupunkialue ovat muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja, mutta muinaiskasveilla ei ole lain-suojaa. Vanhimman asutuksen alueilla vuosisatoja säilyneet muinaiskasvit säilyvät jatkossa vain, jos kasvupaikan olosuhteita ei muuteta ja hoito jatkuu samankaltaisena. Laiduntaminen, niitto ja perinteinen puutarhanhoito voivat liittyä alueen maisemanhoitoon tai alueen maatalouskäyttöön.

Rakennetun kaupunkimaiseman kehitysnäkymiä

Kaupungin keskeisillä alueilla huomio on kohdistettu viheralueiden jatkuvuuteen, kaupunkikuvalliseen merkitykseen ja luonnon monimuotoisuuteen. Ehdotukset maiseman ja luonnonympäristön arvokkaiden piirteiden säilyttämisestä perustuvat niiden herkkyyteen ja mahdollisuuksiin kehittyvän kaupunkiympäristön lähtökohтина ja arvotekijöinä. Erityistä painoarvoa on annettu viheralueiden muodostaman ekologisen verkostorakenteen kehittämislle.

Kaupunkikuvallisesti ja kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä vanhojen pihapuutarhojen vyöhykkeitä on tunnistettu inventoinnissa. Niiden säilyttämisen edellytyksiä on kirjattu kehittämisehdotuksiin. Joillakin uudis- ja täydennysrakentamisen alueilla on kirjattu mahdollisuuksia uusien puutarhakaupunkimaisten alueiden tai korttelien rakentamisesta.

Kaupunkirakenteessa ekologista kestävyyttä voidaan parantaa kehittämällä siniviherrakenteesta puuttuvia ekologisia yhteyksiä. Ekologisia yhteyksiä voidaan hyvin tehokkaasti lisätä kehittämällä valtaojista kaupunkipuroja. Porvoon keskeisellä alueella on valtaojia peltojen lisäksi rakennetuilla kaupunkialueilla ja metsittyvillä pelloilla. Valtaojien ekologista tilaa ja luonnon-

kirjon verkostoa voidaan parantaa istuttamalla lajirikkaita reunavyöhykkeitä, jotka toimivat elin-tilana ja ekologisina käytävinä. Luonnonmukaiseksi palautetun uoman tulvatasanteiden niityt ja tulvametsiköt tasaavat hulevesitulvia, keräävät vesien mukana kulkeutuvaa kiintoainesta ja vähentävät vesistöjen kuormitusta. Reunavyöhykkeiden monikerroksellinen kasvillisuus ja puusto parantavat ympäristön viihtyisyyttä, sillä ne vähentävät tuulisuutta, suodattavat epäpuhtauksia ja jäsentävät maisemaa. Kartalla (s.188) esitetään nykyisen siniviherrakenteen ekologisen verkoston kehitysmahdollisuudet. Ne perustuvat valtaojien ennallistamiseen kaupunkipuroiksi olemassa olevien rannikon virkistysmetsien ja suometsien sekä suurien selännemetsien välille. Myös jokirantoihin on ehdotettu ekologisten käytävien kehittämistä.

Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen on kaupunkiympäristössä joitakin maisemaan vaikuttavia keinoja. Ne liittyvät osittain rakentamistapaan ja osittain alueiden varaamiseen suojavyöhykkeitä varten. Esimerkiksi myrskytuulten voimakkuutta voidaan kaupunkiseudulla vähentää tuulensuojametsiköitä ja -istutuksia lisäämällä. Rankkasateiden aiheuttamia hulevesitulvia voidaan välttää

kehittämällä hulevesitulvareittejä ja alueita, joissa on tilaa hidastaa veden virtausta. Vesihuollon kannalta on tärkeää, että vettä saadaan imeytymään pohjavedeksi. Kuivien poutakausien aiheuttamaa lämpöstressiä ihmisille sekä pintojen ja rakenteiden lämpenemistä voidaan vähentää istuttamalla rakennetuille alueille runsaasti lehtipuustoa. Se edellyttää veden varastointia maakerrokseen tonteilla, viher- ja katualueilla. Sitä varten on kehitetty hyviä luontopohjaisia rakentamistapoja, joilla pinnoitetun maan huokostila saadaan sopivaksi kasvien juurille, maaeliöstölle ja veden imeytykseen.

Muuttuvien maatalousmaisemien kehitysnäkymiä

Muuttuvaan maatalousmaisemaan liittyy kaupungissa mahdollisuuksia ekologisen kestävyys- ja kestävyyden lisäämiseen, rakentamisen kiertotalouden tehostamiseen, ilmastonmuutoksen hillintään sekä yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Porvoon kaupunki on merkittävä metsä- ja peltomaan omistaja. Kaupunki voi vaikuttaa rakennetun alueen laajenemisen lisäksi myös viljely- ja metsäalueiden monikäyttöön sekä erilaisten tavoitteiden yhteen sovittamiseen.

Pelloilla ja niityillä on arvoa ruoantuotantoalueina. Laajojen savipohjaisten jokilaaksojen syvämultaiset pellot ovat maamme oloissa viljavimpia. Maataloustuotteiden jatkojalostus tapahtuu yleensä kaukana pelloista. Paikalle jää kuitenkin merkittävä maatalouden sivutuote: jokilaaksojen hienot kulttuurimaisemat. Selänteiden sekä

kumpuilevan alangon kapeissa laaksoissa on pieni- ja keskisuuria peltoalueita. Ne tarjoavat taajaman läheisyydessä maatalouskäytön ja kulttuurimaisemien lisäksi hyviä paikkoja virkistykseen, asumiseen, kaupunkiviljelyyn ja luonnon monimuotoisuuden tukemiseen.

Savimaille rakentaminen tuottaa väistämättä ylijäämäsavea, jonka kuljettaminen ja sijoittaminen lisää päästöjä. Rakentamisen kiertotaloudessa olisi tärkeää löytää läheltä alueita, joilla voidaan hyödyntää ylijäämäsavea. Joillekin pelto- ja niityalueille on mahdollista sijoittaa suuria määriä savea ohuena kerroksena luontaisen savikerroksen ja pellon pinnan multakerroksen väliin. Savimaan sijoituksessa kulttuurimaisemaan on oltava varovainen ja suunnitelmallinen.

Viljelymaan kunto on iso ilmastokysymys ja avainasemassa vesistöjen ravinnekuorman suhteen myös kaupungin alueella. Maatalousmaan hiilitaseen parantaminen on tärkeää sekä peltojen köyhtymisen että ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi. Turvemaihin on varastoitunut paljon hiiltä. Turvepeltojen viljelyn päätöt ovat merkittävät, sillä ajan kuluessa pellon turvekerros menetetään. Niiden päästöjä voidaan vähentää varsinkin virkistysalueilla, missä niitä voidaan hoitaa jatkuvapeitteisinä niittyinä tai ennallistaa kaupunkipuron virtaamaa tasaviksi tulvaniityiksi tai -metsiköiksi. Viheralueiden alavilla turve- ja liejusavimailla on mahdollisuuksia vaikuttaa kaupungin hiilitaseeseen myös istuttamalla metsää ja kasvattamalla virkistyskäytön kannalta arvokkaita jalopuulehtoja.

